

Ref

Den svenska psalmboken

BETÄNKANDE AV 1969 ÅRS PSALMKOMMITTÉ

Band 2

FÖRSLAG ANGÅENDE BEARBETNING MM
AV PSALMerna I
1937 ÅRS PSALMBOK/1939 ÅRS KORALBOK.

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2013

National Library
of Sweden

Ref

Den svenska psalmboken

BETÄNKANDE AV 1969 ÅRS PSALMKOMMITTÉ

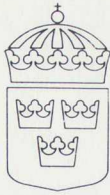
Band 2

FÖRSLAG ANGÅENDE BEARBETNING MM
AV PSALMERNAS I
1937 ÅRS PSALMBOK/1939 ÅRS KORALBOK.

SOU

1981:50

Statens offentliga utredningar
1981:50
Kommundepartementet

Den svenska psalmboken

Band 2

Förslag angående bearbetning
m. m. av psalmerna i 1937

års psalmbok och 1939 års koralbok

Betänkande av 1969 års psalmkommitté

Stockholm 1981

Omslag Jan Bohman
Jernströms Offsettryck AB

ISBN 91-38-06423-5
ISSN 0375-250X

Gotab, Stockholm 1981

© Upphovsrätten tillkommer upphovsmannen
eller den till vilken upphovsrätten övergått.

FÖRORD

På förslag av 1975 års kyrkomöte fick psalmkommittén i uppdrag att framlägga ett *förslag till revision av 1937 års psalmbok och 1939 års koralbok*. Kommitténs tidigare uppdrag omfattade utarbetandet av ett tillägg till dessa båda böcker.

Kommittén har i SOU 1981:49, band 1, kap 3, av föreliggande betänkande närmare redovisat sitt arbete och de principer som där varit vägledande. Av denna redovisning framgår att kommitténs arbete med revisionen av psalm- och koralböckerna inte är slutfört. Kommittén har emellertid funnit det rimligt att redovisa läget och därmed ge en bild av revisionsarbetets inriktning.

Kommitténs bedömning av psalmerna i psalmboken har lett fram till ett förslag om vilka som bör behållas oförändrade, vilka som bör behållas efter en bearbetning och vilka som bör utgå. Av förteckningen på sid 11 i denna del av betänkandet framgår vad kommittén föreslår härvidlag.

1978 genomfördes en undersökning genom Statistiska centralbyrån rörande psalmernas användning och användbarhet. I anslutning till den ovan nämnda förteckningen återfinns en sammanställning som visar användningen av de psalmer som kommittén föreslår ska utgå. Procentsiffran anger hur stor andel av de tillfrågade prästerna som under den närmast föregående treårsperioden använt psalmen ifråga. Beträffande denna undersökning se betänkandets band 1, sid 38.

Av förteckningen framgår vidare att 99 psalmer är under bearbetning. Det kan gälla allt från mer omfattande bearbetningar till mindre justeringar som av olika skäl inte kunnat slutföras ännu. Kommittén återkommer senare med förslag till åtgärder.

Psalmer har i förteckningen förts upp i nummerordning enligt Den svenska psalmboken. Kommittén har inte tagit ställning till psalmbokens framtida disposition eller psalmernas numrering.

De texter som återges i det följande är sådana som undergått någon form av bearbetning. Undantag har dock gjorts för texter där endast verbformerna ändrats från pluralis till singularis eller där enstaka ord ersatts. Detta slags ändringar meddelas i stället i förteckningen. Inte heller återges de texter som kommittén föreslår ska kvarstå oförändrade eller de som föreslås utgå.

I några fall har kommittén redovisat två bearbetningar av samma text. Detta beror inte på svårigheter att avgöra vilken av bear-

betningarna som är att föredra, utan på att båda bearbetningarna enligt kommitténs mening bör tas med i en framtida psalmbok. Det kan - som fallet är med sv pss 86 och 142 - gälla dels en bearbetning som ligger nära vår nuvarande text, dels en kraftigare omgestaltning av texten. Den här först upptagna bearbetningen föreslås ersätta nuvarande text medan den andra föreslås bli en ny psalm, möjligen också placerad under en annan avdelning. I andra fall, som t ex sv ps 50, innebär den ena bearbetningen att tre verser ur den nuvarande psalmen brutits ut och föreslås bli en ny egen psalm. När det gäller sv ps 518 har psalmens längd motiverat att vissa verser ställts samman till en kortare variant. Här kan erinras om att också i vår nuvarande psalmbok samma text kan förekomma i två olika utformningar. Det mest påfallande exempel är sv pss 598 och 599. Släktskapen mellan sv pss 132 t o m 135 är också tydlig. Svenska psalmerna 132 och 134:1 utgår ursprungligen från samma latinska text. Fler exempel kunde nämnas.

När melodier från 1939 års koralbok - inkl koralbokstillägget 1964 och Väckelsetidens melodier 1969 - eller Psalmer och visor del 1 och förslaget till Psalmer och visor del 2 använts har noterna inte skrivits ut. Endast en hänvisning till resp koral görs. Inte heller redovisas i notskrift obetydliga ändringsförslag som enkelt kan förklaras i en kommentar. Sådana förändringar, liksom sänkning av tonhöjden i många fall, tillhör utarbetandet av en kommande praktisk utgåva av en koralbok och melodi-psalmbok. Däremot återges i noter alla mer betydande ändringsförslag liksom alla nyinförda melodier, de senare i harmoniserat skick.

Till vissa av de bearbetade psalmerna har knutits en kommentar. Av tidsskäl har det inte varit möjligt att förse alla texter med en kommentar, även om detta varit önskvärt. Kommittén har fått välja några av de texter som undergått en mer genomgripande bearbetning och genom kommentarerna till dessa exemplifiera arbetet och dess problem.

Kommentarerna kan omfatta tre led. Det första utgörs av en inledande allmän hymnologisk kommentar där psalmen sätts in i sitt historiska, teologiska och litterära sammanhang. Dessa kommentarer har utarbetats av fil dr Inger Selander, i några enstaka fall av docenten Esbjörn Belfrage och utbildningssekreteraren Per Olof Nisser. Det andra ledet utgörs av bearbetarens egen kommentar. Om vederbörande så önskat har han/hon här redovisat sin personliga uppfattning av psalmtexten ifråga och gett motiveringar för de lösningar som valts. Eftersom det handlar om personliga kommentarer för vilka bearbetaren och inte kommittén ansvarar har de signerats. Det tredje ledet utgörs av en musikalisk kommentar utarbetad av professorn Harald Göransson.

I anslutning till texterna har bearbetarens namn satts ut. Bearbetarna har medgivit att deras namn satts ut under texterna i flera fall där de inte haft för avsikt att göra det om dessa texter skulle komma att ingå i en slutgiltig psalmbok. Där endast smärre ingrepp gjorts har i regel anmälts att det gäller en bearbetning; inget namn har satts ut. Det kan i dessa fall också vara kommittén som svarat för bearbetningen.

Ofta kan det vara svårt för den intresserade att hitta en översatt text på dess originalspråk. Samma gäller om förlagor etc till musiken. I anslutning till kommentarerna har kommittén därför gjort sådana hänvisningar som underlättar för läsaren att finna en psalms textliga och musikaliska förlagor. En lista över de förkortningar som därvid används återfinns i anslutning till registret.

INNEHÅLL

Förkortningar	9
FÖRTECKNING ÖVER KOMMITTENS FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER BETR TEXT OCH MUSIK I 1937 ÅRS PSALMBOK OCH 1939 ÅRS KORALBOK	11
Prästernas faktiska användning enligt SCB-undersökningen av de psalmer i 1937 års psalmbok som kommittén föreslår skall utgå i en kommande psalmbok	29
BEARBETNINGSFÖRSLAGEN	37
Musikkommentarer till en del texter som föreslås kvarstå oförändrade eller som är under bearbetning (Musikbilaga)	263

FÖRKORTNINGAR

Textförlagor

1695	Den svenska psalmboken 1695 (vår första officiella psalmbok, även kallad den karolinska eller oftare den gamla psalmboken)
1819	Den svenska psalmboken 1819 (vår andra officiella psalmbok, även kallad den wallinska)
1921	Psalmbokstillägget Nya psalmer 1921
1937	Den svenska psalmboken 1937 (vår tredje officiella och nuvarande psalmbok)
Da psb	Den danske salmebog (danska kyrkans psalmbok 1953)
EKG	Evangelisches Kirchengesangbuch 1950 (för de väst-tyska evangeliska kyrkorna)
H A&M	Hymns Ancient and Modern 1916 (psalmbok för den anglikanska kyrkan)

Musikförlagor

G	1697 års koralpsalmbok till 1695 års psalmbok
H	Haeffners koralbok 1820 till den wallinska psalmboken 1819
1921	1921 års koralbok med koraler även till Nya psalmer 1921
1939	1939 års koralbok till Den svenska psalmboken 1937
PoV 76	Psalmer och visor 76, tillägg till Den svenska psalmboken, del 1
PoV del 2	Psalmer och visor, förslag till d:o, del 2
PoS	Psalmsång (Svenska Baptistsamfundets sångbok 1966)
ST	Sionstoner (Evangeliska Fosterlandsstiftelsens sångbok 1972)
SoP	Sånger och psalmer (Svenska Missionsförbundets sångbok 1951)
EKG	Evangelisches Kirchengesangbuch 1950 (för de väst-tyska evangeliska kyrkorna, ibland med beteckning för en viss Landeskirche)
NK	Nordisk koralbok 1961 (utarbetad av en internordisk kommitté och avsedd som riktninggivande för framtida revisioner av nordiska koralböcker)
Z	J Zahn, Die Melodien der deutschen evangelischen Kirchenlieder, Gütersloh 1889-93
hs(s)	handskrift(er)

I musikkomentarerna anges melodiernas förekomst i G, H, 1921, EKG, NK och i Z i den mån de återfinns i dessa källor.

FÖRTECKNING ÖVER KOMMITTENS FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER BETR
TEXT OCH MUSIK I 1937 ÅRS PSALMBOK OCH 1939 ÅRS KORALBOK

Här redovisas i nummerordning kommitténs förslag till åtgärder.

Redovisningen av bearbetningsförslagen, här förtecknade *Bearbetad*, ofta med åtföljande text- och musikkommentar, börjar på sid 37.

Om enda textändring är att verbformen ändrats från pluralis till singularis har den förtecknats *Singularis* och är inte utskrivet.

Samma gäller då enstaka ord ändrats. I sådana fall har textraden redovisats med *ändringen understruken*.

I fråga om musiken har beteckningen *Alt mel* använts i de fall då kommittén föreslår att den alternativa melodin i nuvarande koralbok skall vara psalmens melodi.

I särskild *musikbilaga* på sid 263 redogörs för musikfrågorna till en del av de texter som föreslås kvarstå oförändrade eller som är under bearbetning.

Nr	Text	Musik
1	Bearbetad	Se 16
2	Oförändrad	Oförändrad, se musikbilaga
3	Under bearbetning	Se 587
4	Oförändrad	Bearbetad, se musikbilaga
5	Bearbetad	Oförändrad
6	Utgår	
7	Utgår	
8	Bearbetad	Oförändrad
9	Utgår	Se 206
10	Bearbetad	Oförändrad
11	Bearbetad	Ny melodi
12	Bearbetad	Bearbetad
13	Bearbetad	Oförändrad
14	Under bearbetning	Se 11
15	Bearbetad	Bearbetad
16	Bearbetad	Oförändrad
17	Utgår	
18	Utgår	
19	Utgår	
20	Utgår	
21	Bearbetad	Oförändrad

Nr	Text	Musik
22	Bearbetad	Alt mel
23	Under bearbetning	Alt mel, se musikbilaga
24	Bearbetad	Oförändrad
25	Under bearbetning	Bearbetad, se musikbilaga
26	Singularis	Alt mel, se musikbilaga
27	Singularis	Se 199
28	Oförändrad	B-mel utgår, se övrigt 238
29	Singularis	Se 163
30	Bearbetad	Se 343
31	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
32	Under bearbetning	Alt mel, se musikbilaga
33	Bearbetad	Oförändrad
34	Utgår	
35	Bearbetad	Oförändrad
36	Under bearbetning	Se 35
37	Bearbetad	Alt mel
38	Bearbetad	Alt mel
39	Utgår	
40	Bearbetad	Oförändrad
41	Bearbetad	Alt mel
42	Bearbetad	Oförändrad
43	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
44	1:1 Jerusalem, <u>höj</u> upp din röst	Se 63
45	Bearbetad	Alt mel
46	Oförändrad	Alt mel + hänv 63, se musikbilaga
47	Oförändrad	Se 16
48	1:4 <u>ger oss</u> sin kraft och frid	Oförändrad
49	Bearbetad	Bearbetad
50 a	Bearbetad	Oförändrad
50 b	Bearbetad	Oförändrad
51	Bearbetad	Oförändrad
52	Oförändrad	Bearbetad, se musikbilaga
53	Singularis	Oförändrad, dock annorlunda text- underläggning, se musikbilaga
54	Under bearbetning	Se 13
55	Oförändrad	Oförändrad, se musikbilaga
56	Bearbetad	Se 63
57	Utgår	
58	Bearbetad	Bearbetad

Nr	Text	Musik
59	Utgår	
60	Oförändrad	Oförändrad, se musikbilaga
61	Bearbetad	Alt mel
62	Bearbetad	Alt mel
63	Under bearbetning	Alt mel, se musikbilaga
64	Utgår	
65	Utgår	
66	Bearbetad	Oförändrad
67	Bearbetad	Oförändrad
68	Bearbetad	Oförändrad
69	Bearbetad	Se 32
70	Singularis 4:4 <u>där skall vi</u> med honom vara	Oförändrad, se musikbilaga
71	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
72	Oförändrad	Bearbetad, se musikbilaga
73	Oförändrad	Se 362
74	Oförändrad	Oförändrad, se musikbilaga
75	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
76	Bearbetad	Oförändrad
77	Bearbetad	Se 362
78	Utgår	
79	Under bearbetning	Alt mel, se musikbilaga
80	Bearbetad	Se 75
81	Oförändrad	Alt mel, se musikbilaga
82	Bearbetad	Mel = 400
83	Under bearbetning	Se 95
84	Utgår	
85	Bearbetad	Se 76
86 a	Bearbetad	Se 94
86 b	Bearbetad	Se 94
87	Utgår	
88	Under bearbetning	Se 297
89	Oförändrad	A-mel oförändrad, b-mel en bearbetning, se musikbilaga
90	Utgår	
91	Utgår	
92	Bearbetad	Oförändrad
93	Utgår	

Nr	Text	Musik
94	Bearbetad	Oförändrad
95	Bearbetad	Oförändrad, alt mel utgår
96	Under bearbetning	Alt mel; som b-mel nuvarande huvudmel bearbetad, se musikbilaga
97	Utgår	
98	Utgår	
99	Under bearbetning	Bearbetad, se musikbilaga
100	Bearbetad	Se 341
101	Utgår	
102	Bearbetad	Oförändrad
103	Utgår	
104	Under bearbetning	Alt mel, se musikbilaga
105	Bearbetad	Se 50
106	1:6 som ett <u>skuldlöst offerlamm</u> 4:9 <u>leder oss till salighet</u>	Oförändrad, se musikbilaga
107	Utgår	
108	Under bearbetning	Bearbetad, se musikbilaga
109	Utgår	
110	Under bearbetning	Se 50
111	Utgår	
112	Bearbetad	Se 5
113	Bearbetad	Alt mel
114	Bearbetad	Alt mel + hänv 319
115	3:4 <u>sin tröst skall Herren sända</u>	Bearbetad, se musikbilaga
116	Utgår	
117	Utgår	
118	Under bearbetning	Bearbetad, se musikbilaga
119	5:6-7 emot det löftet: " <u>Där</u> jag är, där <u>skall ni också vara.</u> "	Alt mel, se musikbilaga
120	Bearbetad	Alt mel
121	Utgår	
122	Utgår	
123	Bearbetad	Alt mel
124	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
125	Bearbetad	Oförändrad
126	Under bearbetning	Se 104
127	Bearbetad	Alt mel, se vidare 482
128	Utgår	
129	Oförändrad	Oförändrad, se musikbilaga

Nr	Text	Musik
130	Bearbetad	Se 120
131	Oförändrad	Oförändrad
132	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
133	Bearbetad	Alt mel, huvudmel utgår
134	Bearbetad	A-mel = alt mel, b-mel = tidigare huvudmel bearbetad
135	Bearbetad	Alt mel
136	Utgår	
137	Bearbetad	Alt mel
138	Bearbetad	Se 508
139	Singularis	Se 474
140	Oförändrad	Oförändrad
141	Utgår	
142 a	Bearbetad	Se 118
142 b	Bearbetad	Se 118
143	Utgår	
144	Under bearbetning	Oförändrad + ny b-mel, se musikbilaga
145	Bearbetad	Se 140
146	Utgår	
147	Bearbetad	A-mel oförändrad
148	Under bearbetning	Se 359
149	Utgår	
150	Utgår	
151	Utgår	
152	Utgår	
153	Bearbetad	Alt mel
154	Bearbetad	Oförändrad
155	Bearbetad	Se 66
156	Bearbetad	Se 400
157	Utgår	
158	Bearbetad	Oförändrad
159	Utgår	
160	Utgår	
161	Bearbetad	Se 102
162	Under bearbetning	Se 199
163	Bearbetad	Oförändrad
164	Under bearbetning	Se 12
165	Bearbetad	Ny mel + hänv 279

Nr	Text	Musik
166	Utgår	
167	Bearbetad	Se 16
168	Utgår	
169	Bearbetad	Oförändrad
170	Bearbetad	Ny mel + hänv 120
171	Bearbetad	Se 600
172	Oförändrad	Oförändrad, se musikbilaga
173	Utgår	
174	Oförändrad	Se 420
175	Under bearbetning	Alt mel, se musikbilaga
176	Bearbetad	Se 119
177	Under bearbetning	Oförändrad
178	Utgår	
179	Utgår	
180	Utgår	
181	Under bearbetning	Se 212
182	Utgår	
183	Utgår	
184	Bearbetad	Oförändrad
185	Bearbetad	Oförändrad
186	Bearbetad	Se 35
187	Under bearbetning	Oförändrad
188	Bearbetad	Alt mel
189	Bearbetad	Oförändrad
190	Bearbetad	Alt mel
191	Utgår	
192	Utgår	
193	Bearbetad	Se 190
194	Under bearbetning	Melodifrågan ej klar, se musikbilaga
195	Utgår	
196	Under bearbetning	Se 474
197	Bearbetad	Se 297
198	Singularis	Oförändrad
	2:1 du <u>gläder</u> och <u>stärker</u> vår själ	
199	Singularis	Rytmskt förändrad, se musikbilaga
200	Utgår	
201	Bearbetad	Rytmskt förändrad
202	Oförändrad	Oförändrad

Nr	Text	Musik
203	Utgår	
204	Bearbetad	Oförändrad
205	Bearbetad	Se 15
206	Bearbetad	Rytmiskt förändrad
207	Bearbetad	Se 41
208	Bearbetad	Rytmiskt förändrad
209	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
210	Bearbetad	A-mel = nuvarande b-mel, b-mel ny
211	Utgår	
212	Under bearbetning	Alt mel, nuvarande utgår, se musikbilaga
213	Under bearbetning	Se 206
214	Bearbetad	Alt mel
215	Bearbetad	Oförändrad
216	1:7 <u>i ord och gärning prisa</u>	Se 119
217	Oförändrad	Enl Väckelsetidens melodier, mel psb s 815, se musikbilaga
218	Utgår	
219	Utgår	
220	Utgår	
221	Utgår	
222	Utgår	
223	Under bearbetning	Se 41
224	Utgår	
225	Utgår	
226	Utgår	
227	Utgår	
228	Under bearbetning	Se 470
229	Utgår	
230	Under bearbetning	Se 215
231	Utgår	
232	Utgår	
233	Utgår	
234	Bearbetad	Se 66
235	Under bearbetning	Oförändrad
236	Utgår	
237	Singularis 1:6 där <u>någon tröst och råd</u> begär	Se 119
238	Oförändrad	Oförändrad

Nr	Text	Musik
239	Bearbetad	Se 238
240	Under bearbetning	Se 319
241	Under bearbetning	Se 45
242	Bearbetad	Mel = 58 + hänv 14. Se äv nr 11
243	Utgår	
244	Utgår	
245	Bearbetad	Se 326
246	Bearbetad	Ny mel + hänv 260
247	Utgår	
248	Bearbetad	Se 102
249	Utgår	
250	Bearbetad	Se 534
251	3:5 <u>höras</u> ännu i dag	Oförändrad
252	Singularis 2:1 Låt nya släkten <u>bedja</u> Fader vår	Oförändrad
253	Utgår	
254	Bearbetad	Oförändrad
255	Bearbetad	Se 400
256	Under bearbetning	Se 362
257	Bearbetad	Se 279
258	Utgår	
259	Bearbetad	Se 35
260	Bearbetad	Oförändrad
261	Utgår	
262	Utgår	
263	Utgår	
264	Utgår	
265	Bearbetad	A-mel oförändrad, b-mel utgår
266	Bearbetad	Oförändrad
267	Bearbetad	Rytmiskt förändrad
268	Utgår	
269	Bearbetad	Oförändrad
270	Utgår	
271	Utgår	
272	Utgår	
273	Utgår	
274	Utgår	
275	Under bearbetning	Se 41

Nr	Text	Musik
276	Utgår	
277	Utgår	
278	Bearbetad	Alt mel
279	Bearbetad	Huvudmel oförändrad, alt mel utgår
280	Bearbetad	Alt mel
281	Utgår	
282	Utgår	
283	Bearbetad	Alt mel
284	Utgår	
285	Utgår	
286	Oförändrad	Rytmiskt förändrad, se musikbilaga
287	1:4 fadersblick <u>har sport</u> 2:8 som jag <u>hittills</u> gjort	Oförändrad
288	Bearbetad	Oförändrad
289	Utgår	
290	Utgår	
291	Utgår	
292	Bearbetad	Alt mel (dock med första tonen = fjärdedel)
293	Utgår	
294	Utgår	
295	Utgår	
296	Bearbetad	Se 15
297	Bearbetad	Rytmiskt förändrad
298	Bearbetad	Se 279
299	Bearbetad	Se 15
300	Utgår	
301	Oförändrad	Enl Väckelsetidens mel, mel psb s 816, se musikbilaga
302	Bearbetad	Enl Väckelsetidens mel, mel psb s 817
303	Oförändrad	Rytmiskt förändrad, se musikbilaga
304	Singularis	A-mel oförändrad, b-mel utgår, se musikbilaga
305	Oförändrad	Oförändrad
306	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
307	Bearbetad	Oförändrad
308	Utgår	
309	Utgår	Se 329
310	Bearbetad	Mel=118

Nr	Text	Musik
311	Utgår	
312	Utgår	
313	Bearbetad	Se 292
314	Utgår	
315	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
316	Utgår	
317	Bearbetad	Oförändrad
318	Bearbetad	Se 333
319	Under bearbetning	Oförändrad
320	Bearbetad	Se 120
321	Utgår	
322	Utgår	
323	Under bearbetning	Se 306
324	Bearbetad	Se 66
325	Utgår	
326	Bearbetad	Bearbetad
327	Utgår	
328	Utgår	
329	Bearbetad	Rytmsikt förändrad
330	Utgår	
331	1:3 att saligt hem jag <u>vänder</u> 3:7 " " " " "	Oförändrad, se musikbilaga
332	Singularis 4:6 du <u>himmelske</u> gäst 7:4 och rena vårt stoft från all <u>svaghet</u> och död,	Oförändrad
333	Bearbetad	Alt mel
334	Utgår	
335	Utgår	
336	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
337	Bearbetad	Se 12
338	Utgår	
339	Utgår	
340	Under bearbetning	Melodifrågan ej klar, se musikbilaga
341	Bearbetad	Alt mel
342	Bearbetad	Oförändrad
343	Bearbetad	Alt mel
344	Bearbetad	Oförändrad
345	Bearbetad	Mel rytmsikt förändrad + nuvarande som b-mel

Nr	Text	Musik
346	Bearbetad	Se 118
347	Oförändrad	Ny mel + hänv 120, se musikbilaga
348	Utgår	
349	Bearbetad	Se 45
350	Utgår	
351	Utgår	
352	Bearbetad	Rytmiskt förändrad
353	Under bearbetning	Se 315
354	Bearbetad	Enl Väckelsetidens mel, mel psb s 820, huvudmel utgår
355	Bearbetad	A-mel oförändrad, b-mel utgår
356	Under bearbetning	Se 344
357	Bearbetad	Se 292
358	Utgår	
359	Under bearbetning	Oförändrad
360	Utgår	
361	Utgår	
362	Under bearbetning	Alt mel, se musikbilaga
363	Under bearbetning	Rytmiskt förändrad, se musikbilaga
364	Utgår	
365	Under bearbetning	Oförändrad
366	Under bearbetning	Se 470
367	Utgår	
368	Utgår	
369	Bearbetad	Oförändrad
370	Utgår	
371	Utgår	Se 413
372	Utgår	
373	Utgår	
374	Utgår	
375	Utgår	
376	Oförändrad	Oförändrad
377	Under bearbetning	A-mel oförändrad, b-mel utgår, se musikbilaga
378	Bearbetad	Se 369
379	Oförändrad	Enl Väckelsetidens mel, mel psb s 821, huvudmel utgår
380	Bearbetad	Se 317
381	Bearbetad	Oförändrad

Nr	Text	Musik
382	Bearbetad	Oförändrad
383	Utgår	
384	Utgår	
385	Utgår	
386	Utgår	
387	Bearbetad	Oförändrad
388	Under bearbetning	Oförändrad
389	Utgår	
390	Utgår	
391	Under bearbetning	
392	Bearbetad	Se 362
393	Utgår	
394	Under bearbetning	
395	Oförändrad	Oförändrad
396	Bearbetad	Oförändrad
397	Utgår	
398	Utgår	
399	Utgår	
400	Bearbetad	Rytmskt förändrad
401	Utgår	
402	Bearbetad	Se 292
403	Bearbetad	Se 395
404	Utgår	
405	Utgår	
406	Utgår	
407	Bearbetad	Huvudmel rytmiskt förändrad, alt mel oförändrad
408	Bearbetad	Se 267
409	Utgår	
410	Utgår	
411	Oförändrad	Bearbetad, se musikbilaga
412	Utgår	
413	Oförändrad	Mel=15, se musikbilaga
414	Oförändrad	Se 345
415	Utgår	
416	Bearbetad	A-mel oförändrad, b-mel utgår
417	Bearbetad	Se 16
418	Bearbetad	Se 45
419	Utgår	

Nr	Text	Musik
420	Under bearbetning	Oförändrad
421	Under bearbetning	Se 306
422	Utgår	
423	Bearbetad	Se 184
424	Bearbetad	Oförändrad
425	Bearbetad	Mel=279 + hänv 474
426	Bearbetad	Se 600
427	Utgår	
428	Utgår	
429	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
430	Utgår	
431	Bearbetad	Se 283
432	Under bearbetning	Oförändrad
433	Oförändrad	Se 442
434	Oförändrad	Oförändrad, se musikbilaga
435	Utgår	Se 400
436	Oförändrad	Ny mel, se musikbilaga
437	Bearbetad	Läsepsalm
438	Bearbetad	Oförändrad
439	Bearbetad	Se 315
440	Bearbetad	Alt mel
441	Utgår	
442	Bearbetad	Bearbetad
443	Utgår	
444	Utgår	
445	Bearbetad	Oförändrad
446	Utgår	
447	Bearbetad	Enl Väckelsetidens mel, mel psb s 822, b-mel utgår
448	1:3 Jag <u>knäpper</u> mina händer 3:2 <u>förlåt</u> vad jag har brutit	Se 429
449	Oförändrad	A = ny mel, b-mel nuvarande, se musik- bilaga
450	Oförändrad	Oförändrad
451	2:2 <u>mig rena</u> i ditt blod	Endast mel enl Väckelsetidens mel, mel psb s 823
452	Utgår	Utgår
453	Bearbetad	Oförändrad
454	Bearbetad	Se 442

Nr	Text	Musik
455	Utgår	
456	Utgår	
457	Utgår	
458	Oförändrad	Oförändrad
459	Under bearbetning	Melodifrågan ej klar
460	Oförändrad	A-mel oförändrad, b-mel utgår
461	Bearbetad	Se 600
462	Utgår	
463	Utgår	
464	Under bearbetning	Oförändrad
465	Under bearbetning	Se 38
466	Under bearbetning	Se 32
467	Bearbetad	Mel=329
468	Utgår	
469	1:4 för allt vad <u>du mig</u> gav	Se 434
470	Bearbetad	Oförändrad
471	Bearbetad	Se 474
472	Oförändrad	Se 475
473	Utgår	
474	Bearbetad	Oförändrad
475	Bearbetad	Oförändrad
476	Under bearbetning	A=ny mel, b-mel nuvarande, se 326 och musikbilaga
477	Utgår	
478	Bearbetad	Se 74
479	Utgår	
480	Oförändrad	Se 475
481	Utgår	
482	Under bearbetning	Oförändrad, se även under 127
483	Oförändrad	Oförändrad
484	Under bearbetning	Se 66
485	Bearbetad	Se 238
486	Utgår	
487	Utgår	
488	Utgår	
489	Utgår	
490	Utgår	
491	Utgår	

Nr	Text	Musik
492	Bearbetad	Mel=482
493	Utgår	
494	Utgår	
495	Utgår	
496	Utgår	
497	Bearbetad	Se 25
498	Under bearbetning	Se 13
499	Utgår	
500	Bearbetad	Se 292
501	Utgår	
502	Oförändrad	Se 396
503	Utgår	
504	Under bearbetning	Se 35
505	Under bearbetning	Melodifrågan ej klar
506	Utgår	
507	Utgår	
508	Under bearbetning	Oförändrad
509	Utgår	
510	Bearbetad	Se 260
511	Under bearbetning	Se 13
512	Oförändrad	Oförändrad, se musikbilaga
513	Under bearbetning	Oförändrad
514	Utgår	
515	Bearbetad	Oförändrad
516	Bearbetad	Se 63
517	Singularis 3:1 <u>går ifrån</u> lamm och hem,	A-mel oförändrad, b-mel ny, se musikbilaga
518	Bearbetad	A-mel ny, b-mel nuvarande
519	Oförändrad	A-mel oförändrad, b-mel utgår
520	Oförändrad	Enl Väckelsetidens mel, mel psb s 823. Nuv huvudmel utgår
521	Under bearbetning	B-mel oförändrad, a-mel utgår
522	Utgår	
523	Bearbetad	Alt mel
524	Utgår	
525	Under bearbetning	Se 600
526	Utgår	
527	Oförändrad	Rytmskt förändrad, se musikbilaga
528	Oförändrad	Ny mel + hänv 286, se musikbilaga

Nr	Text	Musik
529	Under bearbetning	Ny mel, nuvarande utgår, se musikbilaga
530	Utgår	
531	Under bearbetning	Oförändrad
532	Oförändrad	Oförändrad
533	Utgår	
534	Bearbetad	Mel=279
535	Bearbetad	Se 5
536	Utgår	
537	Utgår	
538	Utgår	
539	Utgår	
540	Utgår	
541	Under bearbetning	Mel=449 b, se musikbilaga
542	Utgår	
543	Utgår	
544	Under bearbetning	Melodibearbetning ej klar, se musikbilaga
545	Utgår	
546	Utgår	
547	Utgår	
548	Utgår	
549	Bearbetad	Rytmskt förändrad
550	Utgår	
551	Under bearbetning	Se 555 a
552	Utgår	
553	Under bearbetning	Se 333
554	Utgår	
555	Bearbetad	A-mel=huvudmel rytmskt förändrad, b-mel ny
556	Utgår	
557	Bearbetad	Se 363
558	Utgår	
559	Utgår	
560	Utgår	
561	Bearbetad	Alt mel
562	Utgår	
563	Utgår	
564	Oförändrad	Se 81
565	Utgår	

Nr	Text	Musik
566	Utgår	
567	Bearbetad	Se 306
568	Utgår	
569	Utgår	
570	Utgår	
571	Bearbetad	Rytmiskt förändrad
572	Under bearbetning	Se 475
573	Bearbetad	Ny mel + hänv 138
574	Under bearbetning	Oförändrad + hänv 575, se musikbilaga
575	Under bearbetning	Rytmiskt förändrad + hänv 574, se musikbilaga
576	Bearbetad	Se 432
577	Singularis	A = ny mel, b = alt mel + hänv 238, se musikbilaga
578	Utgår	
579	Singularis	Rytmiskt förändrad, se musikbilaga
580	Bearbetad	Se 238
581	Utgår	
582	Utgår	
583	Utgår	
584	Bearbetad	A = ny mel, b-mel = alt mel
585	Utgår	
586	Bearbetad	Se 32
587	Under bearbetning	Alt mel, se musikbilaga
588	Utgår	
589	Bearbetad	Mel=555
590	Utgår	
591	Oförändrad	Oförändrad
592	Bearbetad	Se 474
593	Singularis	Oförändrad
	1:2 då världen <u>har blivit</u> Guds rike till sist	
594	Bearbetad	Enl Väckelsetidens mel, mel psb s 824
595	Bearbetad	Rytmiskt förändrad
596	Utgår	
597	Bearbetad	Se 306
598	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
599	Under bearbetning	Oförändrad, se musikbilaga
600	Bearbetad	Oförändrad

Nr	Text	Musik
601	Utgår	
602	Utgår	
603	Utgår	
604	Utgår	
605	Utgår	
606	Under bearbetning	Alt mel
607	Utgår	
608	Under bearbetning	Mel ska bearbetas
609	Under bearbetning	Oförändrad
610	Under bearbetning	Mel frågan oklar
611	Under bearbetning	Mel frågan oklar
612	Under bearbetning	Mel frågan oklar

Prästernas faktiska användning (i procent) enligt SCB-undersökningen av de psalmer i 1937 års psalmbok som kommittén föreslår skall utgå i en kommande psalmbok

(Siffrorna anger för varje strof procenttalet av de svarande.)

Nr	Vers												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
6	2	2	2	2									
7	4	4	7	7									
9	35	24	23	15	14	13	14	16					
17	26	31											
18	14	11	12	7	8								
19	3	2	2	2	2								
20	8	7											
34	36	31	24	17	13	27							
36	63	69	53	30	30								
39	35	29	19	18	19	23	35						
57	8	9	12										
59	14	14	11	12	12	11	12						
64	18	13	8	9	10								
65	11	8	7	8	8								
78	37	44											
83	55	53	57										
84	18	17	14	13	15	17							
87	5	5	5	5	5	4	4	5					
88	18	62											
90	11	10	10	11	11								
91													
93	19	17	22	23									
97	17	16	15	16	18								
98	29	28	13	10	10	8	8	8	7	12	14	14	
101	18	17	26										
103	10	10	11										
107	56	55	50	48	48								
109	19	18	15	18	23	22							
110	52	50	47	43	45	50							
111	20	20	16	17	15	16	18	27	23				
116	10	9	9	10	12	12							

Nr	Vers												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
227	27	23	19	18									
229	17	17	7	13	12								
231	20												
232	3	3	3										
233	31	29	29	14	12								
236	9	8	17										
243	41	38	30	30									
244	19	17	15	20									
247	35	31	32										
249	21	19	23	35									
253	8	8	8										
258	4	4	3	4									
261	22	22	18	11	9	10	14	15					
262	3	2	2	2	2	2	2						
263	2	2	2	2	2								
264	20	20											
268	6	6	6										
270	13	11	14	18	22	23							
271	2	2	2	2	3	4							
272	32	32											
273	25	28	18	10	20	20							
274	4	3	3	10	6	5	6	5					
276	-	-	0.5	0.5	0.5	-	-	2	2				
277	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	2							
281	2	2	3	9	8								
282	7	7	7	7	6	6	9	10					
284	2	2	2	2	2	2	2	3	7	7			
285	9	9	9										
289	5	5	5	3	3	3							
290	2	2	4	6									
291	14	14	14	14	15	15	15						
293	25	23	26	26	31								
294	8	8	8	9									
295	29	27	24	15	11	14	17						
300	21	21	21	21	21	23	23						

Nr	Vers												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
486	4	10											
487	5	5	6	13									
488	1	1	0.5	0.5	0.5	-	-						
489	0.5	0.5	0.5	0.5									
490	2												
491	2	3	3										
493	5	5	5	5	5								
494	6	6	6	6									
495	3	3	3	3									
496	11	11	5	5	5								
499	0.5	0.5	0.5										
501	15	14	19	23									
503	3	3	2	2									
506	4	3	2	1	1	7	28	28					
507	0.5	0.5	0.5	0.5									
509	3	3	2	2	3	3							
514	44	45	46										
522	38	39	38	38	43								
524	8	7	8	7	6	8							
526	38	38	37	33	31								
529	75	74	71	70									
530	9	13											
533	19	18	22	22									
536	1	0.5	0.5	1	1								
537	3	2	3	3	4	7							
538	24	29	31										
539	4	4	1	3	10								
540	27	25	25										
541	0.5	0.5	1										
542	15	14	13	16	12	13	11	11					
543	3	2	0.5	0.5	0.5	0.5	1	1	0.5	0.5	1		
545	7	2	2	3	2	7	8	9					
546	0	0	0	0	0	0							
547	0.5	0.5	0	0	0	0	0	0	1	2	3	12	12
548	3	3	4	6	7	8							
550	6	7	6	4	4	5	5						

Nr	Vers												
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
552	10	9	8	5	5	5	27	29					
554	3	3	4	2	1	2	4	12					
556	1	1	1	1	1	2							
558	5	6	6	11									
559	5	6	5										
560	11	11	9	7	8	13	11	11	13				
562	3	3	3	4	4	4							
563	9	8	8										
565	2	2	2	2	2								
566	1	2	1	0.5	-	-	-	-					
568	3	4	5	6	6								
569	16	11	12	25									
570	13	12	12										
578	28	27	30	32									
581	0.5	1	1	2	1	0.5							
582	3	3	3	3	11								
583	1	1	1	1									
585	4	4	4	4	4	4							
588	19	9	8	9	15								
590	29	28	19	21	28	35	36						
596	18	16	18	15	14	14							

BEARBETNINGSFÖRSLAGEN

1

1. Upp, psaltare och harpa!
Upp, kraftens ord, du Andens svärd,
tveeggade och skarpa,
ur dvalan väck en syndig värld!
Och, nådens milda lära,
de väckta hjärtan bjud
att känna, älska, ära
barmhärtighetens Gud,
som huld i Sions gårdar
med Anden och sitt ord
alltsom en herde vårdar
sin dyra, återlösta hjord.

med hjärta och med tunga
sin lovpsalm och sitt böneljud.
Ditt ord i våra bygder
må rikeligen bo
och bära frukt i dygder,
gudaktighet och ro.
Som havets sand otaligt
ditt folk föröke sig
och heligt och lycksaligt
i evighet lovsjunge dig.

2. Dig skall ditt Sion sjunga
och bära fram för dig, o Gud,

J O Wallin 1816
Bearb 1980

5

1. Lova vill jag Herren, Herren.
Mina böner har han hört.
Han är, då all hjälp syns fjärran,
dock min starkhet, sköld och tröst.
Han mig till det goda drager
och allt ont ifrån mig tager.

3. Herre, var de trognas styrka,
hjälp oss att vi Jesus ser.
Fräls ditt folk och stöd din kyrka.
Skänk det bröd som liv oss ger.
Ge oss glädje här i livet
och en gång i himmelriket.

2. Hos min Gud i livet, döden
jag min trygga tillflykt har.
Han har gett mig hjälp i nöden.
Av allt hjärta är jag glad.
Därför vill jag honom prisa,
tacka med min sång och visa.

G Allon 1694
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1977

Bearbetarens kommentar

Bearbetningen har sökt sig närmare Allons original. I v 1:5-6
"Som mig til det goda drager,/ Och det onda mig förtager."
Vers 2:5-6 "Derför wil jag honom prisa,/ Och städs tacka med
min visa." Det är underlag nog för lovsång. Psaltarens "din
smorde" syftar fram på Jesus.

1695:45:6-8 1819=1937

AF

Musikkommentar

Denna tyska melodi från 1731 har - fränsett några tidstypiska
föruttagningar - behållit sin form oförändrad till våra dagar.
Ingen ändring föreslås.

H 112 1921:112 Z 3706

8

1. Hela världen fröjdes Herran
 tidigt och av hjärtans grund.
 Kom från orter när och fjärran
 ni som står i hans förbund.
 Träd nu fram med lust och fröjd,
 lovsjung Gud i himmelshöjd.

2. Till sitt folk han oss har skapat,
 oss bevisat mycken nåd,
 frälsat det som var förtappat
 och är den som med oss står,
 vill oss en gång föra in
 uti himlaglädjen sin.

3. Tacka honom i hans portar,
 lovsjung i hans tempelgård,
 samlas hit från alla orter,
 prisa den om oss har vård.
 Han oss nådig är och blid,
 trofast intill evig tid.

J Franck 1653
 J Arrhenius 1691
 J Svedberg 1694
 Bearb 1979

Musikkommentar

Melodin från 1676, hos oss först tryckt i Arrhenius' Psalmeprofwer
 1689, antas vara av tyskt ursprung. Ingen ändring föreslås.

G 84 H 2 1921:268

10

1. Lovad vare Herren,
våra fäders Gud.
Både när och fjärran
höres detta ljud.
Oss har han bevisat
outsäglig nåd.
Hela världen prisar
Herrens makt och råd,
prisar och berömmar
Gud som rättvist dömer
och sitt folk ej glömmar.

2. Du som mäktig råder
över Kerubim
och vars öga skådar,
ner i djupen in,
sol och måne prisar,
Gud, din stora makt.
Himlens stjärnor visar
all sin gyllne prakt,
prisar ...

3. Regn och vind och väder
sjunger här ditt lov.
Allt i dig sig gläder,
du som allt förmår.
Hagel, snö och isar,
rimfrost, natt och köld
Herrens allmakt prisar
som är sol och sköld,
prisar ...

4. Hela jorden tackar
Gud som är så god,
ängar, berg och backar,

källa, hav och flod,
örter, blad och blommor,
minsta frö som gror,
varje gräs som kommer
ur den svarta jord
prisar ...

5. Allt som bärs av vingar
och i luften far,
allt som rörs och simmar
genom sjö och hav,
alla fåglar talar
om Guds härlighet,
fiskstim, stora valar
honom prisa vet,
prisar ...

6. Vilda djur och tama
uti mark och skog
stämmer in i samma
ljud och glädjerop.
Vi som undfått mera
av hans trogna vård
bön och sång förenar
till Guds godhets lov,
prisar och berömmar
Gud som rättvist dömer
och sitt folk ej glömmar.

H Spegel 1686
J O Wallin 1811 1816
Bearb K-G Hildebrand 1979

Textkommentar

Haquin Spegel (1645 - 1714), vår störste psalmdiktare före Wallin, spelade en mycket viktig roll vid tillkomsten av 1695 års psalmbok. Många av hans psalmer tillkom under hans tid som superintendent på Gotland och utgjorde ett led i hans strävan att försvenska denna provins. För att psalmerna lättare skulle få ingång i församlingarna använde sig Spegel gärna av melodier kända från danska psalmboken. Ofta har han också utnyttjat danska psalmer som förlaga. Till de psalmer som har anknytning till dansk psalm- och koraltradition hör "Lovad vare Herran" (tryckt 1686). Psalmerna är en parafras av "De tre människors lovsång", som ingår i tillägget till Daniels bok i apokryferna och som innehållsligt ligger nära skapelsens lovsång i Psaltaren 148. Man kan här liksom i Spegels övriga naturpsalmer finna paralleller till hans stora skapelseepos Guds verk och hwila. I naturpsalmerna når han också litterärt sett högst. Barockpoetens förkär-

lek för mångfald och starka effekter möter vi i rikt mått i denna psalm, men dessa stildrag är också utmärkande för den gammaltestamentliga poesien.

Psalmerna upptogs oförändrad i 1695 års psalmbok men försågs med annan melodi. Wallin bearbetade psalmen kraftigt samt förkortade den. I originalet ansluter sig psalmens uppbyggnad till skapelsoordningen i 1 Mos 1, vilket också är fallet med "De tre människans lovsång", men hos Wallin har denna ordning rubbats och därmed blir också anknytningen till bibeln lösare. Med en lätt förändring av ordalydelsen i sista strofen ingår Wallins bearbetning i vår nuvarande psalmbok.

1695:303 1819:270

Bearbetarens kommentar

Den wallinska omdiktningen är glansfull men framstår numera som alltför retorisk, och med sin inriktning på det storslagna blir den ibland allmän och abstrakt i jämförelse med den härliga konkretionen hos Spegel. Dennes text är märgfull, naiv och oemotståndlig men i flera fall oanvändbar i praktiskt bruk. Som vanligt kommer det "hopplösa" gärna i rader som logiskt anknyter till, och också rimmar på de finaste ställena: det obrukbara är sammanslingrat med det omistliga.

Målet för en bearbetning måste väl vara att komma Spegel närmare och att därmed - i jämförelse med 1819 och 1937 - ge det allmänna och det magnifika mindre och det realistiskt åskådliga större utrymme.

Vid den stilistiska detaljhanteringen ser man att det som i vår nuvarande psalmbok verkar speciellt åldrigt och värnadsvärt i själva verket kan vara rätt sena påfund. "Lovad vare Herren" i första raden verkar sålunda karolinskt och sprunget ur folksliga djup men i den karolinska psalmboken stod det "Herren", och den högtidligare formen kom väl till av praktiska skäl, för att ge bättre rim på "fjärran."

En särskild svårighet vållas av imperativformerna "priser och berömmar" i omkvädet. Denna form är ju obrukbar i modern svenska. Både Spegel och Wallin blandar emellertid imperativ- och presensformerna. Och innehållsligt kan man knappast betrakta imperativerna som omistliga. Det är ju inte bokstavligen så att psalmdiktaren eller den sjungande församlingen vänder sig till stjärnor, berg och djur med en uppmaning, som väntas få effekt. Vad psalmen i sak utsäger är att lovsång faktiskt, om man förstår det rätt, går genom skapelsen och att också vi skall stämma in i den. Att ersätta imperativerna med presens går - enligt min mening - ganska bra för sig. Psalmerna behöver inte alls mista sin karaktär. En detalj. Spegels "ner i djupen in" är väl inte oklanderligt ur logiskt-pedantisk synpunkt, men det är fullt begripligt och lyriskt underbart.

K-GH

Musikkommentar

I G har melodin tretakt ända fram till omkvädet, som övergår i jämn takt (denna form har återupptagits i den finlandssvenska koralboken 397). Vi föreslår dock ingen ändring.

G 303 H 270 1921:270

11

1. Lova Gud i himmelshöjd
med stor glädje, lust och fröjd,
lovsjung med Guds änglar nu,
lova Herren i hans hus.

flöjter, harpa och cymbal.

2. Allt hans skaparhand har gjort
är förunderligt och stort,
och hans stora härlighet
varar i all evighet.

4. Allt vad liv och anda har,
skynda dig och redo var,
lova Herren och var glad,
lovsjung Gud: Halleluja!

3. Lova honom varje stund
högt och utav hjärtans grund,
låt till sången ljuda klart

J Svedberg 1794
J O Wallin 1816
Bearb 1978

Textkommentar

Jesper Svedbergs "Lofwer Gud i himmels högd" är en parafras över Ps 150. Wallin bearbetade psalmen och fogade in rader som "Varje själ till honom böjd" och "Ljuvt bland helga sångers tal", rader som bryter av både mot den ursprungliga psalmens stil och mot en naturlig psalmstil idag. "Jehova" i sista versen enligt 1819 och 1937 års psalmböcker är en form för det gammaltestamentliga gudsnamnet som var riktigt för Wallin men som vi nu vet beror på en missuppfattning. Vid bearbetningen har man sökt nå fram till en naturlig språkform samtidigt som man i verserna 1 och 3 anknutit till Svedbergs formuleringar i 1695 års psalmbok:

1. *Lofwer Gud i himmels högd
Med stor gamman, lust och frögd,
Änglar och hwar mennskia from,
Lofwer i hans Helgedom.*

3. *Lofwer honom allan stund,
Högt och utaf hiertans grund,
Uppå harpor och regal,
pipor, trummor och cymbal.*

1695:112 1819:271

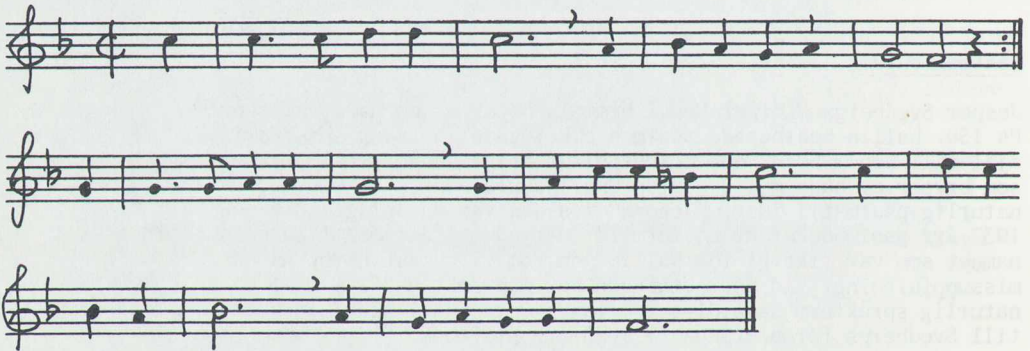
Musikkommentar

Här föreslås oförändrad, melodin nr 14 i 1939 (1921:271, Z 1256). I G hänvisas texten till en ålderdomlig melodi som även H behöll.

Den förekommer även i 1921 till en annan text (29) men har sedan försvunnit ur svensk tradition. Redan 1858 föreslog P Pettersson i sin koralpsalmbok nuvarande melodi 14 till texten 11; samma melodi har 1921 och än idag de tre viktigaste frikyrkliga sångböckerna PoS, ST och SoP. Även 1939 hänvisar till den, även om Lagergréns nr 11 där införts som första alternativ. Starka historiska och ekumeniska skäl talar alltså för att återgå till den tyska melodin 14, tryckt i Basel 1745. - Lagergréns melodi föreslås kvarstå till 381, och den används även till begravningspsalmen När jag lever har jag dig (PoV del 2, nr 860); den koppas alltså nu till texter av en helt annan karaktär. Se även under 242.

12

Musik: J Crüger 1647

1. Nu tacka Gud, allt folk,
med hjärtans fröjd och gamman
för stora ting, som han
gör med oss allesamman.
Han som i dopet tog
oss in i sitt förbund
så mycket gott han gjort
och än gör varje stund.

2. Du evighetens Gud,
låt oss i dig få glädjas,
så att i frid vi nu
och alltid dig kan tjäna.
O Herre, stor i nåd,
bli du vårt hopp, vårt liv
och låt oss ur all nöd

för evigt frälsta bli.

3. Vi prisar dig, o Gud,
och Onen som du sände
och Anden som går ut
till alla folk och länder,
Treenighetens Gud,
du alltings ursprung är.
Du var, du är och blir.
Högtlovad vare du!

M Rinkart 1636
J Svedberg 1694
Bearb A Frostenson 1979

Musikkommentar

Melodin av J Crüger 1647 förekommer i EKG och NK i två former: A = original (med punkteringar och från 1939 avvikande melodiform), B = senare tradition (1939 års melodiform och utjämnad rytm); övergången från A till B sker i den svenska utvecklingen mellan G och H. År 1921 gjordes en kompromiss mellan de båda formerna: den senare traditionens melodiska form behölls men punkteringarna återinfördes. Som i så många andra liknande fall var här 1921 för tidigt ute: 1939 togs punkteringarna åter bort och melodin återgavs i Haeffners utjämnade form. Vi har menat att 1921 års idé kunde vara värd att tas upp igen och föreslog i försökshäftet Revision av 1937 års psalmbok, läge november 1978 (nr 337) en form som liknar den i 1921, dock med en överflödiga punktering (mot originalet!) borttagen samt med en välbehövlig andningspaus före repristeknet. Den formen mottogs positivt och föreslås här. Samma form har PoS 480.

G 305 H 197 1921:272 EKG 228 NK 81 Z 5142

13

1. Herren, vår Gud, är en konung
i makt och i ära.

Kom alla folk att vårt eviga lov
honom bära!

Himmel och jord

bärs av hans kraftiga ord,
allt han sitt hägn vill beskära.

2. Pris vare Herren, som allting
så härligt bereder,
som oss har skapat och blickar
i nåd till oss neder,
som i vår nöd

skänker oss välfärd och bröd
och sitt beskydd kring oss breder.

3. Herren, vår Gud, vare lov,
som en Far för oss blivit,
som för vår synd har sin Son

uppå korset utgivit,
som på vår jord
leder med Ande och ord
dem som åt Kristus sig givit.

4. Herren, vår salighets Gud,
må vi prisa och tjäna.
Kraften är hans
och all vishet och ära allena.
Pris ske hans namn,
att han oss vill i sin famn
alla med Kristus förena.

Z Topelius 1869
J Neander 1680
Bearb O Torvalds 1980

Musikkommentar

Melodin, ursprungligen i många varianter, behålls i den numera vedertagna formen (=EKG, NK). Huvudtext bör vara 13.

H 383 1921:383 EKG 234 NK 90 Z 1912a-d

Musik: tysk 1690

1. Dig skall min själ sitt offer bära,
o Fader, Skapare och Gud.
Dig vill jag med mitt hjärta ära
och dig med mina läppars ljud,
med vördnad tänka på din nåd,
din makt, ditt underfulla råd.

2. Du liv och varelse har givit
åt allt i himmel och på jord.
Ditt stora, sköna namn du skrivit
så i naturen som ditt ord.
Där är din storhet uppenbar,
o Skapare och Gud och Far.

3. Ej mörker mer mitt hjärta hindrar
att se och vörda dina spår.
Var stjärna som i höjden tindrar
är vittne om vad du förmår,
och minsta blomma på min stig
den är ett ord av tröst från dig.

4. Jag lyfter blicken mot det höga,
jag litar på ditt löftesord.
Du följer med ditt fadersöga
det minsta kryp på denna jord.
På glädjens eller sorgens stig
till slut du för mig hem till dig.

5. O Herre, dig jag vill åkalla
när aftonstjärnan framgår skön.
När morgondaggens pärlor falla
jag möter dig med tack och bön.
Så lär mig hålla dina bud,
o Fader, Skapare och Gud.

A A Afzelius 1814

Bearb B G Hallqvist 1979

Musikkommentar

Alt melodi bedömdes negativt i SCB-undersökningen, kanske beroende på den tidstypiska halvnotsupptakten, som knappast är motiverad i denna melodi, samt första frasslutet, som väl uppfattades som litet tvärt avhugget. I anslutning till EKG har vi därför inlett med fjärdedels upptakt och satt in en punktering som effektivt förbereder och motiverar förkortningen av första frasslutet. Denna form, som helt överensstämmer med PoS 3, bedömdes positivt då den först framlades i försökshäftet Revision av 1937 års psalmbok, läge november 1978 (jfr EKG, som fränsett förlängningarna fr o m fras 2 har exakt samma form).

H 28 1921:323 EKG 237 NK 92 Z 2781

16

1. Nu vill jag lova Herren,
 av hjärtat prisa högt hans namn.
 Han är från oss ej fjärran,
 han har en ständigt öppen famn.
 Han lyss till våra böner
 och läker våra sår.
 Han oss med nåd bekröner
 och bär oss år från år.
 Vår ungdomstid han mättar
 med fröjder utan tal
 och ålderns börda lättar
 och hjälper oss i dödens kval.

2. Var dag han oss förkunnar
 sitt stora verk, sin vilja god,
 och han allt gott oss unnar,
 han ger försagda hjärtan mod.
 Till Gud får vi oss vända,
 när prövningen blir svår,
 och vad som än må hända,
 hans trofasthet består,
 och åter han befäster
 det hopp som vi har mist.
 Så långt som öst från väster
 förvisar han vår synd och brist.

3. Som sig en far förbarmar
 och barnens fel förgäter snart,
 så Gud i sina armar
 oss tar och tröstar underbart.

Han vet vårt svaga väsen,
 av stoftet är det gjort.
 Vi blomstrar såsom gräsen
 och vissnar lika fort.
 Som trädens blad skall falla
 och blekna rosens prakt,
 skall vi försvinna alla.
 Här hjälper ingen mänsklig makt.

4. Men Herrrens nåd allena
 står fast i tid och evighet.
 Så låt oss honom tjäna
 i ödmjuk tro och redlighet.
 Hans rike skall ej bäva,
 det står när allt blir grus.
 Ni helgon som får leva
 i himlens klara ljus,
 ni änglar som får bära
 till människor hans bud,
 kom, låt oss alla ära
 och prisa Herren Gud, vår Gud.

J Gramann 1540
 L P Nericus? 1567
 J O Wallin 1816
 Bearb B G Hallqvist 1979

Musikkommentar

Melodin av H Kugelman 1540 (efter en världslig visa), i Norden tidigast i Thomissøns danska psalmbok 1569 och i den finlands-svenska Kangasala-hs 1624, behålls oförändrad. Huvudtext bör vara 16.

G 86 H 1 1921:1 EKG 188 NK 47 Z 8244

21

1. Härlig är jorden,
härlig är Guds himmel,
skön är själarnas pilgrimsgång.
Genom de fagra
riken på jorden
går vi till paradiset med sång.

2. Tidevarv kommer,
tidevarv försvinner,
slakten följer slaktens gång.
Aldrig förstummas
tonen från himlen

i själens glada pilgrimssång.

3. Änglarna sjöng den
först för markens herdar.
Skönt från själ till själ det ljud:
Människa, gläd dig,
Frälsaren är kommen,
frid över jorden Herren bjöd.

B S Ingemann 1850
Bearb 1977

Musikkommentar

Den tyska melodin från 1842 behålls oförändrad.

1921:504 Z 3976

22

1. Gud trefaldig, stå oss bi
och låt oss ej fördärvas.
Gör vår själ från synden fri.
Låt himlen av oss ärvas.
Styrk oss, att vi med din kraft
det onda övervinna,
i dig vår trygghet finner
och fram till målet hinner.
Hjälp oss att till livets slut
vår tro vid blott fästa.

Giv kärlek till vår nästa.
Gud, hjälp oss till det bästa.
Amen, amen. Låt det ske.
Halleluja! Halleluja!

M Luther 1524
J O Wallin 1816
Bearb L Lindman 1980

Musikkommentar

SCB-undersökningen gav visserligen stöd åt den utjämnade huvudmelodin, men då tog man uppenbarligen hänsyn till att psalmen tidigare ofta sjungits vid konfirmation, varvid kyrkan är full av kyrk-ovana föräldrar. I det nya förslaget till konfirmationsritual är ps 22 borttagen, och det förändrar melodiläget. Vi föreslår nu alt melodi, dvs den allmänkyrkliga formen (= EKG och NK).

G 189 H 22 1921:22 EKG 109 NK 23 Z 8507

24

1. Allena Gud i himmelrik
må lov och pris tillhöra
för all den nåd han kärleksrik
med oss har velat göra.
Han jorden skänkt stor fröjd och frid.
Så låt oss alltid glädjas vid
Guds nåd och goda vilja.

2. O Jesus Krist, Guds ende Son,
du såg vår nöd och fara.
All himlens glans du avstod från
att oss till räddning vara.
Du med ditt blod, din bittra död
befriar oss från synd och nöd.
Förbarma dig, o Jesus.

3. O helge Ande, gör mig from,
förfädd och oförfädd.
Gör hjärtat till en helgedom
där Gud i allt blir ärad.
Giv stöd, giv tröst i all vår brist
och hjälp oss tro på Jesus Krist
i dag och alltid. Amen.

N Tech 1525
A Pedersen 1529
J O Wallin 1816
Bearb 1980

Textkommentar

Denna liturgiska psalm "Allein Gott in der Höh sei Ehr" är en av våra äldsta reformationspsalmer och lär ha tillkommit redan 1522. Dess författare, Nicolaus Tech (Decius; 1485-1546), som tidigt övergick till den evangeliska tron, var verksam såväl som präst och lärare och som kantor. Han har själv omformat hymnens gregorianska melodi till en mer församlingsmässig andlig visa. Psalmen är en förtyckning och vidarediktning av mässans "Gloria in excelsis Deo" och går tillbaka till urkristen tid, ytterst till texten i Luk 2:14. Tech har också utnyttjat lovsången "Laudamus te", som redan i den romerska mässan integrerats med "Gloria". Den fjärde versen (= v 3 i bearb 1981), som är en bön och lovsång till den helige Ande, har tillfogats senare, visst av vem, men den förekommer i äldsta trycket av psalmen 1526. Genom denna tilldiktning förvandlades psalmen till en treenighetssalm. Reformationsteologin genomsyrar psalmen, och man kan peka på enskildheter som är signifikativa, t ex "Allena Gud", vidare betonandet av Guds nåd, den personliga adressen (för oss), framhäandet av nuet. Central är den andra strofen om försöningen, vilken avslutas med kyrieropet "erbarm dich unser aller" (förbarma dig över oss alla) - jfr Laudamus, sv ps 602!

Den första kända svenska versionen ingår i en psalmbok från 1567 och är en nödtorftig försvenskning av Arvid Pedersøns danska tolkning. Samma version, med några förändringar av ordböjningarna, intogs i 1695 års psalmbok. Wallin bearbetade psalmen, särskilt den femte versen, och denna gestaltning har psalmen alltjämt i vår nuvarande psalmbok. Bearbetningen här innebär framför allt en förkortning av psalmen, varigenom dess karaktär av treenighetssalm blir tydligare. I första och sista verserna har endast smärre språkliga justeringar gjorts. Den andra strofens text har delvis närmats till 1695 års version. Från den tyska texten har kyrie-ropet införts i sista raden.

1695:192 1819=1937 EKG 131

Musikkommentar

Melodin, oförändrad, bör gälla hela psalmen, som numera ofta sjungs med dessa tre verser i den liturgiska funktionen av Laudamus.

G 192 H 20 1921:24 EKG 131 NK 45 Z 4457

30

1. Så mycket älskar Gud vår värld
att han oss Jesus givit,
sin käre Son, som vägen är
och sanningen och livet.
O Gud, du här i kärlek stor
oss söker och vill leda,
för ont oss freda.
Vi som på jorden bor
har del i himlen redan.

2. Vår synd, o Gud, från dig oss skilt
och stängt blev paradiset.
Den salighet som var förspilld
oss Jesus återgivit.
Ty Gud har inte sänt sin Son
att han skall världen döma,
sin nåd fördölja.
Vår synd vill han ta bort
och den för alltid glömma.

3. På Sonen har vi ingen tro,
om vi varann ej älskar.

Och vi drar över oss Guds dom,
om fastän ljuset kommit,
vi älskar mörker mer än ljus,
ej söker efter sanning
i liv och handling
men går den väg där Gud
ej längre styr vår vandring.

4. Den som i trohet håller ut
skall få när allt försvunnit
det liv förutan gräns och slut
som Jesus åt oss vunnit.
Hjälp oss att utan rädsla här
vi Jesu namn bekänner,
tills med hans vänner
vi i Guds himmel är,
i glädjen utan ände.

Okänd tysk förf 1586
I Kolmodin 1694
Bearb A Frostenson 1979

Textkommentar

Denna efterreformatoriska psalm, "Also hat Gott die Welt geliebt", (tr 1611) är skriven över en evangelietext, Joh 3:16-19. Den okände tyske författaren följer evangeliet mycket nära och lägger ut texten om Guds kärlek, om tron på Kristus, som för till liv, och om otron. som för med sig dom. En knagglig svensk översättning, "Altså haffuer Gudh oss til frögd", ingår i den psalmbok från 1614 som tillskrivits Forsius. Israel Kolmodin gav psalmen en bättre språklig form och förändrade också innehållets accenter i den bearbetning han gjorde för Svedbergs psalmbok och som togs in i 1695 års psalmbok, "Så högt har Gudh oss till stor frögd". Genom en utvidgning av den andra strofen om Jesu kärlek kom psalmen att omfatta fem strofer i stället för de ursprungliga fyra. För 1819 års psalmbok gjordes några smärre förändringar, troligen av Wallin, och i denna form överfördes psalmen till vår nuvarande psalmbok.

1695:203 1819=1937

Bearbetarens kommentar

Den tyska texten (1686) har mycket av reformationspsalmens karaktär. Det finns t o m en rad om att tron utan gärningar gör oss saliga. Den har en ljusare ton, som delvis gått förlorad i den svenska översättningen. "Så högt har Gud älskat världen /att han gett oss Kristus, sin käre Son, som blev till döden be-drövad, / för att vi evigt skulle leva./ O Gud hur stor är icke din kärlek, inget mänskohjärta kan mäta den." (v 1). Psalmen fortsätter: "Kristus har fört oss till himlen.." Sista versen talar om att vi utan fruktan skall bekänna honom inför hela världen. Så står det också i den äldsta svenska bevarade över-sättningen från 1626. I Kolmodins bearbetning sker en pietis-tisk omstöpning, som förändrar psalmens reformationskaraktär. I stället för att bekänna Kristus ska man omfamna honom och så hamma, där själen har ro. 1626 står det att Gud älskat "hela världen" och 1695 "Then ganska världen". 1819 avviker man från Joh 3:16 etc enligt ovan och talar om att det är "den fallna" världen Gud älskat. Genom att bli förd närmare sitt ursprung och bli befriad från föräldrade ord kan psalmen bli en fin gammal-kyrklig pendang till den mycket mer sjungna sv ps 31. Ändå har ps en ganska stor användning. Enligt SCB-undersökningen anser 25 procent att psalmen inte är användbar i sin nuvarande form.

AF

33

1. En blomma fin i öknen stod, sprang fram ur torra sanden. Och doften, likt en hälsoflod, gav kraft och mod åt kvalda mänskoanden. 2. Guds son det var! Till jordisk mor han sändes att bli mänska. Snart ordet fördes runt vår jord: ljus i mörk port mot liv och evig grönska. 3. Han ljuset är och sanningen, han vägen är och livet. Den honom söker finner än. Åt bedjaren skall vara rikligt givet. 4. Han genom hela livets dag utsträcker sina händer. Milt med envar har han fördrag. Där tron är svag han elden återtänder. 5. Han är en herde för sin hjord, oss ger vad allt oss fattas:	sin anda, salighetens ord, sitt rika bord, i trohet han ej mattas. 6. Vad skulle Herren göra mer att oss från synden frälsa! Han för oss blöder, segern ger, vår längtan ser och är vårt liv, vår hälsa. 7. Låt nära dig oss alla bo som dina barn och njuta kraft av ditt ord till hopp och tro, för själens ro till dess vår vandring slutar. 8. I lidandet är du vårt stöd, o kärlek utan like. Du tar oss genom själanöd och vanmakt, död in i din Faders rike. S J Hedborn 1814 Bearb A Mannerheim 1979

Bearbetarens kommentar

Doftminnen är de oförstörbaraste, därför att de inte som syner och ljud kan skymmas och deformerar av beskrivningar, så att man till slut inte vet vad som är minne och vad som är en föreställning uppbyggd i hjärnan av beskrivningen. Därför är doften ett fynd som symbol för det som inte kan nedbrytas av världens alla makter, som kan nedfrysas för en tid men inte dödas eller förändras, hos Hedborn symbolen för Kristi obeskrivbara personlighet, hans kärleks utstrålning.

Psalmen om blomman i öknen, som utsände en sådan doft, trycktes första gången i Hedborns andra psalmhäfte, 1813. Den går tillbaka till nr 227 i 1695 års psalmbok som i sin tur går tillbaka till en tysk visa överförd till svenska av kongl kanslisten Peder Däleman (tr 1583) som börjar: "1. Jagh weth ett Blomster är lustigt och fijnt, Thet mon migh wäl befalle" och vars andra strof lyder: "2. Thet Blomster är thet helige Ordh, Som Gudh oss Haffuer giffuit, Thet lyser genom then mörke porth (tyska texten: Den trånga port), Här och på all orth, Alt til thet ewige Liffuet".

Hedborns version 1813 börjar: "En blomma uti öknen stod Wid klippan uti sanden; Dess doftning, lik en helsoflod, Gaf kraft och mod At qwalda menskoanden." Och fortsätter: "Det var Guds son, som kom här ned, En salig klippa worden; Det månet hjerta war som led, Men Ordet spred Sin balsam rundt kring jorden."

I förlagorna är blomman Guds ord. Den är lustig (nusvenska: angenäm, vacker) och fin och behaglig. 1813 är blomman en symbol för inkarnationen, den är Guds son. Dess utseende beskrivs inte, men doften ger likt en hälsoflod kraft och mod åt den kvalda mänskoanden. Men fyra rader längre ner är Kristus vorden en klippa. I Wallins psalmboksförslag 1814 är den bildkollisionen redan avlägsnad, men inte nog med det, blomman har nu detroniserats till en sinnebild för världens förtvinade hopp. Och så är den ännu i 1937 års psalmbok: "När världens hopp förtvinat stod Likt blomman uti sanden, Rann upp så klar en hälsoflod (...) Det Jesus var, som huld och god Blev oss en livets källa."

Men ursprungsversionen 1813 - där blomman är den inkarnerade Kristus och doften är hans ord och allt som utgår från honom - har stöd i ett så centralt bibelrum som Jes 53:2 "Han sköt upp såsom en ringa telning inför honom, /såsom ett rotskott ur förtorkad jord."

Och jag väljer trots allt att återföra psalmen dit. Läsaren glömmer inte doften fram genom psalmen utan den genomsyrar ända till slutet, medan man lämnar källan i version 1814 efter sig redan vid tredje strofen och snart mister den för andra bilder.

Till sist några detaljer. Den vackra bilden med den mörka portgången där man bländas av himmelrikets ljus har jag lyft in i psalmen från Däleman och 1695, och folkvisetonfallet går tillbaka till dessa och den tyska förlagan. Subjektet "vi" i grundtexten ("tills vi vår vandring sluta") har jag velat undvika i näst sista strofen.

Texten följer alternativmelodin i vår melodipsalmbok. Fjärde frasens fyra långa toner präglar också texten vars fjärde rad genomgående har hög betoningsnivå.

Min sista version har psalmskommittén på flera ställen i här framlagda text inte följt:

1:1-2 En blomma fin i öknens stod. / Den steg ur torra sanden.
 "sprang fram" har associativa förbindelser med hälsoflod: en framspringande källa. "steg" associerar med doften som stiger. Doften är strofens huvudsymbol och bör ha högre betoningsnivå än hälsofloden (där hälso- är ett viktigare led än -flod). Det vinner man genom "steg". "Den steg" ger också ett lugnare förlopp, vilket ger plats för tanken på inkarnationen, sådden före växandet.

2:1-3 Guds son det var: Till jordisk mor
 kom Ordet och blev mänska;
 blev sen för många på vår jord

Det har anmärkts med fog att "ordet" i min tidigare version, den som psalmskommittén föredragit, kan missförstås som det predikade ordet, som "fördes runt vår jord". Det följande "ljus i mörk port" blir då också det predikade ordet, vilket det inte bör vara, då "ljuset" i 3:1 är Kristus. Dessa brottytor har försvunnit i min sista version, där "ordet" entydigt är det inkarnerade, till yttermera visso här stavat med stor bokstav. Ordet "mången" är ett uttryck ur Hedborns grundtext.

1819 = 1937

AM

Musikkommentar

Melodin är ursprungligen tenorstämman i en sats av J Rhau 1589 (Z 1678), vars sopranstämman också blivit använd som koralmelodi (EKG 315, H 195, Z 1679). Vår huvudmelodi och alt melodi är melodiskt lika; huvudmelodin är rytmiskt utjämnad medan alt melodi har Rhaus originalrytm (det kan följande påpekas att H sörjde för andningspauser: i 1939 års notvärden slutar varje fras med halvnot + fjärdedelspaus). Vi föreslår som a-melodi alt melodi (= ST 44), vartill textbearbetningen är anpassad, men behåller den utjämnade formen som b-melodi.

H 146 1921:146a Z 1680

35

1. Vänligt över jorden glänser
strålen av ett himmelskt hopp.
Stilla inom tidens gränser
evighetens sol går opp,
ack, så stilla att mitt öga
hennes sken fördraga må
och Guds dolda råd förstå.

2. Ej av världens vise kändes
den oändligt Visets råd.
Kristus kom, och dagen tändes
full av sanning och av nåd:
sanning för den själ som sökte,
nåd för ångerfulla bröst.
Så fick jorden ljus och tröst.

3. I den värld som synd fördärvat
levde bland oss Frälsaren.
Kärlek han åt oss förvärvat,
honom följde helgelsen.
Helgelse blev hjärtats glädje,
kärlek slöt begärens strid.
Så fick jorden renhet, frid.

4. De är sälla som vill höra
vad den evigt Gode lärt,

de som älskar och vill göra
vad den Helige begärt,
de som ledda av hans Ande,
lysta av hans milda ljus
närmar sig sin Faderns hus.

5. Deras tro skall övervinna
tidens otro, jordens flärd.
Deras kärlek skön skall brinna
i den kärlekslösa värld.
Deras hopp i livets skiften
och i livets aftonstund
vilar på sin klipbas grund.

6. Milda sken av Faderns ära,
dina rena strålar sprid
kring vår värld, och låt den bära
ljus och renhet, tröst och frid.
Låt vår jord få bli en förgård
till den himmel, dit du vill
samla dem som dig hör till.

J O Wallin 1818
Bearb B G Hallqvist 1979

Musikkommentar

Denna sannolikt svenska melodi, först påträffad i Leimontinus-
hs 1675, föreslås oförändrad.

G 173 H 111 1921:73

37

1. O, gläd dig Guds församling nu,
kom, låt oss med varandra
av allt vårt hjärta tacka Gud
och sjunga allesamman
om kärleken som han oss gav,
om frälsning, ljuvlig, underbar
som kostat Gud! så mycket.

2. Jag fångem var i onskans makt
och låg vid dödens portar.
Min synd mig tyngde dag och natt.
Jag såg: jag var förlorad.
Jag ville ej det goda mer.
Förlamad, maktlös drogs jag ner
i ångest och förtvivlan.

3. Min plåga till Guds plåga blev.
Hans hjärta ville brista.
Han kunde ej uthärda mer
att se hur jag fick lida.
Han tänkte: den jag älskar mest
och den som du behöver bäst
vill jag åt dig få giva.

4. Han sade till sin ende son:
nu vill jag mig förbarma.
Så skynda dit, min käre Son,
ge räddning åt den arme
och honom fräls ur synd och nöd
och plåna ut den bittra död,
låt honom med dig leva.

5. Guds Son var lydig mot sin Far,
kom till mig här på jorden.
En jungfrus sköte honom bar
och han blev här min broder.

Han blev en människa som jag!
Han följer mig varenda dag,
mig för allt ont bevarar.

6. Han sade: håll dig nu till mig,
stå tätt invid min sida
mitt liv och allt jag ger för dig,
jag själv vill för dig strida.
Ty jag är din och du är min.
Jag är hos dig och ingenting
oss från varann kan skilja.

7. Jag till min Far i himlen går
och lämnar detta livet,
är med dig alla dar ändå.
Min Ande jag dig giver,
som tröstar och som låter dig
allt bättre lära känna mig,
till sanningen dig leder.

8. Vad jag bland er har lärt och gjort
det skall du också lära,
så växer sig Guds rike stort,
det älskat blir och ärat.
Låt mänskobud ej skymma bort
det evangelium du fått,
den största skatt du äger.

M Luther 1523
O Petri 1536
O Forssell 1816
Bearb A Frostenson 1977

Textkommentar

"Nun freut euch lieben Christen gmein" är kanske Luthers först skrivna psalm. Den spreds redan 1523 på ett flygblad och blev snabbt mycket sjungen. Forskarna är ense om att den på ett mycket personligt sätt återger Luthers religiösa erfarenheter, de erfarenheter som drev fram reformationen. Psalmerna översattes - sannolikt av Olaus Petri - till svenska och den ingick i Svenska sånger eller visor 1536. Som Liedgren påpekat med utgångspunkt från de Olaus Petri tillskrivna psalmerna, skiljer sig den svenske psalmförfattaren från Luther: "Luthers stormande kraft och glada dristighet äger han ej, dennes betagande naiva innerlighet och värme ej heller." (Svensk psalm och andlig visa). Liedgren (s 78) citerar den strof som i kommitténs nyöversättning av "Nun freut euch lieben Christen gmein" blivit nr 6 och skriver: "Den svenska översättaren, det må nu vara Olaus Petri

eller någon annan, har alldeles utelämnat denna härliga strof och överhuvud förvandlat psalmen från en folklig ballad till en läropsalm om Kristi återlösningsverk."

Den svenska 1500-talsöversättningen, Var man må nu väl glädja sig, skiljer sig således i mycket från Luthers original. Den ingår i stort sett oförändrad i 1695 års psalmbok och får bara en lätt bearbetning i den wallinska.

Den tyska texten i EKG 239 lyder i prosaöversättning:

- 1 Nu gläd er, käre kristne tillsammans,/ och låt oss dansa av glädje, / så att vi frimodigt och alla gemensamt/ sjunger med lust och välbehag/ om vad Gud kostat på oss / och om hans ljuvliga underbara gärning / som har stått honom dyrt.
- 2 Jag var fången under Satan, / förlorad var jag i döden, / min synd plågade mig natt och dag, / den som jag var född i: / jag sjönk också allt djupare ner i den, / det fanns inget gott i mitt liv, / synden hade besatt mig.
- 3 Mina goda gärningar hade inget värde,/ det var (helt) förstört med dem,/ den fria viljan hatade Guds dom,/ den var död för det goda,/ ångesten drev mig att förtvivla,/ så att inget annat än döden fanns kvar för mig,/ jag måste sjunka till helvetet.
- 4 Då ömkade sig Gud i evigheten / över mitt gränslösa elände,/ han tänkte på sin barmhärtighet,/ han ville skaffa mig hjälp./ Han vände sitt Fadershjärta mot mig,/ det var sannerligen allvar för honom,/ han offrade det bästa han hade.
- 5 Han sade till sin käre Son:/ tiden är inne att förbarma sig,/ far dit, mitt hjärtas dyrbara (alt: kära) krona/ och bli den fattiges frälsning/ och hjälp honom ur syndens (alt:syndernas)nöd/ döda för honom den bittra döden/ och låt honom leva med dig.
- 6 Sonen blev lydig mot Fadern,/ han kom till mig på jorden/ genom en ren och späd jungfru;/ han skulle bli min broder./ Han höll sin makt mycket hemlig,/ han gick i min fattiga gestalt,/ han ville fånga Satan.
- 7 Han sade till mig: håll dig till mig,/ det skall nu gå lyckligt (alt: väl) för dig;/ jag ger mig själv helt för dig,/ så vill jag kämpa för dig,/ ty jag är din och du är min,/ och där jag är, där skall du vara./ Fienden skall inte skilja oss åt.
- 8 Han (=Fienden) kommer att utgjuta mitt blod/ och att ta mitt liv,/ allt detta tar jag på mig för din skull,/ håll fast vid detta med stark tro./ Mitt liv uppslukar döden,/ min oskuld bär din synd,/ så har du blivit salig.
- 9 Till himlen till min Fader /far jag från detta livet;/ där vill jag vara din mästare,/ vill ge dig Anden,/ som skall trösta dig i bedrövelse,/ och lära dig att känna mig (alt: förstå mig) väl/ och leda dig i sanningen.

10 Det som jag har gjort och lärt,/ det skall du göra och lära,/ så att Guds Rike förökas/ till hans pris och ära;/ och akta dig för människornas stadgar,/ därigenom förstörs den ädla skatten,/ detta är mitt testamente till dig.

1695:219 1819=1937 EKG 239

Musikkommentar

Det är oklart till vilken melodi denna text egentligen har sjungits i äldre tid hos oss. Olaus Erici's sångbok o 1600 har den ursprungliga melodin från Achtliederbuch 1524 som första alternativ men även nuvarande 118. Den senare melodin förekommer dock som enda alternativ i G och H 1820. Visserligen dyker originalmelodin upp i andra delen av H 1821, men ännu den annars så framsynta Petterssöns koralpsalmbok 1858 har enbart nr 118, vilket tyder på en ovanligt stark tradition för denna melodi. Först 1921 fastslås officiellt den nuvarande, allmänkyrkliga melodin som enda alternativ. Här föreslås alt melodi med originalrytmen (= EKG, NK, PoS 89, ST 46), som har slagit mycket väl ut.

H 1821:28 1921:46 EKG 239 NK 26 Z 4427

1. O Gud, du av barmhärtighet
till dina barn oss tagit,
oss från vår orättfärdighet
i Kristi blod rentvagit.
Ej något gott vi själva gjort
kan öppna för oss himlens port,
blott tron på Jesus Kristus.

2. Guds lag är helig, rätt och god
och oss till livet leder.
Vi bröt mot den i övermod
och över oss kom vreden.
Och mänskan som förnekat Gud,
hans goda vilja och hans bud
var dömd att gå förlorad.

3. Då sände Gud till oss sin Son.
Han stod där under lagen.
Han gav oss frihet och tog bort
vår rädsla inför kraven.
När han sitt liv för oss gav ut,
vår skuld togs bort och inför Gud
står syndaren rättfärdig.

4. Om vi i tro till Jesus går,
och efter honom frågar,
då tar han våra synder bort,
som samvetet har plågat.
Och gärna lyder vi Guds bud.
De leder i den frihet ut
där tjänande är glädje.

5. Vi genom tron Guds Ande har,
och den på nytt oss föder.
Vi får ett annat sinnelag,
vår egenvilja dödas.

De goda gärningarna föds.
Vi känner skam och skuld inför
vårt liv som det var förut.

6. God frukt det goda trädet ger
och tron bär frukt i kärlek.
Och den som tror, sin nästa ser,
gör gott och sprider glädje.
Och därmed uppfylls Herrens lag.
Varann vi tjänar utan krav
som Kristus oss har tjänat.

7. Och kärleken på lön ej ser,
blir ändå rikt belönad.
Guds enda längtan är att ge,
och nåden överflödar.
Och vi kan säkert lita på:
vad han oss lovat skall vi få.
Han ger oss allt för intet.

8. Så står alltsammans i Guds nåd
att saliga vi bliver,
men fast och evigt är hans råd:
sin frälsning han oss giver.
Hos oss finns bara skröplighet.
I Gud är all vår salighet.
Dig, Gud, ske pris och ära!

P Speratus 1523
O Petri 1536
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1979

Textkommentar

Denna läro- och bekännelsepsalm, som hör till reformationstidens kärnpsalmer, lär ha tillkommit under dramatiska omständigheter. Församlingsprästen Paul Speratus skrev den som läro- och tröste-psalm för sin församling, då han fördrivits från denna och senare fängslats på grund av sin protestantiska förkunnelse. Psalmerna "Es ist das Heil uns kommen her" trycktes först i Achtliederbuch 1523/24. Strofformen är densamma som i Luthers dramatisk-episka reformationspsalm "Nun freut euch lieben Christen gmein" (nuvarande sv ps 37). Psalmens tema, lag och evangelium, utvecklas i nära anslutning till Romarbrevet, men det är tydligt att Luthers skrift Om en kristen människans frihet också inspirerat författaren. I hur hög grad psalmen uppfattades som en protestantisk bekännelse framgår av den motdiktning och parodi den blev föremål för från katolskt håll.

Den svenska tolkningen, "Gud aff sin barmhärtighet", förhåller sig ganska fri till den tyska texten. Den svenske översättaren har förenklat och dragit samman den långa utläggningen om lagen och i stället infört tre nya avslutningsstrofer om tron som är verksam i gärning, om kärleken till nästan och om Guds oförskyllda nåd. Utan motsvarighet i tyskan är det uttryck för predestinationstanken, som finns i sista strofen men som tagits bort i 1695 års psalmbok. I övrigt är texten så gott som oförändrad fram till bearbetningen för 1819 års psalmbok, vilken emellertid utfördes relativt varsamt.

1695:220 1819=1937 EKG 242

Bearbetarens kommentar

Den tyska reformationspsalmen har tolv strofer. Den har en i huvudsak ljus karaktär, är rörligt berättande, lägger in dialog i ett par verser. Typiskt är att den har en strof också för hoppet, inte bara för tron och kärleken som hos oss.

I Olaus Petri översättning kommer en tyngd, nästan ett tungsinne in, som egentligen är främmande för originalet. Det gäller särskilt de första sex verserna.

1819 års bearbetning inför de för originalet främmande bilderna av synden-arvsynden som en smitta i vårt blod och en besmittelse. Återgivningen av v 3 har gjort den rätt främmande för reformationens grundtanke. Olaus Petri översättning, som bevarats nästan oförändrad fram till 1695, har ett enklare språk än psalmen fick 1819. 1695 sägs: "Utän kärlek tron aldrig är", "Kärleken söker ingen lön" (v 8-9). Det är ett rakare sätt att skriva; kärlek är kärlek, man delar inte upp den i sann och falsk, lika lite som man gör med tron.

Enligt SCB-undersökningen anser ca 20 procent av de tillfrågade inte v 2-7 vara användbara. De tre sista verserna har ungefär dubbelt så stor användning som de föregående.

AF

Musikkommentar

Denna klassiska koralmelodi av förreformatoriskt ursprung, i Sverige belagd fr o m Olaus Erici's sångbok o 1600, bör återfå sin ursprungliga rytm och den allmänkyrkliga melodiformen enligt alt melodi.

G 220 H 144 1921:144 EKG 242 NK 13 Z 4430

1. O Jesus Krist, som mänska blev
att liv åt världen giva.
Kärleken var det som dig drev.
Vårt hopp du ville bliva.
Du såg vår synd och stora nöd.
Oss förestod en evig död.
Helvetet låg där öppet.

2. Då måste du förbarma dig.
Du kunde ej uthärda
att mörkrets makt oss tog till sig,
fast vi var döden värda.
Du kom hit ner, bland oss du var.
At oss en evig frid du gav
genom din död och pina.

3. Du sade oss att när vi tror
du från allt ont oss skonar.
Ty du är både mild och god,
du oss med Gud försonat.
Tror vi på dig och vad du sagt,
finns här i världen ingen makt
som oss från dig kan skilja.

4. Vår broder har du blivit här
oss till stor fröjd och ära,
och varje dag du hos oss är.
Vad kan vi mer begära?
Finns någon bättre tröst att få?
Vår broder är Guds ende Son.
Vem kan oss nu fördärva?

5. Pris vare dig evinnerlig!
Du gav den nåd som gjorde
att vi nu är Guds barn med dig,
o Kristus, käre broder.
Så gläds nu alla och envar
och tacka Gud för vad han gav.
Han är vår käre Fader.

O Petri 1526
G G Adlerbeth 1814
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1979

Bearbetarens kommentar

Bearbetningen har innehållsligt och till sin språkliga art flyttats närmare originalet. En del onödigt retorisk omskrivning från 1819 har tagits bort. Som i v 3: "Och så sade tu oss til,/ Wi skolom hafwa trona;/ Ty tu äst både god och mild,/Och wil oss alla skona," I v 4: "Är thet oss icke till en stor män,/ Wår broder är Guds ende Son?" 1819 "Vad rör oss världens hot och hån?" I bearbetningen här: "Finns någon bättre tröst att få?" I 1819 års bearbetning talas det om att vi får förlåtelse "när vi med lydigt sinne gå/ den väg du föreskrivit", ett förbehåll som var främmande för den svenska reformatorn. Bearbetningen har anpassats närmare till den ursprungliga koralen. Det har i vissa rader kunnat ske genom att grundtexten återgivits. Som i v 1: "Kärleken han tig thertil drog".

Psalmen har mindre användning än man skulle vänta sig. 15 procent av de i SCB-undersökningen tillfrågade anser att den inte är användbar. Omkring 40 procent anger att de använt den.

1695:120 1819=1937

AF

Musikkommentar

Melodin behålls oförändrad (trots den avvikande slutfrasen i EKG och NK).

G 120 H 49 1921:49 EKG 118 NK 33 Z 4438a

41

1. Gläd dig, du Kristi brud,
och möt din Herre Gud.
Den stora dag du skådat
som oss profeter bådadt.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

2. En åsna honom bär
som fridens furste är.
Hans präkt är ganska ringa,
men döden kan han tvinga.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

3. Saktmodig, mild och god,
han ger de svaga mod.
Vill du till honom höra,
skall han dig salig göra.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

4. Låt hjärtat öppna sig,
bjud Kristus hem till dig.
I dag vill han dig gästa
och sitt förbund befästa.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

5. Hög glädjerop till skyn
vid denna glada syn:
här kommer Sions förste,
bland konungar den störste.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

6. Strö palmer på den stig
där Herren nalkas dig.
Lägg för hans fot din prydnad,
giv honom tro och lydnad.
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

7. De små på barnavis
skall sjunga Herrens pris,
och folkets hela skara
skall glad och frälsad svara:
Hosianna, pris och ära!
Vår konung är nu nära.

Dansk sång från 1500-talet.
tryckt 1642
S J Hedborn 1812
J O Wallin 1819
Bearb B G Hallqvist 1979

Textkommentar

Denna psalm om Jesu intåg i Jerusalem har mycket av bibelvisans enkla berättande stil och närhet till evangelietexten. Troligen härstammar den från 1500-talet och den är med all sannolikhet dansk. Nödortfött försvenskad möter vi den i en handskrift från omkring 1570 och senare i tryck 1642. I denna form intogs den i 1695 års psalmbok "Frögda tigh tu Christi Brudh".

S J Hedborn publicerade en nyöversättning 1812 och omformade den första versen i brudmystikens anda, "Var glad du Christi brud/ Som längtar efter Gud", men i övrigt har han bevarat mycket mer av den äldre versionens åskådlighet än Wallin i sin tolkning. I 1819 års psalmbok har vi närmast Hedborns översättning i en av Wallin överarbetad form med ingressen "Gläd dig, du Kristi brud". Psalmen överfördes utan bearbetning till 1937 års psalmbok.

Med små medel har nu bearbetaren, Britt G Hallqvist, moderniserat språket, återinfört mer av den äldre textens åskådlighet och närma psalmen till det bibliska stoffet. Bilden av Jesus ridande på åsnan finner vi på nytt i den andra strofen. I stället för "Han aktar hos dig gästa" får vi i vers 4 "I dag vill han lig gästa", vilket tydligare alluderar på berättelsen om Sackéus (Luk 19:5) och samtidigt ger ett rakare tilltal till oss som sjunger psalmen. Den för många svårbegripliga frasen

i omkvädet, "Pris och ära vår konung vi hembära", har bytts ut med bevarande av rimmet "Pris och ära! Vår konung är nu nära".

(1695:116) 1819=1937

Musikkommentar

J Regnarts melodi (ursprungligen till världslig text), i Sverige först i Ålem-hs 1645, föreslås här enligt alt melodi (=PoS 35, ST 91), som har slagit väl ut.

G 116 H 51 1921:51 EKG 289 NK 62A Z 2162/62

42

1. Gör porten hög, gör dörren bred
och djupt i stoftet böj dig ned:
din Gud och Frälsare det är
som på ditt hjärta klappar här.
Höj upp din röst med helig fröjd,
stäm upp din sång till himlars höjd.
Dig vare pris, o Jesus kär,
som komma vill och bli mig när.

2. Han kommer här. Åt dig han ger
sin nåd och sin rättfärdighet.
Han helighetens krona bär,
barmhärtighet hans spira är.
På all din plåga gör han slut
och all din skuld han plånar ut.
Dig vare pris, o Jesus Krist,
som hjälper mig i all min brist.

3. Den stad blir trygg, det land får fred,
där man i tro på Jesus ser
och han får bli vår förebild
i vad vi gör och vad vi vill.
Han inga höga tecken bär
men konungarnas konung är.
Dig vare pris, o Jesus god,
som komma vill och bland oss bo.

4. Gör porten hög, gör dörren bred,
ditt hjärta till hans boning red.
Låt tron han tänt få brinna klar
och vaka, bed och redo var.
Han komma vill, han närmar sig
med liv och med allt gott till dig.
Dig vare pris, o Jesus kär,
som mig så mild och nådig är.

5. Kom snart till mig, o Jesus kär,
för dig mitt hjärta öppet är.
Kom in med nåd och salighet
och bli där kvar i evighet.
O Jesus, kom och stärk min tro.
och hjälp mig till en himmelsk ro.
"Jag kommer snart, o kära själ!"
Ja amen, kom, nu är mig väl.

G Weissel 1642
J Arrhenius 1694
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1980

Bearbetarens kommentar

Bearbetningen har på en del ställen sökt sig närmare 1695 års text som i v 4: "All godhet Jesus med sig för" (v 2:1). Ett skäl till bearbetning i några strofer är den rytmiska korallen. I nuvarande "Hans krona är av helighet,/Hans spira av barmhärtighet" kommer en stark betoning på orden "är" och "av" (v 2:3-4). Till v 3 som är ålderdomlig har en friare återgivning gjorts.

1695:117 1819=1937 EKG 6

AF

Musikkommentar

Den svenska melodin från 1697 föreslås oförändrad.

G 117 H 52 1821:385

45

1. Länge, länge har mitt hjärta
sökt och längtat efter friden,
sökt i oro och i smärta,
aldrig funnit den i tiden.
Du, o Gud, dess rop besvarar.
Vanmakt du i visshet vänder.
Du din vilja uppenbarar,
när din Son till oss du sänder.

2. Ner till oss som ängslas stiger
han med kärlek och försoning,
och hans Ande hjärtat viger
till sitt tempel och sin boning.
Sig med människonaturen
Herrens härlighet förenar,
och Guds Son, av kvinna buren,
blir det offer som oss renar.

3. I det heligaste rummet
han gått in och frihet vunnit.

At min själ i synder bunden
ger han friden som försvunnit.
Aldrig mer jag nu vill svika
honom som bär allas börda,
honom som för mig fick lida
och för min skull gick i döden.

4. Salig, salig den som kände,
den som trodde dig allena,
du, all sannings Gud, som sände
den som oss med dig förenar.
Jesus Kristus, du har blivit
vägen, sanningen och livet.
Här på jorden och i himlen
är ej annat namn oss givet.

J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1980

Textkommentar

Denna wallinpsalm om den fallna människans upprättelse genom Jesus publicerades första gången i StockholmsPosten 11 april 1816. Här finns liksom i flera av Wallins psalmer ett platoniserande drag, en föreställning om en motsättning mellan jordiskt och himmelskt, som egentligen är främmande för biblisk skapelse-tro. Platonskt inspirerad är t ex psalmen "Var är den vän", där vi möter tanken att den jordiska skönheten är av avglans av den himmelska. Men ingen psalm utvecklar de platonisk-romantiska idéerna i så hög grad som denna psalm om inkarnationen "Huru länge skall mitt hjärta". I verserna 3 och 4 gestaltas den nyplatoniska idén om andens bundenhet vid stoftet, materien och återerindringsläran, dvs själens minne av och längtan till sitt ursprung, fadersboningen eller Eden. Nyplatoniskt idégods smälts samman med Bibelns lära om syndafallet. Hemlängtan motivet som vi också finner här hör till de vanligaste motiven i de wallinska psalmerna och ofta förenas det liksom här med nyplatonisk-romantiska föreställningar. Den högstämda poetiska stilen svarar väl mot innehålllet. Enkel och centralt evangelisk är den sista versen med dess anknytning till Joh 14:6 "Jag är vägen, sanningen och livet."

Kommittén föreslår att psalmen förs till Jungfru Marie Bebådelsedag.

1819=1937

Bearbetarens kommentar

Psalmen bärs av en stark känsla. Den har en fast uppbyggnad. Wallin börjar här som i flera av sina psalmer med en beskrivning av en mänsklig situation. v 1 oron, v 2 sökandet, klivenhet, självanklagelse, v 3 alienationen. Man får sen en klar vägledning hur man ska komma ur detta fram till att kunna sjunga "Salig, salig den som kände".

Han börjar med att se bakåt. Han stöder sig på minnet av det förlorade paradiset, en av romantikens grundtankar, går över till GT-profetian sammanvävd med skapelsens och mänskohjärtats längtan.

Därefter bebådelsen- Jesu födelse, sedan rakt in i det allra heligaste (Hebr 9:12) i försoningens hemlighet och stora räckvidd.

Det är de tre sista verserna som används. Önskemålet har alltså varit att få en inledande vers, som tar upp något av det som står i nuvarande 1-5 och ger en naturlig övergång. Man har att välja mellan att ha åtta verser eller fyra, det senare bör väl vara att föredra.

Särskilt v 7 är mycket svårtillgänglig, inte bara språkligt utan genom sin uppbyggnad med åtta rader hopflätade i en mening.

AF

Musikkommentar

J Crügers melodi 1649 föreslås enligt alt melodi (= EKG, NK, PoV 76 638), till vilken textbearbetningen anpassats.

H 45 1921: 45 EKG 157 NK 82 Z 6923

1. Jag höja vill till Gud min sång
ännu en gång
ur dessa jordens dalar.
Min Herre Kristus hämtar mig
snart hem till sig
i himlens höga salar.
Som blixstens sken
man plötsligt ser:
han komma skall
till hopp och fall
när Guds basuner talar.

2. När fikonsträdet skjuter blad
jag väntar glad
på sommarens ljusa tider
Och när jag tidens tecken ser
i tron jag vet:
mot Kristi dag det lider.
När ångest svår
kring jorden går
han närmar sig
att hämta mig
ur sorger, nöd och strider.

3. Snart skall min frihets timme slå:
mitt huvud då
jag lyfter upp i glädje!
Från sorg och oro går jag in
till vännen min,
in i hans hus jag träder.
Det jag fick så
i sorg och gråt
skall då slå ut
i sol och ljus,
och allt blir sång och glädje.

4. Vid världens undergång och fall
min Herre skall
av nåd de sina skona.
Jag hör hans röst, den ljuder klar:
Håll det du har,
att ingen tar din krona.
Håll ut i bön!
Dig väntar lön
bland dem som bor
i himlens ro
och med Guds helgon tronar.

5. Snart skapas himmel ny och jord:
vid rikets bord
jag kommer Jesus nära.
Med skaran som för tronen står
mitt hem jag får
och skall min krona bära.
Halleluja!
Jag sjunger glad
min Herres pris
i paradiset.
Hans namn ske lov och ära!

M B Landstad 1861
E Evers 1902
Bearb J A Hellström 1981

Musikkommentar

Huvudmelodins utjämnade form med sina andhämtningssvårigheter har i alt melodi, som här föreslås, rytmiserats i nära anslutning till äldre källor (Klugs sångbok 1533, Mönsterås 1646 m fl) - dock med första tonen = fjärdedel - och bör i den formen vara väl sångbar till denna psalm, ofta använd som gradual på 2 sönd i Advent.

G 280 H 10 1921:234 Z 8113

50 a

1. Vår Herre Krist var Sonen
hos Gud i evighet,
den älskade, fördolde
och alltings hemlighet.
Nu är han uppenbarad
Guds morgonstjärna, klarast
av alla rymdens ljus.

2. Han föddes här på jorden
som Skriften säger oss
blev människa, vår broder,
och bar till sist vårt kors.
Från fängelset och graven
han bröt en väg till Fadern
till salighet och liv.

3. Dig vill vi lära känna
och din uppståndelse
dess höjd och djup av kärlek
dess smak av salighet.
Ja, må din Ande vidga
den törst blott du kan stilla
som skapat oss till dig.

4. O skaparord, o Kristus
som uppehåller allt,
den förste och den siste,
allt är dig underlagt.
Så bjud oss återvända
från alla vilsna vägar
till dig, vårt sanna hem.

5. Oss döda och förnya
i nådens dom och fred
och må din Ande styra
i kärlek våra steg.
Och var vi än må vandra
bor vi med längtans tankar
i himmelen hos dig.

E Cruciger 1524

O Petri 1526

J Aström 1816

Bearb O Hartman 1973

Bearbetarens kommentarer

Denna psalm går tillbaka på en text av Elisabet Cruciger, maka till teologen Caspar Cruciger, en av Luthers lärjungar. Den trycktes i Erfurt 1524. En svensk översättning, traditionellt tillskriven Olaus Petri, förelåg redan 1536 i Swenske songer eller wjisor. Den bearbetades sedan för 1819 års psalmbok av J Åström.

Originaltexten utmärkes av att reformatoriska trostankar här förenas med ett drag av Kristus-mystik som man ofta fränkät Luthers egna skrifter. Det är av särskilt intresse att denna syntes mellan luthersk tro och mystisk innerlighet springer fram ur hans närmaste vänkrets.

Betecknande är vers 3, i vilken bön om att få förbliva i tron förenas med längtan efter Kristi ljuvlighet. Den tyska texten lyder i prosaöversättning:

"Låt oss tillväxa i din kärlek och kunskap, så att vi förblir vid tron, tjänar så i Anden, och att vi (redan) här smakar din ljuvhet i hjärtat och alltid törstar efter dig."

I översättningarna till svenska har denna innerlighet inte kommit till sin rätt. Den här föreliggande tolkningen är ett försök att i detta stycke komma originaltexten närmare.

Ett annat påfallande drag i den tyska texten är en tolkning av Treenighetsläran som tillerkänner Sonen del i Faderns skapar-gärning (*communicatio idiomatum*): "Du som är alltings skapare, du som är Faderns kraft" (v 4).

Den svenske översättaren löser upp denna syntes av första och andra trosartikeln och skiljer mellan Faderns uppdrag och Sonens utövning av den anförtrodda makten:

*All mact haffuer tin fader,
I händer giffruit tich,
Tes är nu hwar man gladher,
At tu then macten fick,
Ty tu skalt alltjijd hielpa...*

Aström har följt detta exempel men i det sammanhanget infört Guds-folkets enhet som en frukt av Kristi konungamakt.

I den nya tolkningen av denna psalm föreligger även här ett försök att komma närmare den ursprungliga texten. Kristi delaktighet i skapelsen apostroferas med en anknytning till Joh 1: "O skaparord..." (v 4), och tanken fullföljs med en bön om att få återvända från all vilsenhet till Kristus, "vårt sanna hem" (v 4), en bön som inte saknar anknytning till mystikens bildvärld.

1695:119 1819=1937 EKG 46

OH

Musikkommentar

Denna klassiska melodi av förreformatoriskt ursprung till andlig text 1524, i Sverige först i Olaus Erics sångbok o 1600, bör ha alt melodi (som är en rytmisk förenkling av EKG), till vilken textbearbetningen är anpassad på ett mycket övertygande sätt. Samma form har PoS 56 samt, som alt mel, ST 168.

G 119 H 50 1921:50 EKG 46 NK 12 Z 4297a

50 b.

1. O Kriste, oss benåda,
så att i tron vi må
ljus i din sanning skåda,
liv av din kärlek få.
Till dig vårt hjärta längtar,
från världens flärd det trängtar
till din rättfärdighet.

2. Din Fader dig allena
har givit allt i hand,
att du må allt förena
med trons och fridens band,
och så åt dig förvärva
ett folk, som sällt skall ärva
det rike du berett.

3. Vad Fadern dig har givit
de ej borttappa vill,
du för till rätta livet
allt vad dig hörer till.
Dit värdes mig ock föra,
att jag må dig tillhöra
i tid och evighet.

E Cruciger 1524
O Petri 1526
J Aström 1816
Bearb 1980

Textkommentar

Verserna 3-5 har i Åströms bearbetning fått en självständig karaktär. Dessa verser har också blivit mycket sjungna. Här föreslås att de behålls oförändrade som en särskild psalm, dock ej som julpsalm.

1695:119 1819=1937 EKG 46

51

1. Det är en ros utsprungen
av Davids rot och stam,
av fäderna besjungen,
en ros i Juda land,
en blomma skär och blid
mitt i den kalla vinter,
i midnatts mörka tid.

2. Om denna ros allena
ljöd förr Jesajas ord,
att född av jungfrun rena
han frälsa skall vår jord.
Av Herrens nåd och makt
oss detta under skedde
som oss profeten sagt.

3. Den späda rosen fina,
som doftar salighet
i mörkret skall den skina,
besegra dunkelhet.
Sann Gud och mänska sann
oss arma mänskor frälsa
från synd och död han kan.

4. O Jesus, dem som klagar
i denna jämmerns dal
nu med din hjälp ledsaga
till himlens högtidssal.
Ja, i din Faders hus
låt oss dig evigt lova
i salighet och ljus.

Vers 1,2,4 efter en tysk katolsk
julsång 1588

Vers 3 okänd tysk förf 1831
T Knös 1867

Bearb B G Hallqvist 1979

Musikkommentar

Denna gamla katolska julvisa, först publicerad i Köln 1599, har i sina äldre versioner, och även i M Praetorius' bekanta kör-sättning, en ganska komplicerad rytm, som dock behållits i EKG. En förenkling av denna föreslogs i NK, till vilken PoS och ST anslutit sig - dock utan framgång i praktiken. Melodin föreslås därför oförändrad.

1921: 514 EKG 23 NK 65 Z 4296

1. Se natten flyr för dagens fröjd,
och änglars röst från himlens höjd
ett bud till markens herdar bär,
att född den gode Herden är.
2. I stillhet går han bland oss fram.
Av dem som skydd och hjälp ej fann
han sig en hjord församla vill,
ett folk som hör hans rike till.
3. Saktmodig, mild och oskuldsfull,
han ej med silver eller guld,
men med sin lydnad och sin död
skall lösa oss från evig nöd.
4. Hans kyrka, i sitt frö så späd,
skall växa till ett skuggrikt träd
som sina grenar sträcker ut
kring jordens rund, till tidens slut.
5. Likt sommarregnets ljuva fall
hans ord all världen glädja skall
och bära frukt till evig tid
i sanning, helgelse och frid.
6. Och himmel skall förgås och jord,
men aldrig någonsin hans ord.
Han skall så långt hans ord når ut
bli kallad Frälsare och Gud.
7. Stå upp, var ljus, o mänsklighet!
Ditt namn skall vara kristenhet,
din ära och ditt hjärtas ro
att tryggt på Herren Kristus tro.
8. Högtlovad vare Herrens nåd,
hans makt, hans underfulla råd,
högtlovad i all evighet
den Eviges barmhärtighet!

S J Hedborn ?
J O Wallin 1813
Bearb 1979

Musik: medeltida hymnelodi Erfurt 1524

1. Världens Frälsare, kom här!
Dig den rena jungfrun bär.
Aldrig världen har fått se
något större under ske.

2. Ordet före allting var.
Det blir här ett mänskobarn.
Gud av Gud och Ljus av Ljus
kommer hit till jorden nu.

3. Han med glädje och med fred
från sin himmel stiger ner.
Stor, gudomlig är hans makt.
Döden blir i bojor lagd.

4. Natten går nu mot sitt slut.
Snart kring krubban gryr Guds ljus.
Tron med nya ögon ser,
famlar ej i mörker mer.

5. Gud, vår Far, dig ärar vi,
Sonen som du sänder hit,
Anden som oss ger din frid
nu i dag och all vår tid.

Ambrosius 300-talet
M Luther 1524
O Petri 1536
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1979

Textkommentar

Med hänsyn till sitt ursprung kan denna psalm kallas vår äldsta. Den går tillbaka på en adventshymn av Ambrosius, "Veni redemptor gentium" (Folkens Frälsare, kom). Ambrosius, som brukar kallas den latinska hymnens skapare - i varje fall har han gett den dess karaktäristiska form - förstod att använda församlings-sången som hjälpmedel i kampen för trons renhet (mot arianismen). Denna hymn har tillkommit under 300-talet samtidigt som den nicenska trosbekännelsen. Huvudtankarna från andra artikeln känns igen i hymnen: Kristi enhet med Fadern och hans människoblivande, att han utgått från Fadern, farit ned till dödsriket och återvänt till Faderns tron. Medan intresset i fornkyrklig teologi och liturgi i första hand gällde Kristi väsen och hans livsväg,

låg huvudintresset i reformationsteologin vid hans verk som återlösare. I Luthers tolkning av hymnen betonas julens under starkare (de nu ur EKG uteslutna v 2, 3) och Kristi kommande som en historisk händelse genom den nydiktade v 7 (nuv 4). I tyska psalmböcker har psalmen sedan århundraden placerats som adventspsalm, och den var länge den enda.

Den första svenska översättningen, vilken ingår i Swenske Songer eller wijsor från 1536, följer närmast den latinska texten, sådan den använts i Sverige. Denna äldre översättning intogs i 1695 års psalmbok bland julpsalmerna. För 1819 års psalmbok bearbetades den av Wallin, och i samma version ingår den i vår nuvarande psalmbok.

1695:121 1819=1937 EKG:1

Bearbetarens kommentar

Den latinska psalmen börjar inte med det berättande "Världens Frälsare kom här" utan med hälsningsordet "Kom folks Frälsare" och är alltså en adventshymn också som den finns i de medeltida svenska gudstjänstböckerna. Fyra av de sju verserna handlar om jungfrufödseln. När Luther översatte den gav han den julkaraktär, särskilt genom den nydiktade v 7 "Din krubba lyser ljuset och klart, / natten skänker där ett nytt ljus. / Mörker får inte komma dit in, / tron förblir alltid i ljuset."

I nuvarande tyska psalmboken är den ingångspsalm och står med sina fem verser under rubriken Advent. Den är i sin första rad ett anrop, en åkallan till honom som skall komma. Den handlar om Kristi mänskovardande, lika mänskligt enkelt som outgrundligt. Bearbetningen följer närmast den avkortade versionen av Lutherpsalmen, sådan den används nu. Adventsordet Rom 13:12, i v 4, följer nyöversättningen av NT. "Natten går mot sitt slut och dagen är nära". Ambrosius'-Luthers psalm har fem strofer, 1695 års psalmbok sju. Bägge klingar ut i en lovsång till Treenigheten.

AF

Musikkommentar

Denna "koralisering" av den gregorianska hymnen Veni redemptor gentium föreslås återfå sin rytmisering av år 1524, använd i EKG samt föreslagen i NK och försökshäftet Den signade dag.

G 121 H 58 1921:58a EKG 1 NK 4 Z 1174

61

1. Var kristtrogen fröjde sig
 utav hjärtat innerlig.
 Gud har nu förbarmat sig.
 Han är hos oss.
 Han föddes av Maria.
 Allt fullbordas.
 Det kungjorde
 Gabriel.
 Eja! Eja!
 Ordet blivit mänska nu.
 Han som kom är världens ljus.
 Halleluja!
 Född är Jesus Krist, Guds Son,
 i Davids stad,
 i Betlehem.
 Konungen
 från himmelen
 blev här en träl.
 Stort hans namn,
 vår trygga hamn,
 Immanuel,
 namnet som förkunnats genom Gabriel.

2. Han som är av Isais rot
 kom till oss, han bland oss bor.
 Rena jungfrun är hans mor.
 Han är hos oss.
 Han föddes av Maria.

3. Prisa Herren, kvinnor, män,
 sjung till honom lovsången.
 Ära Kristus, Konungen.
 Han är hos oss.
 Han föddes av Maria.

4. Nu med hjärta och med röst
 lova Gud, vår enda tröst,
 han som oss har återlöst.
 Han är hos oss.
 Han föddes av Maria.
 Allt fullbordas.
 Det kungjorde
 Gabriel.
 Eja! Eja!
 Ordet blivit mänska nu.
 Han som kom är världens ljus.
 Halleluja!
 Född är Jesus Krist, Guds Son,
 i Davids stad,
 i Betlehem.
 Konungen
 från himmelen
 blev här en träl.
 Stort hans namn,
 vår trygga hamn,
 Immanuel,
 namnet som förkunnats genom Gabriel.

Övers 1586
 Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Genom sin egenartade uppbyggnad med det långa omkvädet skiljer sig denna psalm från de övriga i vår psalmbok. Till grund för psalmen ligger en enkel latinsk julsång från 1300-talet, "Resonet in laudibus", vilken sjöngs vid barnens julkrubbespel. Det berättas att den framfördes som växelsång mellan ett par personer som föreställde Josef och Maria och att en kör föll in i omkvädet. Maria vaggade ett barn i famnen, och melodin leder verkligen tanken till vagsång. Denna julsång förekom i flera olika latinska versioner och den ingår bl a i *Piae Cantiones* från 1582.

I två olika svenska översättningar jämte den latinska texten återfinnes den i en psalmbok från 1586, "Hvar Christtrogen fröjde sigh" och "All then ganske Christenhet"; den senare under rubriken "Then samme Lofsång (Resonet in laudibus) annorlunda". De svenska översättningarna synes inte efter vanligheten ha skett via tyskan, men den senare svenska versionen är beroende

av en dansk översättning i Malmöpsalmboken från 1529. Båda försvenskningarna men inte den latinska texten upptogs i 1695 års psalmbok (nr 128, 129). För 1819 års psalmbok gjorde Wallin en bearbetning av den förstnämnda texten, "Var kristtrogen fröjde sig", medan den senare fick utgå. Den wallinska bearbetningen togs in i vår nuvarande psalmbok oförändrad, så när som på ett par rader i omkvädet.

1695:128 1819:61

Bearbetarens kommentar

Psalmen har något av julevangeliets berättelsekaraktär, inte minst genom de i sången starkt betonade namnen: Maria, Gabriel, Israel, Immanuel, Isais. Den får därigenom ansikte och närhet. I några rader är den t o m så modern att den överensstämmer med nyöversättningen av NT "Af jungfru är thet födt, Wardt Människa" (1695 och tidigare). Bearbetningen är en närmare återgivning av den latinska texten och den äldre svenska än 1819 års version. Den får en lyftning av bibelorden, bättre än av de högtidligt litterära orden. Det "i dag" som finns i hymnen 1695 och tidigare, har ersatts med "nu" på grund av önskemål om att psalmen skall kunna sjungas inte bara på juldagen. /1695 v 1: Hwar Christtrogen frögde sig,/Utaf hjertat innerlig,/ Gud är oss misskundelig:/ Han är oss när,/född af Jungfru Maria./ Här fullbordas thet kungjorde Gabriel./Eja! Eja! Guds Ord är nu wordet kött,/Af en jungfru är thet födt,/Wardt Människa./ I dag föddes Jesus Christus,/Jesus Christus, Israel./ Gud wardt här Man, En Konung sann Wardt här en träl,/Stort är hans namn,/ en trygger hamn, Immanuel,/Som jungfrun förkunnat wardt af Gabriel.

AF

Musikkommentar

Melodin härstammar från två medeltida julsånger, Resonet in laudibus och Magnum nomen domini Emanuel, vilka i sin tur torde hänga samman med en Sanctus-melodi från 1000-talet (1942 års mässbok, 1:a serien, 1976 års gudstjänstordning, Allmänna serien). Äldsta svenska tryck: Piaae Cantiones 1582. Melodin har också använts i medeltida kyrkospel med texten Joseph, lieber Neffe mein (Josef, käre Josef min, Kyrkovisor för barn 722). - Här föreslås alt melodi (= EKG, NK, Kyrkovisor för barn), till vilken textbearbetningen anpassats.

G 128 H 61 1921:61 NK 24A Z 8573

1. Dig vare lov, o Jesus Krist,
som kom till oss i tidens mitt.
vår broder kär, Marias barn.
Stor glädje bland Guds änglar var.
Kyrieleis!

2. En evig Faders ende Son
i krubban låg på hö och strå.
Din godhet, Gud, i kött och blod
sin boning mitt ibland oss tog.
Kyrieleis!

3. Maria i sitt sköte bar
Guds Son som före världen var.
Ett barn han är, men i sin hand
han håller himmel, hav och land.
Kyrieleis!

4. Ett evigt ljus bland oss har grytt
och världen skall bli född på nytt.
Det lyser i den mörka natt.
Att bli Guds barn ger det oss makt.
Kyrieleis.

5. Sann människa och Gud han är
som kom till oss på jorden här.
Han tar oss ur bedrövelsen
och leder oss till himmelen.
Kyrieleis!

6. Han fattig här i världen var.
Han Guds barmhärtighet oss gav.
I himlen vi en skatt skall få
och en gång bland hans änglar stå.
Kyrieleis!

7. Hans kärlek till oss var så stor
att han allt detta för oss gjort.
Så gläd dig nu, o kristenhet
och lovsjung Gud i evighet.
Kyrieleis!

Vers 1 tysk sång från 1300-talet
Vers 2-7
M Luther 1524
Övers 1567
J O Wallin 1816

Textkommentar

Luthers psalm "Gelobet seist du, Jesus Christ" (tryckt 1524) är en vidaredikning av en julleis 1), som sjöngs på folkspråket redan under medeltiden, så även i vårt land. Lutherpsalmen möter vi första gången i svensk översättning i en psalmbok från 1567 och den gamla leisen har fått bli första vers av psalmen. Men leisen har i varje fall en tid framåt fortsatt att sjungas som skottvers 2) under juldagens mässa. I 1571 års kyrkoordning heter det: "Juledag må man bruka then Sequentien Grates nunc omnes, med then Swenska Loffsongen, Loffuat ware tu Jesu Christ, emellan hwar wers" 3).

- 1) Leis är en enstrofig andlig sång på folkspråket som fått sitt namn efter Kyrie-eleison-ropet (Herre förbarma dig). Den tycks ha utvecklats ur Kyrie-ropet under tidig medeltid och fungerade ofta i anslutning till de latinska sekvenserna i mässan såsom inskottvers. Så har t ex leisen Christ ist erstanden (Kristus uppstånden) fogats till sekvensen Victimae paschali laudes, se PoV 76 673. Luther vidareutvecklade en rad leiser till kyrkosånger.
- 2) Skottvers eller inskottvers är en kyrkovisa på folkspråk som infogades i de latinska sekvenserna. Församlingen sjöng skottversen mellan de latinska stroforna som sjöngs av kören.
- 3) Sekvens är en medeltida liturgisk sångform som brukade sjungas efter mässans Alleluja. Den bestod som regel av ett antal dubbelstrofer, som tillhörde ursprungligen framförda antifonalt som växelsång mellan två körer. Mellan dubbelstroforna kunde församlingen sjunga en leis på folkspråket.

Reformationstidens psalm var läropsalm: evangeliet skulle sjungas in i människors medvetande. Detta är förhållandevis tydligt både i Luthers text till denna psalm och i den gamla svenska översättningen, som är en trogen återgivning och som överförts till 1695 års psalmbok. Luther vill här visa på tillsynens motsägelsefyllda drag i evangeliet. Gud utväljer det ringa och svaga för att utföra det stora och bära det tunga (jfr 1 Kor 1:28), och han gör sig fattig för att vi, som är fattiga, skall bli rika (jfr 2 Kor 8:9). Luthers text liksom den äldre svenska texten får sin karaktär av leisens Kyrie-rop, som återkommer som omkväde i varje vers. "Kyrie eleison" (Herre förbarma dig) är inte här i första hand ett klagorop utan ett hälsnings- och hyllningsrop till honom som kommer. Luther anknöt till en gammal sångtradition med djupa folkliga rötter. Wallin bytte emellertid i sin bearbetning ut Kyrie-ropet mot "Ära vare Gud", ett Gloria, som anknyter till julevangeliet och änglarnas lovsång.

1695:125 1819=1937 EKG 15

Bearbetarens kommentar

I 1695 års version finns följande assonanser: Christ-äst, in-sken, natt-magt, arm-förbarma, betedt-kärlek. Detta var anledning nog för Wallin att göra den för sin tid säkert förtjänstfulla, rent rimmade bearbetningen-nytolkningen. Psalmen blev språkligt-innehållsmässigt förändrad. 1695 års "Thet ewiga ljus går nu här in/ Och gifwer werlden et nytt sken" blir 1819 "En gudomsstråle mild och ren,/ Han werlden gifwer ett nytt sken" (v 4). De följande raderna "Thet lyser oss i thenna mörka natt,/ At blifwa Guds barn gifwer thet oss makt" blir till "Och lyser i den mörka natt/ Dem som till honom hoppet satt", en inskränkning av evangeliet. Vers 6:1-3 "Här i werlden war han fattig och arm,/ Sig månede han öfwer oss förbarma./ Och göra oss i himmelen rijk" blir till "Fast han föraktad war och arm,/ Af ewig kärlek brann hans barm / Att göra jorden glädjerik".

Här föreslås återinförandet av det "Kyrie" psalmen alltid haft och har utom hos oss efter 1819.

AF

Musikkommentar

Melodin är tryckt först i Wittenberg 1524 men bör ha förekommit redan under medeltiden som inskottsvers i julsekvansen Grates nunc omnes. Äldsta källa i Sverige: Kangasala-hs 1624. Här föreslås alt mel (=EKG, NK), vartill textbearbetningen är anpassad.

G 125 H 62 1921:62 EKG 15 NK 8A Z 1947

66

1. Se, Jesus är ett tröstrikt namn
och i all nöd vår säkra hamn.
Vi genom Jesus får Guds nåd
och finner på det bästa råd.

2. Guds ende Son, o Jesus huld,
förlåt oss all vår synd och skuld.
Vår nöd du ser och hjälper här.
Du både Gud och mänska är.

3. Av dig är all rättfärdighet,
av dig all frid och salighet.
Den som till dig har satt sin tröst

blir från allt ont av dig förlöst.

4. Dig vare pris för livets ord,
för dopets bad och nådens bord!
Din frid oss här i tiden giv
och efter döden evigt liv.

B Förtsch 1609
H Ausius 1641
J Boethius 1694
Bearb 1978

Musikkommentar

Melodi ur hugenottpsaltaren 1542 (väl ursprungligen fransk folkvisa), i Sverige först i Gyllenhielms Schola captivitatis 1632. Textbearbetningen är anpassad till alt melodi. Då denna psalm ofta sjungs i sammanhang där orgel och/eller yrkesmässig ledning saknas, har emellertid jämte alt melodi även huvudmelodin föreslagits.

G 307 H 198 1921:250 EKG 282 NK 55 Z 750

67

1. En stjärna gick på himlen fram,
på himlen fram,
och Österns vise såg dess glans.
Halleluja! Halleluja!

2. Då fylldes de av glädje stor,
av glädje stor.
Till Betlehem de genast for.
Halleluja! Halleluja!

3. De visste nu att Konungen,
att Konungen
var kommen hit från himmelen.
Halleluja! Halleluja!

4. Den gåva de åt Jesus gav,
åt Jesus gav,
guld, rökelse och myrra var.
Halleluja! Halleluja!

5. Vi också vill vårt offer ge,
vårt offer ge
åt honom som till oss kom ner.
Halleluja! Halleluja!

6. Vi tackar dig, o Gud, vår Far,
o Gud, vår Far,
som Jesus Krist, din Son, oss gav.
Halleluja! Halleluja!

7. Pris vare Guds barmhärtighet,
barmhärtighet
i dag och i all evighet.
Halleluja! Halleluja!

L J Gestritius 1619
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1977

Textkommentar

Denna julsång har en lång historia och är beroende av flera förslag. Dess ursprung är en latinsk julsång från 1300-talet, "Puer natus in Betlehem", som i likhet med andra folksliga sånger förekom i ett flertal varianter. Redan före reformationen överstattes den till folkspråken och sjöngs "till skiftes", dvs

växelvis av kör och församling på latin och folkspråket. I 1562 års psalmbok ingår texten i en latinsk version som vers för vers följs av en svensk översättning. I det närmaste samma svenska text, förmodligen en översättning via tyskan, följer omdelbart efter den latinska texten i 1695 års psalmbok, "Ett barn är födt i Betlehem" (nr 145). Nästa nummer i denna psalmbok är en annan svensk version av samma latinska psalm, "Ett barn är födt af jungfru reen". Detta är en bearbetning av Svedberg av Laurentius Jonae Gestritius' översättning av en tysk variant av "Puer natus." Gestritius' psalm, som har inledningen "Itt lijtet Barn är oss födt nu", trycktes bland hans år 1619 publicerade psalmöversättningar. För 1816 års psalmboksförslag bearbetades och kortades denna psalm av Wallin. Genom att han uteslöt de fem första verserna och lät psalmen börja med den sjätte strofen om stjärnan fick den mer karaktär av trettiondedagspsalm än tidigare. Vidare införde han ett "halleluja" efter rad 1 i stället för omtagningen av slutet av första raden. Oförändrad överfördes psalmen till 1819 års psalmbok och sedermera till vår nuvarande psalmbok endast med ändring av några ålderdomliga ordformer.

1695:146 1819=1937

Bearbetarens kommentar

I översättningen finns följande rena rim resp assonansrim: nu-Jungfru, Emanuel-Gabriel, all-sal, så-tå(=då), tröst-wist, Österland-försan, Konung rijk-Himmelrijk, Betlehem-offer reen, skjär-är offra ock-prijs och loff, Son-Thron, Barmhertighet-Ewighet.

Psalmen blev i svedbergiska psalmboken försedd med i huvudsak rena rim. 1695 finns den i två versioner. I dessa finns mer av julnattens händelser medtagna än i nuvarande.

Hos Gestritius framhävs offertanken starkt. "The kommo och til Bethlehem,/ til Bethlehem,/Offrade honom Offer reen,/ Alle, Alleluja." "Honom skole wij offra och,/ wij offra och, Tack-offer, ewigt prijs och loff,/ Alle, Alleluja" (v 8 och 10). Ordet offer finns fem gånger. Detta har tagits upp i bearbetningens v 5. Det kan vara värdefullt, då den används vid upp-tagandet av missionsoffret.

Bearbetningen har återgått till det ursprungliga upprepandet av de tre eller fyra sista stavelserna från rad 1 i rad 2. Detta ger psalmen en prägel av folkvisa.

AF

Musikkommentar

Denna förreformatoriska julvisa sjungs till två olika melodier, vilka - som i fallet 33 - kan ha ingått i en och samma flerstäm-miga sats (båda finns i Piae Cantiones 1582). Den melodi som använts i Sverige har så småningom fått just 1939 års form (redan så gott som exakt i G). Behålls oförändrad.

G 145 H 67 1921:67 NK 1 Z 192b

1. Stå upp, o Sion, och lovsjung
din Frälsare, profet och kung.
Du hans stjärna skådar.
Stäm upp i helig fröjd din röst.
Se, dess ljus bebådar
att världen skall bli återlöst.
Herren Kristus kommer
till vår hjälp och tröst.

2. Hur skön och klar den stjärnan går!
Vi följer hennes ljusa spår,
följer med de visa.
Vi vill med våra läppars ljud
dig, vår Herre, prisa
och ödmjukt lyda dina bud,
du som i din kärlek
återspeglar Gud.

3. I nåd, o Herre, tag emot
vad vi vill lägga för din fot.
Våra gåvor bliver
ej myrra, guld och rökelse.
Vi vårt hjärta giver
åt dig, vår vän, vår Frälsare,

fyll det du med kärlek,
tro och helgelse.

4. Ditt Ord skall vara år från år,
den stjärna i vars ljus vi går.
Låt din helga lära
oss leda rätt i all vår tid.
Låt din kraft oss bära
igenom livets sorg och strid,
och när döden nalkas,
kom till oss med frid.

5. Lys, helga stjärna, mild och ren,
kring jorden sprid Guds klarhets sken.
Alla knän skall böjas
i Jesu namn vid nådens tron.
Alla böner höjas
till Jesus Krist, Guds ende Son,
alla tungor prisa
Gud med jubelton.

J O Wallin 1819
Bearb B G Hallqvist 1980

Musikkommentar

I svensk tradition finns denna förreformatoriska julvisa i två melodiska versioner, den ena i en ursprunglig, "ren" form, sv 606 alt melodi (=NK), den andra i en mera utsirad version, sv 68 (= G). Vi föreslår att båda behålls, den första till 606, den andra till 68, vilken alltså kvarstår oförändrad.

G 130 H 68 1921:68 NK 15B Z 4947

69

1. Nu segrar alla trognas hopp:
Vid änglars lovsång rinner opp
en salig morgonstjärna.
Den stannar över Herrens hus,
och folken skall i stjärnans ljus
församla sig så gärna.
Stort ljus,
klart ljus
nedergjutes,
natten slutes,
dagen börjas
som skall kring all världen spörjas.

2. I nåd och sanning bland oss bor
den dolde Guden, mild och stor,
en Frälsare för alla.
Vi skådar nu hans härlighet
som ende Sonens härlighet
och till hans fötter faller.
Hav tröst,
mitt bröst:
gläds att Ordet

kom till jorden,
Gud, vår Fader,
blev i Sonen uppenbarad.

3. O gläds, min själ, och sjung
hans pris,
som öppnat dig det paradiset,
vars port din synd tillslutit.
O gläds att Gud förbarmar sig
och nu förnya vill med dig
förbundet som var brutet.
Ära
vare
Gud i höjden!
Friden, fröjden,
helig vilja
sig från jorden ej må skilja.

S J Hedborn 1811
J O Wallin 1819
Bearb 1979

76

1. Jesus, du mitt liv, min hälsa,
Jesus, du för mig är död.
För att mig från mörkret frälsa
gick du ut i natt och nöd.
Inget kan mig nu fördärva.
Liv och glädje får jag ärva.
Tack och ära tillhör dig,
Jesus, du som dog för mig.

2. Du, min Jesus, måste höra
smädelser och hot och hån.
Band och bojor fick du bära,
Du som är Guds egen son,
för att mig från banden lossa,
mina tunga kedjor krossa!
Tack och ära tillhör dig,
Jesus, du som dog för mig.

3. Du fick lida kval och pina,
törnet gav dig djupa sår.

För att läka såren mina
fick du böjd och blodig stå.
Du fick bära korsets plåga.
Jag fick liv och hopp som gåva.
Tack och ära tillhör dig,
Jesus, du som dog för mig.

4. Nu dig tackar allt mitt hjärta,
Jesus, för din bittra nöd,
för din ångest, för din smärta,
för ditt kors och för din död.
Tack för allt det tunga, svåra,
att du tog min skuld och plåga,
Tack och ära tillhör dig,
Jesus, du som dog för mig!

E Homburg 1659
E Norenus 1675
Bearb J A Hellström 1979

Textkommentar

Ernst Christoph Homburg (1605-81) inledde sitt författarskap med lyriska dikter, dryckes- och kärleksvisor, de senare enligt tidens sed i herdediktningens inklädnad. Enligt egen utsago förde

honom lidandet till Jesus Kristus, som sedan blev enda ämne för hans diktning. Den innerliga tacksägelsepsalmen till Jesus som Frälsare och Försonare, "Jesu meines Lebens Leben", publicerades 1653 och försågs sedermera med egen melodi av W Wessnitzer (tr 1661). Homburg har haft en förebild till denna psalm i en bön i Arndts Paradisgärtlein (tr 1612). I motsats till många andra 1600-talspsalmer om Jesu försoningslidande saknar denna psalm åskådlighet; lidandeshistoriens olika faser är endast vagt antydda: törnekrönt, slagen, hänad etc. Den antitetiska kompositionen är ett med temat: varje fas av Jesu lidande ger åt människan motsvarande gott: Jesus dog för att omintetgöra "min" död, blev slagen och bunden för att "jag" skulle befrias från syndens kedjor, blev sårad för att "jag" skulle bli helad etc. Genomgående är det personliga perspektivet; allt skedde för "min" skull. Detta framställningssätt är vanligt i tidens passionspsalmer. Den antitetiska kompositionsprincipen är ett barockdrag men detta stildrag är också utmärkande för Bibeln. Vi finner det i den Jesajatext citatet ovan alluderar på (Jes 53:5).

Psalmen översattes mycket följsamt av E L Norenus och publicerades 1675. I de första bevarade trycken är också ingressen troget återgiven, "Jesu tu mit Lijwes Lijfwe, O min Dödz död". Formeln "Jesu, meines Lebens Leben, meines Todes Tod", som har talrika förebilder i psalmdiktningen, har sitt ursprung i bibeln (Gal 2:20 och, enl Vulgata, Hos 13:14). I 1695 års psalmbok intogs psalmen efter någon bearbetning. För psalmboksförslagen 1765 och 1793 gjorde man kraftiga omarbetningar, medan Wallin i det närmaste återställde psalmen till lydelsen i den gamla psalmboken. Han nöjde sig med varsamma språkliga justeringar och fick rytmen att flyta bättre.

1695:152 1819=1937 EKG 65

Bearbetarens kommentar

Målsättningen för bearbetningen har varit att försöka bibehålla naiviteten och innerligheten i originalpsalmen men att förenkla de språkliga konstruktionerna; detta gäller inte minst omkvädet. Vers 4, slutversen, har, bortsett från omkvädet, behållits nära nog oförändrad, bl a eftersom den är så älskad och insjungen.

I övrigt har versarna arbetats samman till tre. Jag tror att man på det sättet kan uppnå bättre koncentration och samtidigt stryka under psalmens idé: spänningen mellan vad jag var skyldig att lida - och vad Jesus faktiskt led - så att jag blev fri. De många upprepningarna i den tidigare versionen blir då inte heller så påtagliga.

JAH

Musikkommentar

Homburgs text sjungs i Tyskland till en annan melodi (EKG 65= sv ps 293), men vi har ingen anledning att byta ut den troligen svenska melodin (i hs 1676), som behålls oförändrad.

G 151 H 76 1921:76

77

1. Jesus, djupa såren dina,
dina kval, din bittra död,
som för min skull du fick lida,
ger mig tröst i all min nöd.
Faller något ont mig in,
tänker jag på pinan din,
vill mig själv med allvar pröva,
ej med synd dig mer bedröva.

2. Min förtröstan nu jag ställer,
Jesus, till den nåd du ger.
Med din död du döden fäller.
Den kan ej mig skada mer.
I gemenskapen med dig
har jag läkedom och frid.
Du allt ont från mig fördriver,

ger uppståndelsen och livet.

3. När du finns där i mitt inre,
du all godhets källa djup,
ingen plåga når mitt sinne.
Jag har frid. Min frid är du.
Herre Jesus, har jag dig,
då skall intet fattas mig.
Den i dig sitt liv har funnit
äger allt, när allt försvunnit.

J Heermann 1644

E Norenus 1675

Bearb A Frostenson 1977

Textkommentar

Johann Heermann (1585-1647) räknas som Tysklands störste psalmdiktare under perioden från Luther till Gerhardt. Han var också i övrigt en erkänd författare i sin samtid. Ofta har hans psalmer en utgångspunkt i äldre uppbyggelselitteratur, och särskilt hämtade han stoff från M Mollers *Meditationes sanctorum patrum*. För passionspsalmen "Jesu, deine tiefe Wunder" anvisar han själv "Augustinus' manuale", vilket ingår i nämnda verk. Psalmen trycktes först i 3 uppl av *Devotis Musica Cordis*, 1644. Tonvikten ligger vid begrundandet av försoningslidandets betydelse för människan, och som överskriften säger, Jesu sår ger tröst i allehanda anfäktelser. Förutom som passionspsalm har psalmen också använts vid dödsberedelse. Några bilder och uttryck i psalmen visar Heermanns beroende av medeltida mystik, men psalmen har ändå en objektiv hållning och svarar väl mot Luthers program för en passionspsalm, att det är försoningens betydelse man skall stanna inför, inte den marterade människan Jesus.

E L Norenus' svenska översättning, följer troget den tyska texten och med få ändringar har den införts i 1695 års psalmbok. Wallins bearbetning 1816 är skonsam, men några ändringar är påfallande. I den tredje strofen har "wällusts barn" ersatts med en allmännare formulering om livsvägen. Mest ändrad är den sista strofen, där den i mystiken hemmahörande bilden "Then i thin sår rum har funnit" har ersatts med "Den sitt allt i dig har funnit".

Psalmen infördes i 1937 års psalmbok endast med justering av ett par böjningsformer.

1695:151 1819=1937 (med några justeringar) EKG 413

Bearbetarens kommentar

Enligt SCB-undersökningen har verserna 2-4 mycket låg användning. Verserna 1, 5 och 6 har därför ställts samman till en psalm med bevarat innehåll men i ny språklig gestaltning. Det blir nu en Jesus-psalm.

AF

80

1. Dig, min Jesus, nu jag skådar,
hur du vandrar till den stad,
som skall slås i spillror snart,
säger till den under tårar:
"O att du förstått i tid,
vad som kan ge fred åt dig!"

2. Konung fast en åsna bär dig,
kring dig höjes hyllningsrop,
palmer strör man för din fot,
hela staden fylls av glädje.
Allesamman ropar högt:
Hosianna, Sions tröst!

3. Du som mänskohjärtat känner
vet att hyllningen du får
skall bli hädelse och hån.
De som nu är dina vänner
skall förblindade av hat
ropa "korsfäst, korsfäst" snart.

4. I din nåd på oss du tänker
och ett testamente gör,
innan du för alla dör.

Du i vin ditt blod oss skänker.
Du din kropp oss ger i bröd,
oss till styrka i vår nöd.

5. Du som mättar våra munnar,
hjälp oss att vår vardag blir
till ett vittnesbörd om dig,
att vi där din död förkunnar
din uppståndelse, det liv
som du ger i bröd och vin.

6. Hjälp oss att vi icke sviker
dig som mött oss vid ditt bord.
Bed för oss och stärk vår tro.
Du oss aldrig övergiver.
Jesus led oss vid din hand
in i himlens glädjeland.

Okänd svensk förf 1765
K Dahl 1807
J O Wallin 1819
Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Med ingressen "O, hwad djuphet mig nu möter!" ingår denna psalm i 1765 års Prof-psalmbok. Författaren är okänd men troligen svensk. Psalmens jag *er*inrar sig Jesu lidande och betänker vad detta innebär för honom själv. Delar av evangeliernas passionsberättelse antyds, men någon åskådlig beskrivning är det inte fråga om. Beträktelsen skall leda till att människan av Jesu exempel lär sig ödmjukhet och inser att hon behöver be om att inte bli en förnekare. Psalmen innehåller vissa bilder och uttryck som påminner om pietistisk psalmdiktning såsom den inledande metaforen Guds "kärleks-hat" och avslutningsraderna: "Led mig wid tin höggra hand In uti titt frögde-land." Att Jesus beskrivs som vänlig, ödmjuk, mild och god innebär en humanisering av kristusbilden, som blir vanlig under 1700-talet både inom neologi och pietism. Detsamma gäller betoningen av människans salighet i detta livet.

I 1819 års psalmbok möter psalmen i Christoffer Dahls bearbetning, vilken överarbetats av Wallin. Intressant är att Dahl har lagt in nya scener ur passionshistorien och vidareutvecklat det antydda. De ovan nämnda pietistiska dragen har avlägsnats eller tonats ner. Livsvandrings- och hemlandsmotivet i avslutningsstrofen har tagits bort. - Psalmen ingår nästan oförändrad i vår nuvarande psalmbok.

1819:80

Bearbetarens kommentar

Psalmen gör ett starkt intryck när man läser den i dess första tryck från 1765. Den är bibliskt återberättande. Det är ett du-jagförhållande mellan Jesus och den som läser eller sjunger psalmen. Den har en stark känsla, men ingen känslsamhet. Det inslag av pietism som finns i den märks kanske bäst av den mänskliga Jesus-bilden. Som i v 3: "Tu som är then störste Herre,/ Up ifrån din nattvard stod,/ Wänlig, ödmjuk, mild och god,/ Och, som räknad bland de smärre,/ Oss i ringhet föregår,/ Tå tu andras fötter twår." I v 7 står det "Jag med daglig synd och brist/ Har förrådt min Herra Christ." Ett "jag" som man tappat bort i nuv v 8.

Chr Dahl har starkt bearbetat psalmen i psalmboksförslaget 1793 och i hans Psalmer 1807. Det var en annan och högtidligare psalmstil tiden krävde. Dahl behåller ändå de korta avslutade satserna i sin återgivning, som i strofen: "Du saktmodig der inträder;/ Folket ära Dig beter,/ Menigheten wördnad ger;/ Med din ankomst Du dem gläder./ Alle ropa med hög röst:/ Hosianna, Sions tröst." Wallin har vidarebearbetat denna strof och andra. Han visar här prov på sitt mästerskap att bygga upp satsperioder. För den som nu läser eller sjunger denna viktiga psalm blir flera strofer alldeles för invecklade och tillkrånglade.

En rad föråldrade ord har ersatts. Nyåtergivningen har sökt sig till det tidiga 1700-talsspråket. Psalmen är betydelsefull genom att den sätter nattvardsfirandet i samband med vår vardag. De första 6 stroferna har trots sin tunga utformning fortfarande en stor användning. Inte mycket mer än en tredjedel av de tillfrågade i SCB-undersökningen använder de sista 4 stroferna.

AF

82

1. Han på korset, han allena,
är min fröjd och salighet.
Ingen kan så väl mig mena,
ingen så mitt bästa vet.
Ingen är mot mig så god,
ingen har hans tålmod.
Söker jag kring land och rike,
aldrig finner jag hans like.

2. Jordisk vän kan lindra nöden
för en vän som hjälp begär.
Jordisk kärlek går i döden
om den blott besvarad är.
Men var ser vi här en man
som så tåligt älska kan
att han allt för människor lider
som i hat mot honom strider?

3. Han på korset, han allena,
annan är ej funnen än.
Han, Guds Lamm, det fromma, rena,
dör för ovän som för vän.
Ingen skillnad Jesus gör,
lämnar ingen utanför!

Aldrig tröttnar han att kalla:
"Kom! Min frid jag ger er alla."

4. Honom vill jag glad tillhöra,
vad mig än blir förelagt.
Kristus kan mig saliggöra,
inte världens gunst och makt.
Vanskligt är i världen allt,
som ett töcken tomt och kallt,
men den jag vill efterfråga,
evig är hans kärleks låga.

5. Han på korset, han allena,
allt mitt hopp och goda är.
Ingen må mig det förmena
att jag håller honom kär.
Ingen annan har för mig
så fullkomligt offrat sig.
Han kan mig med Gud förena,
han på korset, han allena.

J L Runeberg 1857
Bearb B G Hallqvist 1980

Musikkommentar

Då huvudtexten (168) till nuvarande melodi föreslås utgå får kanske melodin svårt att hävda sig här; den är dessutom svårre-staurerad. Den frikyrkliga traditionen är något splittrad, men fyra samfund har till denna text sv koralen 400 som vi också föreslår.

85

1. Jesus, dig i djupa nöden
dina egna överger.
När du går för dem i döden,
vågar de ej följa mer.
Också jag, som du har vunnit
med ditt blod, som för mig runnit,
frestas lätt att liksom de
fegt min Herre överge.

2. Vem var den som dig förrådde
trots all kärlek, som han fått,
han vars fötter du nyss tvådde
men din varning ej förstätt?
Det var jag, som hörde ordet,
mötte dig vid nattvardsbordet,
men kom snart på fall igen,
svek min mästare och vän.

3. Ej förmår de svaga vänner
vaka ens en stund med dig,
då du i din ångest känner
dödens timme närma sig.
Själv förmår jag ej att vaka,
ej min egen ro försaka.
Väckt och gripen - inom kort
sover jag min bättring bort.

4. Vem var den som dig ej kände,
dig, sin mästare och vän,

bröt den tro han nyss bekände,
bröt den tredje gången än?
Det var jag, som många gånger
glömt mitt löfte och min ånger,
svikit och förnekat dig,
som så ofta sökte mig.

5. Salig den dig aldrig sviker,
en gång av din kärlek rörd,
aldrig från din sida viker,
av en trolös värld förförd,
som Johannes lik, vid ropen
från den onda, blinda hopen,
troget följer dina spår,
vid ditt kors till slutet står.

6. Men du ock den fallne åter
med din blick uppräta kan,
den som liksom Petrus gråter
och dig älskar såsom han.
Se min sorg och bittra smärta.
Se, dig älskar dock mitt hjärta.
Jesus, Frälsare och Vän,
slut mig i din famn igen.

F M Franzén 1812 1817
Bearb L Lindman 1980

86 a

1. Guds Lamm, dig hälsar skaran
av dem du återlöste.
Vi skådar segerfanan
du återtog från döden
och sjunger med i hymnen
från jorden och från rymden:
Pris vare dig, o Jesus.

2. Från fjärran såg du banden
som ondskan höll beredda,
såg smärtorna och skammen
och döden och Gehenna.
Men fylld av nåd och sanning
gick du din tunga vandring.
Pris vare dig, o Jesus.

3. Du såg vårt släkte fallet
dess skuld och dess förnedring.
Du såg det onda arvet
och längtan efter rening.
Du kom - ej för att döma
men för att lyfta bördan.

Pris vare dig, o Jesus.

4. Du bar vår nöd, vår ångest
och ropade till Fadern
tills mörkrets stund var kommen,
den stund då du fick svaret
och gick i tro mot döden,
ditt liv för oss en lösen.
Pris vare dig, o Jesus.

5. För vår skull blev du slagen
och dömd, fastän rättfärdig.
Din kärlek sprängde lagen
om skuld och vedergällning.
Befriad och försonad
står världen upp och ropar:
Pris vare dig, o Jesus.

C C Sturm 1780?
J O Wallin 1816
Bearb O Hartman 1978

Textkommentar

Wallin har skrivit "Du går, Guds Lamm, du milda" med utgångspunkt från en passionspsalm av C G Sturm, "Sieh Gotteslamm wir fallen" (1780?). Han har förhållit sig fri till sin förlaga. Jesus är hos Wallin mild, bedrövad, rörd av vårt elände. Stora delar av Sturms psalm har en annan ton. I första strofen skallar jublet över segern över döden mot himlen. I psalmens fortsättning möter vi den lidande Jesus, men han är starkare, inte så passivt lidande som hos Wallin.

Psalmen presenteras här i två versioner. Den första (a) är en nytolkning av Olov Hartman utifrån Sturms text. Den andra (b) är en mycket lätt justering av Anders Frostenson av texten i vår nuvarande psalmbok. I första strofen har den älderdomliga formen "Gudi" försvunnit och satskonstruktionen har förenklats. Genom att adjektiven "milda" och "rena" fått byta plats försvinner den veka tonen i anslaget (nu: "Du går, Guds Lamm, du rena").

Även ändringen i andra strofen eliminerar det alltför veka: "Dock rörd av vårt elände/Du kvalen snart ej kände" har ersatts av "Ditt eget kval du kände /Men tyngre vårt elände." Anledningen till att kommittén här föreslår att psalmen också bör finnas kvar i en i det närmaste oförändrad version är dess höga användning.

1819=1937

Bearbetarens kommentar

Föreliggande bearbetning griper tillbaka till den tyska originaltexten. Detta medför att psalmen inte som hos Wallin börjar vid vandringen till Getsemane och sedan stannar där, utan liksom kommer Jesus till mötes när han efter slutad strid hälsas av alla återlösta som segrare. Denna utgångspunkt ger hela psalmen en prägel inte bara av lidande, utan av triumf och seger.

I sin wallinska version slutar psalmen i den enskildes tacksamhet - han ger sitt hjärta till Jesus. I föreliggande version slutar den, såsom den börjat, i världens segerjubel som brusar emot Jesus Kristus. Noteras bör även att den avgörande segern inte vinnes bara genom undergivenhet och lydnad, utan genom tro, vilket har sin motsvarighet i Sturms text.

86 b

1. Du går, Guds Lamm, du rena,
oskyldiga och milda,
för att med Gud förena
oss som från Gud är skilda.
Ditt hjärta bär vår sveda
att våra hjärtan freda.
Pris vare dig, o Jesus!

2. Du såg de hårda banden,
de fasanfulla öden,
bedrövad var dig anden,
bedrövad intill döden.
Ditt eget kval du kände
men tyngre vårt elände.
Pris vare dig, o Jesus!

3. Att kunna oss välsigna
du låter dig förbanna.
De tyngda skuldror digna,
blod droppar från din panna.
Den kalk som vreden rågar,
du ensam tömma vågar.

Pris vare dig, o Jesus!

4. Fast änglars legioner
din bön kan nederkalla,
fast över himlatroner
ditt ord förmår befalla,
du villig bojan tager
och tålig bördan drager.
Pris vare dig, o Jesus!

5. Men Gud, som dig ej skonat,
min synd mig nu förlåter.
Befriat och försonat
mitt hjärta lever åter.
Mitt hjärta jag dig giver
och din för evigt bliver.
Pris vare dig, o Jesus!

C C Sturm 1780?

J O Wallin 1816

Bearb 1977

92

1. Skåda, skåda nu här alla,
se hur Jesus plågad är.
Klaga högt, låt tårar falla.
All vår vånda Jesus bär.
Så som Jesu smärta var
aldrig någons varit har.

2. Sträckt är varje led och plågad,
genomborrad hand och fot,
huvudet av törnen sårat,
sjunker ned, betäckt med blod.
Så som Jesu smärta var
aldrig någons varit har.

3. Sist han ropar högt och sänder
upp sin suck till Gud och ber:
Fader, jag i dina händer
nu min ande återger.
Så som Jesu smärta var
aldrig någons varit har.

4. Denna stund är Jesu sista,
templets förlåt rivs i tu,
solen mörknar, bergen brister.
Öga, hjärta vad gör du?
Så som Jesu smärta var
aldrig någons varit har.

5. Har du öga, har du hjärta,
är din bästa vän dig kär,
känn i dag din skuld med smärta.
Just för dig han korsfäst är.
Så som Jesu kärlek var
aldrig någons varit har.

J Qvirsfeldt 1682

A P Amnelius 1690

K Dahl 1809

F M Franzén 1814

Bearb J A Hellström 1980

Musikkommentar

Den svenska melodin av Th Ihre (?) föreslås oförändrad.

G 156 H 92 1921:92

94

1. Guds rena Lamm, oskyldig
på korset för oss slaktad,
alltid befunnen tålig
fastän du var föraktad,
vår synd på dig du tagit
och dödens makt nedslagit.

Giv oss din frid, o Jesus.

N Tech tryckt före 1529
O Petri 1536
Bearb 1977

Musikkommentar

Denna gamla melodi, i Sverige belagd redan i Hög-hs 1541, förekommer i många varianter, varav två huvudgrenar har fortlevat till våra dagar, en nordtysk och en sydtysk (båda i EKG). Sverige och Danmark har närmast bevarat den nordtyska formen, medan den sydtyska har vunnit hävd i Norge. Den svenska versionen är i sin nuvarande utjämnade form icke andningsvänlig och inte heller estetiskt i klass med många äldre former, men de försök som har gjorts att restaurera melodin - bl a i NK och i Revision av 1937 års psalmbok, läge november 1978, nr 86 - har inte slagit väl ut. Eftersom ingrepp i denna melodi tydligen upplevs negativt, föreslår vi att 1939 års melodi kvarstår oförändrad.

G 150 H 86 1921:94 EKG 55 NK 49A Z 4360/61

1. O huvud, blodigt, sårat,
av hån och smälek höljt.
O huvud, slaget, fårat,
i kamp och ångest böjt.
O huvud, som skall siras
med ärans krans en dag,
men nu med törne viras,
dig ödmjukt hälsar jag!

2. O ansikte, du höga,
som nyss betvang en värld,
av törnets sår du blöder,
din kraft försvunnen är.
Du dödens smärta lider,
och brusten är den blick
som alla ljus i tiden
i klarhet övergick.

3. Den börda du har burit
min synd och ondska är,
den skörd som du har skurit
jag sådde, Herre kär!
När skuldens tyngd mig böjer
hos dig jag söker råd.
Till dig mitt rop jag höjer:
Se ned till mig i nåd!

4. Dig tackar allt mitt hjärta,
min Herre Jesus god,
för all din djupa smärta

och allt ditt tålmod.
Du vän för evigt trogen,
dig vill jag mig förtro.
När jag till skörd är mogen
mig bärga till din ro.

5. När jag skall lämna världen,
o lämna du ej mig,
och låt vid hädanfärden
min blick ej släppa dig.
När ångest trycker anden
i sista kampens nöd,
kom då och lossa banden,
o Jesus, för din död.

6. Träd i min sista timma
själv för mitt öga fram.
Ack, låt mig då förnimma
din bild på korsets stam.
Dess drag jag då vill gömma
i djupet av min själ
och dödens smärta glömma.
Den så dör, han dör väl.

Arnulf av Löwen 1200-talet
P Gerhardt 1656
E Linderholm 1920
Bearb J A Hellström 1980

Musikkommentar

Hasslers ursprungligen världsliga visa, välkänd i hans körsättning från 1601, är kanske för svår som församlingssång; inte ens på tyskspråkigt område har originalformen helt slagit igenom: den frikyrkliga Gemeindelieder 1978, liksom den "alltyska" katolska Gotteslob 1975, har visan i utjämnad form. Vi föreslår därför att huvudmelodin i 1939 behålls och att allt melodi utgår.

G 393 H 395 1921:91 EKG 63 NK 68 Z 5385

100

1. Ditt lidande har nått sitt slut,
o, Jesus, du har kämpat ut
för oss den svåra striden.
Ej förrän frid åt oss du vann
du ville njuta friden.

2. Så vila, gode Herde, nu.
Du ägde aldrig hem och hus
och inget viloläger.
Den viloplats som sist du fann
i klippans famn du äger.

3. Dig vännerna till graven bar:
Jag vet att dina vänners grav

du känner, vet och finner.
Du följer mig till gravens ro
när sist min stund är inne.

4. Blir sömnen tung och natten lång
jag vet ändå att du en gång
ur graven skall mig kalla.
Som du jag då med glädje går
ut ur min vilokammar.

J O Wallin 1815?

Bearb J A Hellström 1979

Textkommentar

I denna innerliga psalm för långfredagskvällen framställs Kristus som övervinnaren av vår fruktan för död och grav. Det är en av Wallins originalpsalmer och den tycks ha tillkommit 1815. De båda första verserna har formen av direkt tilltal till Kristus, som liksom en trött, hemlös människa äntligen funnit vila efter fullgjort livsverk. Herdebilden i den andra versen leder tanken till Johannesevangeliets berättelse om den gode herden, som ger sitt liv för fåren. Herdemotivet, som öht är mycket vanligt hos Wallin, har också hävd i fornkyrklig gravkonst. Kristus framställdes som herden som bar lammet-själen. Wallins dödsuppfattning är evangelisk och nyantik. Döden är inte mörk och skrämmande för honom på samma sätt som för äldre psalmförfattare.

De båda sista verserna inleds med apostroferingar, "Du stilla grav", "Du tunga sömn", ett retoriskt grepp, som idag känns främmande och som bearbetaren nu avlägsnat.

Även ur innehållslig synpunkt är det motiverat att omarbete dessa verser. I den nya versionen står Kristus i centrum. Hans närvaro ger tröst inför döden och hans tilltal skall en gång kalla "mig" ur graven till livet.

1819=1937

Bearbetarens kommentar

Min ursprungliga föresats var att behålla Wallins innerlighet och varma, förhoppningsfulla ton, men göra en förenkling och modernisering av bilder, språk och konstruktioner.

Efter referenternas reaktioner fick jag till stor del lämna den målsättningen och har - med undantag av v 3 - nöjt mig med en relativt varsam justering av Wallins språk. Vers 3 är emellertid i sin ursprungliga version inte funktionell, och den har jag skrivit om på ett sätt, som jag anser går ihop med tonen

i psalmen. Även i 4:1-3 är revisionen något mer omfattande än i v 1 och 2.

Denna version är mao en kompromiss mellan bearbetarens intentioner och referenternas reaktioner. Personligen skulle jag ha önskat en något mer djupgående förenkling. Ändå anser jag att psalmen i nuvarande skick dels har bibehållit Wallin-tonen, dels uppnått en större grad av gripbarhet än i 1937 års psalmbok.

JAH

102

1. Vad ljus över griften!

Han lever, o fröjd!
Fullkomnad är skriften,
o salighets höjd!

Från himmelen hälsad
han framgår i glans,
och världen är frälsad
och segern är hans.
Se, bortvält är stenen
och inseglet bräckt,
och vakten har flytt
för hans andes fläkt,
och avgrunden bävar.
Halleluja!

2. Här var mellan ljuset

och mörkret en strid.

Dock segrade ljuset
för evig tid.

Nedstörtad är döden
och tron står opp
bland jordiska öden
med himmelskt hopp.

Ni sörjande kvinnor,
vem söker ni här?

Den levande ej bland
de döda är.

Uppstånden är Jesus,
halleluja!

3. Så himlen med jorden

försonade sig,
så graven är vorden
till glädjen en stig.

De fromma som gråter
vid korsets fot

skall fröjda sig åter
trots världens hot.

Kom, skingrade hjord,
till din herde igen.

Han lever, han lever,
och följer dig än
osynlig från himlen,
halleluja!

4. I stormar och strider
hans kyrka består.

Så vitt den sig sprider
som jordkretsen når.

Den för över världen
den levandes bud

och vittnar bland svärden
och bälten om Gud,

och vittnar om honom,
o tröst i all nöd,

som, död för vår synd,
blev genom sin död

vår segrande Herre,
halleluja!

5. Ni fromma som klagar,
vad sörjer väl ni?

Snart är både dagar
och nätter förbi.

Snart jorden oss täcker
där kornen skall gro,

snart han som oss väcker
fullkomnar vår tro.

Ja, skördarnas Herre skall
komma till slut

och samla in säden, men
först skilja ut

ogräset från vetet.
Halleluja!

F M Franzén 1812

Bearn K-G Hildebrand 1981

Musikkommentar

Denna danska melodi från Malmö-mässan 1528, i Sverige först påträffad i Olaus Erici's sångbok o 1600, föreslås oförändrad.

G 165 H 102 1921:102

105

1. Du segern oss förkunnar,
du oss förlossat har.
Dig prise våra munnar,
o Jesus, vårt försvar.
Du dödens udd har krossat
och gravens bommar lossat
och livet fört därut.

2. Du träder fram i ära
och världen fylls av ljus.
Dess strålar hugnad bära
i själva dödens hus.
Fröjd är i änglars boning,
på jorden fröjd, försoning
och ett odödligt hopp.

3. Ej graven oss förskräcker,
den var din bädd också.
Din milda hand oss räcker,
hur djupt vi vila må.
Den dig i livets skiften
har följt skall ock ur griften

upptagas i din famn.

4. Lär oss att leva, lida
som du och dö din död,
låt oss din hjälp få bida,
i kampen var vårt stöd.
Blott den som delar striden
skall dela segern, friden
och himlens ro med dig.

5. När, Herre, du oss väcker
den sista morgonväkt
och du din hand utsträcker
att döma jordens släkt,
ljuvt skall din stämma klinga
och oss ditt budskap bringa
att ingen död mer är.

E G Geijer 1812
Bearb 1979

112

1. Detta är den stora dagen,
som oss Herren Jesus gav,
ljusets dag och glädjedagen,
som ej någon ände har.
Gravens mörker har försvunnit,
livets sol har nu upprunnit.

2. Underbar den stora stunden.
Satan med all makt han haft
blev av Lammet övervunnen,
ondskan av Guds kärleks kraft.
Dödens välde är nu brutet,
Jesus stiger fram i ljuset.

3. För att trösta den som gråter,
kommer han i påskens sol.
Paradiset öppnas åter.
Ormen krossats av hans fot.
Vi befrias ur vår ångest

nu när Jesus är uppstånden.

4. Låt oss jubla, vara glada,
mitt ibland oss Herren bor.
Nu är botad all den skada
som oss syndafallet gjort.
Frukta inte döden mera!
Jesus segrat. Vi får leva.

5. Upp, min själ, min mun och tunga,
upp mitt hjärta och min röst
till att prisa och lovsjunga
Jesus som oss återlöst,
Jesus tacka och berömma,
Jesu godhet aldrig glömma.

J Franck 1653
G Allon 1694
Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Gustav Allons "Thenne är then store dagen", som togs in av Svedberg i hans psalmbok 1694, förhåller sig mycket fri i förhållande till sin förlaga, Johann Francks "Dieses ist der Tag der Wonne". Psalmens klarade sig igenom den biskopliga revisionen 1695, vilket knappast en trogen översättning av Francks psalm gjort. Allons omgestaltning skedde således delvis på goda grunder, men han har kommit att mycket starkare än originalet markera dödsmotivet och så försvaga seger- och jubeltonen hos Franck.

Hos Wallin och i 1937 års psalmbok har psalmen lämnats ganska oförändrad. År 1937 uteslöts dock den gamla psalmens 7:e vers. Språkligt och i fråga om dödsmotivets gestaltning är psalmen i nuvarande psalmbok i mycket hög grad präglad av ett gånget århundrade. Kommittén har tagit fasta på att Allon i v 7 och 8 riktigt har återgivit det tyska originalets jubelstämning. Dessa två strofer - den sjunde lätt bearbetad - får avsluta psalmen.

1695:174 1819=1937 (i det närmaste)

Bearbetarens kommentar

I Beckmans psalmhistoria står det om psalmen, att den inte endast är en vers längre än den tyska utan också på annat sätt mycket olik. Olikheten finns på flera punkter. Man märker den genast i första versen. "Detta är glädjens dag,/ det är glädjefesten,/ då Herren, livets sol,/ låter sin starka strålgång gå ut..." En glädje- och ljusexplosion, nästan. Det är som om Gustaf Allon knappast vågar släppa fram den. Han hinner inte mer än till rad 3 så börjar han mörklägga, tala om "Mörksens Förste, helfvetes port: Dödsens mörker" (1819:dödens port, gravens mörker). I Francks original dramatiseras texten sedan. I v 3 står det en aning högtidligt översatt: "Salig, ja salig den stunden,/ och åter salig ty Lammet har övervunnit..." Sen fortsätter Franck med att skriva om Farao som med häst och vagn störtades i havet, om filisteerna som blir slagna, om Simson, om Jesus som den David vilken fällde Goliath till marken. Där det i den svenska psalmen talas om fåren bland ulvar (vargar) talar den tyska om lejon (enl Jes 11:6). Allons psalm blir i de 4 följande stroferna i huvudsak ett uppreparande av vad han skrivit i v 1:3-5. I den nya bearbetningen har psalmen kortats ner till hälften, så mycket som möjligt av originalpsalmens karaktär och innehåll har bevarats. En anledning till förkortningen har varit att psalmen ska kunna sjungas rakt igenom, gärna stående.

AF

1. I dödens bojar Kristus låg
av våra synder slagen.
Han uppstod. Vi i honom får
ett evigt liv hos Fadern.
Därför är vi glada nu.
Vi tackar av allt hjärta Gud
och sjunger: Halleluja!
Halleluja!

2. Här var en hård och häftig kamp,
som allas frälsning gällde,
då liv och död stod mot varann
och livet döden fällde.
Döden skrämmer oss ej mer.
I Jesus den förintad blev.
Han lever. Vi skall leva.
Halleluja!

3. Du Jesus är vårt påskalamm.
Vi lever av din kärlek.

Den mäktig på ditt kors bröt fram
ur plåga, död och smälek.
Blott en skugga vid vår fot
är döden och dess mörka hot.
Vår verklighet är Kristus.
Halleluja!

4. Vi firar påsk av hjärtans lust
och sjunger glädjesånger.
Vår glädjesol är du, o Gud,
och natten är förgången.
Kristus uppstod och hans ljus
nu strömmar över världen ut.
Han lever mitt ibland oss.
Halleluja!

M Luther 1524

J L Runeberg 1857

Bearb A Frostenson 1979

Textkommentar

Luthers påskpsalm "Christ lag in Todesbanden" (tr 1524) är en sammansmältning och vidareutveckling av påskleisen "Christ ist erstanden" och påsksekvensen "Victimae paschali laudes". (Se PoV 673. Termerna förklaras i anslutning till textkommentaren till nr 62.) I sju strofer utlägger Luther påskens budskap och vad detta betyder för oss. Anknytningen till Bibeln är rik och flerskiktad. Den nytestamentliga påskan är förebådad i det gamla förbundets påskfirande. Gamla förbundets påskmåltid syftar fram mot nattvarden. Psalmen är inte rent teologiskt reflekterande, utan det finns en antydning till berättande, och kampen mellan liv och död gestaltas dramatiskt (urspr v 4). Glädje är den dominerande känslan, och varje strof avslutas med det gamla påskropet, "Halleluja".

Den första kända svenska översättningen "Christ lågh i dödzens bandom" finns i en psalmbok från 1562. Omedelbart efter denna psalm följer den latinska sekvensen "Victimae paschali laudes" samt leisen "Christus är upstånden aff dödhä". Ungefär samma svenska text, en ganska trogen överföring, möter i 1695 års psalmbok. I 1819 års psalmbok bereddes psalmen ej rum, men i 1911 års psalmboksförslag togs den med, starkt bearbetad. Efter ytterligare överarbetning, som förde den långt från det tyska originalet, intogs den, nu femstrofig, i 1937 års psalmbok. De många sammanknytningarna mellan Gamla och Nya testamentet, vilka förutsatte typologisk bibeltolkning och god förtrogenhet med Gamla testamentet, är nu borta.

Bearbetarens kommentar

Lutherpsalmen har liksom översättningen i 1695 års psalmbok och tidigare sju verser. Den har avkortats till fyra. Det kan ha sin förklaring, kanske också sitt berättigande. 1937 v 2-4 talar i stort sett om samma sak. Att man behållit den ganska negativa v 2, som närmast är en bakgrund till de två följande, kan bero på att den stora svenska Lutherteologins tid då ännu inte kommit.

Nu torde det vara självklart att det är den berömda, dramatiska v 4 som skall vara huvudvers. Den lyder hos Luther: "Det var en sällsam strid,/ när liv och död brottades;/ livet vann och behöll segern, det har uppslukat döden./ Skriften har förkunnat detta,/ hur en död förintade (åt upp) den andra./ Döden har blivit något som man inte behöver bry sig om (ein Spott) Halleluja".

Den ursprungliga v 6 har en mycket ljusare och gladare ton än nuvarande v 4 där man firar "med gott behag" och slutar med negationerna "ingen nöd och ingen synd, ej heller död." Lutherstrofen är nästan som en glädjeexplosion. "Så firar vi denna höga fest (lika i 1695)/med hjärtats lust och glädje,/ högtiden som Herren låter oss vara med om,/ Han själv är solen,/ som genom sin nåds glans/ helt lyser upp våra hjärtan./ Syndens natt är förbi./ Halleluja". Också 1695 års psalmbok talar om Kristus som den klara solen. Bearbetningens slutrader v 1 efter 1695 "Och sjunga: Halleluja, Halleluja."

AF

Musikkommentar

Melodin, komponerad av Luther (?) i anslutning till den medeltida påsksekvensen Victimae paschali laudes från 1000-talet och den däri sjungna inskottsversen Christ ist erstanden från 1100-talet (båda i PoV nr 673) trycktes 1524; i Sverige först i Kangasala-hs 1624. - Här föreslås alt melodi (= NK och i stort sett EKG).

G 163 H 103 1921:103 EKG 76 NK 31 Z 7012

114

1. O min Jesus, dit du gått
 där vill jag få vara,
 fri från världen som mig blott
 oro ger och saknad.
 Du i himmelen berett
 mig en evig boning.
 Du är vägen. Du mig gett
 frälsning och försoning.

2. Oförgänglighet och liv
 har du fört i ljuset.
 Jesus, du som har för mig
 öppnat fadershuset.
 O jag längtar efter dig,
 ber att du mig låter
 här på jorden tjäna dig,
 tills du kommer åter.

3. Hjälp att världen inte mer
 mig kan vilseföra,

att jag synden överger
 och får dig tillhöra,
 att jag håller ditt förbund,
 minns vad du mig lärde
 nu och ända till den stund,
 då jag lämnar världen.

4. Dig jag efterfölja vill,
 inget mer begära,
 glad att dig få höra till.
 Du mitt kors vill bära.
 Jag vill vara nära dig,
 gå dit du mig leder.
 I ditt kors jag finner frid,
 salighet och seger.

J O Wallin 1819
 Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

En av de sista psalmer Wallin skrev för 1819 års psalmbok var denna psalm för tiden efter påsk. Temat är Jesu efterföljelse, som Wallin utvecklar i anslutning till äldre bönbokslitteratur av katolsk eller pietistisk färgning. Att följa Kristus innebär en negativ inställning till världen och att korsfästa sitt kött. I sista versen finner man tanken att ju större kors själen bär, desto snarare renas hon och förenas med Kristus. Det hos Wallin så vanliga hemlängtanmotivet är starkt uttalat redan i första versen, men denna längtan är främst en kristuslängtan. Man finner emellertid även nyplatonskt-romantiska drag t ex i v 6 i vilken föreställningen om själens bundenhet i "gruset", mat-rien, antyds. Men i centrum av psalmen står det evangeliska budskapet om förlåtelse och rening genom Jesu blod (v 5).

1819=1937

Bearbetarens kommentar

Bearbetningen innebär en förskjutning av tolkningen av efterföljelsen. Psalmen har blivit mer kristocentrisk, det negativa, det passiva har tonats ner. Att följa Kristus är att tjäna honom. Kristus bär även vårt kors.

I sista hälften av v 1 har den deklamatoriska stilen ersatts av en mer objektiv återgivning. Så har det blivit möjligt att direkt ansluta den till de bevarade tre sista stroferna. Dessa fyra strofer har störst användning. Nära en fjärdedel av de tillfrågade i SCB--undersökningen anser v 2-4 inte användbara.

Musikkommentar

J Crügers melodi från 1653 uppträder i 1939 i en konstlad ryt-misering (delvis i anslutning till KSV:s koralbok 1901), som markant avviker från den plastiska originalrytmen i alt melodi som här föreslås. För speciella förhållanden behövs kanske dock en lättare melodi; i stället för att förvirra praxis med en annan version av samma melodi väljer vi då att hänvisa till 319.

G 319 H 128 1921:128 EKG 296 Z 6309a

120

1. Jesus är min vän den bästa,
vilkens like ingen är.
Skulle jag då som de flesta
övergiva honom här?
Ingen skall mig kunna skilja
ifrån den mig har så kär.
Vad han vill, det skall jag vilja,
alltid här och evigt där.

2. Jesus led för min skull döden,
ingen skall fördöma mig,
och i himlen ber han för mig,
drar mig närmare till sig.
Vem är då som vill anklaga
den som han förlåtit allt?

Vem kan rycka Guds utvalda
ut ur Jesu Kristi hand?

3. Därom är jag fast förvissad:
kroppens eller själens nöd
skall mig ej från Jesus slita,
inte liv och inte död.
Inga djup och inga himlar,
intet okänt eller känt
skall mig från Guds kärlek skilja
som i Jesus Kristus är.

J Arrhenius 1691
Bearb O Hartman 1978

Musikkommentar

Melodin, av G Düben d ä till en världslig text 1674 och använd till denna psalm av Arrhenius 1689, bearbetades av Otto Olsson i 1921 till närmare likhet med originalet men återfördes 1939 till H:s utjämnade form. En ny bearbetning gjordes av H Göransson till koralbokstillägget 1964, vilken har mottagits positivt och här föreslås som enda form (=alt melodi).

G 245 H 8 1921:213

1. Jesus, du min glädje,
ingenstans i världen
finns en tröst som din.
Mer än jag kan säga
ger du mig att äga,
salighet och liv.
O Guds Lamm
på korsets stam!
Du som ej dig själv har skonat
mig med Gud försonat.

2. Vad i världen finnes,
vad jag där kan vinna,
ära, guld och pris,
skall med hast försvinna,
skingras som en dimma,
smälta som en is.
Det går bort.
Dess tid är kort.
Jesus, du hos mig förbliver
och du ger mig livet.

3. Möda, sorg och tårar,
allt som hjärtat plågar,
synd och dödens kval,

kan min kraft försvaga
men ej från mig taga
vad i dig jag har.
Allt du vet.
För mig du ber.
Till ditt barn du tar mig åter
och min synd förlåter.

4. Din vill jag få vara,
gärna platsen taga
nederst vid ditt bord.
Där bland bröder, systrar,
Jesus, vill jag lyssna
till din röst, ditt ord.
Där i dig
jag har den frid
som bevarar mig och bär mig,
Jesus, du min glädje.

J Franck 1655
J Schmedeman 1694
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1977

Musikkommentar

J Crügers melodi från 1653 föreslås här i original, dvs alt melodi (=EKG, PoS 435), vartill textbearbetningen anpassats.

G 266 H 216 1921:216 EKG 293 NK 86 Z 8032

1. Till härlighetens land igen
jag ser dig, Jesus, fara,
men jag på jorden måste än
en gäst och främling vara.
Långt från mitt hem jag vandrar här,
mitt sällskap sorg och möda är.
2. Långt från min Faders hus jag går,
ack Herre, huru länge?
Men dit mitt öga inte når
dit skall min bön sig tränga.
Den utesäglig, innerlig
skall dela skyn och hinna dig.
3. En skymt jag då i tron kan se
utav det goda landet,
där du från mig ej skiljas mer,
när löst ur syndabandet
bland helgonen jag fri och glad
får bo i levande Guds stad.
4. Där uppe är det ingen natt
och ingen gråt och smärta;

där uppe är min högsta skatt,
dit söker sig mitt hjärta:
till himlen och min Frälsare,
till glädjen världen ej kan ge.

5. Och som du for du komma skall,
o Jesus, hit tillbaka.
Jag nu vill akta på mitt kall,
jag bedja vill och vaka.
Jag vet ej stund, jag vet ej dag,
men dagligt dig förbidar jag.

6. Och salig är den tjänaren,
som du så finner göra,
när sist du komma skall igen:
du honom lovat föra
till ära och odödlighet
uti din Faders härlighet.

J O Wallin 1816
Bearb 1977

Musikkommentar

J H Scheins melodi från 1628 (efter förlaga av Gesius 1605)
föreslås helt enligt originalet, dvs alt melodi (= EKG). Dock
kvarstår även huvudmelodin som andra alternativ.

H 113 1921:113 EKG 321 NK 75 Z 2383

1. Till himlen Herren Jesus for.
Halleluja, halleluja.
Han nu hos Gud, sin Fader bor.
Halleluja, halleluja.

2. På korset med sin bittra död,
halleluja, halleluja,
han hela världen återlöst.
Halleluja, halleluja.

3. Så stor hans kärlek till oss var.
Halleluja, halleluja.
Att rädda oss sitt liv han gav.
Halleluja, halleluja.

4. Sin Fader har han blivit lik.
Halleluja, halleluja.
Han konung är i himmelrik.
Halleluja, halleluja.

5. Han tänker på oss var och en,
halleluja, halleluja,
och hos sin Fader för oss ber.
Halleluja, halleluja.

6. Varför ni män från Galileen,
halleluja, halleluja,
står ni och ser mot himmelen?
Halleluja, halleluja.

7. Som Jesus till Guds himmel for,
halleluja, halleluja,
han kommer åter till vår jord.
Halleluja, halleluja.

8. Och då i makt och härlighet,
halleluja, halleluja,
skall allas ögon honom se.
Halleluja, halleluja.

9. Dig heliga Treenighet,
halleluja, halleluja,
ske lov och pris i evighet.
Halleluja, halleluja.

Latinsk sång 1500-talet
J Åström 1814
Bearb A Frostenson 1977

Musikkommentar

Den nuvarande huvudmelodin bör inte användas till så olikartade texter som nu, nämligen till en himmelfärdspsalmsalm (127), en nattvardspsalmsalm (194) och en psalm om hemmet (482). Vi föreslår att himmelfärdspsalmen får alt melodi, som har lång svensk tradition. Den har uppstått ur diskantstämman i en trestämmig sättning av en medeltida visa Surrexit Christus hodie, tryckt 1555, och kan följas hos oss alltifrån Alem-hs 1645 över Mönsterås 1646, Leimontinus 1675, Roslagskulla 1693, Ridderholms-hs 1694 och G fram t o m Haeffner; den försvinner först 1921.

Nuvarande huvudmelodin till 127 reserveras däremot för psalmer om hemmet: utom 482 kan som sådana räknas även 492 om fosterlandet och doppsalmen nr 777 i PoV del 2. Beträffande 194 är melodifrågan ännu olöst och kommer att tas upp i samband med textbearbetningen.

G 176 H 115 Z 288

130

1. Livets Ande, kom från ovan,
kom och bär från himlen bud.
Du kan ge den stora gåvan:
tron på ordet, tron på Gud.
Till Guds människor du talar
än i dag kring all vår jord.
Folk och själar du hugsvalar
än i dag med Skriftens ord.

2. Oförgänglig sanning strålar
än i dag från bibelns blad,
än i klara drag den målar
heliga gestaltens rad.
Genom tidevarv föres
tro som lever och består.
Än ett heligt arv av böner,
än profetens röst oss når.

3. Giv att vi för Gud må vandra
såsom Abraham i tro,

till välsignelse för andra
och till egen själaro.
Oss med Stefanus låt skåda
Mänskosonens härlighet;
oss med Paulus än benåda
rikt med trons rättfärdighet.

4. Livets Ande, du som danar
Kristi kyrka på vår jord,
kraftens Ande, du som banar
henne väg med Herrens ord,
nådens Ande, du som renar,
stärker och i oss vill bo
fridens Ande, du som enar
Herrens trogna, giv oss tro.

J A Eklund 1934
Bearb 1977

133

1. Kom Skapare, Guds Ande, god.
Besök vårt hjärta, ge oss mod.
Du från begynnelsen var med.
Vad vi behöver bäst du vet.

2. Du Guds, den Högstes, gåva är
och namnet "Tröstaren" du bär;
Guds eld och nådens brunn vars djup
allt liv, all kärlek strömmar ur.

3. Smält hjärtats köld att vi kan ge
en kärlek utan krav och svek.
Du all vår svaghet känner väl.
Så stärk oss nu till kropp och själ.

4. Du dina många gåvor ger
och låter oss Guds tecken se,
och genom dig till folken når

din Faders ord på alla språk.

5. Vår fiende ifrån oss driv
och med din frid hos oss förbliv.
Gå före oss, var dag oss led
och hjälp att inget ont oss sker.

6. Vår Fader vi lovsjunger här
och Sonen som uppstånden är
och dig vår Tröstare, vårt ljus,
i dag och bortom tidens slut.

R Maurus 800-talet
O Petri 1536
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

"Veni creator spiritus" (Kom skaparande) hör till de medeltida latinska psalmer Luther översatte, men psalmen fanns redan tidigare på tyska i flera versioner. Den latinska pingsthymnen tillskrivs Rabanus Maurus (766-856), verksam vid klostret i Fulda, senare ärkebiskop i Mainz. Troligen har melodin uppstått samtidigt med texten, dvs omkring 820. Luthers översättning "Komm, Gott Schöpfer, Heiliger Geist", följer ganska troget den latinska förlagan, vars bibliska huvudtext är Jes 11:2f, upp-

räkningen av Andens (sjufaldiga, enligt Vulgata) gåvor. Ingres-sen "Veni creator spiritus", som har sitt ursprung i den latinska översättningen av Ps 104:30, är bevarad i Luthers men inte i den svenska tolkningen. Den svenska översättaren (man har gis-sat på Olaus Petri) handskades ganska fritt med den tyska tex-ten. Han tycks också ha använt sig av den latinska texten. Psal-men intogs i Swenske songer eller wijsor 1536 och har sedan dess ingått i det närmaste oförändrad i våra officiella psalmböcker fram till 1819. Wallins bearbetning rörde såväl språk som inne-håll. Alderdomliga uttryck och dunkla bilder togs bort (Guds finger, Diefwulens fund). Till det nytillkomna hör tanken på döden (v 5) och bilden av vägen till Gud (v 6).

1695:180 1819=1937 EKG 97

Bearbetarens kommentar

Luthers översättning från 1524 av den latinska hymnen följer originalet nära.

1. Kom, Gud Skapare, Helige Ande,/ besök dina människors hjär-tan,/ fyll dem med den nåd, du vet de behöver/ du som från be-gynnelsen känner dina skapelser.

2. Ty du kallas tröstaren,/ den Allrahögstes dyrbara gåva,/ en andlig smörjelse oss given (slösad på oss),/ en levande källa, kärlek och eld.

3. slutar med en bön att Anden ska bevara och stärka oss i vår svaghet.

4. Du är med den sjufaldiga gåvan/fingret på Guds högra hand/ du ger och låter din Faders ord gå vidare/ genom tungor i alla länder. ("finger" bild för Guds handlande, vägledning, tecken.)

7. Lov ske Gud, Fadern och Sonen,/ som uppstod från de döda/ och tröstaren/alltid i evighet.

På några punkter avviker den wallinska bearbetningen mer markant från förlagorna: den sjufaldiga gåvan (1695: margfald) blir "tu-senfeld" v 4:1, v 5:3-4 är tilldiktning, lovsången till Treenig-heten slutar i en suck.

Nyåtergivningen har lagts närmare Luthers text och den äldre svenska översättningen, t ex v 5:3-4 som 1695 hade lydelsen: "Ledsaga oss i alla stund,/ At wi må undfly djefwulens fund."

AF

Musikkommentar

133a

Huvudmelodin, troligen svensk, är en femradig melodi till en fyrradig text, vilket åstadkommer en upprepning av en textrad. Trots detta har den länge använts i Sverige, förekommer i Kanga-sala-hs 1624, Alem 1645, Mönsterås 1646 m fl. 1939 sökte man lösa

problemet med den bristande överensstämmelsen mellan text och melodi genom att sätta melodins fjärde fras inom parentes, vilket dock knappast ökade användbarheten.

G 180 H 133 1921:133

133b

Vid färdigställandet av 1939 års koralbok tycks man i sista stund ha upptäckt att texten överallt annars i världen sjungs till en annan melodi, vilken infördes sist i koralboken, efter avdelningen Hymner och sånger. Denna allmänkyrkliga melodi har alltsedan medeltiden sjungits till hymnen Veni Creator Spiritus. Den trycktes i en mera församlingsmässig, "koraliserad" form i Erfurt 1524 och i Klugs sångbok 1533. Även denna melodi har hos oss sjungits vid sidan av 133a; de under 133a nämnda hss har bägge melodierna. 133b rytmiserades i Koralmusik I 1957 i anslutning till den internationellt brukliga formen (Klug, EKG) och togs därefter upp som alt melodi i det svenska koralbokstillägget. Den föreslås här som enda melodi till 133.

H 396 EKG 97 NK 3 Z 294/95

134

1. Kom, helge Ande, Herre Gud,
med nåd till din församling nu.
Med goda gåvor fyll vår själ
och låt ditt ljus få lysa där.
Från världens alla folk och språk
församlar du ett folk som tror
på Jesus Kristus och hans ord.
Det sjunger alltid, Gud, ditt lov.
Halleluja! Halleluja!

2. Guds kärleks låga, nådens port,
förnya oss med livets ord,
att vi Guds bild i hjärtat bär
och vet att han vår Fader är.
Tag falska läror från oss bort.
Till ingen annan skall vi gå
än Jesus, som förlåtelse

och liv och salighet oss ger.
Halleluja! Halleluja!

3. Du eld från himlen, ljuva tröst,
låt kärlek brinna i vårt bröst,
att glada i din tjänst vi går
och härdar ut, när det blir svårt.
När vi är svaga och tyngs ner
o Herre Gud, din kraft oss ge
att här vi tappert strida kan
och genom död till liv nå fram.
Halleluja! Halleluja!

M Luther 1524
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1979

Textkommentar

Liksom flera andra lutherpsalmer har även "Komm, Heiliger Geist" (tr 1524) sin utgångspunkt i en medeltida sång, nämligen antifonen "Veni sancte Spiritus", vilken redan under senmedeltiden fanns i flera tyska översättningar. - Den latinska antifonen förekommer jämte svensk översättning i psalmböcker alltifrån 1543. (1937:132). - Första versen hos Luther är närmast beroende av en tysk översättning från Basel (tr 1514), medan de båda andra verserna är nydiktning. Innehållsligt ligger denna psalm ganska nära Luthers andra pingstpsalmer.

En svensk översättning av psalmen ingick i en psalmbok från 1562 (fullständigt bevarad text i en psalmbok från 1567). Samma text, som troget återger den tyska förlagan, finner vi i 1695 års psalmbok. Wallin gjorde en bearbetning för sitt psalmboks-förslag 1816, vilken togs in i 1819 års psalmbok och kvarstår oförändrad i vår nuvarande. Särskilt den första versen är omarbetad av Wallin och anknypningen till den gamla latinska antifonen saknas, kanske med avsikten att undvika upprepning, eftersom antifonen jämte svensk översättning återfinnes strax intill i psalmboken.

Frostensons nyåtergivning är ett försök att komma Luthertexten så nära som möjligt vilken den äldre svenska versionen följde troget. I vers 1 framhävs på nytt den reformatoriska huvudtanken om tron och Guds ord. I vers 3 talas nu liksom hos Luther om vår tjänst i stället för om vårt korsbärande. Texten är omrytmiserad till den ursprungliga koralen, se nedan musikkommentaren.

1695:181 1819=1937 EKG 98

Musikkommentar

En medeltida tysk folkvisa, som parafraserar antifonen Veni Sancte Spiritus, reple... (sv ps 132), melodiskt omformad och textligt tilldiktad 1524. Den utjämnade huvudmelodin i 1939 föreslås uttryckligen utföras med fördubbling av varje fras slutton, vilket ger den ursprungligen så kraftfulla visan en egendomlig, ledlös blandning av 4- och 5-takt. Lösningen på problemet ligger i att återgå till 1524 års rytm - så i alt melodi (= EKG, NK), som här föreslås och till vilken textbearbetningen anpassats på ett övertygande sätt. Som b-melodi föreslår vi huvudmelodin med genomgående kort upptakt (utom i första frasen).

G 181 H 134 - 1921:134 EKG 98 NK 18 Z 7445a

135

1. Dig, helge Ande, vi nu ber
att du den rätta tron oss ger
och hos oss förbliver
i svåra tider,
allra mest vid livets slut
när våra krafter sviker.
O Gud, förbarma dig.
2. O, ädla ljus, din klarhet ge
att vi kan Jesus Kristus se.
Hjälp att vi oss håller
i tro till honom,
så att också vi en gång
får till hans rike komma.
O Gud, förbarma dig.
3. O kärlekseld, i hjärtat brinn,
allt hat, all ljumhet övervinn.
Kom och oss förvandla

att vi tillsammans
i försonlighet och frid
kan leva med varandra.
O Gud, förbarma dig.

4. O högsta tröst i all vår nöd,
tag bort vår fruktan, var vårt stöd.
Hjälp oss i vår svaghet
att bedja, vaka,
nu och i den stund när vi
den bittra död skall smaka.
O Gud, förbarma dig.

M Luther 1524
O Petri 1536
J O Wallin 1814
Bearb A Frostenson 1977

Textkommentar

Pingstpsalmen "Nun bitten wir den Heiligen Geist" (tr 1524) har sin utgångspunkt och kärna i en leis (denna term förklaras i anslutning till textkommentaren till nr 62). Första strofen är känd redan från 1200-talets mitt, då den förekommer i en pingstpredikan av en fransiskanermunk, Berthold från Regensburg. Luther har i sina tre tilldiktade strofer väl fångat upp den äldre visstrofens enkla men kraftfulla diktion. Medan den svenska översättaren (möjligen Olaus Petri) noga följt den tyska förlagan i de tre lutherska stroforna, avviker han markant i första strofen "Nu bidje wij then helga and" (tr 1536). Detta skulle möjligen tyda på att denna även i vårt land varit en känd leis, som sedan länge tillbaka fått sin svenska utformning.

Till 1695 års psalmbok överfördes psalmen tämligen oförändrad, medan Wallin bearbetade den ganska genomgripande. Rytmen flyter lättare, rimschemat har fått en elegantare utformning, huvudtankarna är i viss mån mer renodlade, men det har också skett en innehållslig förskjutning.

1695:182 1819=1937 EKG 99

Bearbetarens kommentar

Vid nytolkningen har jag gått tillbaka till luthertexten (enligt EKG) och till 1695 års psalmbok.

V 1 EKG i prosaöversättning: "Nu ber vi den helige Ande om den rätta tron och allrämest att han skall bevara oss i slutet, när vi skall vända hem från detta elände. Kyrie eleis". 1695: "Nu bedje vi then Helga And'/ Om en sann tro och rätt förstånd, /At han för oss råder i alla tider; Helst uti thet yttersta, /Wi skonom hädan lida. Kyrie eleeson".

V 2 1695: "O ädla ljus, gif oss tit sken: Lär oss Jesum Christum känna allen /At wi med honom hålle, och fasta blifwe, / Och at han oss arfwelott i sino rike gifwer". Detta är en översättning så nära luthertexten som möjligt.

I v 3 1695 sägs det " At wi sammanlefwe som bröder käre" och 1819 "Att vi leva lära som bröder kära". Hos Luther är det enkla uttryckt "att vi av hjärtat älska varandra, håller frid och är ens till sinnes".

AF

Musikkommentar

En av de äldsta medeltida s k leiserna, säkert sjungen redan under svensk medeltid. Den svenska texten har en annan meter än den tyska och de övriga nordiska översättningarna (se NK), varför en återgång för vår del till den allmänkyrkliga formen i EKG är omöjlig. De viktigaste dragen i denna togs dock tillvara i en melodisk bearbetning av H Göransson i Koralmusik I 1957. Denna version slog väl ut i praktiken och upptogs sedan som alt melodi, vilken här föreslås.

G 182 H 135 1921:135 EKG 99 NK 16A Z 2029a

1. Ande, du Guds gåva!
När oss oron plågar
ger du tröst och liv.
Kom, ack kom min längtan,
du mitt hjärtas trängtan
kom, hos mig förbliv!
Ge oss glädje i bekymren,
lovsång när oss oron tynger.

2. Jagad söker hjorten
trygga tillflyktsorten.
Den vill vattnet nå.
Törstande den flämtar.
Så vårt hjärta längtar
efter frid och nåd,
söker i det torra landet
strömmarna av liv och ande.

3. Du som oss församlar,
helgar och förvandlar

genom Kristi ord,
Ande, som oss enar,
ge vårt inre renhet,
stärk vår svaga tro,
så att vi till Gud oss vänder,
lämnar allting i hans händer.

4. Styr och led min vandring,
tanke, ord och handling,
hjärta, sinne, håg,
att i sömn och vaka
jag hos dig får vara,
tills jag himlen når.
Där skall jag med själ och tunga
Gud, dig Halleluja sjunga.

J Franck 1653

P Brask 1690

Bearb A Frostenson 1977

Textkommentar

Flera av Johann Francks psalmer ger uttryck för själens kärlek till Jesus med ett bildrikt språk, färgat av brudmystik, däribland "Brunnquell aller güter" (1653). Petrus Brasks översättning "Kiälla af all Nåde" har ett annat tonläge, ett mindre erotiserande språk, men är ändå präglad av barockens stil. De hopade beteckningarna på den helige Ande har emellertid även bibliska förebilder (Psaltaren). Efter en överarbetning accepterades psalmen för 1695 års psalmbok. Bland annat har man ersatt den i klassisk mystik vanliga bilden av källan i inledningen med "Ande full av nåde". Bevarad är däremot den från Psaltaren (42:1) hämtade bilden av den törstiga hjorten, en vanlig bild för själens törst efter Gud i mystiken och senare i pietismen. - Man brukar säga att Franck med sin subjektiva, innerliga Jesus-kärlek förebådar Johann Scheffler och pietismen.

Wallins bearbetning innebar endast smärre ändringar, i huvudsak av språklig, stilförhöjande art. I vår nuvarande psalmbok är endast ett par ord ändrade i v 8.

1695:186 1819:137

Bearbetarens kommentar

Francks original har som grundtema: hjärtats oro och vilan i Gud. Men inte som ett allmännt fromt talesätt. Där finns en beskrivning både av de tunga bekymren, den starka ångslan och av Andens stora gåvor. Den är som de flesta av Francks psalmer livlig och kraftfull. Det är en överdriven blygsamhet när han i första strofen skriver att han med sina svaga strängar ville utbreda Guds lov. Det är inget fel varken på strängarna eller handen som får dem att ljuda. Också ögat får sitt. En brokig bildkavalkad drar genom stroferna. Där talas om Anden som de älskades låga, hjärtats ljuva sav, kruknakaren som skapar oss av ler, själens brudgum som tar oss in i sin ljuvlighets grotta, nådes-

solen som kysser oss etc. Det blev väl i mesta laget. Psalmen har försvunnit ur de tyska psalmböckerna. Men i vårt land har den levt kvar. I den återgivning den fick här, behärskad och återhållsam, blev den till en varaktig psalm, först under sista årtiondena har den börjat föra ett tynande liv.

Vers 7 i originalet lyder: "Led min sak,/ min sömn och vaka/ mina steg och min väg,/ mina lemmar och ögon,/ så att min arma dikt,/ min enkla sång/ vad jag gör och är, att alltsammans/ kan behaga dig o Fader". Något restriktivt finns den återgiven i bearb v 4:1-4. Slutraderna med deras Halleluja är Francks egna.

Ungefär 20 procent av de tillfrågade i SCB-undersökningen anser psalmen inte vara användbar i nuvarande skick.

AF

Musikkommentar

Denna Crüger-melodi från 1653 bör självklart återfå sin tillgängliga och inprägsamma originalrytm enligt alt melodi, till vilken textbearbetningen anpassats.

G 186 H 137 1921:137 Z 6252

138

1. Kom, helge Ande, till mig in,
upplys min själ och ge den liv
att jag i dig förbliver.
Var själv ett ljus på all min stig
och led mig du den väg du vill,
åt dig jag helt mig giver.

2. Led mig var dag i sanningen
och öppna mitt förstånd för den
så att jag ser din vilja.
Från alla synder gör mig ren.
Dig vill jag följa steg för steg
och från allt ont mig skilja.

3. O Herre, giv mig av din nåd
det som jag aldrig själv förmår:
att vinna rot och fäste
i tron på Herren Jesus Krist,
i kärlek som ej söker sitt.
Min hjälp är blott din kärlek.

4. Stå på min sida mot den makt
som får mig glömma vad du sagt
och så din nåd betvivla.
Giv du min ande vittnesbörd
att till Guds barn jag också hör,
till Kristi medarvingar.

5. All svaghet känns jag vid hos mig,
vet ej vad jag skall be till dig
om inte du mig manar.
O helge Ande, bed för mig
och lär mig be med Frälsaren

mitt Abba, käre Fader.

6. Mig i din nåd behåll du kvar
som allt i dina händer har,
mitt onda jag förvandla.
Förlåt mig all min synd och brist,
styrk mig att jag det goda vill
och i din fruktan vandrar.

7. Giv lycka, Gud, till allt gott
verk,
befrämjä det och kraften stärk
att följa Jesus efter,
och som jag lägger år till år
låt mig få växa i din nåd
och i din visdom, Herre.

8. Hjälp mig att nyttja tiden rätt
som Jesus själv till andras tjänst
och, Gud, till deras glädje.
Vi strävar bittida och sent
men, Herre, om ej du är med
så är det allt förgäves.

9. O glädjens Ande, stå mig bi
i all den sorg jag kommer i,
helst när mig döden kallar.
I natten kom och brinn i mig.
I döden giv mig liv i dig,
och mig skall intet fattas.

Okänd svensk förf 1694
Bearb O Hartman 1978

Musikkommentar

Den tyska folkvisan "Lindenschmid-Ton" från 1400-talet har med olika andliga texter fortlevt i en inte helt stabil tradering med flera varianter både i Tyskland och Norden. NK sökte åstadkomma en kompromiss, men vi föreslår den svenska formen i den rytmsäring den har i nr 508.

G 215 H 138 1921:138 EKG 245 NK 39 Z 2496

142 a

1. Gud låter sina trogna här
allt gott av nåd erfara,
och budskap om hans kärlek är
många tusen änglars skara.
Så sjung av hjärtat och var glad:
Guds änglar från vår barndomsdag
oss följer och bevarar.

2. De vakar över var och en,
uppmuntrar oss och varnar.
De skyndar att sin hjälp oss ge
mot dem som vill oss skada.
Så sjung av hjärtat och var glad:
Guds änglar från vår ungdomsdag
är med oss i all fara.

3. De har oss i sitt skydd, sin vård,
när allt slags ont oss möter.
Vår oro tar de från oss bort
och rädslan inför döden.
Så sjung av hjärtat och var glad:
Guds änglar intill ålderns dag
oss leder och oss stöder.

4. Med vänlig hand, fast inte sedd,
de mörkrets makt förjagar.
De håller tröstens kalk beredd
när ångest oss försvagar.
Så sjung av hjärtat och var glad:
Guds änglar oss på dödens dag
till himmelen skall taga.

5. Kom mild och god till oss när vi
med döden måste strida,
och giv oss Herre då den frid
som världen ej kan giva.
Med tack och lovsång låt oss snart
få möta himlens stora dag.
Därom vi, Gud, dig beder.

G Reimann 1639
J Svedberg 1694
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1979

Bearbetarens kommentar

På Mikaelidagen - barnens och änglarnas dag - hålles ofta familjegudstjänster. Då fungerar den wallinska åldersindelningen i denna psalm liksom änglaskildringen. Änglarna är skyddsmakter. Det finns kontroll- och skyddsmekanismer inbyggda i hela skapelsen, vår kropp, kosmos etc. I svedbergiska psalmen liksom i den tyska förlagan ligger tyngdpunkten på verben, änglarna vakar, bevarar, skyndar till hjälp, de lägrar sig, varnar, leder, sköter. I v 4 blir det mer Mikaeli: de vårdande änglarna förjagar Satan (hos Wallin "gravens skräck"). Wallin har lagt in en getsemaneskildring här och de mycket vackra raderna "Med vänlig hand, fast icke sedd". Det är ett mänskligt drag som kommer in i wallinpsalmen. Hos Svedberg liksom hos Wallin är änglarna huvudpersoner i alla stroforna utom den sista, som handlar om Fadern och Anden. Tycker det ligger något i att Svedberg slutar med "O Gud! hör, hwad wi bedje". Det kan finnas en bön som är mer värd än lovsången.

1695:195 1819=1937

142 b

1. Guds änglar är hans sändebud
av eld och vind och ande,
en himmelsk här av liv och ljus
som glimmar genom natten.
Vi känner dem som bönesvar.
Det är Guds änglars dag i dag
med eldsken över landet.

2. Och står du för rättfärdighet
mot övervåld och lögner,
var viss att med dig är långt fler
än de som dig förföljer.
Då strider du för änglars sak.
Det är Guds änglars dag i dag.
Det brinner ljus i mörkret.

3. Du möttes på din olycksled
av ej förstädda hinder,
och när du trodde du gått fel
du kanske letts av himlen.
Guds änglar visste vägen klart.
Det är Guds änglars dag i dag
och de för inte vilse.

4. En mörkrets stund, en ångestnatt -
då manar dig ditt inre:
"Stå upp och gå dit Gud befallt."
En glimt av ljus, en stillhet.
En ängel är det från Guds stad.
Det är Guds änglars dag i dag.
Vårt hjärta har en himmel.

5. Är sången svag, tycks bönen stum
och glesnar Guds församling -
hör templet är av änglar fullt
som lovar Gud Trefaldig.
Så sjung med dem till Guds behag.
Det är Guds änglars dag i dag.
Guds lov ske nu och alltid.

G Reimann 1639
J Svedberg 1694
J O Wallin 1816
Bearb O Hartman 1978

Bearbetarens kommentar

Denna psalm går tillbaka på en tysk psalm av G Reimann 1639, "Aus lieb läst Gott der Christenheit". Den talar om änglarna i fyra strofer: de är exempel på Guds godhet mot kristenheten, de är en hjälp mot onda människor, de skyddar mot snubbelfaror på gatan, de är till hjälp mot djävulen. Jesper Svedberg har skrivit fyra motsvarande strofer och lagt till en femte om änglahjälpen i dödskampen, men i 1695 års psalmbok har änglarna försvunnit ur denna strof. När Wallin fått behandla psalmen handlar den alls inte om Satan (1695, v 4), motsvarande strof talar om gravens skräck och om dödsångest. Wallins största ingrepp är ändringen av det gamla omkvädet "nu är the helga änglarnas dag" till omkvädet om människans åldrar; "Guds änglar från vår barn-domsdag... vår ungdomsdag..." etc.

Här har psalmen återfått sitt gamla omkväde som psalm på S:t Mikael's dag. Den an knyter först till de äldre texterna om Guds godhet: "bönesvar". Om "eld och vind" se Hebr 1:4.

Däremot ändras begränsningen för änglarnas intresse till "kristenheten" eller "Guds trogna". I stället talas om striden för rätt och rättfärdighet som är allmänsklig. I motgången är det gott att komma ihåg stället i 2 Kon 6:16 att de som är med är flera än de som är emot. Glöm inte änglarna!

Men stötestenarna på gatan, omnämnda av både Wallin och Reimann? Diverse olyckor motsäger att änglarna alltid skulle vara tillstädes i sådana sammanhang. Men det finns en viss ledning från himlen, och historien om Bileam skymtar, liksom Ps 139:4.

I vers 4 återkommer den upplevelse av hjälp mot anfäktelsen som Wallin talar om, fast i annan form. Exemplet är hämtat från 1 Kon 19:5. I stället för den änglalösa strofen om döden anknyter psalmen nu till en annan anfäktelse: den "tomma" kyrkan och påminner om änglarnas närvaro i templet Jes 6.

I sin helhet har psalmen anknutit till erfarenheter av änglar som kan beläggas också i nutiden, och har återfått sin gamla karaktär som psalm på S:t Mikael's dag.

1695:195 1819=1937

OH

145

1. Den stora vita skaran där
som tusen snöbetäckta berg
med skog omkring
och palmers ring,
säg vilka dessa är.

Det är den stora skara som
ur mycken nöd och plåga kom.

Och Lammets blod
dem rena gjort

för himlens helgedom.

Där har de nu sin kyrkogång

med oavbruten jubelsång

i valv av ljus

hos Herren Gud

bland alla änglars sång.

2. Här levde de i djupt förakt,
men se dem där i deras prakt
för tronen stå.

Av Jesus får

de himmelsk glans och makt.

De ofta haft det tungt och svårt

och deras kinder höljts i gråt.

Gud mötte dem.

Strax de kom hem.

Han varje år tog bort.

Lövhydefest de firar nu

i himmelen hos Herren Gud,

och Lammets själva

vid livets älv

är både värd och gäst.

3. Så gläds, ja gläd er tusenfalt

ni som har mist och vunnit allt.

Ni som i tro

bestod ert prov,

blev jordens ljus och salt.

Ni kände till en hemlighet

som änglar men ej världen vet:

att den som sår

med sorg och gråt

en jubelskörd får se.

Så sjung, slå takt med palmens blad,

ty detta är vår glädjedag.

Dig vare pris

till evig tid

Guds Lamm! Halleluja!

H A Brorson 1765

E Linderholm 1909

Bearb 1978

Textkommentar

Den pietistiskt sinnade biskopen Hans Adolf Brorson är Danmarks mest betydande psalmdiktare under 1700-talet. Den populära allhelgonapsalmen "Den store hvide flok" ingick bland sångerna om evigheten i den efter hans död publicerade Svane-sång, 1765.

Strofformen i denna psalm är unik med sina oliklånga rader, något som tyder på att Brorson skrev den till en given melodi. Särskilt sångerna i Svane-sång, vilka inte var avsedda för församlingssång utan för den privata andakten, uppvisar en rikedom av strofformer och ger goda exempel på hans musikalitet och

versifikatoriska förmåga. Psalmen inleds med en suggestiv beskrivning av skaran inför tronen i anslutning till Upp 7:9 ff, en text som också utnyttjas i de följande stroforna. Genom att Brorson lyft fram det gammaltestamentliga stoff som finns latent i denna text får psalmen en innehållslig fördjupning.

Festen i himlen blir så en fullbordan av den judiska lövhydehögtiden: "Nu holde de ... Hos ham en evig Løfsals Fest". Jämför Sakarja 14:16-21, där lövhydehögtiden har eskatologisk syftning. Liksom den judiska lövhydehögtiden firades som en tacksägelsefest till minne av hur Herren hjälpt folket under ökenvandringen, så firas i himlen en fest inför Gud och Lammet för dem som bevarat tron genom jordelivets prövningar.

Förmågan att med knappa medel teckna en åskådlig bild är kännetecknande för Brorson, likaså det visionära draget: "Den store hvide Flok vi se". Psalmen ger också exempel på den stora spännvidd som är utmärkande för Brorsons psalmstil och som kan vålla översättningsproblem. Se t ex ingressen till tredje strofen: "Til Lykke, Kiempe-Samling, ja, / O tusindfold til Lykke da".

"Den store hvide flok" översattes först av E Linderholm 1909 och upptogs efter bearbetning i 1921 års tillägg och sedan ytterligare överarbetad i 1937 års psalmbok. Jämsides härmed förekommer flera andra översättningar i de frikyrkliga sångböckerna.

Da psb 661

Bearbetarens kommentar

Denna Brorsonpsalm har som många andra danska psalmer ett stilmässigt omfång, som sällan finns i svensk psalm. På ett självfallet och naturligt sätt blandas högtids- och vardagspråk. Brorsons psalm har det svindlande sköna anslaget: "Den store hvide flok vi se/ som tusind bjerger fuld av sne..." Den fortsätter med skildringen av den jublande gudstjänsten i den himmelska helgedomen med "höga kor" - som i Ribe domkyrka där han var biskop. I nästa vers kommer vardagsorden rakt in i ritualen. "Sandt er det, i så mangelen nød/ tit tårestrøm på kinder flød,/ men Gud har dem,/ strax de kom hjem,/ aftørret..." Brorsons bildspråk har en mycket livlig och frisk åskådlighet. I första strofen blir palmerna kring tronen en skog som rörs av vinden. Bilden kommer tillbaka i v 2 där det talas om "en evig løvsalsfest". Och i v 3 uppmaningen att mitt i det högtidliga sjungandet "slå palme-takt".

Det är de två första raderna som ger psalmen dess säregna karaktär och suggestionskraft. Brorson var slättbo. Han hade aldrig varit utomlands och sett ett berg.

Han har säkert när han skildrar den himmelska helgedomen tänkt på det judiska templet byggt på Sions berg. Men det räcker knappt som förklaring. Den danske psalmforskaren Chr Ludwigs förmodar att det här är fråga om längtansbilder. Man drömmer om det man aldrig sett. Sina berg, gissar han, har Brorson sett i molnbankarna över Västerhavet. Ändå var det normännen som tidigast och starkast upplevde hans psalm. Den gav himmelsk höghet och närhet åt deras eget landskap.

Det är i psalmen något mer än aning, längtan efter "något bortom bergen". Det är en vitklädd skara, berg, skog och en helgedom vi ser. I bearbetningar och psalmförslag försökte man jämna ut stilbrytningarna. Så djupt sitter - också i Danmark - den språkliga fördomen att en psalm genom alla sina verser och rader måste hållas på en jämn horisontell stilnivå.

AF

147

147 b. Musik R Vaughan, Williams (1872-1958)

För al-la hel-gon, som i kamp för tron stått fast mot

världen och nått him-la-ron, till dig, o Je-sus,

hö-jes lo-vets ton: Hal-le-lu-ja! Hal-le-lu-ja!

1. För alla helgon, som i kamp
för tron
stått fast mot världen och nått
himlaron,
till dig, o Jesus, höjes lovets
ton:
Halleluja! Halleluja!

2. Du var i världen deras
fasta hus.
Din röst dem ledde fram i
stridens brus,
och genom ödsligt mörker
sken ditt ljus.
Halleluja! Halleluja!

3. Vi kämpa må med troget,
tappert mod
som förr en gång din helga
skara god,
tills den bekrönt i segerns
boning stod.
Halleluja! Halleluja!

4. O höga samfund, helgon av
vår släkt!
Mörk är vår väg, för er har
morgon bräckt.
Men alla livas av hans andes
fläkt.
Halleluja! Halleluja!

5. Blir dagen tung och själens
möda lång,
tyst, hör! I fjärran tonar
segersång,
och tro och vilja stärkes
än en gång.
Halleluja! Halleluja!

W W How 1864
N Söderblom 1911
Bearb Sv-fi ps kom 1981

Musikkommentar

Vår a-melodi av J Barnby från 1868 tycks i stort sett ha upphört att brukas i anglosaxiska länder, där man i stället ganska allmänt har en melodi av R Vaughan Williams; i några koralböcker förekommer även Barnby som alternativ. Vi föreslår Barnbys melodi som i 1921 och PoS 642, samt som b-melodi Vaughan Williams. Nuvarande b-melodi utgår.

1921:525

153

1. Mitt i livet råder död
mitt i glädjen plåga.
Nogsamt vet vi syndens lön.
Vem ger livets gåva?
Du själv och ingen annan.
Dig bröt vi dock var dag emot,
slog när vi varandra slog.
Helige Herre Gud,
helige starke Gud,
helige barmhärtinge Frälsare,
du evige Gud,
låt oss inte falla
i den bittra dödens nöd.
Kyrieleison.

2. Mitt i dagens bråda lopp
rister dödens ängslan
som en feber i vår kropp.
Vem kan då oss frälsa?
Du, Herre, ingen annan,
förstod vår nöd och ensamhet,
kom till vårt Getsemane.
Helige Herre Gud,
helige starke Gud,
helige barmhärtinge Frälsare,
du evige Gud,

låt oss ej förtvivla
när vi går i själens natt.
Kyrieleison.

3. Mitt i döden lever vi,
mitt i sorgen glada.
Vem ger oss i döden liv,
jubel i vår klagan?
Du, Kristus, ingen annan,
i dödens riken steg du ned,
fyllde dem med liv och fred.
Helige Herre Gud,
helige starke Gud,
helige barmhärtinge Frälsare,
du evige Gud,
låt oss inte mista
tron som ger oss liv i dig.
Kyrieleison.

M Luther 1524
O Petri 1529
J O Wallin 1816
Bearb O Hartman 1977

Textkommentar

Liksom så många andra av Luthers bästa psalmer utgör "Mitten im Leben" en vidarediktning av en medeltida sångstrof. Hans utgångspunkt har varit den latinska antifonen "Media vita in morte sumus", en böne- och klagosång som sjöngs vid olyckor och i fara. Redan före Luthers tid fanns den i flera tyska översättningar. Hos Luther blir det tydligare att döden är syndens lön, och i de nya stroforna betonas Guds nåd och barmhärtighet. Kompositionen är mycket fast och de tre stroforna är symmetriskt uppbyggda. Efter påståendesatser följer fråga, svar och lovprisning som mynnar ut i bön med böneropet Kyrieleeis. Innehållsligt sker en stegring i de tre stroforna.

Psalmen ingår i Een handbocck på Swensko från 1529 i en översättning, "Wij som lefwe i werlden här", som på flera punkter avviker från Luthers text. Från 1586 är psalmen upptagen bland begravningspsalmerna i våra psalmböcker.

Någon genomgripande bearbetning gjorde inte Wallin 1816, men man kan säga att han något mildrat uttrycken för syndaängest och dödsfruktan. I Wallins version ingår psalmen i vår nuvarande psalmbok.

1695:398 1819=1939 EKG 309

Bearbetarens kommentar

Då tredje versen här ställts i motsats till den första anknyter detta till Luthers omvändning av medeltidshymnens ord Media vita in morte sumus, Mitt i livet är vi i döden. (Luther har - icke i sin psalm men annorstädes - kastat om orden så de kommit att lyda: Media morte in vita sumus, Mitt i döden är vi i livet.)

Luther talar i sin psalm om det eviga helvetet. Här har anknüttits till reformationens svar på anfäktelser som drabbar redan i jordelivet: "Mitten in dem Tod anficht/ uns der Höllen Rachen" - det svar som med samma kraft bemöter jordiska och eviga anfäktelser.

Föreliggande tolkning går tillbaka på den tyska originaltexten där psalmen inte som i tidigare svenska version är en trefaldighetspsalm utan helt kristocentrisk.

OH

Musikkommentar

Den medeltida antifonen Media vita in morte sumus, ombildad av Luther eller Walter 1524, har förts nära den allmänkyrkliga traditionen i alt melodi (= NK), som här föreslås.

G 398 H 26 1921:26 EKG 309 NK 22 Z 8502

154

1. Vänd bort din vrede,
Gud, som straffet sänder,
Vänd bort din vrede
från bestörta länder.
Vänd bort din vrede,
du som har i händer
livet och döden.

2. Böner så varma
alla vi förenar:
döm ej oss arma
såsom vi förtjänar.
Gud, dig förbarma,
I din nåd allena
har vi vår räddning.

3. Bojor vi drager
av den lott vi ärver,
lustar oss jagar,
frestelser omvärver.
Gud, vi är svaga
- vill du oss fördärva
utan förskoning?

4. För Jesu pina,
för den törnekrona,
han för de sina

bar att dem försona.
låt nåden skina,
oss i kärlek skona!
Var oss en Fader!

5. Jësus allena
dem som har förskjutits
med dig förenar,
helar vad som brutits
genom det rena
blodet som har flutit
ner från hans hjärta.

6. Låt oss ej falla,
låt den förbön gälla
som för oss alla
Jesus hördes fälla.
Dig vi åkallar,
Gud, all godhets källa,
trefaldigt store!

G Thymus? 1541
J O Wallin 1813
Bearb J A Hellström 1981

Musikkommentar

P Schalnreuters melodi från 1552 behålls oförändrad.

G 308 H 387 1921:387 Z 976

155

1. När vi i högsta nöden står
och vi ej råd och hjälp kan få,
när ingen utväg vi kan se,
fast bittida vi sökt och sent

2. är det vår stora tröst att vi
tillsammans, Gud, kan be till dig,
får lita på din trofasthet
och veta att du hjälp oss ger.

3. Vi tror på löftet du oss gav.
Du hör vår bön och ger oss svar.
Vår nöd vi inför dig bär fram
och ber till dig i Jesu namn.

4. O, skynda till oss med din hjälp.
Var hos oss, från allt ont oss fräls.
Vår synd är stor, men större är
din nåd, som frihet åt oss ger.

5. Bevara oss, o Gud, i tro
och gör oss trogna mot ditt ord,
att vi i glädje och i frid
kan lova dig till evig tid.

P Eber omkr 1566
S A Forsius? 1614
Bearb 1977

Textkommentar

Paul Eber, professor och så småningom generalsuperintendent i Wittenberg, hörde till Luthers vänkrets men stod framför allt Melanchthon nära. Han var livet igenom handikappad av en olycks-händelse i 13-årsåldern. Som kyrkoledare efter Luthers död hade han en tung och svår uppgift - också personligen eftersom många av hans närmaste rycktes bort av döden. I sin bönepsalm "Wenn wir in höchsten Nöten sein" gav han ord också åt andras bekymmer och sorg. Han använde en personlig inträngande stil och ett språk som måste ha legat den tidens talspråk mycket nära.

EKG har sju strofer, i 1695 års psalmbok blir en slutvers med bönekaraktär tillagd. Som prov på den tyska textens stil- och innehållskaraktär återges här v 1, 2 och 4 i prosaöversättning:

- 1 När vi är i mycket stor nöd/ och inte vet ut eller in/ och varken finner hjälp eller råd/ om vi än bekymrar oss både bittida och sent,
- 2 så är endast detta vår tröst,/ att vi tillsammans (och) gemensamt/ anropar dig, trofaste Gud/ om räddning ur ångesten och nöden;
- 4 som du i nåd utlovar/ åt alla som ber dig om det/ i din Sons Jesu Kristi namn,/ hans som är vår frälsning och (vår) försvarare.

I den gamla svenska översättningen, som togs in i 1695 års psalmbok, har i stort sett denna grundkaraktär bevarats. I 1819 års psalmbok togs psalmen inte med. Sverige har fått den tillbaka från Finlands svenska psalmbok. En bearbetning gjordes för det runebergiska förslaget 1857. Den bearbetades ytterligare för 1889 års svenska psalmboksförslag. Den föreliggande bearbetningen av psalmen är ett försök att med enkelt språk återskapa Paul Ebers fria, naturliga bön.

1695:307 1921=1937 (med undantag av att texten i 1921 års Nya Psalmer har en vers (v 5) mer än 1937 EKG 282)

Musikkommentar

Bör ha mel 66 som av ålder hör till denna text.

156

1. Vänd nu om, ni sorgsna sinnen,
vänd nu om till Herren Gud,
han vars makt ej kan förintas,
han vars kärlek ej tar slut.
Han som tar och åter ger,
bygger där han rivit ner.
Mer än vi kan be och tänka,
ja, långt mer vill han oss skänka.

2. Åt de fångna ger du frihet,
oss ur dödens välde tar,
Jesus, när du för oss lider,
dör och lägges i en grav.
Och när påskens morgonljus
bryter in i våra hus,
lyser mark och träd och skyar
och vårt hjärta blir förnyat.

3. Då får vi med glädje skåda
huru stor Guds kärlek är,
vilka under, nådegåvor

han från himlen åt oss ger.
All vår längtan skall då bli,
Herre, att tillhöra dig,
över allt dig älska, ära,
du som alltid är oss nära.

4. Se, han kommer oss till mötes
som en morgonrodnad klar.
Hela jorden ler och fröjdas.
Han vår Gud och vi hans barn.
Oss till glädje kommer han.
Livet strömmar ur hans hand
såsom när ett vårregns flöde
vattnar marker som låg öde.

P Gerhardt 1656
P Brask 1690
J O Wallin 1814
Bearb A Frostenson 1976

Bearbetarens kommentar

Denna psalm, "Kommt, Ihr traurigen Gemüther", är till sitt ursprung Paul Gerhardts omskrivning i psalmform av Israels rop om bot i Hoseas 6:e kapitel. Det är en botpsalm i ordets egentliga mening - återställande av liv och hälsa. Det omfattar inte bara människan utan enligt gammaltestamentlig syn hela den jord hon lever på. Botpsalmen blir på samma gång en skapelsehymn. Den betonar starkt suveräniteten i Guds handlande bl a sådan den framställs i Jobs bok.

Två strofer i översättning av den tyska texten kan räkna som illustration av psalmens art:

- Sedan kommer man att märka/ och se med stor iver,/ hurdana under, nåd och gåvor/ som händer oss från ovan./ Då kommer endast detta/ att vara vårt hjärtas längtan,/ att vi rätt och väl lär känna Gud/ vars (egendom) vi kallar oss.
- Ty han kommer till oss/ den sköna morgonrodnaden/ som framkallar glädje och leende/ i hela världen./ Han kommer oss till glädje/ just i rätta stunden,/ med ljuvlig (alt god, välgörande) kraft och välsignelse som de tidiga och sena regnen.

I den svenska psalmboken i Finland har den bevarats i nära avslutning till 1695. I 1819 års bearbetning kommer ett annat slags psalmpoesi in, särskilt i slutversen. Innehållsligt sker förskjutningar: Guds nåd görs beroende av oss, av att vi överger synden, 1:8. Herren benådar med kärlek, frid och tröst "dem som akta på hans röst" (v 4). Det är de fromma som Gud bebådar sin ljusa salighetsdag. Detta saknar motsvarighet i den tyska texten och den äldsta översättningen.

158

1. Herre, dig i nåd förbarma.
Hör ditt folk, som hjälp begär,
du som ömmar för de arma
och vår enda tillflykt är.
Kom att bort ifrån oss vända
våra synders svåra lön
och ditt ljus från höjden sända.
Fräls ditt folk och hör dess bön.
2. Du som har en faders hjärta,
du som bär en faders namn,
du som under dödens smärta
öppnat oss en broders famn,
du som världens väl bereder,
söker dem som kommit bort,
kallar, väcker, styr och leder
Herre Gud, bevara oss.
3. Skydda, led och fräls din kyrka,
samla oss, gör oss till ett,

öppna hjärtat, lär oss lyssna
till det ord som du oss gett.
Räck din hand åt dem som faller.
Låt ditt ord på nytt gå ut
att de vilsna återkalla.
Hör oss, milde Herre Gud.

4. Du som världens synd borttager,
över oss förbarma dig.
Du som världens synd borttager,
hjälp oss finna hem till dig.
Du som världens synd borttager,
Jesus, gå ej oss förbi.
Med ditt blod du oss rentvager.
Hör vår bön och giv oss frid.

S Ödmann 1798
Bearb 1979

161

1. Upp, Sion, att prisa
och lova din Gud
och hörsamhet visa
hans heliga bud!
Hans under vi skådat,
hans sanning vi sett,
han har oss benådat
och salighet gett.
Se, jorden förbrinner
och himlen förgår,
som blomstret försvinner.
Guds ord dock består
och evigt förbliver.
Halleluja!
2. Vår gärning ej gagnar
till salighetsgrund,
försvinner som agnar
i prövningens stund.
På Kristus vi bygga,
på honom vi tro,
så bliva vi trygga,
och själen får ro.
Vårt hjärta sig gläder
och fröjdas i Gud.
Han själv oss ikläder
rättfärdighetsskrud,
den Kristus förvärvat.
Halleluja!

oss styrker och stöder
med sanningens ord.
Se, dukat är bordet
med himmelskt bröd,
en läkedom vorde
mot synder och död.
Och Anden oss renar
i döpelsens bad,
med Gud oss förenar,
att bo i den stad,
där Kristus är konung.
Halleluja!

4. Som stjärnornas skara
i midnattens väkt,
så tallös skall vara,
o Sion, din släkt,
som talet av droppar
i daggens mängd,
som blommor och knoppar
i sommarens ängd.
Ett folk såsom sanden
vid havets strand
Gud leder vid handen
till löftenas land,
det himmelska Kanaan.
Halleluja!

3. Än vårdar och föder
vår Herre sin hjord,

S Alin 1906
Bearb 1981

163

1. Gammal är kyrkan, Herrens hus,
står medan mänskovverk faller.
Skyhöga torn har blivit grus.
Klockorna ännu oss kallar,
kallar på gammal och på ung,
kallar på själ som trött och tung
långtar till evig vila.

2. Världarnas Gud kan inte bo
här i de byggverk vi skapar,
de av hans himlars helgedom
är såsom skuggbilder bara.
Åt sig ett hus han rest ur stoft,
skapade oss, vår själ och kropp,
tar i vårt inre sin boning.

3. Vi är Guds kyrka, är hans hus,
uppbyggt av levande stenar,
där under korsets milda ljus
dopet och tron oss förenar.
Om vi än här var bara två
komma han vill och bo ändå
hos oss med allt som han äger.

4. Husen som kallas Herrens hus
helgats och vigts till hans ära.
Där åt oss alla nåden bjuds.
De är som hemmet det kära.
Där togs vi in i Guds förbund,
möttes vid Herrens altarrund.
Där är oss himmelen nära.

5. Kalla oss, Gud, att vi i tro
kommer när klockorna ringer,
samlas kring Jesu Kristi ord,
där han sitt budskap oss bringar:
Världen ej ser vad ni skall se.
Allt vad jag säger, se det sker.
Frid vare med er alla.

N F S Grundtvig 1837
E Evers 1906
Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

N S F Grundtvig (1783-1872) brukar betecknas som Danmarks främste psalmdiktare och är representerad i den danska psalmboken med fler psalmer än någon annan författare. Till den danska reformationsfesten 1836 skrev han "Kirken den er et gammelt Hus". Texten översattes av Edvard Evers i hans Tillägg till 1819 års psalmbok (1906) och upptogs senare i 1921 års Nya psalmer. Med endast någon lätt justering infördes den i 1937 års psalmbok.

Den föreliggande bearbetningen söker ta upp ytterligare något av det för Grundtvig karaktäristiska, exempelvis den avslutande kyrkklockans hälsning.

1921:528 Da psb 280

1. Kirken den er et gammelt hus,
står, om end tårnene falde;
tårne fuldmange sank i grus,
klokker end kime og kalde,
kalde på gammel og på ung,
mest dog på sjælen traet og tung,
syg for den evige hvile.

2. Himlenes Gud vist ej bebor
huse, som haender mon bygge,
arkepaulet var på jord
kun af hans tempel en skygge;
dog sig en bolig underfuld
bygged han selv af støv og muld,
rejste af gruset i nåde.

3. Vi er Guds hus og kirke nu,
bygget af levende stene,
som under kors med aerlig hu
troen og dåben forene;
var vi på jord ej mer end to,
bygge dog ville han og bo
hos os i hele sin vælde.

4. Samles vi kan da med vor drot
selv i den laveste hytte,
finde med Peder: her er godt!
tog ej al verden i bytte;
naer som sit ord i allen stund
er han vort hjerte og vor mund,
drot over tiden og rummet.

5. Husene dog med kirkenavn,
bygte til Frelserens aere,
hvor han de små tog tit i favn,
er os som hjemmet så kaere;
dejlige ting i dem er sagt,
slutter har der med os sin pagt
han, som os Himmerig skaenker.

6. Fonten os minder om vor dåb
altret om nadverens nåde,
alt med Guds ord om tro og håb
og om Guds kaerligheds gåde,
huset om ham, hvis ord består,
Kristus, i dag alt som i går,
evig Guds Søn, vor genløser.

7. Give da Gud, at hvor vi bo,
altid, når klokkerne ringe,
folket forsamles i Jesu tro
der, hvor det plejed at klinge:
Verden vel ej, men I mig ser,
alt hvad jeg siger, se, det sker,
fred vaere med Eder alle!

Musikkommentar

L M Lindemans melodi från 1840 behålls oförändrad.

1921:528

165

Musik: S S Wesley 1864
se även 279

The image shows three systems of musical notation. Each system has a vocal line on a treble clef staff and a piano accompaniment on a bass clef staff. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is common time (C). The music is written in a simple, homophonic style typical of 19th-century hymnody.

1. Sin enda grund har kyrkan
i Kristus, Frälsaren.

Hon är hans egen byggnad,
den nya skapelsen.

I världen som han löste
från mörkret med sitt blod
blev hon den brud han krönte
med evangeli ord.

2. Fast spridd i många länder
är kyrkan endast en

och har en enda Herre
och en bekännelse.

Av vattnet född och Ande
till ett och samma hopp
hon går till löfteslandet
med samma resekost.

3. Med undran och med löje
ser världen hur hon slits

av tusen tvister sönder
och nekar sig Guds frid.

Hur sällsamt klingar orden
i kyrkor utan fred

om Herrens frid på jorden
om Guds barmhärtighet.

4. När lögn och våld förmeras
var är då jordens salt?

Vem hjälper och vem helar
vid världens sönderfall?

Må kyrkan bli som fordom
ett hjärta och en själ,
en fristad mitt i oron,
för sanningen ett värn.

5. Guds kyrka är gemenskap
med Fadern och hans Son,

det skådar hon och erfar
i Andens kraft och nåd.

Guds helgon och martyrer
betygar det med blod.

Omkring dem sjunger rymden
där segerns kyrka bor.

S J Stone 1866

J A Eklund 1911

N Beskow 1936

T Fogelqvist 1936

Bearb O Hartman 1981

Textkommentar

Bland den unge anglikanske prästen Samuel John Stones dikter över de olika artiklarna i den apostoliska trosbekännelsen, vilka han skrev som hjälp åt sin församling, ingår en hymn om den heliga, allmänliga kyrkan, "The Church's One Foundation" (tr 1866). I dikten återspeglas den samtida kyrkliga diskussionen mellan företrädarna för ortodox och liberal bibeltolkning, föranledd av biskop Colensos kommentar till några bibelböcker. Stones lärodikt är en partsinlaga för företrädarna för den ortodoxa tron, men psalmen har en allmängiltighet och en ekumenisk grundhållning som höjer den över det tidsbundna och partiska. Den har därför blivit mycket spridd och omtyckt i olika kyrkor och samfund. Redan år 1868 upptogs den i Hymns Ancient & Modern, den anglikanska kyrkans psalmbok, och denna version, som innebär en förkortning av de sju verserna till fem, har sedan blivit den officiella texten.

Den första svenska tolkningen tycks ha gjorts av Anna Öhlander, "Guds kyrkas fasta grundval" (tr 1900), som upptogs i KFUM-sångboken Uppåt och i Sionstener (1906 års ed). Till grund för texten i vår nuvarande psalmbok ligger en mycket fri tolkning av J A Eklund, "Nu fridens grund på jorden" (tr 1911). I denna dominerar det för unglyrkorörelsen karaktäristiska kamp-seger-motivet. Eklund överarbetade själv psalmen för sitt psalmboksförslag 1934, men först med Beskows bearbetning för februari-förslaget 1936 fördes psalmen närmare originalet. Innan den intogs i 1937 års psalmbok överarbetades den ytterligare av T Fogelqvist. En likaledes fri tolkning som ingår i några andra samfundssångböcker gjordes av Paul Ongman, missionssekreterare i Filadelfiaförsamlingen i Stockholm, "Det byggs ett heligt tempel" (tr 1928).

Den engelska texten i Hymns Ancient & Modern nr 215 lyder:

1. *The Church's one foundation
Is Jesus Christ, her Lord;
She is his new creation
By water and the word:
From heaven he came and sought her
To be his holy bride,
With his own blood he bought her
And for her life he died.*
2. *Elect from every nation
Yet one o'er all the earth,
Her charter of salvation
One Lord, one faith, one birth;
One holy name she blesses,
Partakes one holy food,
And to one hope she presses
With every grace endued.*
3. *Though with a scornful wonder
Men see her sore oppressed,
By schisms rent asunder,
By heresies distressed,
Yet saints their watch are keeping,
Their cry goes up, 'How long?'
And soon the night of weeping
Shall be the morn of song.*
4. *'Mid toil and tribulation,
And tumult of her war,
She waits the consummation
Of peace for evermore;
Till with the vision glorious
Her longing eyes are blest,
And the great Church victorious
Shall be the Church at rest*
5. *Yet she on earth hath union
With God the Three in One,
And mystic sweet communion
With those whose rest is won:
O happy ones and holy!
Lord, give us grace that we,
Like them, the meek and lowly,
On high may dwell with thee.*

Bearbetarens kommentar

De strofer som J A Eklund har nydiktat och fört in i psalmen har starkt omarbetats eftersom den ekumeniska situationen i dag är en helt annan än på hans tid. Frågan vilken kyrka "som skall vinna" har i dag inte samma relevans. Det ekumeniska samtalet förs nämligen nu inte bara mellan kyrkorna. Ytterligare en part har anmält sig: "världen". Problemet är inte längre en kyrka, utan en värld - eller ingen. Och där vore en avgörande seger vunnit om det åtminstone fanns en kyrklig enhet.

Detaljer:

v 1: "a new creation" kunde översättas med "en nyfödd skapelse" eller "hans nya skapelse", men "den nya skapelsen" klingar bättre och är en djärvare eskatologi som likväl är biblisk; jag tänker på t ex på Jak 1:18 där kyrkan är "förstlingen" av Guds skapelse.

Beträffande ordet "brud" har jag tidigare undvikit det eftersom det är förstört av vulgärspråket. Jag tycker emellertid nu att bilden är alltför urbiblisk för att försakas. Slangspråket ändras snabbt men Skriften består. Versen är något ändrad i förhållande till den engelska textens formulering som inte gör rättvisa åt försoningens universalitet, utan framställer det som om bara kyrkan var köpt med Guds blod.

v 3: här kvarstår Eklunds anmärkning om motsatsen mellan kyrkans fridsbudskap och hennes inbördes ofrid.

v 4: relevanta bibelställen Matt 5:13, 2 Pet 3:11, Apg 4:32, 1 Tim 3:15, 4 Mos 35:6.

v 5: i denna vers omnämnes nu hela Treenigheten.

OH

Musikkommentar

Vi föreslår att till denna kyrkopsalm prövas Samuel S Wesley's överallt annars i världen använda melodi från 1864 till texten The Church's one Foundation, dock med hänvisning till nuvarande melodi 279.

167

1. En Fader oss förenar,
en Herde och en fårahjord,
ett dop som alla renar,
ett frälsningens och livets ord,
en röst från tusen minnar,
en själ i allas röst,
ett bud som frid förkunnar,
en tro med evig tröst,
en kärlek och en längtan
och samma mål till sist,
ett slut på allas trängtan,
ett liv i Herren Jesus Krist.

och sjunger där vi vandrar
det frälsta Sions segersång.
I mörker och i fara,
i trångmål och i nöd
trygg skådar Jesu skara
mot evig morgons glöd.
Från kors, från grav vi ilar
med saligt lov och pris
till evig sabbatsvila
i Guds, vår Herres, paradis.

2. Så går vi med varandra
med bön och hopp vår pilgrimsgång

B S Ingemann 1843
E Evers 1920
Bearb 1981

Kommentar

Verbens pluralformer har genomgående ändrats till singularis. Ordparen "vandar/varandra" och "ilar/vilar" kommer så nära helrim att ändringen ansetts befogad.

1. Fädernas kyrka i Sveriges land,
ett med Guds kyrka på jorden!
Vida hon famnar från strand till
strand,
fast är hon grundad av Herrens
hand,
byggd till hans ära i Norden!

2. Allt fick sin vigning i kyrkans
famn:
brudgummens löfte till bruden,
hemmet, de nyföddas kristna namn,
färden till sist mot vår trygga
hamn,
väntan på livet i ljuset.

3. Ädel är skaran sen tusen år
Herren har frälst i sin kyrka.
Framåt vår hoppfyllda längtan går!
Unga och gamla i Kristus får

framtid och frihet och styrka.

4. Kalla nu åter ditt folk, o
Gud,
låt det sin Konung få möta.
Villigt det samlas på Herrens bud,
kommer som daggen i morgonljus
flödar ur gryningens sköte.

5. Gud, du som hör när din kyrka
ber,
du som ditt löfte ej sviker:
sänd som i lågor din Ande ned,
tänd i oss elden för rätt och
fred,
Herre, låt komma ditt rike!

J A Eklund 1909
Bearb P O Nisser 1981

Bearbetarens kommentar

J A Eklunds text publicerades första gången i Sveriges Ungdom 1909 och skrevs för ungdomens korstågsmöten. Den togs upp i Nya Psalmer 1921 och är kanske unglyrkorörelsens mest karaktäristiska psalm med sin höga värdesättning av svenska kyrkan i dess nationellt och historiskt givna form. Det har påpekats att för Eklund var det "i främsta rummet stormaktstidens Sverige som stod i förgrunden" (Allan Arvastson). Detta återspeglas också i Fädernas kyrka. - Med Gustaf Auléns melodi har den under lång tid varit en av våra mest uppskattade psalmer, inte minst i det kyrkliga ungdomsarbetet. Den har också fått en särskild ställning som vigselpsalm (vers 2). Under senare år synes den emellertid alltmer ha kommit ur bruk, sannolikt på grund av vad som kan uppfattas som alltför högstämmd och exklusiv nationalism. Till det främmande intrycket bidrar säkert också språket.

Föreliggande bearbetning är ett försök att ta vara på något av den eklundska klangen och motivvalet men under ett bredare perspektiv: svenska kyrkan ses som en del av den världsvida kyrkan, psalmen gäller alla generationer, inte bara ungdomen, och kampen för "frihet åt bunden träl" blir en kamp för fred och rättvisa i världen under den helige Andes insegel. Vissa av de "kyrkohistoriska" verserna har därvid fått utgå. Slutligen har texten i vers 4 (hos Eklund vers 8) lagts närmare den nya översättningen av Ps 110:3:

Villigt samlas ditt folk
i dag då makten blir din.
På heliga berg har jag fött dig
som dagg ur gryningens sköte

1921:533

PON

Musikkommentar

G Auléns melodi från 1909 behålls oförändrad.

1. Hjärtan, enigt sammanslutna,
sök nu i Guds hjärta ro.
Lågor, ur Guds väsen flutna,
brinn här klart i Kristi tro.
Han vår Herre, vi hans egna,
solen han, och vi dess glans.
På hans livsträd är vi grenar.
Han är vår och vi är hans.

2. Gud ske ära! Vilka höjder,
vilka djup av evig nåd,
vilka osägbara fröjder,
oss beredda i hans råd!
Gud, som var och är och bliver,
unders Under är hans namn,
sig i Kristus åt oss giver,

sluter oss i fadersfamn.

3. Kristus, du som oss förenat
till en helig syskonrund,
lär oss, såsom du det menat,
älska till vår sista stund.
Tänd i oss den heta flammen
som all själviskhet förtär.
I din sanning bind oss samman,
du som själv Guds sanning är.

N L von Zinzendorf 1725
O Mannström 1913
Bearb 1977

Musikkommentar

Vi föreslår att här prövas den melodi som hört till denna text av v Zinzendorf alltsedan den herrnhutiska brödräfsamlingens dagar och som ännu används i Tyskland. Dock hänvisas även till 120.

171

1. Tack, o Gud, att i din kyrka,
våra fäders tempelgård,
du oss giver ljus och styrka
och din trogna herdevård
Än i helgedomens famn
samlar Jesu Kristi namn
en gemenskap omkring ordet,
dopets bad och nattvardsbordet.

2. Korset som i guldglang glimmar
för vårt öga högt mot skyn,
lyfter i bekymrens timmar
mot ett himmelskt mål vår syn.
Klockorna, vars klang går ut,
kallar syndare till Gud,
psalmen, som sig mäktigt svingar,
skänker åt vår andakt vingar.

3. Kristi kyrka ger åt alla
stillheten och hjärtats frid.
Till försoning den oss kallar
i en hård och söndrad tid.
Och i Jesu Kristi tro
får var själ som vill ha ro

och mot tvivel söker fäste
hågn likt svalan i sitt näste.

4. Ej den falska frid som söver
bor där Herrens boning är.
Kraften som vår själ behöver
mot det onda får vi där.
Där förnimmer vi hur bön
striden hoppfull gör och skön.
Där vi vapenrustning finner
för att världen övervinna.

5. Låt din kyrka visa vägen
som vi vandrar, tills vi når
staden där Gud själv är templet
och vi inför honom står.
Lyft oss, led oss, Herde god,
in i ljuset där du bor,
där de återlösta lammen
du kring dig församlar. Amen.

E N Söderberg 1910
Bearb 1978

176

1. Se Herrens ord är rent och klart
som silvret, när i degeln
det renats tills det lyser klart.
Det är för oss en spegel.
Det visar oss vårt rätta jag,
när det förkunnar oss hans lag
och oss till Jesus leder.

2. Bevara, Herre, var och en
som här ditt ord försvarar,

din lära bibehåller ren,
din sanning rätt förklarar.
Då skall ditt ord i all vår strid
ge kraft till seger, skänka frid
som evigt, evigt varar.

Okänd svensk förf 1695
J O Wallin 1819
Bearb G-A Danell 1979

Textkommentar

Till de psalmer av okänd författare som vi finner först i 1695 års psalmbok hör "Hielp Herre, de helige äro nu få", en trogen parafras över Ps 12. Men temat ordet och läran renodlas mer i psalmen, vars innehåll är böner om att de ogudaktigas lögnaktiga tal må straffas, de rättfärdigas suckar må bli hörda och att de "frimodigt må lära". Så följer en lovprisning av Herrens tal eller ord. Psalmen avslutas med bön om beskydd för dem "som titt ord förfächta". I den bearbetning som ingår i 1819

års psalmbok - troligen av Wallin - är det gammaltestamentliga hämndmotivet nerotonat. Slutraderna ger uttryck för en starkare förtröstan och segervisshet. Stilen är mer omskrivande.

I den här presenterade bearbetningen har stroforna 1-4 om ondskans utbredning och Herrens hämnd uteslutits. De har mycket låg användning (SCB). Här kan tilläggas, att de båda frikyrkosångböcker som upptagit psalmen endast har med de båda avslutningsstroforna. Dessa båda strofer har nu omarbetats. Den första strofen har kompletterats med stoff från Jak 1:23 f, bilden av ordet som en spegel. De första raderna i sista strofen griper tillbaka på 1695 års version, medan senare delen av strofen förhåller sig mycket fri till förlagorna. Vi har nu fått en psalm om Guds ord med en mer evangelisk ton.

1695:32 1819=1937

184

1. Glad jag alltid vill bekänna:

Jag är döpt i Jesu namn.
Ingen tillflykt är som denna:
Öppen står min Faders famn.
Ringa jordens skatter väger
mot det ena, att jag äger
klädd i dopets vita skrud,
nåd och barnskap hos Gud.

2. Synden skall mig ej fördöma:

Jag är döpt i Jesu namn.
Fadern all min skuld vill glömma,
och mig föra till den hamn,
där mitt hjärta finner rening
och mitt liv får mål och mening.
Jag i Jesu Kristi blod
frihet har och kraft och mod.

3. När jag frestas, vill jag svara:

Jag är döpt i Jesu namn.

Honom vill jag trogen vara,
vill ej ryckas ur hans famn.
Han i dopet mig har renat
kallat mig att honom tjäna.
Honom vill jag, som han bjöd,
följa genom liv och död.

4. Dopets nåd mig ger i tiden
stöd och fäste för min tro,
ger mig hopp att efter striden
finna i Guds himmel ro.
När min blick, mitt hjärta brister
vill jag säga i det sista:
Jag är döpt i Jesu namn;
Fader, tag mig i din famn.

E Neumeister 1718

J A Eklund 1910

Bearb 1977

Musikkommentar

W Sessnitzers melodi från 1661 har fortlevat i en något obeständig tradering, särskilt beträffande 5:e frasen. Vi föreslår att 1939 års version, som fränsett 5:e frasen står originalen mycket nära, behålls oförändrad.

185

1. Fader, du som livet tänder,
tag i dina goda händer
detta späda mänskoliv.
Kristen tro, som allting vinner
och det ljusa målet hinner,
åt ditt barn till gåva giv.
2. Detta barnet skall som andra
genom sorg och glädje vandra.
Ingen vet sin morgondag.
Barndomsleken, ungdomsvåren,
mödan i de vuxna åren,
allt i dina händer tag.
3. Barnet måste ut omsider
i en värld som slåss och lider.
Giv det trygghet i din famn,
mod att kämpa, kraft att bära
korsets tecken, dig till ära,
kristen tro och kristet namn.

4. Gud, i livets bok du skriver
namnet som vi barnet giver.
Låt det där stå evigt kvar.
Mot allt ont som vill förstöra,
fläcka, skada och förgöra,
bli vårt lilla barns försvar.
5. Dunkel höljer mänskors öden.
Livet ryms i dem, och döden.
Släkte följer släkte här.
Ej vi fruktar eller famlar.
Du oss leder, du oss samlar
sist i himlen, Fader kär.

N Beskow 1919

Bearb B G Hallqvist 1980

Musikkommentar

Nuvarande melodi av H Weman från 1937 föreslås oförändrad.

186

1. Gud, hos dig är livets källa,
allt du bär med allmakts ord.
Nytt du låter livet välla
över samma gamla jord.
Aldrig du ditt verk skall glömma
aldrig glömmet du de små,
deras änglar när dig står.
2. Gud, hos dig är nådens källa;
bättre är än liv din nåd.
Hur vår vandring vi skall ställa
står ej i vårt eget råd.
Mer än jordelivets gåva
du åt barnen skänka vill:
himmelriket hör dem till.
3. In i kyrkans hägn du för oss,
förrän själva dit vi går.

Dold din milda hand berör oss,
innan vi ditt ord förstår.
Nya släkten du välsignar:
över späda huvun spänns
nådens himmel utan gräns.

4. Här den ström går fram, vars flöden
giver glädje åt Guds stad
Jesu Kristi dop till döden
är det nya livets bad.
Nya människor, Sonen lika,
klädda i hans renhets skrud,
vill du dana av oss, Gud.

E Liedgren 1911

Bearb 1980

1. Jesus Kristus är vår hälsa.
Han oss alla ville frälsa.
Med sin plåga och sin död
han oss har frälst ur dödens nöd.
2. Att oss om sin död påminna
låter han sig själv här finna.
Han sin kropp, sitt blod oss ger.
I bröd och vin vi honom ser.
3. Vid sitt bord han vill oss trösta.
Vi har blivit återlösta.
När vi litar på hans nåd
vi mitt i döden livet får.
4. "Kom till mig, mitt barn," han säger.
"Jag vill ge dig allt jag äger.
Vad jag är det skall du bli.
Här får du läkedom och liv.
5. Tycker du jag ej behövd
lida för dig, gå i döden?
Tror du bara på dig själv,
så får du här ej någon hjälp."
6. Om du Jesus vill bekänna,
tror på honom i ditt hjärta,
ser din synd och ser hans nåd
beredd du till hans nattvard går.
7. Rikt på frukt vårt liv skall
bliva
när Guds Ande oss får driva.
Andra skall få glädje av
vad Herren Jesus åt oss gav.
8. Gud, vår Fader, dig vi lovar
för din gränslöst stora gåva.
För så stor barmhärtighet
dig vare pris i evighet.

J Hus omkr 1400 (v 1-2)
M Luther 1524
O Petri 1530
Bearb A Frostenson 1979

Textkommentar

Som förlaga till Luthers nattvardspsalms "Jesus Christus, unser Heiland" brukar anges en latinsk nattvardshymn "De coena Domini", en betraktelse och tillbedjan av altarets sakrament. Denna hymn har tillskrivits Johann Hus, eftersom ett av de första trycken av Luthers psalm (Erfurt 1524) har överskriften "Das Lied Sancti Johannis Hus gebessert", men huruvida Hus verkligen skrivit den är omstritt. Med denna latinska hymn har emellertid Lutherpsalmen egentligen endast inledningen gemensam. Luthers psalm är en versifierad motsvarighet till en av hans nattvardspredikningar från 1522. "Gebessert" (förbättrad) kan här betyda: utlagd enligt evangelisk nattvardsuppfattning. Psalmens tema är värdiga och ovärdiga nattvardsgäster och dess kärna är en utläggning av 1 Kor 11:23-29. Svaret på frågan vilka som är värdiga ges utifrån Matt 9:12 och Matt 11:28.

En svensk översättning, som eventuellt kan ha utförts av Olaus Petri, ingår i Swenske songer eller wijsor 1536. Endast de båda första stroforna är följsamma mot den tyska texten, medan de övriga förhåller sig mycket fritt till förlagan. Den svenska psalmen slutar med tacksägelse och lovprisning, medan Luthers psalm avslutas med en strof om trons frukt, vilket också har sin motsvarighet i hans samtida nattvardspredikningar. 1695 års psalmbok har endast få avvikelser från denna översättning. Wallins bearbetning för 1819 års psalmbok innebär flera innehållsliga förändringar, och hans version ingår även i vår nuvarande psalmbok.

Bearbetarens kommentar

Bearbetningen, som delvis är en ny-återgivning, har i sin första hälft sökt sig närmare sakligheten i de gammalsvenska översättningarna. I v 5-7 har Luthertexten (EKG 154) gjorts till underlag. Motsvarande strofer lyder i prosaöversättning:

8 Hade du kunnat förvärva något åt dig,/varför hade jag då behövt dö för dig?/ Detta bord är inte heller till för dig,/om du vill hjälpa dig själv.

9 Tror du detta av hela ditt hjärta/ och bekänner (det) med munnen,/så är du mycket väl beredd/ och måltiden ger din själ åter liv.

10 Frukten får inte heller utebli:/din nästa är du skyldig att älska,/ så att han kan njuta av dig,/ såsom Gud har handlat mot dig.

Texten har genomgående rytmiserats till den ursprungliga nu alternativa melodin. Några svåra satskonstruktioner finns inte i denna psalm, men däremot en rad föråldrade ord. De fem första verserna i 1937 års psalmbok är mest använda. Nära 25 procent av de tillfrågade i SCB-undersökningen anser v 6 och 7 oanvändbara.

AF

Musikkommentar

Den klassiska melodi, som ända från början hört till denna nattvardspsalms, har varit egendomligt kallsinnigt behandlad i vår officiella tradition: den dyker upp hos H (i en svårt misshandlad form, se betänkanhets band 1, s 54), men försvinner åter för att via Koralmusik I 1957 upptas som nuvarande alt melodi (= NK). Den har dock sjungits hos oss tidigare, eftersom den förekommer i en rad hss från 1600-talet. G m fl har en annan melodi, som tycks ha varit förbunden med den förra i en bicantus (till detta se Glahn, Melodistudier..., Köpenhamn 1954) - detta förhållande kan vara en förklaring till förvirringen i melodifrågan. Vi föreslår alt melodi, till vilken textbearbetningen har anpassats.

Huvudmelodin i 1939, som upptogs först i 1921, passar metriskt inte till texten. Då denna melodi numera förekommer hos oss till sin originaltext (Quem pastores, Prisd högt av herdars skara, Kyrkovisor för barn, PoV 76 nr 653) och i metriskt korrekt skick, bör den självfallet utgå som melodi till texten 188.

H 152b EKG 154 NK 5 Z 1576

189

1. En röst, en ljuvlig röst mig når.
Den säger: än en dag av nåd
och ljus från Gud du får.
Hans Son mig kallar i sitt ord:
Kom, också du, kom till mitt bord.

2. Jag kommer, Jesus, på ditt bud,
men kläd mig själv i helig skrud,
min Herre och min Gud.
Ikläd mig din rättfärdighet
och låt mig se din salighet.

3. Som Petrus har jag ej känts vid
men svikit och förnekad dig.
Du dömdo inte mig.
Du såg på mig. Din kärleks blick
till djupet av mitt hjärta gick.

4. Nu kan och vill jag aldrig mer
dig, Herre Jesus, överge.
Jag genom tårar ser
ditt kors, dess smärta och dess nåd,
vill bära det i dina spår.

5. Jag under bördors tyngd böjs ner,
blir trött och orkar inte mer.
Du nya krafter ger,
när som Maria vid din fot
jag stilla lyssnar till ditt ord.

6. Ett enda mig nödvändigt är:
att jag har dig av hjärtat kär
och tror vad du mig lär.
I liv och död får själen ro
av denna kärlek, denna tro.

7. Dig själv du åt de trogna bjöd.
Du är det sanna livets bröd,
som frälsar oss från död.
Du är den källa ur vars djup
Guds kärlek till oss flödar ut.

8. Vad hjälper mig allt jordiskt
väl
om jag som denna världens träl
tar skada till min själ?
Snart skall jag lämna allt jag har.
Vad du mig gav skall bliva kvar.

9. Din Ande vittnesbörd mig ger
att jag av dig är älskad mer,
långt mer än själv jag vet.
Så var hos mig i liv och död,
du nådens källa, livets bröd.

J O Wallin 1813

Bearb A Frostenson 1979

Textkommentar

Denna nattvardsmeditation ingick i det andra häftet Prof-psalmer, som Wallin och Franzén publicerade gemensamt 1813. Efter överarbetningar intogs den i 1819 års psalmbok i den version som vi har i vår nuvarande psalmbok. Psalmen är kristocentrisk och innehåller rikligt med bibelanspelningar, men eftersom den rymmer så många olika tankar gör den ett splittrat intryck. Efter den högstämde inledningsversen med inbjudan till nattvardsbordet följer människans svar och beskrivning av sig själv. I det följande finner man bl a anspelningar på liknelsen om det förlorade fåret (v 3), på berättelsen om Petri förnekelse (v 4) och om Maria som lyssnar vid Jesu fötter (v 6-7). Vidare utnyttjas stoff från Jesu tal om sig själv som livets dryck och bröd i Joh 6 (v 8,9,15) och från Galaterbrevets beskrivning av Andens frukter (v 12).

1819=1937

Bearbetarens kommentar

De strofer som i mer eller mindre bearbetat skick behållits uttrycker ett jag-duförhållande till Jesus. De fem första stroferna är bibliskt återberättande, de har en enkel stil, som i

verser som 7 och 9 (här) lyfts till bekännelse och tillbedjan.

I flera av verserna i denna psalm är det inte bara enstaka ord men också invecklade satskonstruktioner som gör den svårtillgänglig. Särskilt verserna 6, 10 och 12 betraktas som svåra (SCB). Psalmens stora inneboende värde skall genom bearbetningen - förhoppningsvis - bli upptäckt av många fler. Den har nu inte större längd än att den kan sjungas i sin helhet. Genom att börja med v 1 t o m v 6, eller med v 6, kan man få två kortare psalmer, båda med bärkraftigt, enhetligt innehåll.

AF

Musikkommentar

Här föreslås alt melodi, en tysk folkvisa, som från 1565 blivit mycket sjungen till texten Warum betrübst du dich, mein Herz och till vilken textbearbetningen anpassats. Dock upptas även Ahlströms huvudmelodi från 1825 som b-melodi.

NK 59 Z 1689

1. Vår Herres, Jesu Kristi, död är oss till tröst i all vår nöd, och tänker vi tro därpå en hjärtans glädje får vi då.
2. Vårt skuldebrev han sönderrev. Det överkorsats, finns ej mer. Han ej med silver eller guld men med sitt blod betalt vår skuld.
3. Att vi skall tro att så har skett han oss ett synligt tecken gett. I bröd och vin han ger oss här vi smakar, ser hur ljuv han är.
4. Vi för all hunger mättnad får ur outtömliga förråd, det bröd från himlen som vår själ till evigt liv bevarar väl.

5. Och salig är den nattvardsgäst som sig vid Jesu löfte fäst. Hos den som håller ut i tro vill med sin kärlek Jesus bo.

6. O Jesus Krist, vår Broder kär, du som för vår skull korsfäst är. Med dina sår du helar väl en plågad, trött och sorgsen själ.

7. Hjälp oss att tro av hjärtans grund. Med oss förnya ditt förbund. Välsignad den som litar på och flyr till Jesu stora nåd.

H Spegel 1686
J O Wallin 1814
Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Nattvardspsalmen "Jesu Christi oskyldiga död" tillkom liksom de flesta av Spegels psalmer under hans tid som superintendent på Gotland. Det första bevarade trycket av psalmen finns i en nattvardsbok från 1684. (Se Esbjörn Belfrage, 1600-talspsalm, 1968.) Psalmen ingår i Spegels Til-ökning till Keysers Manuale (1686) med melodihänvisning till "Jesu dulcis memoria" (Jesu ljuva minne). Belfrage har visat att Spegel inte i första hand är beroende av denna medeltida Jesuspsalm utan i formuleringar, tankegångar och komposition kommer mycket nära en dansk psalm, vilken i sin tur är beroende av Jesu dulcis memoria.

Svedberg upptog psalmen i det närmaste oförändrad i sin psalmbok 1694, medan v 10 med de stränga men dunkla orden om de ovärdiga nattvardsgästerna uteslöts då man införlivade psalmen med 1695 års psalmbok.

Wallin företog en varsam bearbetning för att få en ledigare rytm med naturligare betoningar och för att avlägsna ålderdomliga ord. I 1819 års psalmbok är inledningen ändrad till "Vår Herres, Jesu Kristi, död".

1819=1937

Bearbetarens kommentar

De som anser psalmen oanvändbar är betydligt fler än de som använder den (SCB). Skall den bevaras som levande psalm behöver den främst en språklig förnyelse; också en avkortning.

Texten har omrytmiserats till den ursprungliga nu alternativa melodin. Detta är orsaken t ex av bearbetningen i v 5 (v 4 här). Enligt 1819 skulle i v 9:4 betoningen falla på ordet "och".

AF

Musikkommentar

Melodin av B Gesius 1603 bevaras tämligen intakt i G, men i det tidiga 1800-talets släpiga församlingssång kunde dess plastiska rytm givetvis inte förleva. Även den melodiska gestalten förändrades och Haeffners version ter sig snarast som en vrångbild av originalet. Här föreslås alt mel (=EKG, NK) till vilken textbearbetningen av både 190 och 193 anpassats.

G 16 H 154 1921:154 EKG 200 NK 69 Z 467

1. Säll den som håller Jesus kär
och i sitt hjärta honom bär,
ty ingen större glädje är
än att få vara där han är.
2. Mer ljuv för mig finns ingen röst,
mer kär för mig finns ingen tröst
än Jesus, han som med sin död
och med sitt blod mig återlöst.
3. Han är mot ångerfulla god,
åt de betryckta ger han mod,
han renar oss i dopets flod
och ger oss styrka med sitt blod.
4. Han är mitt hjärtas högsta fröjd.
Min själ i Jesus är förnöjd.
Den under korsets tyngd var böjd
av Jesus lyfts mot himlens höjd.
5. Du är en konung och ditt ord
har makt i himmel och på jord,
men full av nåd du ändå bor
hos den av hjärtat på dig tror.
6. Från himlen kom du till oss ner.
För våra synders skull du led.
Åt oss du gav en evig fred
och lät oss Faderns kärlek se.
7. Din plågas rop ej tystas kan.
Ditt blod som från din sida rann,
din död som döden övervann,
en väg till himlen åt oss fann.
8. Du i vår svaghet ger oss stöd.
Här med välsignat vin och bröd
ditt folk förkunna skall din död
till tidens ände, som du bjöd.
9. Den som i tro mottager dig
har himmelriket inom sig,
har mitt i frestelser och strid
i dig sin glädje och sin frid.
10. Ack, Jesus, oss beredda gör,
all syndens makt i oss förstör
och öppna du vårt hjärtas dörr,
att vi dig möter som sig bör.
11. Ja, nu och alltid hos oss bliv,
allt ont, o Jesus, från oss driv,
och en gång nådigt åt oss giv
en salig död, ett evigt liv.

H Spegel 1686

Bearb A Frostenson 1977

Bearbetarens kommentar

Det var till stor del Johann Arndts bönbok Paradislustgård som gjorde den medeltida latinska sången "Jesu dulcis memoria" spridd och känd inom de lutherska kyrkorna. Åtföljd av en översättning ingår den i de flesta utgåvorna av bönboken. Av Spegels artonstrofiga "Säll den som haver Jesum kär" motsvarar de tolv första verserna v 1-7 och 9-13 i den redaktion av Jesu dulcis memoria som ingår t ex i Göteborgsutgåvan 1674 av Paradislustgård och även i Beckmans psalmhistoria. Spegels övriga sex strofer är friare.

Wallin bearbetade de strofer som han fann språkligt eller teologiskt alltför grovhuggna innan han tog in Spegels psalm i sin psalmbok. Han kom då att ibland använda ett språk som förefaller mer främmande för vår tid än Spegels eget: så t ex i strof 6: "till Jesu kors står all min lit;/ med ömt begär jag längtar dit/ från tidens flärd och svek och split".

Där kan också komma in rader av nästan gråtmild sentimentalitet som i v 2: "Den vännen som mig återlöst,/ han ensam lugna kan mitt bröst." (Spegel: "Ån Jesum, som mig återlöst,/ Och har för mig sit blod utöst.") I v 6 "med ömt begär jag längtar dit."

I det här framlagda förslaget har 7 strofer uteslutits. Några av dem därför att de i Wallins bearbetning alltför mycket avlägsnats från Spegel och fått en alltför stark prägel av 1800-talets stil- och känslolägen.

Huvudavsikten med avkortningen har varit att få fram en psalm där man lättare får en klar överblick både av innehållet och psalmens uppbyggnad. Den är som en triptyk. V 1-4 (här): Jesus-fromheten från Arndt och "Jesu dulcis memoria". V 5-7: lyftningen mot dogmats och trosbekännelsens Kristus, födelse, död, uppståndelse. För att få fram den har ordningen kastats om mellan nuvarande v 12 och 13. Vers 8-11: Jesus kommer till oss i nattvarden, (i v 8 med eskatologiskt perspektiv,) vår beredelse att ta emot honom. Vers 10:3 är en återgång till Spegels skrivning.

Psalmen har enl SCB-undersökningen en svag användning. Vissa verser, t ex 5, 6, 10 är man mycket kritisk emot. De som anser dem vara oanvändbara är mer än dubbelt så många som de som använder den.

Psalmen har omrytmiserats till den alternativa melodin (se nr 190). Genom denna melodi och den språkliga förnyelsen bör psalmen, förhoppningsvis, åter kunna få en användning som motsvarar dess stora religiösa och litterära värde.

1695=19 1819=1937

AF

197

1. Du sanna vinträd, Jesus kär
som dina trogna liv beskär
och livet näring giver,
giv mig, du ädla, friska stam,
att jag ur dig må växa fram
och att i dig jag bliver.
Som grenen vissnar utan saft
finns dig förutan ingen kraft
förutan dig är själen död
och väntar dom och evig nöd.
O Jesus Krist,
bevara mig,
bevara mig,
att jag förbliva må i dig.

att de må rikligt bära,
från all min ondska gör mig ren,
att jag må bli en ädel gren,
min vårdare till ära.
Ja håll mig du i ans och tukt,
att jag må giva mera frukt
och en gång i ditt rike bär
en frukt, som oförgänglig är.
O Jesus Krist,
liv av ditt liv,
liv av ditt liv,
och evig nåd och glädje giv.

2. O Fader, sanne vingårdsman,
som trädets grenar rensa kan,

J A Eklund 1911
Bearb 1977

Musik: P Sohren 1668

0 Jesus, för din sto - ra nåd min kropp och själ dig lo-var.
Jag i en jor-disk mål- tid får av dig en himmelsk gå-va.

Väl - kom-men var, du hö - ge gäst. Vår mål- tid gör du till en

fest. Nu är jag glad och sjung-er.

1. O Jesus för din stora nåd
min kropp och själ dig lovar.
Jag i en jordisk måltid får
av dig en himmelsk gåva.
Välkommen var, du höge gäst.
Vår måltid gör du till en fest.
Nu är jag glad och sjunger.

2. O Jesus, du mig bjudit in.
Du vid ditt bord mig mättar.
Nu är jag din och du är min.
Du mina bördor lättar.
Vad jag behöver får jag här,
och djup och klar din källa är.

Den ger mig tröst och glädje.

3. Låt mig få bliva, där du är.
Din vill jag alltid vara
och leva för dig, Herre kär.
Var hos mig alla dagar.
Låt mig i svaghet och i nöd
bli stärkt av detta vin och bröd,
sist glad till dig få fara.

J Olearius 1671
J Svedberg 1694
Bearb 1976

Musikkommentar

Den tidigare huvudtexten 191 utgår, men melodin, av P Sohren 1668 kvarstår till 201. Melodin förändras rytmiskt i anslutning till originalet på samma sätt och av samma skäl som nr 9 (vid denna rytm bör femte frasen få slutet dess-dess-c i konsekvens med sjätte frasens slut).

G 17 H 155 1921:155 EKG Hannover 415 Z 4680a

204

1. Så skön en väg ej finns på jord
som den vi fått att vandra
till samme Herres hus och bord.
Där gläds vi med varandra
att vi får här på jorden bo
som syskon uti samma tro
och sedan evigt vara
i Herrens tempel klara.
2. En nåd det är att i vårt land
än kyrkans klockor ljuder.
Likt källor invid öknens rand
Guds gårdar svalka bjuder.
Där helgedomen öppen står,
dit folket upp till högtid går,
där får vi, gamla, unga
vår Gud och Far lovsjunga.
3. Fast Guds församling bristfull är
och ingen ren där finnes,
har Herren dock sin vingård kär,
och sitt förbund han minnes.
Hans ord, hans Ande bland oss bor.
Han frälsar var och en som tror,
han söker sina vänner

där man sin skuld bekänner.

4. O Jesus, din förtjänst det är
att kyrkan ej går under,
att vi får hämta styrka här
för strid och mörka stunder.
Trots all vår stora synd och brist
har du, o Herre Jesus Krist,
ej tagit från oss ljuset,
ej reglat fadershuset.

5. Med dig vår kyrka väl består
när hon för dig vill strida.
Av dig välsignelse hon får,
ej minst när hon får lida.
Så giv oss kraft i kyrkans famn,
lär oss bekänna rätt ditt namn.
Väck upp vårt folk och kalla
till helig tjänst oss alla.

A F Runstedt 1909

Bearb B G Hallqvist 1980

Musikkommentar

D Wikanders melodi från 1938 behålls oförändrad.

205

1. Hör, Gud sin nåd vill ge åt alla,
se templets portar öppnar sig.
Härnäst dess klockor kanske kallar
på andra, men ej mer på dig.
Ej mer i Herrens hus du går.
Hans ord dig inte längre når.
2. Men om i dag du söker Herren,
och hem hans ord i hjärtat bär,
han följer dig och är dig nära
då du hans hjälp och tröst begär;
Han ej din sjuksäng överger,

och än i döden till dig ser.

3. Så sök i dag, då år och hälsa
dig ännu krafter ger och tid,
sök Herrens nåd som vill dig frälsa,
i liv och död din tillflykt bli;
och Gud som hör din bön och sång,
välsigna skall din kyrkogång.

F M Franzén 1814

Bearb 1978

Musik: svensk 1697

O Gud, det är en hjär - tans tröst att i ditt hus få
där vi får glädjas av din röst med al - la di - na
kom - ma, from - ma. Hur väl det i ditt tem - pel går, hur hel - ge - do - men
här - lig står, det är stor lust att skå - da.

1. O Gud, det är en hjärtans tröst
att i ditt hus få komma,
där vi får glädjas av din röst
med alla dina fromma.
Hur väl det i ditt tempel går,
hur helgedomen härlig står,
det är stor lust att skåda.

2. Här i ditt hus en enda dag
långt mer för oss kan bli
än allt det nöje och behag,
som världen har att giva.
Fullkomlig glädje hos dig är
uti din boning, Herre kär,
där du dig uppenbarar.

3. Vi ber till dig så innerligt
att du vår själ förunnar
att alltid stärkt och mättad bli
där man ditt ord förkunnar,
och låt oss här en skytt få se
av dig och av din härlighet

till fröjd förutan ände.

4. Giv oss, o Gud, din Ande god,
som på din väg oss leder,
upplyser, styrker håg och mod
och nådigt oss bereder,
att vi ditt ord kan rätt förstå
och oss därefter ställa så,
att ditt namn alltid helgas.

5. Vi prisar dig, o Fader kär,
vi dig, o Jesus, ärar
och Anden som oss trösten ger
och alltid är oss nära
som det i varje tid har skett,
nu sker och i all evighet.
Vi sjunger därtill: Amen.

L J Gestritius 1619
J Svedberg 1694
Bearb 1978

Musikkommentar

En melodi med denna rytmiska utformning är nära nog omöjlig att utföra rytmiskt: efter varje fras görs i praktiken en rytmisk tånjning, kanske upp till en fjärdedels paus. Detta åstadkommer en ledlöshet hos hela melodin som gör sången osäker. Från G upptar vi därför punkteringarna, som nästan automatiskt medför ett rytmiskt utförande (jfr Kungssången, som har likadana punkteringar och som alltid sjungs rytmiskt!). Dessutom förlängs sista tonen före repristecknet. Den tidigare huvudtexten 9 föreslås utgå; huvudtext till denna melodi blir då 206.

G 108 H 140 1921:140

207

1. Hur skön och ljuvlig är
din boning, Herre kär,
ditt tempel och din kyrka,
där jag får liv och styrka.
Du talar till mitt hjärta
och med ditt ord mig mättar.

2. Min glädje där jag har,
och dit min tillflykt tar.
Där får jag dina gåvor
och där ditt barn du vårdar.
Ditt namn jag där får prisa
för all den nåd du visar.

3. Sitt näste sparven har
och dit med glädje far.
Och svalan, hon har funnit
ett bo för sina ungar.
Så vill till dig jag ila.

Där får jag kraft och vila.

4. Långt hellre tjänar jag
min Gud en enda dag
än söker världens ära
och har dess nöjen kära.
Ditt namn jag högre aktar.
Din dörr jag hellre vaktar.

5. Du är min sol i köld,
i strid är du min sköld.
Med dina starka händer
allt ont du från mig vänder.
Du är mig alltid nära!
Ditt namn ske pris och ära!

H Spegel 1694

Bearb J A Hellström 1979

Textkommentar

Haquin Spegels gudstjänstpsalm "O huru ljuvlig är", som utgör en parafraas på psaltarpsalmen 84, togs först in i Svedbergs psalmbok och därefter i 1695 års psalmbok.

Spegel har ganska noga följt texten i den samtida bibelöversättningen; från denna avviker 1917 års översättning på flera punkter och än mer bibelkommissionens nyöversättning.

Spegels parafraasering innebär givetvis en tolkning av psalmen utifrån ett nytestamentligt perspektiv och i centrum för gudstjänsten står Ordet. Psalmen har också präglats av luthersk ortodoxi genom det starka betonandet av att det är människans plikt att lära och hålla Guds bud. Man ärar Gud genom att lyda hans ord. Det särskilda framhållandet av lärarna i v 8, "Ja, deras lärare Med hjertats huggnad se Att deras ord bli åtlydda", kan återföras på den äldre bibelöversättningen, men det harmonierar även med den lutherska ståndsindelemningen. Det är över huvud taget kännetecknande för Spegel att betona vikten av kunskap för att leva rätt som kristen, och i detta avseende kan man säga att han föregriper upplysningstiden.

För 1819 års psalmbok gav Wallin psalmen en lätt språklig reuschering. Innehållsligt bör psalmen ha tilltalat honom, som gärna framhöll människans plikter och Guds bud och i vars psalmbok ståndsindelemningen återspeglas. - I 1937 års psalmbok intogs psalmen utan överarbetning eller förkortning.

1695:76 1819=1937

Bearbetarens kommentar

Här ställs man inför två grundtexter: psaltarpsalmen 84 och Spegels återgivning i 1695 års psalmbok. Psalmen är i sin nu-

varande form i långa stycken obegriplig för en nutida gudstjänstbesökare. Eftersom den är elva verser lång måste den rimligtvis förkortas. Jag har försökt behålla sådana ord och uttryck hos Spegel som är välkända för bibelläsare och något så när begripliga i fråga om ordval och konstruktion. Dit hör inledningsorden och strofen om att vakta dörren till Guds hus, som hos Spegel slutar: "Ja, om tu wilt tilstädja /at iagh tin husdörr vaktar, / Iagh al ting tå förachtar". Bilden av fåglarnas bo och tryggheten i nästet är bibehållen men starkt bearbetad.

JAH

208

1. Hur fröjdar sig i templets famn
mitt hjärta och min tunga!
Hur ljuvligt att den Högstes namn
ibland hans folk lovsjunga!
Var morgon hans barmhärtighet,
var afton hans sannfärdighet
hur saligt att förkunna!

2. Så kom med glädje hit och se
hur Gud sin nåd bevisar.
För allt det goda han vill ge
vi honom ödmjukt prisar.
Hans härlighet, hans stora makt
i vad han gjort, i vad han sagt,

för oss här uppenbaras.

3. Som cedrarna på Libanon,
de resliga och sköna,
som palmerna vid Jeriko,
de ständigt lika gröna,
så skall i Herrens tempelgård
de trogna växa i hans vård.
Gud vare tack och ära.

J O Wallin 1813
Bearb L Lindman 1980

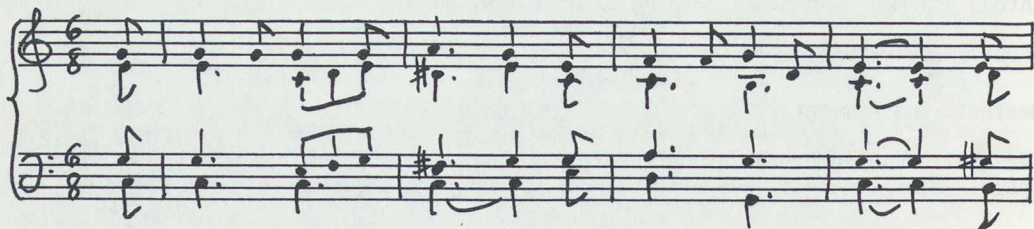
Musikkommentar

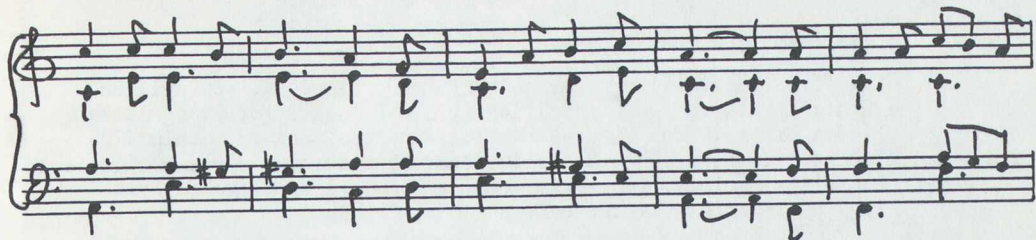
Melodin förändras rytmiskt som i PoV 76 nr 671.

G 109 H 326 1921:326 Z 4473

210

210 b. Musik: I Dannström 1881

1. Hur ljuvt det är att komma
till Herrens tempelgård,
där trogna själar blommar
som liljor i hans vård.
Man ser hur skära kalkar
för Gud där öppna står,
och himmelsk dagg dem svalkar,
att liv och kraft de får.

2. Hur kärt i Andens enhet
att dem tillsammans se
i trohet och i renhet
åt Herren offer ge.
När de Guds lov upphöjer
på denna fridens ort,
vem är väl då som dröjer
och stannar vid dess port?

3. Träd in att se och smaka
hur ljuvlig Herren är,

att bedja och att vaka
med hans utvalda där.
Där ute lever flärden
så glädjelös och tom;
ack, ringa fröjd ger världen
emot Guds rikedom.

4. Ej vill jag vandra fjärran
till mörker bort från dag.
Mitt ljus, det är av Herran,
min sol uppsöker jag.
Inför hans anlet klara
vill i hans hus jag bo.
Där mig gott att vara,
där har mitt hjärta ro.

J L Runeberg 1857
Bearb O Torvalds 1980

Musikkommentar

Här föreslås två alternativ, a) nuvarande b-melodi, som nyligen identifierats som en komposition av J G Lotscher för Evangeliska Brödräfsamlingens "Choral Bok Til Andeliga Sånger", Sthlm 1795 (se härtill B Persson, Nytt ljus över känd koral, 1979), b) I Dannströms melodi från 1881, som förekommer i samtliga frikyrkliga psalmböcker som har texten (10 stycken).

214

1. O Jesus Krist, dig till oss vänd,
din helge Ande till oss sänd,
Han är vår hjälpare som lär
oss se och gå din sannings väg.

2. Låt lovsång i vårt hjärta bo,
ge ljus av ljuset i ditt ord
att redan nu i tro vi ser
en glimt av Herrens härlighet

3. och med hans änglar sjunger här:
Gud helig, helig, helig är,

tills vi en salig dag bland dem
får skåda Gud i himmelen.

4. O Fader vår, i ära stor
du med din Son och Anden bor.
Treenighet, dig vare lov,
du livets källa, livets mål.

Okänd tysk förf 1648
J Gezelius 1695
Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Psalmen är en översättning av den tyska "Herr Jesu Christ, dich zu uns wend", "Herre Jesu Christ dig till oss vänd," publicerad första gången 1648.

Översättningen till svenska gjordes av åbiskopen Johannes Gezelius d y (1647-1718) och infördes, uppenbarligen under Svedbergs öppna ogillande, i psalmboken 1695 av den kommission som hade i uppgift att revidera Svedbergs eget psalmboksförslag av år 1694. Denna kommission anmärkte att psalmen vore "tjänlig att bruka då prästen går på predikstolen". Som predikstolspsalm har den hållit sin ställning ända in i vår tid.

I sin nuvarande utformning ligger den inte så långt från 1695 års psalmbok men vissa skillnader finns, där 1695 stämmer närmare överens med den tyska förlagan och där vår psalmbok präglats av det för Wallin typiska språket, så t ex

1695

- v 1. *Med nåd och kraft du oss reger*
v 2. *Styre hjertan vår din Andes wis*
v 3. *Och skåde hans ansikte klar*
I himla-höjd bland änglaskar

1819/1937

- vår andakt höj, vår suckan hör*
på oss din nådes kraft bevis
Och saligt skåda ljusens far
bland änglaskaror uppenbar

1695:234 1819=1937 EKG 126

Bearbetarens kommentar

Den nya bearbetningen har i v 1 närmare anslutits till originaltexten som är en bön om att den helige Ande skall hjälpa oss på "den väg som leder till sanningen". Vers 2 och 3 har lagts i närmare samklang med varandra, fått mer lovsångs- och ljuskarakter. Texten har rytmiserats om till den ursprungliga melodin som kommer att användas. I nuvarande lydelse skulle en rad felbetonningar uppstå.

AF

Musikkommentar

Haeffner påpekar på bägge de anförda ställena att texten tillhör den tyska Görlitz-melodin från 1648 till vilken den sjungs både i Tyskland och övriga Norden. Vi föreslår därför denna melodi med rytmen som i EKG (= alt melodi).

H 1808:419   H 1821:13   EKG 126   NK 79   Z 624

215

1. Salig är den stilla stunden,
Jesus, då vi möter dig,
då vår bön ur hjärtegrunden
till ditt hjärta tränger sig.
Dig vi söker, låt oss finna
dig och så vårt goda vinna.
Ingen kan som du ge frid
och välsigna vilans tid.

2. Jesus, låt nu nådesorden
styrka var och en som ber,
och som solsken över jorden
låt din kärlek strömma ner.
Du som utan gräns oss unnar
livets dryck ur friska brunnar,
oss i din församling giv

näring till ett evigt liv.

3. Kom i denna stilla timma
med den kraft vi väntar på.
Låt ditt ljus för ögat glimma
och din bild för själen stå.
Lär oss lyssna likt Maria
till det ord som gör oss fria.
Endast ett nödvändigt är:
välja dig och det du lär.

E G Woltersdorf 1752
J A Eklund 1909
Bearb B G Hallqvist 1979

Musikkommentar

P Nodermanns melodi från 1911 behålls oförändrad.

1921:423

234

1. Gud, se i nåd till dessa två
som inför dig tillsammans står
med löfte att i liv och död
gemensamt dela lust och nöd.

2. De slutit nu i denna stund
ett heligt kärlekens förbund.
I nåd, o Herre, hos dem bli
och din välsignelse dem giv.

3. Ej alltid levs i rosengård,
och mången prövning kan bli hård;
behåll dem då, o Herre god,
i kärlek, hopp och tålmod.

4. Gud, låt din Ande leda dem
och bli en gäst i deras hem,
att stilla fröjd och ljuvlig ro
alltid hos dem får bli och bo.

5. I bön vi böjer oss för dig
o Gud, vår Gud till evig tid.
Du är vår glädje och vår frid.
Välsigna oss. Din nåd oss giv.

J L Runeberg 1857
Bearb 1977

239

1. Jesus, Guds Son,
träd in i denna skara.
Oss med din Ande i din frid
bevara,
låt våra hjärtan dina tempel
vara,
Jesus, vår Herre.

2. Du som för oss har burit
syndanöden,
värm våra själar med den starka
glöden,
att vi dig älskar trofast intill
döden,
Jesus, vår Herre.

3. Giv oss ditt milda, ditt
ödmjuka sinne.
Hjälp att vår sköld vi
i ditt saktmod finner,
att till din likhet närmare vi
hinner,
Jesus, vår Herre.

4. För oss den väg,
som fram i stillhet drager,
giv oss den kärlek som alltmer
tilltager,
allt tror och hoppas, lider och
fördrager,
Jesus, vår Herre.

5. Var oss i döden med din Ande
nära.
Tårarnas sådd, låt den en gång
få bära
skörd oss till glädje, dig, blott
dig, till ära.
Jesus, vår Herre.

J A G Disselhoff 1860?
R T Kihlberg 1890?
P Nilsson 1908
Bearb 1980

242

1. Gud, vår Gud, för världen all
högt din nåd förkunnas skall,
att du oss en Konung gett
som är vår rättfärdighet.

2. Se, han kommer och hans fred
sänks från berg och höjder ner.
Såsom regnet är hans ord,
ger nytt liv åt törstig jord.

3. Med barmhärtighet hans hand
råda skall från strand till strand.
Han förtryckaren slår ner,
räddning åt de svaga ger.

4. Lika långt som solen når,
månens glans och havets våg,
skall hans välde bredas ut,

folken vandra i hans ljus.

5. Mot oss alla är han god,
lyssnar till förkvävda rop,
hjälp fattiga och små
som ej annan hjälp kan få.

6. Lova, lova Herren Gud,
ropa högt hans ära ut!
Den skall hela världen se.
Amen! Låt, o Gud, så ske!

H Spegel 1694
A F Runstedt 1911
P Nilsson 1916
Bearb A Frostenson 1976

Textkommentar

Ur de psaltarpårafraser som Haquin Spegel skrev mellan 1680 och 1682 lånade Jesper Svedberg några som han tyckte "tjänlige vara" för sin psalmbok. Bland annat tog han med föreliggande parafras på Ps 72.

I 1695 års psalmbok har den 21 verser som språkligt och innehållsligt nära ansluter till psaltartexten. Men den bär också prägel av Spegels personlighet. Spegel tar väl tillvara textens många politiska och sociala övertoner, säkert också med adress till samtiden: "Ja, de stolta slicka skall/ stoftet av hans fotapall" (v 9). I Spegels text möter vi också en av 1695 års psalmboks mest uttrycksfulla och originella bilder: "Han nedkommer nådefull/ och så tyst som regn på ull" (v 6).

Psalmen togs inte med i 1819 års psalmbok. I starkt omarbetat skick återkommer den i 1889 års psalmboksförslag, därefter i 1896 års förslag. Därifrån hade den hämtats från sedermera biskopen Carl Alfred Cornelius' privatförslag till revision av den svenska psalmboken 1879. Cornelius anger Spegel som författare och uppger att han hämtat texten från det finska psalmboksförslaget 1869. Också där står Spegel angiven som författare. Det finska förslaget hade emellertid i sin tur hämtat texten från ett av J L Runeberg författat förslag av år 1857. Det är alltså sannolikt Runeberg - kanske i samverkan med hans medarbetare i Finland, Lars Stenbäck och B O Lille - som svarat för omarbetningen.

En av dem som häftigast angrep 1896 års förslag var kyrkoherden Axel Fredrik Runstedt som menade att det inte höll inför kravet på god luthersk lära. Runstedt lär ha haft en hög uppskattning av Spegel, men i den bearbetning som han gjorde av denna psalm utgick han från den omarbetade formen. Psalmen infördes i 1911 års psalmboksförslag, togs upp i Nya Psalmer 1921 och införlivades - sedan den 1936 utökats med en vers - i 1937 års psalmbok.

Den här föreliggande texten har lagts närmare Spegel. Bearbetaren har också tagit hänsyn till nyöversättningen av psaltarpсалmen.

1695:71 1921:510

Musikkommentar

Spegels text hade i G m fl en numera försvunnen melodi och utslöts i den wallinska psalmboken. När den återupptogs 1921 anvisades den till nuvarande melodin 14; först 1939 infördes här Lagergréns melodi. Vi föreslår den kraftfullare 58, men hänvisar även, liksom 1939, till 14. Beträffande Lagergréns melodi se under nr 11.

245

1. Så långt som havets bölja går
och solen strålar sänder,
varhelst ett mänskohjärta slår,
till alla folk och länder
skall ord från Gud
med glädjebud
om Kristi rike föras
och hosianna göras.

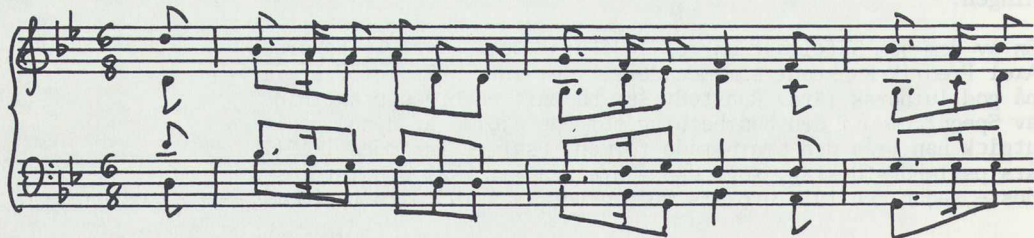
För Jesu skull
Gud kärleksfull
oss möter när och fjärran.
All världen prise Herran.

2. Ty Kristus har rättfärdighet
åt hela världen vunnit,
och frid av hans barmhärtighet
hans folk i tron har funnit.

C W Skarstedt 1861
Bearb L Lindman 1980

246

Musik: G Wennerberg 1870
Se även 260

1. Tillkomme ditt rike,
o Herre, vår Gud,
tillkomme ditt rike på jorden.
Sänd ut dina vittnen
med frälsningens bud,
sänd ut dem till södern och norden
att kalla och bjuda all världen.

2. Var själv deras starkhet,
med kraft dem bekläd
och lär dem att uthålligt strida,
att utså i hoppet den himmelska säd
och växten i tålmod bida
av dig som allena den giver.

3. Du lovat i ordet en vildmarkens vår,

då öknen skall stå som en lilja.
Vi väntar därefter vart gryende år,
och är det din nådiga vilja,
låt, Jesus, den tiden snart komma.

4. Så kastar vi alla bekymmer på dig,
du lovat för allting att sörja.
Gå med oss på livets och sanningens
stig,
att mitt under striden vi börjar
dig tacka och lova för segern.

L Sandell 1872
Bearb 1980

Musikkommentar

Här föreslås G Wennerbergs melodi, som alltsedan 1870 tillhört denna text och som används i samtliga frikyrkor som har texten (t ex PoS 527). Sättningen är tonsättarens egen. Dock hänvisas även till 260.

248

1. I makt utan like
är Herren vår Gud.
All skapelsens rike
förkunnar hans bud.
Se, stjärnorna tänder
för honom sin brand,
och blomstren uppsänder
hans lov i all land.
Så människovärlden
skall komma en gång
och blanda sitt jubel
med änglarnas sång
kring Människosonen.
Halleluja!

2. Kring jorden skall höras,
att Herren är Gud,

till trälarna föras
förlossningens bud.
Bland folken skall talas
Guds härliga råd,
att världen hugsvalas
av frälsningens nåd.
Se, då är fullbordat
vad Herren har sagt,
och honom sker ära
och lov och makt
i evighet. Amen.
Halleluja!

P Nilsson 1906
Bearb 1980

250

1. För hela världen vida
vi beder dig, vår Gud:
Låt ljuset snart sig sprida
kring jorden, på ditt bud.
Låt oss bland dem få vara
som samlar skörden in
och mötas i den skara
som står kring tronen din.

2. Låt över jorden komma
ditt evangelium.
Låt torra öknar blomma
av ordet från din mun.
Ur oron och ur nöden
de vilsna kalla fram
till dopets friska flöden
och led dem med din hand.

3. Låt jorden bli ditt rike,
din kärlek famnar allt.
Låt varje tvekan vika
från verket du befallt.
Oss alla skall du visa
att undrens morgon grytt.
I hoppet vi dig prisar,
du som gör allting nytt.

H F Ringius 1907
Bearb J A Hellström 1980

254

1. En syndig man
låg sänkt i syndens dvala,
då hörde han Guds röst
i själen tala,
ja, Guds ord kom:
"Nu är det tid att vakna."
Och redan brann
på bergens tinnar dagen.

2. Den sjöng Guds lov
i bäckarna och träden
men ingen sång blev hörd
i mänskohjärtat,
där var det natt,
dess värld var skuld och ängslan.
Då kom Guds ord och sade:
"Bed till Herren."

3. Det finns en natt
i själva morgonljuset.
O mänskonatt, som ropar
ut ur djupen
om nåd för den som all
Guds nåd förbrutit,
om läkedom för den
till döden sjuke.

4. Då lyser fram,
i själen som i Ordet,
en strimma ljus,
en blidhet över jorden.

Så föregår en
morgonstjärna solen,
den stjärnan är Maria,
Herrens moder.

5. Hör himlens röst
om glädje för allt folket!
Att Krist är född blir
sant på nytt var morgon.
Hur segerrik är
inte soluppgången,
ty allt blir nytt.
Det gamla är förgånget.

6. Och han som stum
mött dagens födslotimma
brast ut i sång,
han kunde inte tiga,
ty dagens sol
var syndares Messias.
Stå upp, var ljus!
Du är av nåd befriad.

L P Gothus? 1572
J O Wallin 1819
Bearb O Hartman 1978

Bearbetarens kommentar

I sin ursprungliga fattning är denna psalm ett stycke mystik. Schemat uppväckelse - upplysning - tro är tydligt. Och det yttre landskapet med soluppgång och morgonsång bryts igenom av ett inre där det ännu är natt när solen lyser i det yttre. Men natten har en morgonstjärna - Guds moder - och morgonen kommer när solen går upp som är Kristus.

Sol invictus-motivet hör samman med två olika liturgiska huvud-tankar, julens och påskens. Jag har här givit företräde åt jul-traditionen. Ursprungstextens ängel har jag tagit med bara i strof 5. Hans roll i psalmen är helt densamma som vi brukar tillmäta Ordet.

1695:251 1819=1937 (med undantag för "vems" istället för "vars"
i vers 2:1)

OH

Musikkommentar

Melodin, som förekommer i många svenska och finlandsvenska hss från 1600-talet (Kangasala 1624, Alem 1645, Mönsterås 1646,

Ilmola), har ansetts som svensk och möjligen lika gammal som texten, först tryckt 1572; dock har T I Haapalainen framkastat en förmodan om släktskap med en melodi från Strassburg 1525 (Z 299; se Haapalainen, Die Choralhandschrift von Kangasala..., Åbo 1976, s 146ff). Melodin förslås oförändrad, dock bör frase-ringstecknen // i denna melodi - som ändå har blandad taktart - bytas ut mot fjärdedelspauser.

G 252 H 167 1921:167

255

1. Till den himmel som för alla
är så gränslös som Guds nåd
ingen finns som inte kallas.
Ingen har av Gud glömts bort.
Jesus Kristus tar emot
den som tvivlar, den som tror.
Han på torg och gator kallar.
Samma frälsning ger han alla.

2. Du som trött av slit och möda
under krav och bördor går:
kom till mig, jag delar bördan.
Vila, frihet, kraft du får.
Och du vilseförde, kom,
vill du leva, o vänd om,
överge den breda vägen.
I sitt ord han oss så säger.

3. Den som ändå hjärtat sluter
när han kallar oss i nåd,

den som stänger honom ute
och sin egen väg vill gå,
den som, fast Guds ord han har,
i sin synd dock lever kvar
har sin egen dödsdom skrivit,
utestängt sig själv från livet.

4. Jesus, gör mig angelägen
att en gång få evigt liv.
Du till himlen visat vägen.
Följ mig, Jesus, led mig dit.
Du som gav ditt liv för mig,
låt mig hålla fast vid dig,
att jag, skyddad i all fara,
nu och alltid din får vara.

J Åström 1816
Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Prosten och kyrkoherden i Uppsala ärkestift, Johan Åström (1767-1844) blev Wallins främste medhjälpare under senare skedet av arbetet med 1819 års psalmbok och han kom att utöva mycket stort inflytande över Wallin. Åström tjänstgjorde först och främst som granskare, men han gjorde även översättningar och fick också anmodan av Wallin att skriva psalmer om särskilda ämnen. "Store Gud vad skall jag göra" är en av Wallin beställd psalm om nådevalet (enl brev i oktober 1815). Psalmerna kan visserligen betraktas som original, men den står ändå i visst beroendeförhållande till en psalm om samma ämne av den pietistiske teologen Johann Jacob Rambach, "Von dem Ratschluss Gottes". Åström har också använt sig av samma meter.

Man märker i denna psalm inget av Åströms upplysningsfärgade kristendom, vilken är skönjbar i andra av hans psalmer. Tvärtom framställs de första stadierna av nådens ordning i enlighet med strängt ortodox uppfattning. De båda första verserna ger uttryck åt själens bävande oro inför frågan om utkorelse till salighet

eller förtappelse. I den tredje versen hänvisas till försö-
ningen.

I vår nuvarande psalmbok börjar psalmen med den ursprungliga
vers fyra, "Till den himmel som blir allas /.../ Ingen är som
icke kallas". Guds kallelse och kärlek kommer därmed att fram-
tona på ett helt annat sätt än i 1819 års version. Verserna 4-7
intogs i det närmaste oförändrade i 1937 års psalmbok.

1819:163

Bearbetarens kommentar

Bearbetningen av v 1:1-4 har gjorts för att förankra psalmen i
Joh 3:16 och liknande ord. Har uppfattat psalmen som en evan-
gelisationspsalm. Därför fortsätter strofen med att budskapet
ska gå ut på gator och torg.

Salighet och kallelse är ord som gärna användes när man predi-
kade efter salighetens ordning. Ord som huld och trägen, fräck
i lastens överdåd och liknande gör att den blir främmande för
oss. I denna psalm som i många andra, särskilt från 1800-talet,
lägger man i Jesu mun ord som kan ha sin anknytning till vad
Jesus sagt, men som genom sin poetiska högtidlighet inte ger oss
något intryck av att det är äkta Jesusord, "Nåden, friden, sa-
ligheten/ Jag åt sorgsna själar vann." I bearbetningens v 2 har
en närmare anknytning gjorts till Matt 11:28 "Kom till mig, alla
ni som är tyngda av bördor; jag skall skänka er vila" enligt
nyöversättningen av NT.

AF

257

1. Vak upp! Hör ropet ljuder! Gud kallar på dig än och nådens sol dig bjuder en bättringsdag igen. Men tar du ej tillvara vad livets Gud dig gav skall du för honom svara en gång på domens dag.	Gör bot och välj den vägen som leder dig till frid. Vill du den nåd förnimma, som ges åt dig ännu, så tänk var dag, var timma att nu är tid, blott nu.
2. Vak upp! Hör Herren säger: Nu är din frälsnings tid.	F M Franzén 1812 1816 Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Franzéns bättringspsalm från 1812 "Wak upp! hör, väkten ljuder"
speglar de samtida apokalyptisk-eskatologiska stämningarna,
vilka hade samband med den politiskt oroliga tiden. Mer direkt
synes denna psalm, liksom "Bereden väg" och "Vad ljus över
griften", ha inspirerats av kyrkoherde P J Häggmans tal på en

sammanskomst i Evangeliska Sällskapet i mars samma år, då han gav en eskatologisk tolkning av världshändelserna.

Hotet om den nära förestående domen målas i denna psalm upp med en för Franzén kännetecknande visionär kraft. Det bibliska underlaget är Upp 10. Efter den dramatiska upptakten med varningsropet "Vak upp hör väkten ljuder Från Sions murar än", som närmast alluderar på gammaltestamentliga texter, såsom Jes 62:6 men även på Ef 5:12, framträder bilden av den apokalyptiska härrolden, en ängel i kosmisk gestalt, som ropar ut att denna tids-ålder nått sitt slut, "ingen tid är mer". Den vers i vilken denna syn tar gestalt har Franzén själv tagit bort vid bearbetningen för 1819 års psalmbok. Det dramatiskt visuella har försvunnit till förmån för en bot- och bättringsförkunnelse i bildlös stil.

Psalmen bearbetades språkligt och innehållsligt-teologiskt för 1937 års psalmbok. Den makabra bilden med ursprung i medeltidens och barockens gravdiktning har lyfts ut ("Att synden hopplöst minnas O mask, som ej ger ro"). Andra och tredje verserna har dragits samman, varvid framställningen av förtappelsens möjlighet poängteras mindre.

1819:165

Bearbetarens kommentar

Som framgår ovan har redan Franzén avdramatiserat den ursprungliga psalmen. Bearbetningen har rört sig ytterligare ett steg i samma riktning. Det är orsaken till att "väkten" som ljuder från Sions murar försvunnit. Det är en bild som har biblisk förankring och stämning. Men är nu ändå främmande för de flesta. I sin nyversion passar psalmen på en söndag som 10:e efter Trefaldighet. Temat "Förspilda tillfällen" har mer blivit dess centrala tema, som det ju också är i originalet.

AF

259

1. Skingra, Herre, tvivlets dimma!
Låt mig ljus i ljuset se!
Låt i tron mig få förnimma
att du ensam frälsning ger,
att den väg som du har banat
är den enda jag kan gå
för att liv och räddning få.

Låt mig från min synd befriad
och från ångerns bittra kval
mer och mer det landet nalkas
där allt mörker skingrat är,
ty du själv är solen där.

2. Lys mig, led mig genom livet!
Var mitt ljus i dödens dal!

J Åström 1816
Bearb J A Hellström 1979

Textkommentar

Liksom nr 255 "Till den himmel som blir allas" är denna psalm av Johan Aström beställd av Wallin. I flera avseenden är detta en psalm om upplysning. Dess ämne är det stadium i nådens ordning som kallas upplysningen, och ljussymbolik dominerar bildspråket. Aströms av neologien färgade teologi går i dagen i ordval och bildspråk; psalmens jag ber om upplysning, om att kunna skåda och förstå och om att få vägledning genom Kristus, ljuset. Men den näst sista strofen är klart kristocentrisk: "Den väg som Jesus banat är den enda jag kan gå". Kunskapens väg leder inte till frälsning. Psalmen tillkom 1816 men omarbetades flera gånger, innan den upptogs i 1819 års psalmbok; de sex stroforna blev till fem och i sista strofen infördes livsvandringsmotivet och bilden av himlen som ett land, bildspråk som Wallin gärna använde.

Då psalmen intogs i 1937 års psalmbok uteslöts den tredje strofen, vilken innehåller en komplicerad bild: "Lagens blixt vid korset faller Släckt uti det dyra blod". De flesta övriga samfund som upptagit psalmen har endast med de båda sista stroforna och psalmen börjar liksom i föreliggande bearbetning: "Skingra Gud all tvivlans dimma". Genom att de inledande stroforna om Andens upplysning och om syndakänedom tagits bort har man fått en psalm med temat Guds ledning och i bildspråket är ljus- och vandringsmetaforiken helt genomförd.

1819:168

Bearbetarens kommentar

Liksom flera av mina andra bearbetningar är denna version en kompromiss mellan egna föresatser och referenternas synpunkter. Själv skulle jag alltså ha önskat en något mera ingående bearbetning och språklig förenkling.

I vers 1:2 står nu som alternativ 1 - enligt de flesta referenters önskemål - "ljus i ljuset" i enlighet med originaltexten. Själv skulle jag föredra "ljus i mörkret" vilket skulle göra raden begriplig även för icke bibelsprängda kyrkobesökare.

Att v 1 och 2 enligt vår nuvarande psalmbok skulle strykas ingick i förutsättningarna för min bearbetning. Det är alltså inte min egen åtgärd - men jag tycker att strykningen är motiverad.

JAH

260

1. Vart flyr jag för Gud
och hans eviga lag?
Den drabbar mig nära och fjärran.
Hur skall jag på domens förfärliga
dag
väl kunna bestå inför Herran?
Gud vare mig syndare nådig.

2. Jag bävar, då jag uppåt
himmelen ser:
där står mina synder beskrivna.
Och vänder mot jorden jag
ögonen ner:
se där är de alla bedrivna.
Gud vare mig syndare nådig.

3. Vart skall jag mig vända.
var finner jag tröst
i denna min jämmer och smärta?
Förskräckt jag av ångest
mig slår för det bröst,
som hyser mitt syndiga hjärta.
Gud vare mig syndare nådig.

4. O du som mig skapat, min Frälsare
bliv,
mig led och mig styrk med din Ande.
Din frid mitt oroliga samvete giv.
Din tröst låt med tårarna blandas.
Gud vare mig syndare nådig.

5. O Jesus, det blodet, som talar
så milt,
ditt blod, som från korset flöt
neder,
giv att de på mig ej må bliva
förspillt.
På dig jag förtröstar och beder:
Gud vare mig syndare nådig.

O Kolmodin 1734
K Dahl 1807
F M Franzén 1814
Bearb 1977

Musikkommentar

Denna folkmelodi, före Wallin brukad till texten "Himmelriket liknas widh tijo jungfrur" och tidigast funnen i Kangasala-hs 1624 (T I Haapalainen gissar på danskt ursprung för både text och melodi) bör behållas oförändrad.

G 214 H 170 1921:170

265

1. Ingen hinner fram till den eviga ron
som sig ej eldigt framtränger.
Själen måste utstå
en kamp för den tron
varpå vår salighet hänger.
Porten kallas trång,
och vägen heter smal,
hela Herrens nåd är ställd uti
ditt val,
men här gäller tränga,
ja, tränga sig fram,
annars är himlen förlorad.
2. Hinder finns det många.
Gör motstånd min själ,
satan dig nåden ej unnar.
Träng dig genom allt
som vill hindra ditt väl,
övergiv tomhetens brunnar.
Lyd ej hennes röst,
som ropar: Följ med oss.
Ty min dyra själ, du måste då
förgås.
Nej, för Jesu kärlek, jag råder
och ber:
Strid i Guds kraft för din krona.
3. Härlighetens himmel är värd
all din flit,
värd all din bön och din längtan.
Ingen ångrar sig, som har väl
hunnit dit,
kronan förtjänar din trängtan.
Därför vakna upp och se dig
flitigt om,
gör dig nu beredd till Herrens
stora dom.
Bröllopskläder fordras
av var och en själ,
som in i staden skall komma.
4. Aldrig blir du insläppt
i himmelens land,
tro mig, o själ, vad jag säger,
aldrig kastas ankar
på himmelens strand,
om du sann tro icke äger.
Tron skall rädda dig,
så framt du räddas skall;
därför, käre, hör
och res dig från ditt fall,
bättra dig och tro Jesu
ljuvliga ord.
Detta, ja, detta är vägen.
5. Hela vida världen Gud bjuder
och ber:
Kämpa för sällhetens krona.
Herren vill av nåd dig
den skatten visst ge,
sträva därefter i trona.
Himlafaderns hand
är utsträckt till din själ,
Frälsarn klappar på,
han ömmar för ditt väl,
nådens helge Ande vill störa
din sömn.
Salig är du, om du vaknar.

L Linderot 1815
Bearb L Lindman 1981

Musikkommentar

Melodin, som upptogs jämte texten i Sionstoner 1889, behålls oförändrad. B-melodin utgår.

1921:576

266

1. Två väldiga strider om människans själ
att helt i sin lydnad den taga.

Den ene han vill hennes eviga väl
och kommer med tuktan och aga.

Den andre vill se henne

fången och snärd,
förvillar med smicker

och lockar med flärd
och tänker blott på att bedraga.

2. Den ene den gode Guds Ande är,
som bjuder oss frid och förskoning.

Vår Hjälpare är han, som syndaren lär
i Kristus att vinna försoning.

I mörker och synd går den andre fram,
han börjar i lögn och slutar i skam.

Förbannelse heter hans boning.

3. Så välj nu, o människa, välj, medan tid
du äger att än dig besinna.

Slut aldrig med lustan och frestaren frid,

vad skulle du därpå väl vinna?

Den icke betänker sitt eviga väl,
men binder i stoftet sin fattiga

själ,
skall aldrig till himmelen hinna.

4. Men salig är den som vill
höra Guds ord

och vet att dess salighet gömma.
För honom blir nåden i evighet

spord,
när Herren all världen skall döma.

Guds helige Ande, mig mana och
lär

att söka av hjärtat vad ovan till
är

och aldrig min Frälsare glömma.

A T Strömberg 1883?

Bearb 1977

Musikkommentar

Melodin av B Waldis 1553, i Sverige först i Kangasala-hs 1624,
behålls oförändrad.

G 22 H 151 Z 5609 (4518)

267

1. En dunkel örtagård jag vet,
vars port jag ofta nalkas.

Den lockar med sin enslighet,
när dagen börjar svalkas.

Därinne är min bäste vän,
men jag vid porten dröjer än.

2. Jag vet ett vatten, friskt och klart;
var afton kan jag höra

det sorla djupt och underbart,
när andra ljud ej störa.

Jag kunde nå det med min hand,
men törstar än vid källans rand.

3. Jag vet en gammal väg att gå,
när morgon åter randas.

Den leder upp mot höjder blå,
där lätt och fritt jag andas.

Från kraft till kraft den vägen bär,
men sällan, sällan går jag där.

4. O Herre, led mig i din vård
den väg jag gått så sällan,

för in mig i din örtagård
och släck min törst i källan.

Du vet ju allt vad i mig är,
du vet ju att jag har dig kär.

E Liedgren 1919

Bearb 1977

Musikkommentar

Melodin, av B Berglund 1937, ger i sin rytmiska utformning and-
ningssvårigheter. Vi föreslår den lätta omrytmisering som den
finlandssvenska psalmboken har gjort:

♩ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | ♪ etc

269

1. I dig, o Herre Jesus Krist
mitt enda hopp jag äger.
Det är hos dig som hjälpen finns.
Din tröst allt ont uppväger.
Från världens skapelse tills nu
finns ingen enda mer än du
som i allt trångmål hjälp kan ge.
Till dig jag ber.
Du ensam allting vet och ser.

2. Min synd är stor. Dess börda blir
allt tyngre i mitt hjärta.
O Jesus, lös mig, gör mig fri
genom din död och smärta.
Du all min skuld har plånat ut,
rättfärdig ställt mig inför Gud.
Vad du mig lovat, låt mig få.
Ge mig din nåd,
att aldrig bort jag från dig går.

3. Ge mig av din barmhärtighet
den tro som mig bevarar.
Låt mig din stora kärlek se

och innerligt erfar.
Att älska dig, o Gud, mig lär,
att som mig själv ha nästan kär.
Kom, var hos mig i liv och död.
I all min nöd
finns det då ingen verklig nöd.

4. Ära ske Gud, som från sin tron
till oss i nåd ser neder,
och Jesus Krist, hans ende Son,
som för oss alla beder,
och Anden, Hjälparen som lär
oss se och gå Guds sannings väg
att vi kan vandra i hans ljus,
på jorden nu
tills vi en gång får skåda Gud.

K Hubert 1540
L P Gothus 1564
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1977

Bearbetarens kommentar

En rakt på sak-återgivning av reformationens centrala trosupp-
levelse och förkunnelse, rättfärdiggörelsen genom tron. Med ett
starkt bildspråk som i v 1 framhålls det att Jesus är vår ende
hjälpare. Psalmerna är personlig, det finns en innerlig fromhet
och en trons glädjeupplevelse i den som i v 3. - Två verser ur
den tyska texten (EKG 166) ger en bild av dess karaktär: De lyder
i prosaöversättning så här:

v 1. Endast till dig, Herr Jesus Kristus,/ står mitt hopp på jor-
den./ Jag vet att du är min tröstare,/ ingen annan tröst kan jag
få./ Från begynnelsen är ingenting utvalt,/ på jorden har ingen
människa blivit född/ som kan hjälpa mig ur nöd;/ jag enropar
dig,/ som jag har satt min lit till.

v 3. Ge mig efter din barmhärtighet/ den sanna kristna tron,/
så att jag innerligt må betrakta/ din ljuvlighet,/älska dig över
allting/och min nästa liksom mig själv./ På slutet (= i min sista
stund) sänd mig din hjälp,/ så att genast/ satans list vänder sig
från mig.

Den svenska översättningen är gjord av Laurentius Petri Gothus
i En liden Tröstebock 1564 och togs relativt oförändrad in i
1695 års psalmbok.

Ibland med tunga formuleringar som i v 1 "Från ewig tid är ingen
utkorad, I werlden ingen människa boren", Innerligheten är inte
borttappad. I v 3 "På thet jag tina kärlighet/ Må innerlig röna".
I v 4: "Ära ske Gud i sin högsta thron,/Alles wår käre Fader".

Med 1819 års bearbetning har texten fått en mer allmänt hållen psalmstil. Den djupa bibelförankringen har försvagats, därmed också framställningen av det för alla tider gällande och fullbordade försoningsverket. Det inskränks i v 2 till att gälla ångerns och farans stund. Därmed är också grunden till lovsången i v 4 försvagad. Ett betydande positivt värde har tillförts 1819 genom att Jesus i v 4 blir vår förebedjare.

I 1695 års psalmbok finns assonanser som utkorad-boren, throna-röna, thron-Son, Fader-bewarar.

1695:240 1819=1937 EKG 166

AF

Musikkommentar

Den kraftfulla melodin från 1541 är alltsedan H utjämnad på ett sätt som gör andningsbekymren påtagliga. Vi föreslår den i förhållande till 1500-talsformen förenklade versionen i alt melodi (som NK har och även EKG frånsett första tonens notvärde). Textbearbetningen är anpassad till denna form; särskild omsorg har nedlagts på v 4, som förekommer som Laudamus-alternativ i mässan. Denna form är upptagen i 1976 års gudstjänstordning. Som b-form behålls dock 1939 års version (liksom i GO 76).

G 240 H 194 1921:194 EKG 166 NK 50 Z 7292

278

1. Ur djupen ropar jag till dig.
Så hör mig, Gud, och svara,
var mild, ha tålmod med mig
och lyssna till min klagan.
Om du vill ställa mig till doms
och räkna med allt ont jag gjort,
då är jag utan räddning.

2. Ej ens det bästa i mitt liv
är nog att ge som gåva.
Från synden blir jag inte fri,
om inte du förlåter.
Du ingen större längtan har
än att jag tror och blir ditt barn
och av din nåd vill leva.

3. Nu vill jag på mig själv ej mer,
ej på mitt eget bygga
men söka dig, som ensam ger
mitt hjärta frid och trygghet,
förtrösta på vad du har gjort,
vad du mig lovat i ditt ord.
Från dig min hjälp jag väntar.

4. Och dröjer den så skall jag ej
ge upp och ej förtvivla,
ej tröttna på att be till dig,
som aldrig skall mig svika.
Om natten än blir mörk och lång,
så tar den ändå slut en gång
och morgonen skall komma.

5. Vår ondska och vår synd är
stor.
Långt större är dock nåden.
Gud är hos oss och ger oss tro,
där natt och ångest råder.
Jag tackar honom och är glad.
Han all min synd förlåtit har.
Dig, Gud, ske pris och ära!

M Luther 1524

O Petri 1536

Bearb A Frostenson 1977

Textkommentar

Lutherpsalmen "Aus tiefer Not schrei ich zu dir" utgår från psaltarpsalm 130 De profundis, "Ur djupen ropar jag till dig". Men det är inte fråga om någon parafras, utan Luther har behandlat psaltarpsalmen mycket fritt och tolkat den utifrån Nya testamentet, särskilt Romarbrevet. Han har utvidgat det han funnit vara centralt: syndaförlåtelsen av nåd. Psalmen har tidigt använts som begravningspsalm och ingick bland hans år 1524 utgivna samling med begravningspsalmer.

Olaus Petri har i sin översättning fått fram det evangeliska budskapet, men översättningen är ganska otymplig. Psalmen användes tidigt som begynnelsepsalm till den svenska mässan och föreskrivs i kyrkoordningen från 1571 som alternativ, då inte introitus sjunges på latin. Översättningen från 1536 års psalmbok infördes oförändrad i 1695 års psalmbok. Men i 1819 års psalmbok har vi Wallins bearbetning, vilken står kvar oförändrad i vår nuvarande psalmbok.

1695:99 1819=1937 EKG 195

Bearbetarens kommentar

Vers 2-4 av Lutherpsalmen lyder i prosaöversättning:

2. Inför dig räknas inget annat än (din) nåd och godhet, /för att synden skall bli förlåten;/vad vi gör, är förgäves/även i det bästa (människo-)liv./Inför dig kan ingen berömma sig,/därför måste alla frukta dig/ och leva av din nåd.
3. Därför vill jag hoppas på Gud,/inte bygga på min förtjänst;/ på honom skall mitt hjärta förlita sig/och ha förtroende för hans godhet/som tillsäges mig av hans dyrbara ord;/det är min tillförsikt och pålitliga skatt,/ den vill jag alltid vänta på.
4. Och om det än dröjer ända till natten/och åter till morgonen,/ skall mitt hjärta inte förtvivla på Guds makt/eller bekymra sig./Så skall det rätta Israel göra,/som är fött av Anden,/ och vänta på sin Gud.

Bakom psalmen kan man tycka sig höra Staupitz ord till Luther: "Den sanna boten väckes av Guds kärlek." Boten kommer ur förtrostan på den gudomliga godheten. Det är denna som framhävs särskilt i v 2 och 3. I den svenska översättningen betonas mer självprövningen och rannsakan.

Psalmen blir tyngre, också trängre. Vers 2 har en negativ början: "Så är oss nu ej annan råd/ att synden från oss skilja/ än flv i trone till din nåd,/din evigt goda vilja" (1937). Olaus Petri betonar rättfärdiggörelsen som ett Guds verk, inte bara som en mänsklig tillflykt: "Så är oss nu ej annor råd,/ Synden ifrån oss skilja,/ Utan att tu gör med oss nåd/ Af tinom goda vilja." (1695). I v 4 infördes ett moment av självprövning som inte har någon motsvarighet hos Luther. Han bygger på psaltarordet: "Min själ väntar efter Herren, mer än väktarna efter morgonen." I en återgivning som är starkt personlig och själavårdande.

I 1819 års bearbetning finns en del trossmässiga glidningar bort från originalet och evangeliet. Det är inte hoppet om frälsningsstunden utan frälsningen man skall bygga på Gud. Man skall inte förtrösta på sig själv, utan åkalla Guds nåd, säger Olaus Petri i sin översättning. Vers 5: Gud hjälper inte den som tror. "Han hjälper mig, ty thet tror jag", skriver Olaus Petri i sin översättning.

Hos Luther anknyter den sista versen till Israel, enligt psaltartexten. Dessa rader har ersatts av Olaus Petri, vilket måste betraktas som en vinst. Psalmen har en rad föråldrade ord och satsbildningar, vilket kan vara orsaken till att den används av knappt hälften av de tillfrågade i SCB-undersökningen.

AF

Musikkommentar

Luthers (?) melodi från 1524 behålls helt i originalgestalt frånsett en rytmisk förenkling av 5:e frasen (=alt melodi, NK).

G 99 H 182 1921:182 EKG 195 NK 27 Z 4437

279

1. Till dig ur hjärtegrunden
jag ropar i min nöd.
Du för din hjälp vet stunden.
O Gud, du hör min bön.
Om natten och om dagen
är du mig nära, Gud.
Min längtan och min klagan,
allt ser och känner du.

2. Vem kan så felfri vara,
att han för dig består,
och vem kan sig försvara,
om du till doms vill gå?
Jag är din nåd ej värdig.
I nåd dock till mig se
och hjälp att jag botfärdig
min synd nu överger.

3. Min tro, mitt hopp jag ställer
på löftet du mig gett
att i den dom du fäller

skall nåd gå före rätt.
Du, som mig utranssakar,
till dig jag längtar mer
än väktaren som vakar
till dess han dagen ser.

4. Guds Israel till Herren
i tro och bot dig vänd.
Han både när och fjärran
bland folken blir bekänd.
Han är vårt liv, vår hälsa.
Förlåtelse han ger.
Oss alla vill han frälsa
i stor barmhärtighet.

C Marot 1539
A Lobwasser 1573
L Wivallius 1625
Bearb A Frostenson 1980

Textkommentar

Denna psalm går tillbaka på en psaltarparafras av den franske diktaren och hovmannen Clement Marot (1497-1544). Hans psaltarparafraser blev mycket omtyckta och till deras popularitet bidrog säkert melodierna, som hämtats från välkända världsliga visor. Parafrazen över Psaltaren 130 "Du fons de ma pensée" ingick i Calvins 1539 i Strasbourg utgivna psalmbok. I motsats till Luthers dikning över samma psaltarpsalm följer Marots psalm mycket noga psaltartexten och har därför en mer gammaltestamentlig prägel. Marots psalm talar om Guds dom, medan lutherpsalmen mer framhåller Guds nåd och förlåtelse. (Jfr kommentaren till sv ps 278.)

I svensk översättning ("Til tigh aff Hiertans grunde") möter psalmen i tryck första gången 1625. Lars Wiwallius antas ha gjort denna tolkning. I varje fall står det klart, att den utgår från Ambrosius Lobwassers tyska översättning av Marots och Bezas franska psaltare (tr 1573). Den noggrant gjorda svenska översättningen togs in i 1695 års psalmbok i oförändrat skick, men för 1819 års psalmbok gjorde Wallin en språklig bearbetning.

1695:100 1819=1937

Bearbetarens kommentar

Huvudsyftet med bearbetningen har varit att göra den mer språkligt tillgänglig. På en del ställen har den närmare än hittills anslutits till Marots text. Till exempel v 1 där Marot säger "lyssna till mitt rop och min klagan om dagen och om natten." I 1695 står det också närmare den franska texten: "Thet är nu tid och stunde,/ Herre Gud! min bön uptag." Det är ett annat trosinnehåll och bibeldjup än i det wallinska: "Ack, att jag finna kunde,/ O Gud, för dig behag." I v 2 står det att man botfärdig skall överge synden. Wallin har lagt till "ödmjuk". Bearbetningen har gått tillbaka till originalets och de äldre texternas ord om Guds Israel och om den Gud som blir bekänd bland folken. Det är en inskränkning när Wallin talar om honom som blir "av trogna hjärtan känd."

AF

Musikkommentar

Ursprungligen väl en fransk folkmelodi, upptagen i hugenottpsaltaren med texten Au (Du) fons de ma pensée 1539 (Z 5351); en senare version från 1542 (Z 5352) kom att fortleva i en stabil tradering. Medan 1600-talets svenska hss troget bevarar denna senare version (Ålem 1645, Roslagskulla 1693, Riddarholm 1694) sker en plötslig omformning av melodin i G, som sedan dess har varit gängse hos oss. Vi föreslår därför huvudmelodin som enda melodi.

G 100 H 33 1921:183 NK 46 Z 5351/52

280

1. Jag till din måltid bjudits in.
Säg mig, o Gud, att jag är din.
Ge åt mig bröllopskläder.
Långt bort jag kommit ifrån dig,
där ingen stjärna lyser mig,
där ingen vän mig gläder.
Ack, finns i himmel och på jord
ej mer för mig ett tröstens ord
som hjärtats oro släcker
och hoppet åter väcker?

2. Det ordet finns, för mig så kärt,
så fast och all min tilltro värt,
till själens liv och hälsa.
Du Jesus världens synder bar,
du här i världen kommit har
oss syndare att frälsa.
O nådens evangelium,

du som åt rövaren ett rum
i paradiset bereder,
hos Fadern för mig beder.

3. O Jesus, Davids Son till dig
min blick, mitt hjärta vänder sig
och mina händer sträcker.
Gör ångern sann, fast den är sen.
Ge mig ett hjärta som är rent.
Utplåna syndens fläckar.
Ett vilset får som funnet är
nu åter hem till hjorden bär
på dina herdearmar,
o du som dig förbarmar.

J O Wallin 1814
Bearb 1979

Textkommentar

Innehållsmässigt griper denna bot- och bättringspsalm tillbaka på äldre psalmer genom de mycket starka uttrycken för syndakänsla. Särskilt frapperande är detta i den första versen: "usle syndaträl", "mig ångerns låga tär", "mig samvetsmasken gnager". Denna originalpsalm av Wallin publicerades i psalmboksförslaget 1814, men han bearbetade den något, innan den upptogs i 1819 års psalmbok, varifrån den sedan fördes över till vår nuvarande. Det bibliska underlaget för verserna 2-3 är liknelsen om den stora måltiden i Luk 14:16-24 och liknelsen om kungasörens bröllop i Matt 22:3-14. I anslutning till äldre bibelöversättningar talar Wallin här om nattvard i stället för måltid, vilket idag leder tanken till nattvard i speciell mening, den sakramentala måltiden. Det huvudsakliga innehållet i dessa verser (2-3) rör själens ängslan och bävan inför förtappelsens möjlighet. De många frågorna ger här eftertryck åt innehållet. Det befriande evangeliska budskapet möter i v 5. Psalmen slutar med en bön till den gode herden med anspelning på liknelsen om det borttappade fåret (Luk 15).

1819=1937

Psalmen har flera bearbetare. En av dem har givit följande kommentar.

Som ovan beskrivits kan man nog uppleva psalmen litterärt, så tycker jag själv om den. Men tror att anhopningen av frågor här verkar alienerande. Är man i sådana situationer frågar man nog inte så vältaligt. I bearbetningen har jag i enl kommitténs mening börjat med v 2:1-2 och där gjort en sammanfattning av nuvarande v 2-4 som en bakgrund.

Vi har här stöd av SCB. De tre första stroferna har enligt SCB-undersökningen mycket liten användning. Nära hälften av de tillfrågade prästerna anser dem vara oanvändbara.

Genom en bearbetning som denna - eller liknande - kan man få fram en psalm, som är stark och samlad. Mänskan står där med sin existentiella fråga, psalmen blir både bön och tillsägelse om den erbjudna nåden.

Den alternativa melodi som skall användas har lång upptakt. Psalmerna vinner i sångbarhet genom att raderna, så långt som möjligt, får en betonad första stavelse. "Det ordet finns" (v 2) här är bättre än "Det finns ett ord".

Musikkommentar

B Waldis' melodi förekommer i de flesta av 1600-talets hss alltifrån Olaus Erics sångbok o 1600 i en mycket enhetlig tradering; G ger en något annorlunda melodisk-rytmisk form, som sedan dess har vidareförts till 1939. Alt melodi, som här föreslås, är en restaurering i anslutning till den äldre traditionen, som är både andningsvänligare och estetiskt överlägsen den yngre.

G 68 H 39 1921:184 Z 7737

283

1. Min synd, o Gud,
mot dina bud
är mig så tung att minnas,
och ingenstans
en hjälp jag kan
i denna världen finna.
2. Om än jag går
i dagar, år,
ja, längst till världens ända,
finns där ändå
ej ens en vrå
där jag min synd kan lämna.
3. Jag flyr till dig.
Förskjut ej mig,
av nåd ditt barn förskona.
Din stränga rätt
åsidosätt,
din Son har allt försonat.
4. Vår skuld är vår.
Det straff vi får
vår egen synd bereder.
Så ge oss här
vad bittert är
om det till bättring leder.
5. O Jesus god,
ge tålmod,
sann tro och lydigt hjärta.
Låt aldrig mig
förlora dig
i glädje eller smärta.
6. Gör du med mig
som gott syns dig,
- hjälp du själv korset bära
och, Herre blid,
till evig tid
bli varje dag mig nära.
7. Som markens djur
vid hagelskur
och åska grips av skygghet
och fågeln då
i trädens hål
flyr in och där får trygghet,
8. o Jesus, så
till dina sår
min tillflykt vill jag taga
när synd och död
mig bragt i nöd.
Din frid mig då bevarar.
9. Fast själ och kropp
skall skiljas åt
jag ändå inte rädes.
Ett vet jag visst:
i dig, o Krist,
har jag en evig glädje.
10. Gud, Fader, Son
på himlens tron
och du, Guds helge Ande
tag tvivlen bort
och låt mig få
vad Kristus lovat. Amen.

Okänd tysk förf 1613
Övers 1673
Bearb A Frostenson 1980

Textkommentar

Författarskapet till denna botpsalm, "Ach, Gott und Herr", har länge varit omtvistat, men de flesta tycks mena, att Martin Rutilius (1551-1618), ärkediakon i Weimar, har skrivit de första sex stroferna, vilka kan dateras till 1604. Dessa strofer ansluter sig till botpsalmerna 6 och 38 i Psaltaren, och det viktigaste innehållet är bön om förlåtelse, om tålmod under korsbärandet och om befrielse från de eviga straffen för Kristi försonings skull. Psalmerna blev mycket omtyckta och tillfördes flera strofer och förekom så i olika versioner. I ett Cantional tryckt i Leipzig 1627, finner man psalmen i den 10-strofiga version, som sedan blev den vanligaste och som ligger till grund för den första svenska översättningen i Åbopsalmboken 1673, "Ach, Gud och Herr". I de tillagda stroferna i den längre tyska

versionen jämföres själen med en fågel. Som fågeln flyr undan ovädret till det ihåliga trädet, så flyr själen till Kristi sår. Denna sårsymbolik som har rötter i medeltida mystik, är vanligare i de tyska 1600-talspsalmerna än i de svenska översättningarna. I den tyska texten avslutas psalmen med en lovprisning av treenigheten, men i den svenska översättningen har denna strof bödens form. I övrigt följer den svenska tolkningen väl den tyska texten. I 1695 års psalmbok har den sista strofen en annan version, men annars är avvikelserna från Åbo-psalmboken få.

För 1819 års psalmbok bearbetades psalmen och fick den utformning som den också har i vår nuvarande psalmbok. Ingressen ändrades till: "Min synd, o Gud, mot dina bud". Vidare retuscherades ålderdomliga uttryck, rytmen blev mer lättflytande, rimmen renare. Sårsymboliken har avlägsnats i verserna 8 och 9, medan jämförelsen med fågeln och själen är kvar.

1695:253 1819=1937(i stort) EKG 168

Bearbetarens kommentar

Den svenska översättningen, först tryckt i Åbopsalmboken 1673, återger med stor trohet den tyska texten från 1627. Avvikelser görs bara i v 7, 8 och 10. De är små i v 7 och 8. Den tyska texten talar om "ein Vögelein", en liten fågel, som undan det häftiga ovädret söker skydd i ett ihåligt träd, där den kanske har sitt bo. Så, fortsätter den tyska psalmen, har jag min tillflykt i Jesu sårs hål.

Den svenske översättaren har gett versen en större konkretion och gjort den till en av de finaste poesibilderna vi har i gammalsvensk psalm. "Som foglar små, när dundra må, Snart flyga bort, Hvar til sin ort, I holic trä sig täcka.--- Så äro min /Tilflygt fem din/Sår, Herre Jesu fromme". Den tyska förlagan slutar efter invokation till Treenigheten: "Tvivla inte, Kristus säger: den som tror blir salig. Amen." I 1695 års psalmbok lyder motsvarande ställe "Upptag min bön,/Och mig ej sön,/ Hwad jag begärrar. Amen".

I 1819 års bearbetning sker en mindre förändring i vers 5, som 1695 lyder "Lät aldrig mig/Upsätelig/Min himelsdel försätta". Assonansen ersätts här med hjärta-smärta.- I v 7-8 försvinner den inte bara poetiska bilden av Jesu sår.

AF

Musikkommentar

Melodin från 1625, omformad 1655, föreslås enligt alt melodi (= EKG).

G 253 H 187 1921:187 EKG 168 Z 2050/51

288

1. O Jesus Krist,
i dig mitt liv,
mitt enda hopp jag äger.
Jag tror på dig.
O, var hos mig,
låt ordet bli
det ljus som visar vägen.

2. Dig, Herre, vill
jag höra till
och dig i sanning dyrka.
Du är min Gud
och livet ut
min hjälp är du.
Du själv min tro vill styrka.

3. Nu helt åt dig
jag lämnar mig.
Låt ske med mig din vilja,
O du mitt stöd,
ej lust, ej nöd
ej liv, ej död
skall från din nåd mig skilja.

4. Jag all min lit
har ställt till dig.
Du, Jesus, är min Herre.
I all min nöd
är du min tröst.

Ditt ord, din röst
de är mitt hjärtas glädje.

5. Det vet jag visst,
o Jesus Krist,
du mig ej ensam lämnar.
Du säger själv:
Jag är hos den,
som ber om hjälp
Du ont till gott kan vända.

6. Oss hjälp, o Gud
i dina bud
här vandra så tillsammans
att vi hos dig
evinnerlig
i himmelrik
får leva saligt. Amen.

H Christensen Sthen 1591
S A Forsius 1614
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1976

Textkommentar

Från den förste danske psalmdiktaren av betydelse, Hans Christensen Sthen (1544-1610) härstammar den kristocentriska psalmen "Herre Jesu Christ Min Frelser du est". Den ingick i hans 1589 utgivna *En liden Vandrebog*, en bönbok för enskild andakt. Sthen, som var kyrkoherde och prost i Malmö, tillhörde sin tids lärda män och publicerade en rad skrifter på vers och prosa. Ofta hämtade han inspiration till sina psalmer från samtida folkliga visor och utnyttjade deras bilder och tekniska uppbyggnad. Gärna använde han sig av melodier från världsliga visor och för denna psalm hänvisas till en kärleksvisa. Men även om förebilder kan tas fram till hans psalmer har de en starkt personlig prägel. "Herre Jesu Krist" är en akrostikonpsalm (de första bokstäverna i var strof bildar orden HANS, ANNO) Enligt den senaste forskningen tycks den vara inspirerad av samtida apokalyptiska förväntningar just till det år psalmen måste ha skrivits, 1588.

I en mycket trogen svensk översättning återfinnes psalmen bland kors- och botpsalmerna i Forsius' *Andeliga Psalmer och Wisor* från 1614. Oförändrad kom den med i 1695 års psalmbok, och efter lätt bearbetning av Wallin togs den in i 1819 års psalmbok. Samma version finns i vår nuvarande psalmbok.

1695:195 1819=1937

Bearbetarens kommentar

Psalmen är i sin äldsta bevarande danska version och i den svenska översättningen från 1614, som också står i 1695 års psalmbok, en personlig, kristuscentrerad, adjektivfri bönepsalm. Den är skriven i jagform, ändå är Jesus-bilden helt dominerande. I 1819 års version kommer jaget på ett annat sätt i förgrunden genom beskrivningar av det svaga hjärtat, den ymniga trösten, den ljuva rösten etc. I föreliggande bearbetning kan följande noteras.

Vers 1:4-5 efter Sthen: "Jeg troer paa dig Forlad icke mig."
Därefter talas om ordet. Liknande lydelse i 1695 års psalmbok.

Vers 2:4ff har förts närmare Sthen: "Du est min Gud laer mig dine
Bud All min Tid ud Du mig i troen styrcke."

Vers 3:1-2 efter Sthen v 4: "Saa inderlig Forlader jeg mig"

Vers 4:4-7 följer den äldre svenska versionens femte strof:
"Tu äst mijn tröst Titt ord och röst, I all min
brist, Mijn hiertans glädie må wara."

Vers 5 Både Sthen och den äldre svenska versionen har ett
personligt talspråk, som gjorts till retorik 1819.

Vers 6:4-8 enligt Sthen v 8: "At wi met dig Evindeligh I himmerig
Kunde leffue i Salighet., Amen."

AF

Musikkommentar

Melodin av E G v Rosén, som upptogs i Ahlströms koralbok 1832 och sedermera ombildades till 3-takt, föreslås oförändrad.

1921:146b

292

1. O Gud, ditt rike ingen ser,
och ingen blir därinne
åt vilken ej din Ande ger
ett sveklöst barnasinne.
Vad jordiskt vett
ej hört och sett,
det skall de trogna äga.
I vad som sker
Guds plan de ser,
hans underbara vägar.

2. Jag vill, men Gud, vad orkar jag
så oren och så bräcklig?
Ty utan dig är viljan svag
och kraften otillräcklig.
Vi kom av jord,
blir åter jord,
men själv du oss har lovat:
i Ancen blir
ett evigt liv
oss givet som din gåva.

3. Mig då, o Gud, din Ande giv,
som syndens makt kan döda
och av sin kraft till evigt liv
på nytt min ande föda.

För tro och hopp
en port slås opp
till himlen, fadershuset.
Men övermod
och kött och blod
för evigt stänges ute.

4. Dock alla är vi barn av dig,
om vi av Anden drives,
och är jag barn, skall också mig
det goda arvet givas.
Bland brist och sorg
jag i din nåd
min tröstekälla finner,
min själaro
uti den tro
som världen övervinner.

J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1978

Bearbetarens kommentar

En Wallinspsalm av äkta halt, med stark känsla och personligt engagerande; något som bl a märks av de frågor som den sjungande ställer. Den har varit mycket använd men synes nu vara på snabbt sjunkande. I mer än hälften av församlingarnas används den inte. De tre sista verserna är så gott som helt ur bruk. Det är sannolikt mest av språkliga skäl man drar sig för att använda dem. Men innehållet är inte heller så särskilt lätt. T e x i v 2.

I föreliggande bearbetning har v 2 och 3 smälts samman till en strof. Ett försök till tolkning har gjorts av de vackra men svåråtkomliga slutraderna i v 1. Särskilt slutorden: "Ser himlens råd förklarar." Man kan gissa att bakom dem ligger en vanlig tanke hos Wallin att det gåtfulla i livet en gång skall få sin förklaring i himlen. Mest kända är de rader som står på hans gravsten: "Jordens oro viker/för den frid som varar/Graven allt förliker/Himlen allt förklarar." Men när det står "himlens råd" ligger det ändå närmare till hands att tänka på de bibliska orden om Guds rådslut eller det himmelska rådslutet. I nyöversättningen av NT används orden Guds plan. Guds plan med den nåd han gav (Gal 3:3), Guds beslut och plan (Apg 2:23), Gud har kallat oss efter sin plan (Apg 20:27), Guds hemliga plan (Upp b 10:7).

1819=1937

AF

Musikkommentar

Melodin av B Waldis 1553 behålls enligt alt melodi, dock med första noten = fjärdedel i kongruens med övriga fraser.

G 94 H 199 1921:199 Z 8097

296

1. Jag vill dig, Gud, med glädje prisa, jag vill dig alltid hålla kär. För all den godhet som du visat till dig mitt tack, min sång jag bär. Jag vill dig alltid höra till och vet att du mitt bästa vill. 2. Jag efter mycket sökt och letat, men sent och sällan efter dig. Så länge har min kärlek tvekat, fast du så högt har älskat mig. Jag blygs för dagarna som flytt och ber dig: gör mitt sinne nytt! 3. Den sällhet världen gav att skörda var bara bländverk, slaveri. Men du har tagit av min börda och rest mig upp och gjort mig fri. Den falska frihet som mig band i ljustet av din blick försvann.	4. All jordens fröjd så snart försvinner, all ära, njutning, rikedom. Om än jag dem med möda vinner, blir själen lika trött och tom. Den enda skatt som gör mig rik, den finner jag, min Gud, i dig. 5. Jag vill dig alltid vara nära, du som i kärlek sökte mig. Låt mig få sjunga till din ära och i min glädje prisa dig. Jag vill dig alltid höra till, jag vet att du mitt bästa vill. J Scheffler 1657 G A Hiärne 1765 K Dahl 1807 Bearb J A Hellström 1979

297

Musik: tysk 1577

Av hjär-tat hål-ler jag dig kär. Du, Je-sus, all min
Ty i den he-la vi-da värld blott otrygg- het och
glädje är. Hos dig vill jag för - bli - va. När all-ting
o -ro är, men du har frid att gi - va.
sviktar,bryts i - tu, min hjälpa - re,mitt hopp är du, min tillflykt
och mitt hjärtas tröst. Du,med ditt blod mig åter - löst. 0
Je - sus Krist,min Frälser -man,min Frälser - man, ack, ba -ra
du mig hjäl-pa kan.

1. Av hjärtat håller jag dig kär.
Du Jesus, all min glädje är.
Hos dig vill jag förbli va.
Ty i den hela vida värld
blott otrygghet och oro är,
men frid har du att giva.
När allting sviktar, bryts itu
min hjälpare, mitt hopp är du,
min tillflykt och mitt hjärtas tröst.
Du med ditt blod mig återlöst.
O Jesus Krist, min Frälserman, min
Frälserman,
ack, bara du mig hjälpa kan.

2. För vad jag är och har och får
jag tackar dig, som allt förmår,
för varje nådegåva.
Så lär mig, Herre, bruka rätt
till andras hjälp vad du mig gett,
så kan jag bäst dig lova.
Allt gott, o Gud, du själv mig lär.
Mot synden var mitt fasta värn.
Ge styrka i min motgångs tid
och från förtvivlan rädda mig.

0 Jesus Krist, ack för din död,
ack för din död
var du min tröst i all min nöd.

3. Sänd, Herre, dina änglar ut
att själen blir vid livets slut
av dem till himlen tagen.
Min kropp som läggs i jorden ned,
låt den få vila i din fred
intill den sista dagen.
Uppväck mig då till evigt liv,
låt mina ögon skåda dig
i glädje stor, o du Guds Son,
försonare på nådens tron.
O Jesus Krist, ack bönhör mig,
ack bönhör mig,
i liv och död jag tillhör dig.

M Schalling 1569
H Ausius 1641
J O Wallin 1807
Bearb 1979

Textkommentar

Psalm 297 har bearbetats av flera personer. En av dessa ger följande kommentar:

1695 års psalmbok följer den tyska texten mycket nära, rad för rad. Den är emellertid rytmiskt oregelbunden. De långa verserna har medfört att språkliga otympligheter kommit in i något högre grad än när det gällt översättningar av korta fyraradiga verser.

I 1819 års återgivning skrudas psalmen i ett kyrkolitterärt språk, som t ex i v 1:4-5: "Ty i den hela vida värld / är idel oro, sorg och flärd". 1695 års psalmbok har med sin återgivning av Ps 73:25 en annan kraft och närhet.

Vers 2:9-10 "Och gör mig tålig och förnöjd/ och över jordens sorger höjd"- det är sagt i många andra psalmer. Den gamla texten går rakt ner i vår verklighet: "Uti all motgång uphållt mig/ och hjälp then draga tolelig."

Vers 3:4-7: "Och låt min trötta kropp i ro/sig vila i sitt tysta bo/ tills där din röst skall höras./Då skall jag klädd i helig skrud/..." 1695 uttrycks det så: "Min kropp som läggs i jorden nid/ låt hwilas uti ro och frid/ In till then sista dagen./Och ifrån döden uppväck mig..."

1695 års text talar i slutraderna om att vi skall se Jesus, det är en annan tyngd och tydlighet än i den abstrakta ordföljden "Och av hans nåd och härlighet/ mig fröjda i all evighet".

1695:290 1819=1937 EKG 247

Den tyska texten i EKG lyder i prosaöversättning:

1. Jag har dig hjärtligt kär, Herre./Jag ber att du inte skall vara långt borta från mig/ med din godhet och din nåd./Jag bryr mig inte om hela världen, frågar efter ingenting i himmel och på jord/bara jag har dig./Om mitt hjärta skulle brista/ är du min tillförsikt/ min del och mitt hjärtas tröst/ du som med ditt blod har återlöst mig./ Herre Jesus Krist, min Gud och Herre låt mig inte komma på skam.
2. Min kropp och själ och vad jag har/är ju din gåva, Herre, i detta arma livet,/ för att jag skall bruka det till din ära/ och till nytta och gagn för min nästa/ vill du ge mig din nåd./ Skydda mig, Herre för falsk lära/ för Satans mord och lögn/ uppehåll mig i allt trångmål/ så att jag tåligt kan uthärda. Herre Jesus Krist, min Herre och Gud trösta min själ i dödens nöd.
3. Ack, Herre, låt din kära ängel/ vid livets slut / bära min själ till Abrahams sköte/. Kroppen vilar i sin sovkammare/ milt, utan kval och plåga/ till den yttersta dagen./ Uppväck mig då från de döda/ att mina ögon ser dig/ i all glädje, o Guds Son/ min Frälsare och min nådetron/ Herre Jesus Krist, bönhör mig. Jag vill evigt prisa dig.

Musikkommentar

Melodin från 1577 är i sin rytmiska utformning ytterst besvärlig ur andningssynpunkt. Vi föreslår melodin oförändrad men rytmen som i EKG (samma rytm har den amerikanska Lutheran Book of Worship 1978).

G 290 H 5 1921:221 EKG 247 Z 8326

298

1. Befall i Herrens händer
din möda och din väg,
och hur sig världen vänder,
hans ord i hjärtat äg.
Ty intet ord är givet
som Herrens ord, så visst.
Det visar väg till livet,
det för dig hem till sist.

2. För lycka, makt och ära
i denna värld ej strid.
Låt sorgen dig ej tära
för denna korta tid.
Det är till andra strider
dig Herren kallat har.
Det är för andra tider
han lönen åt dig spar.

3. Här gäller det att verka
för honom som dig sänt
och låta Anden stärka
det liv som han har tänt.
Här gäller det att söka
först hans rättfärdighet
och sträva att föröka
hans rikes härlighet.

4. Så strid med helig iver
mot mörker, synd och brist
och vet att Kristus giver
dig segerns lön till sist.
I glädjen och i nöden
håll dig till Herrens bud.
Var trofast intill döden
och hoppas allt av Gud.

5. Tro ej han löftet bryter,
tro ej han glömmet dig,
när stormen kring dig ryter
och molnen hopar sig.
Han far på vindens vingar,
gör molnen till sin vagn
och själva skadan tvingar
att tjäna dig till gagn.

6. Var trofast! Natten dagas,
nu purpras österns rand.
Allt mörker skall förjagas
utav den Starkes hand
som ur sitt hus Orion
och morgonstjärnan för
och nåden över Sion
i gryningsdaggen strör.

7. Alltså Guds hjälp förbida
och räds ej mänskors hot.
Är Herren på din sida,
vem kan dig stå emot?
Sin kraft han dem förlänar
som vandrar i hans bud.
Allt till det bästa tjänar
för dem som älskar Gud.

J O Wallin 1816
Bearb B G Hallqvist 1979

299

1. Jag nu den säkra grunden vunnit
som håller hoppets ankar kvar.
Jag i min Frälsare den funnit,
den lades innan världen var.
När himmel och när jord förgår,
orubbligt fast den grunden står.
2. Det finns en Far, som sig förbarmar
mer ömsint än jag fatta kan,
som än med sina starka armar
de vilsegångna tar sig an.
En ständigt öppen famn jag vet,
den heter Guds barmhärtighet.
3. Guds kärlek är som djupa havet,
där all vår synd kan sänkas ner.
I Kristi grav blev allt begravet,
och ingen dom skall drabba mer.
Ty Kristi blod i evighet
högt ropar om barmhärtighet.
4. När onda minnen mig anklagar,
jag söker vid Guds hjärta ro.
Med allt som hopp och mod försvagar
till Kristus skyndar jag i tro.
Då når jag vad jag tryggast vet:
Guds eviga barmhärtighet.
5. Om än till jorden ner jag tryckes,
och ingen vän jag längre har,
om allt i världen undanryckes,

och jag blir ensam lämnad kvar,
en enda tillflykt då jag vet,
och det är Guds barmhärtighet.

6. När i mitt arbete, min strävan,
i allt vad jag mig företar,
jag ser på nytt med sorg och bävan
att mycket fattas varje dag,
min tröst mot all min bristfullhet
jag har i Guds barmhärtighet.

7. Jag lämnar allt åt Herrens vilja.
Han är i nåd och godhet stor,
och intet skall från honom skilja
den som åt honom sig förtror.
I ve och väl jag tror och vet:
Allt vilar på barmhärtighet.

8. På denna grund vill jag förbli,
så länge jag i livet är.
Från den skall intet mig fördriva,
så länge jorden än mig bär.
Sist sjunger jag i evighet:
O djup av Guds barmhärtighet!

J A Rothe 1726
C D af Wirsén 1889
J A Eklund 1911
Bearb L Lindman 1980

302

1. Klippa, du som brast för mig,
låt mig gömma mig i dig.
Vattnet, blodet som går fram
från ditt hjärta, o Guds lamm,
låt det bli en dubbel bot
för min synd och lagens hot.
2. Om jag strävar aldrig så,
räcker ej min kraft ändå
till att lyda helt din lag.
Om jag gråter natt och dag,
står dock syndens fläckar kvar.
Blott i dig jag frälsning har.
3. Intet kan jag giva dig.
Till ditt kors jag sluter mig.
Naken, dig om kläder ber,
hjälplos, upp till nåden ser.

Jag förgås om inte du
i din källa tvår mig nu.

4. Vid vart flyktigt andedrag,
och när jag skall dö en dag,
när till okänt land jag går,
när inför din dom jag står:
Klippa, du som brast för mig,
låt mig gömma mig i dig.

A M Toplady 1776
B Ehrenborg 1856
Bearb B G Hallqvist 1980

Musikkommentar

Melodin av Th Hastings 1830 har via Sionstoner 1889 upptagits i 1939 års koralbok. Föreslås här i originalformen (se Väckelse-tidens melodier, melodipsalmboken s 817), som står mycket nära den inte alldeles enhetliga svenska frikyrkliga traditionen.

307

1. Herren är min herde god,
intet skall mig fattas.
Han mig skänker hopp och mod,
när min styrka mattas.
På hans gröna ängar jag
ljuvlig vila finner,
och vid källan dag för dag
nya krafter vinner.

2. Rätta vägen han mig för,
på sitt löfte tänker.
När jag ropar han mig hör
och mig trygghet skänker.
Inte ens i mörkrets dal
räds jag någon fara.
Gud, min tröst i sorg och kval,
du skall mig bevara.

3. Med din stav du håller vakt
ständigt vid min sida,
att jag av min oväns makt
ej må skada lida.
Bordet dukar du för mig
med din godhets gåva.
I ditt hus, min Gud, jag dig
tacka vill och lova.

A F Runstedt 1908
Bearb L Lindman 1981

Musikkommentar

G Wennerbergs melodi från 1869 föreslås oförändrad.

1921:587

310

1. Gud är vår starkhet och vårt stöd.
Bli stilla, hör hans stämma.
Hans hjälp har prövats i all nöd.
Oss inget mer kan skrämma
om haven än i skälvnings kom,
om hela jorden välvedes om
och bergen sjönk i djupen.

2. Den helgedom all tid består
där ordet blir förkunnat,
där hjärtat tröst och glädje får
ur nådens djupa brunnar.
Ty Herren själv därinne bor.
Sin frälsningsgärning på vår jord
han nu oss låter skåda.

3. Med oss är Herren Sebaot.
Oss Jakobs Gud bevarar.
Vi räds ej längre något hot.
Hans hjälp är störst i faran.
O Fader, Son och Ande giv
oss fred och låt en ström av liv
och himmelsk glädje flöda.

S Heyd 1537?
S A Forsius 1614
J O Wallin 1818
Bearb A Frostenson 1980

Textkommentar

Liksom för Luthers kända kamppsaln Vår Gud är oss en väldig borg är Ps 46 det bibliska underlaget för denna psalm. Men medan Luther använde psaltarpsalmen mycket fritt och tolkade den i ljuset av Nya testamentet, följer författaren till "Gott unser Stärck und Zuversicht" psaltartexten mycket troget. (Jfr kommentaren till nr 279.) Psalmen är troligen skriven av Sebald Heyden (eller Heyd, 1494-1561), verksam som kantor och senare som rektor i Nürnberg, där han spelade en betydande roll vid reformationens genomförande. Som lärare var han progressiv vilket kommer till uttryck i hans läroböcker i latin och musik. Men för eftervärlden är han känd som psalmdiktare.

I svensk tolkning möter psalmen för första gången i Een liten Psalmbok från 1602 (Jens Lyster i Hymnologiske Meddelser 1974:3). Den äldre följsamma översättningen ingår i 1695 års psalmbok medan den wallinska psalmboken har en kraftigt bearbetad version, som sedermera överförts till vår nuvarande psalmbok. Det kärva språket har ersatts av en poetisk mjukhet. Stridsmotivet har tonats ner och Herren framstår mer som beskyddare för sitt folk än som stridsman. I ett par strofer har Wallin gått förbi den äldre översättningen och anknutit till psaltarpsalmen och därmed till den tyska texten ("Sions hälsobrunnar", v 2, "Waren stilla. Besinnen" etc, v 5).

Bearbetningen här innebär framför allt en förkortning men därmed också en innehållslig förskjutning. Stroferna 3-5 om strid mot ondska och våld har lyfts ut. Psalmen har fått en mer evangelisk ton med ämnet Gud som hjälpare och beskyddare.

1695:57 1819=1937

Bearbetarens kommentar

De två första stroferna har störst användning, särskilt som ingångspsalm. Beträffande v 3-5 är enl SCB-undersökningen de som anser den vara oanvändbar betydligt fler än de som använt den. Genom att lägga samman v 1,2 och 6 får man en psalm med enhetligt sammanhang och naturlig uppbyggnad. Vers 2 slutar med att tala om Guds frälsningsgärning och v 3 klingar ut i en lovsång till Treenigheten. Denna finns både i originalet och 1695. Wallin har här som så ofta ersatt den med en mer allmänt hållen uppmaning till tacksägelse.

I sin nuvarande utformning borde den närmast ha placerats under rubriken Ofärdstider. Den skrevs 1537 i Nürnberg, som då låg i krigszonen, översattes senast 1602, ingick i stort oförändrad i 1695. Wallins nyversion är tydligt präglad av Napoleonkrigen eller minnet av dem. Psalmen har i sin här framlagda nyversion närmare än tidigare anslutits till Ps 46 i dess nya översättning. Texten har rytmiserats till den ursprungliga melodin som kommer att användas.

Musikkommentar

Texten sjöngs hos oss på melodin 118 ända fram till 1921 då den anvisades nuvarande melodi, som dock efter den självklara restaureringen med korta upptakter passar dåligt till 310. Vi föreslår därför återgång till melodin 118.

313

1. Var glad min själ och fatta mod.
Gud vill sig än förbarma.

Han på ett kors för ond och god
har öppnat sina armar.
Vårt liv är hårt.

I rosengård
får man ej alltid vara.

Så tro och vet
att Gud är med.
Han hjälper i all fara.

2. Visst kan det ofta synas så:
Gud är från oss långt borta,
när världen hotfull kring oss står
och mänskors ord är hårda.

Var viss att han
dig ändå kan
i rätt tid hjälpen sända.

Ja, tro och vet
att Gud är med.
Han ont till gott kan vända.

3. Gud ofta övergiven blir.
Han aldrig övergiver.

När i hans hand vi lagt vårt liv
allt gott åt oss han giver.
Vad än oss sker

hans trofasthet
omsluter våra dagar.
Så tro och vet
att Gud är med
och du skall intet sakna.

4. Den som hos världen söker hjälp
och ej hos Gud, sin Herre,
tar miste och bedrar sig själv
och vandrar mot fördärvet.
Gud först och sist
i Jesus Krist
oss hjälper allesamman.
I denna tro
du trygg kan bo
och bli va salig. Amen.

K Schmucker 1578
P Brask 1682
Bearb A Frostenson 1979

Textkommentar

Om författaren till denna psalm om gudsförtröstan vet man inte mycket, egentligen endast att han hette Kaspar Schmucker och levde i Bayern omkring 1580. Psalmen "Frisch auf mein Seel, verzage nicht" (Frisk upp, min själ, misströsta ej) finns i ett separat tryck från 1578. Den spreds mycket snabbt i Tyskland och upptogs bl a i Förtschs Geistliche Wasserquelle från 1609 som aftonsång om fredagen. I den andra svenska utgåvan av denna andaktsbok, Andeligh Wattukälla 1682, vilken ombesörjdes av Pethrus Brask, finns psalmen i den översättning (troligen av Brask) som efter smärre justeringar kom att upptas i 1695 års psalmbok. Ingressen har där ändrats från "Frisk upp min siäl och fatta modh" till "War gladh min siäl och fatta modh". I 1819 års psalmbok togs psalmen in efter mycket lätt bearbetning. Endast verserna 3 och 7 har omarbetats.

1695:238 1819=1937

Bearbetarens kommentar

1819 gjordes endast mindre förändringar i denna psalm. Ett språk som står talspråket närmare får i vissa rader en högtidligare lyftning. "Fast det går hårdt: I rosengård ..." (v 1) blir "är nöden hård: I rosengård ...".

Avkortningen har motiverats av att v 2-5 har obetydlig användning. De som enligt SCB-undersökningen anser dem inte användbara är ca tre gånger fler än de som använt den.

Ett skäl till bearbetningen har varit att få texten anpassad till melodin. I den också språkligt ålderdomliga refrängen får ordet "på" en tyngdpunkt i melodin i v 1,2 och 7 (1819).

Psalmen bärs som så många andra 1600-talspsalmer av en stark gudstro baserad på första trosartikel.

AF

317

1. Vi kristna bör tro och besinna
vad Kristus så nådigt har lärt,
då här han oss ville påminna
hur litet allt världsligt är värt.
Ty den kan ej himmelen söka
som blott vill det jordiska öka
och fäster sitt hjärta därvid.

2. Att tjäna två herrar så skilda
som Mammon och Herren vår Gud,
det kan ingen utan att svika
och bryta mot enderas bud.
Ty om man vill älska den ene
så kan man den andre ej tjäna
men glömmet, föraktar hans ord.

3. Bekymra dig inte för livet,
nog får du ditt dagliga bröd.
Det är dig av Skaparen givet,
han ser ditt behov och din nöd.
Se fåglarna får ju sin föda
fast aldrig de sår eller skördar.
Är du ej förmera än de?

4. Se liljorna, se hur de lyser
om våren när marken är grön.
Ej spinner de, ej heller syr de,
en dräkt har de ändå så skön

att Salomo, fast han var mäktig,
ej hade en klädnad så präktig
som de i sin blomningstid bär.

5. Om Gud nu ger kläder åt gräset
som växer och varar så kort,
i dag med sin vällykt oss gläder,
i morgon är vissnat och torrt,
hur kan du i oro och svaghet
då tro du är bortglömd och klaga
som kände han inte din nöd.

6. Så ängslas då ej för i morgon.
Var dag av sin plåga har nog.
Nej, öppna ditt hjärta för honom
som lovat var dag hos dig bo.
Om före allt annat du söker
Guds rike, skall allt du behöver
dig skänkas och mera därtill.

H Spegel 1686
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Spegel skrev flera av sina psalmer till melodier, som sjöngs i den danska kyrkan. Hans psalmarbete var ett led i strävan att försvenska Gotland, som fram till 1645 varit danskt.

"Oss kristna bör tro och besinna" hör till denna grupp av psalmer. Den publicerades första gången 1686 i Spegels "Till-Ökning Vtaff Äthskillighe Andelige Psalmer". Texten går, via danskan, tillbaka på en tysk text.

Man har menat att den är skriven till en svensk folkmelodi. I själva verket är melodin av tysk härkomst och användes i den danska korallboken. Melodin var sålunda bekant för den gotländska menigheten - det var ju ett av Spegels pedagogiska grepp. Genom denna melodi har texten ett något ovanligare versmått.

Ur Spegels text, som vi i vår psalmbok har i bearbetning av Wallin, citerar kommentatorerna gärna v 7 som exempel på hur nära folkvisan och balladen psalmen ligger:
Se liljorna, hur de upprinna/ på markene, när hon är grön./ De
intet arbeta och spinna;/ dock är deras fägring så skön,/ att
Salomo, fast han var mäktig/ var ej i sin klädnad så präktig/
som ett av de blomstren är./

1695:211 1819=1937

Bearbetarens kommentar

Den nya bearbetningen är en återgivning så nära som möjligt av Spegels psalm, som i sin tur nära följer bergspredikan. Han använder bara ett adjektiv i den folkvisseklingande raden "på markene när hon är grön" Wallin sätter i sin bearbetning in en lång rad: huldrik, talrik, förtjusande, otidig, ivrig, flitig, torftig. För 1800-talsmänniskan låg inte poesin i sakorden, utan i målande beskrivande adjektiv. Här blir det en poesislöja som läggs mellan bergspredikans ord talade rakt in i en vardagssituation som är ungefär densamma för oss som för människorna på Jesu tid, hushålls- och andra omsorger. Dessa dimensioneras i 1819 års psalm upp till "världssorger". Det är inte mänskan som plågas utan det klentrogna hjärtat, Gud kallas för "den Allgode", "Allfadern" var på den tiden en av de vanliga benämningarna på Gud.

AF

Musikkommentar

Melodin, som återfinns i de flesta svenska och finlandssvenska hss från 1600-talet, tidigast i Olaus Erics sångbok o 1600, går tillbaka på en tysk 1500-talsmelodi i dur (Z 4297c, Thomissøns danska psalmbok 1569). Föreslås oförändrad.

G 210 H 298 1921:298

318

1. Du, Gud, är källan till allt gott,
och allting liv av dig har fått.
Nu ser vi upp till dig och ber:
Välsigna oss och vad du ger.
Låt människor i alla land
få bröd och frihet ur din hand.

2. O Gud, på oss i nåd du tänkt,
och goda gåvor du oss skänkt.

Vi tackar dig med bön och sång
att du oss mättar än en gång.
Din godhet, du vår Gud och Far,
ske pris i dag och alla dar.

B Münter 1773

J O Wallin 1816

Bearb L Lindman 1981

320

1. Glädje utan Gud ej finnes,
utan Gud ej finnes frid.
Tom den lycka är som vinnes
om vi glömmar Gud därvid.
Men ej högsta nöd skall rycka
glädjens känsla ur vårt bröst,
om i både nöd och lycka,
vi förnimmar Herrens röst.

2. Molnen våra blickar stänger,
vanmakt tecknar våra spår,
men till allt hans blickar tränger,
över allt hans makt förmår.
Fadershjärtat i det höga
vårdar barnahjärtats rätt:
fadershand och fadersöga
heter Guds regeringssätt.

3. Låt oss därför glada sträva
genom tidens dunkla lopp
och ej tröttna eller bäva
men till Herren ha vårt hopp.
Låt oss i hans fruktan vandra
på den väg som blivit vår,
och den högre väg ej klandra
där han själv i vishet går.

4. Stilla är hans gång och säker
som hans milda stjärnors gång.
Våra hjärtans sår han läker,
löser våra bördors tvång
endast vi de bud betänker
som han skrev i våra bröst,
och den nåd som han oss skänker
är vår tillflykt och vår tröst.

5. Så vi känner hur försoning,
helgelse och sinnesro
på vår vandring, i vår boning
med oss vandrar, bland oss bor.
Så får hjärtat tröst och minnes
under livets sorg och strid:
Glädje utan Gud ej finnes,
utan Gud ej finnes frid.

J O Wallin 1819

Bearb 1981

324

1. Uti din nåd, o Fader blid,
från nu och intill evig tid
jag lämnar mig och vad jag har.
Alltsammans tag i ditt förvar.

2. Mitt liv, min kropp och ande är
din egendom, o Herre kär.
Bevara själv vad dig tillhör,
att intet ont mig skada gör.

3. I dig är jag av hjärtat nöjd,
du är min enda tröst och fröjd;
i all min nöd och stora brist

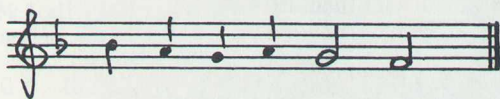
är du min hjälp, det vet jag visst.

4. Det är min tro, o Fader blid,
hjälp att jag alltid blir därvid;
ifrån ditt barn du aldrig vik,
att jag må ärva himmelrik.

B Förtsch 1609
H Ausius 1641
J Svedberg 1694
Bearb 1978

326

Musik: S Gastorius (?) 1681

1. På Gud och ej på eget råd
vill jag min lycka bygga,
till Faderns vishet, makt och nåd
med barnsligt hopp mig trygga.
Han allt förmår,
han allt förstår,
och allting som han giver
hans barn till nytta bliver.

2. Jag vet att både natt och dag
på denna jord behövas,
att vilja, tro och sinnelag
i livet måste prövas.
Så har jag lärt:
blott det är värt
att lita till i livet
som av Guds nåd är givet.

3. All världens makt är bräcklighet
och ingenting att äga.
Och all min självtillräcklighet
för Gud skall intet väga.
Ett vet jag visst:
att Jesus Krist
i trofasthet är nära.
Hans kärlek skall mig bära.

C F Gellert 1757
J O Wallin 1818
Bearb E Norberg 1981

Musikkommentar

Melodin av S Gastorius (?) från 1681 föreslås som i EKG och NK
(samma form har PoS 533 och finlandssvenska psalmboken 168).

H 252 1921:252 EKG 299 NK 91 (Z 5629)

329

1. Pris vare Gud. Allena han
fullkomlig gåva skänker.
Han giva vill och giva kan
mer än jag ber och tänker.
Han dagens ljus från fästets höjd
allt levande förunnar.
Han bjuder livets sanna fröjd
ur nådens rika brunnar.
Allena han
den rätta glädjen giva kan.

2. Han gav mig av sin rikedom
mitt hem, mitt kall i tiden,
min arbetshåg, min egendom,
mitt mod i levnadsstriden.
Från år till år, från dag till dag
hans omsorg jag fått röna.
Jag älska lärt hans rikes lag,
hans tempelgårdar sköna,
hans sannings ord,
hans verk i himmel och på jord.

3. Att tacka dig, o Gud, mig lär.
Giv mig det barnasinne,
som livets alla dagar bär
din trofasthet i minne.
Du älskar rikt och handlar stort:
Så låt mig aldrig glömma
det goda du mot mig har gjort,

men det i hjärtat gömma
och prisa dig
i dina gårdar innerlig.

4. O Gud, mitt fäste och min borg
i livets prövningsdagar,
giv att jag icke i min sorg
mot dina rådslut klagar,
men vandrar tålmodets stig,
om sårad fot än blöder,
där Jesus själv gått före mig,
och där hans hand mig stöder.
En liten tid,
och du förlänar salig frid.

5. När nya himlar och ny jord,
o Fader, du bereder,
till glädjen vid ditt rikes bord
din Son de trogna leder;
hans Ande fridens ande är,
förlossar dem som lida.
Så låt oss glada vandra här
och sist i hoppet bida
fullkomlig fröjd
hos dig, vår Gud, i himlens höjd.

J A Eklund 1914
Bearb 1978

Musikkommentar

Melodin av B Waldis 1553 föreslås med 1939 års melodi oförändrad; dock bör varannan fras sluta med halvmot + fjärdedels paus. Den tidigare huvudtexten 309 föreslås utgå; huvudtext bör vara 329.

G 80 H 225 1921:225 Z 7652

333

1. Att be till Gud han själv oss lär. Ja, bed med ånger och med tro,
En utväg i vår nöd det är. så får du i ditt hjärta ro.
Den som med troget hjärta ber
blir hörd av Gud, som hjärtat ser.
Kan någon lycka likna den
att gå till Gud som till en vän?
2. Hur än det dig i livet gått:
Vad har du, som du ej har fått?
Allt dig skänkt av Gud som lån,
allt kommer till dig ovanfrån,
mer än du själv förstår och vet
och först och sist din salighet.
3. Bed flitigt, bed i Jesu namn.
Se, öppen är Guds fadersfamn.
Han ger dig Andens hjälp var dag
till stöd, när du är trött och svag,
till hopp och tröst i sorgens tid,
till kraft och mod i andlig strid.
4. Bed ödmjuk och förtröstansfull
att Gud för dina synders skull
ej visar bort dig utan ger
sin nåd och hjälp i allt som sker.
5. Med Gud du tala får om allt,
men glöm ej bort vad han befallt:
att tänka på de andras nöd
och med din förbön ge dem stöd.
Om vänner eller ej de är,
i förbön fram till Gud dem bär.
6. Vad tröst, o Gud, ditt löfte ger
att du i godhet till oss ser.
Du hör, närhelst vi bedja vill.
Låt Anden driva oss därtill.
Hjälp att vår bön av hjärtat går
och ej i tomma ord består.

Vers 1 och 2
Okänd svensk förf 1767
Vers 3-6
J O Wallin 1816
Bearb L Lindman 1981

Musikkommentar

Melodin, som har fortlevat i en ytterst stabil tradering allt-
sedan den trycktes 1539, föreslås få alt melodi (= EKG, NK).

G 9 H 31 1921:258 EKG 241 NK 44 Z 2561

337

1. Mitt hjärta, fröjda dig,
må själ och sinnen röras.
Den bön som här du ber
skall Gud i himlen höra.
Din Fader kallar dig
i Jesus Krist, sin Son,
att komma och i tro
gå fram till nådens tron.
2. Det är din Fader kär
som sagt att du skall bedja.
Din broder Jesus är.
Han med och för dig beder.
Hur du skall bedja rätt
din Tröstare dig lär.
Så kan du säkert tro:
din bön av Gud blir hörd.
3. Du ser Guds hjärtelag,
så tvivla ej och tveka.
Han som sin Son oss gav
kan inget gott oss neka.
- Vad dig omöjligt syns
det vill hans fadershand
dig giva, ja, långt mer
än du ens tänka kan.
4. Så kommer jag min Gud
i Jesu namn och säger:
Jag är ditt barn och du
min Fader och min glädje.
Jag beder, tror och vet:
du ger min bön ett svar.
Du vill, du kan, du gör
vad du mig lovat har.

J Olearius 1671
G Allon 1694
Bearb 1977

Bearbetarens kommentar

Det första kända trycket av Gustaf Ållons Mitt hjärta fröjda dig finns i Svedbergs psalmbok 1694. Psalmen är en ganska trogen översättning av Johannes Olearius Wohlauf mein Herz zu Gott, som första gången trycktes 1665. Psalmen är i 1937 års psalmbok nära nog oförändrad i förhållande till 1694 års version. Språkformen 1937 är därför på flera ställen mycket ålderdomlig.

Psalmen har i 1695 års psalmbok en del assonanser: "Son/tron", "lär/hör" och "hand/kan". Wallin har av dessa tagit bort "lär/hör".

Lägger man så de två följande raderna bredvid varandra, tycker man att det är ett stort avstånd mellan både trosförhållanden och psalmstil:

1695: Ty kant tu säkert tro,/at Gud tin suckan hör

1819: Alltså med ödmjukt hopp/till Gud din suckan bär.

1695:299 1819=1937

AF

341

1. På dig jag hoppas, Herre kär,
Ja, du min säkra tillflykt är.
Så låt din hand mig leda.
Jag maktlös är,
men du finns här.
Jag dig om hjälp nu beder.

2. Var du den borg där jag får bo,
mitt fäste, Gud, där jag i tro
och i din kraft kan strida.
Om hårt jag trängs
av fienden
är du dock vid min sida.

3. Du är mitt liv, min salighet,
den klippa som mig trygghet ger.
I din hand jag mig lämnar.

O starke Gud,
min hjälp är du,
om jord och himmel rämnar.

4. Till evig tid dig vare lov
och pris och ära, Fader vår,
som sänder oss din Ande.
Guds kraft vi har
och segerns dag
i Jesus Kristus. Amen.

A Reusner 1533
J Aström 1814
J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1976

Textkommentar

Adam Reusners psalm "In dich hab ich gehoffet" (På dig har jag förtröstat) är en parafraas över Ps 31. Efter studier i Wittenberg blev Reusner (1496-1575) sekreterare åt fältherren Georg von Frundsberg och följde med honom då han förde den kejserliga hären mot Rom 1526. Reusner deltog också själv i striderna. Psalmen "Ich hoffe", som beskriver nöd och fara och hot från fiender, kan alltså relateras till författarens personliga erfarenheter. Kanske har den skrivits som tröstpsalm för

Frundsbergs soldater. I tryck möter den första gången i den augsburgska psalmboken 1533. På flera sätt erinrar psalmen om reformationens brytningstid. Man märker att författaren är lika hemma i Vulgata som i lutherbibeln, men på avgörande punkter slår reformationsbudskapet igenom och Reusner föredrar liksom Luther att tala om Guds nåd i stället för om hans rättfärdighet.

Den svenska översättning, som upptagits i 1695 års psalmbok, finner vi i ett tryck före 1601, "På tigh hoppas iagh O Herre kär". För 1819 års psalmbok bearbetades den av Åström och Wallin.

1695:46 1819=1937 EKG 179

Bearbetarens kommentar

"En fri omskrivning av Ps 31. Särskilt i v 3 går författaren utanför psaltarpsalmens ram och lånar bilder ur krigarlivet." (O Lövgren) Underlaget är bönen i Ps 31:9 om att inte bli överlämnad i fiendens hand. Den blev aktualiserad i reformationstidens kampsituation och hos oss under stormaktstiden. "Fiendens här "der Feinde Heer" har 1695 blivit "Satans här" och 1819 "ondskans här." Det är en psalm om gudsförtröstan. Också försoningen tages in, man har tagit tillvara den Kristusprofetia som finns i denna psaltarpsalm. Psalmen som Kristuspsalm har försvagats 1819, särskilt genom de förändrade och retoriska slutraderna: "Din nåd och makt/ din värd och vakt/ ske pris i allo lande." I den tyska texten "Din gudomliga makt gör oss segrerika genom Jesus Kristus. Amen." Följsamt översatt i 1695: "Tins Gudoms magt/ Hafwer öfwer oss wakt/Genom Jesum Christum. Amen."

I vissa rader har den militanta tonen ytterligare förstärkts 1819 som i slutraden i: "Är du mig när, /Har du mig kär,/ Jag trotsar själva döden." 1695: "Om du mig wär/ O Herre kär,/ Ho kan då mot mig strida?" Detta senare är ett mindre framhävande av sig själv.

Minst använda är de tre sista stroforna. De som inte anser dem vara användbara är fler än de som använt den (SCB). Vilket kan vara ett skäl för avkortning.

AF

Musikkommentar

Tysk andlig folkvisa från medeltiden, som evangelisk koral tryckt 1552, med nuvarande text i Strassburg 1560 = EKG och vår alt melodi, som här föreslås.

G 46 H 226 1921:145 EKG 179 Z 2459

342

1. Jesus, du som själen mättar,
bördor och bekymmer lättar,
allt jag söker finns hos dig.
Stanna alltid kvar hos mig.

2. All min glädje snart jag mister
om jag ser på mina brister,
Jesus, lär mig se på dig!
Stanna alltid kvar hos mig.

3. Bördan känns så tung att bära.
Jag är svag. Men du är nära!
Gör mig stark och fri i dig.
Stanna alltid kvar hos mig.

4. Var min tröst när jag får lida.
Vandra alltid vid min sida.
Ge mig kraft och hopp i dig.
Stanna alltid kvar hos mig.

5. Låt till sist mig hem få fara
och förenas med din skara
och med änglar prisa dig,
du som alltid blir hos mig!

J Flittner 1661
J Arrhenius 1691
Bearb J A Hellström 1979

Textkommentar

Till de Jesus-psalmer, som Arrhenius överförde från tyskan och som införlivades med 1695 års psalmbok, hör Johann Flittners (1618-1676) psalm "Jesu meiner Seele weide", som emellertid är ganska ovanlig i tyska psalmböcker. Psalmerna hör hemma i den av augustinsk-bernhardisk mystik präglade fromhet som lever vidare efter reformationen, framför allt genom andaktslitteraturen. Formellt är psalmen en bön till Jesus, som är själens högst glädje. Psalmerna är bönen om Jesu närvaro, vilken upprepas som ett omkväde i varje vers. Här finns ett kvietistiskt drag, som är vanligt i Jesus-fromheten: Jesu närvaro är nog och ger själen vila och ro under allt som hotar, den onda makten och frestelsen att anpassa sig efter världen.

Arrhenius har noga följt den tyska förlagan, men denna ger i några fall innerligare uttryck för Jesus-kärleken. Psalmerna upptogs i 1695 års psalmbok efter någon överarbetning. Wallins bearbetning skedde med lätt hand, men även i denna psalm kan man notera, hur det konkretare uttrycket, i vissa fall bibelgrundade, ersatts av ett abstraktare, allmännare.

1695:246 1819=1937

Bearbetarens kommentar

Två principer bakom bearbetningen

För det första upprepningen i strofsluten, den lilla refrängen. Det är i svensk luthersk psalmtradition ganska ovanligt och väl värt att ta vara på - givetvis i förenklad form. Refrängen i slutstrofen kan diskuteras. Ska den förändras från bön till konstaterande i imperfektum, "du som alltid var hos mig"? Eller ska man behålla den tidigare versionen? Med andra ord: ser man framåt eller framåt-bakåt? För det andra: viktigt är i den här psalmen att försöka "täcka upp" människans otillräcklighet med Jesu nåd och godhet, att ta vara på anslaget i strof 1. Det sker i v 2-3 genom att man direkt spelar ut "människan" mot

Jesus: lär mig se till din "förtjänst" i stället för till mina brister. Jag är svag i mig själv - gör mig stark i dig! Kanske kan psalmen också fungera som nattvardspsal. Flera av de tunga motiven i nattvardsteologin återkommer här.

JAH

Musikkommentar

Melodin, som först påträffas i Arrhenius Psalmeprofwer 1691 och som möjligen komp av A själv, föreslås oförändrad.

G 246 H 205 1921:205

343

1. Till dig jag ropar, Herre Krist,
ditt ansikte jag söker.
Giv mig en tro som fast och viss
min bundna själ förlöser.
Jag sätter all min lit till dig
som syndare benådar
i deras våda.
Må Anden styrka mig
och till det bästa råda.

2. Giv mig ett hopp som än står fast
när världen mot mig stormar.
Ej nånsin kommer jag på skam
när blott på dig jag hoppas.
Då kan jag skåda hän till dig,
då kan jag be och vaka
i nöd och fara.
Jag ser mot himmelen,
dit du mig lovat taga.

3. O Gud, som älskar ond och god
och sänder oss att tjäna,
giv villighet och tålamod
att andras bördor bära.
Hjälp mig att bli till läkedom,
ej till betryck och plåga,
och hjälp förlåta
envar som vill mig ont.
Ditt rikes fred må råda.

4. Låt intet få den makt med mig,
om så det livet gällde,
att det kan skilja mig från dig,
förtvivlan eller glädje.
Låt intet bli mig kärt som du.
Jag vill av allt mitt hjärta
dig lära känna.
Min Herre och min Gud
du vet att jag dig älskar.

5. Här står jag i en andlig strid
som ger mig sorg och ängslan,
ty Satan unnar ingen frid
åt dem som dig vill tjäna.
Så vill jag lita på din nåd,
ditt helga namn åkalla
för mig och alla.
Låt ej ditt folk förgås,
o Gud, som dig förbarmar.

Okänd tysk förf 1529
övers 1567
J O Wallin 1816
Bearb O Hartman 1979

Textkommentar

Psalmen "Ich ruf zu dir, Herr Jesu Christ" vill somliga forskare tillskriva Johann Agricola (1494-1566), elev och vän till Luther. Den ingår emellertid i Klugska sångboken 1529 bland psalmer av anonyma författare. Psalmen som har bönen form har sitt huvudtema från 1 Kor 13:13a, men anknyter till många bibelställen.

Den äldsta bevarade översättningen till svenska har vi i 1567 års psalmbok, men den okände översättaren måste ha utgått från en äldre dansk tolkning (tr 1544), eftersom den svenska och den danska versionen har samma avvikelser från den tyska texten. Psalmerna har i sin tyska avfattning starkt präglats av reformationens huvudtankar - vikten av att välja den rätta tron accentueras kraftigare, likaså betonas att Ordet är själens föda och ger kraft till strid, vidare att Guds nåd, ej gärningarna, räddar oss från döden. Beroendet av Guds nåd är totalt. Dessa tankar framhävs mindre eller inte alls i de danska och svenska översättningarna. I stället har man renodlat psalmens huvudtanke: bönen om tro, hopp och kärlek. Psalmerna blir därigenom mer helgjuten.

Psalmerna intogs i det närmaste oförändrad i 1695 års psalmbok, medan däremot Wallin bearbetade den ganska kraftigt. Med den språkligt elegantare formen följer ett abstraktare framställningssätt.

1695:281 1819=1937 (med smärre undantag i vers 5) EKG 244

Bearbetarens kommentar

I föreliggande nytolkning har eftersträvat att ta vara på och kanske förtydliga den själavårdande förkunnelse som psalmen fört fram, i olika tider på olika sätt, och göra det mot bakgrunden av nutida själavårdserfarenhet. Sålunda har tron på nåden i första versen konkretiserats, i den andra har "världens smädelyd" fått gestalten av personförföljelse, i den tredje är ordet "såra" ett nyckelord - i den rådande vänlighetskonventionen får personangrepp ofta ett slags nålstickskaraktär - och den i nutida själavård vanliga läkedomspåsen har fått träda fram; å andra sidan har icke fördoletts att man på skilda håll kan få riskera livet för sin tro, ehuru det i dag inte är så i Sverige än så länge; den sista versens anrop har i huvudsak behållits oförändrat, första raden och den andra har i sin pregnans helt säkert varit till hjälp för många från århundrade till århundrade.

Anmärkas bör att de fyra sista raderna i fjärde versen får sin fulla innebörd som bibelcitat (Fil 3:10, Joh 21:15 ff), och att accenten på sista versens "i" som i det vanliga sångsättet är alltför stark, i den äldre melodiform som framdeles torde komma att användas inte är lika störande.

OH

Musikkommentar

Melodin, som är en omformning av en äldre andlig visa (Z 5689) och först tryckt 1533, föreslås enligt alt melodi (=EKG, NK).

G 281 H 41 1921:208 EKG 244 NK 41 Z 7400

344

1. Gå varsamt, min kristen,
ge akt på din gång.
Den vägen är smal
och den porten är trång
som leder till livet,
och de är så få
som finner den vägen
och vill på den gå.

2. Den måste man varsamt,
i ödmjukhet gå,
i bön och i vaksamhet vandra
därpå.
Ett steg blott på sidan
dig bringar i nöd,
ditt själviska liv är din
andliga död.

3. Här gäller att kämpa
mot djävul och värld,
att inte förblindas av högmod
och flärd,
allt själviskt och syndigt
försaka i grund
och hålla sig redo att lida
var stund.

4. Din klädnad gör vit i
din Frälsares blod.
Det ger till den dagliga
bättringen mod.
Med bävan och iver här
arbeta på
att vinna din själ och till
himmelen nå.

5. Gå troget och stadigt i
Frälsarens spår,
och kraft till din vandring
av honom du får.
Hans börda är ljuvlig,
åt honom dig giv.
Han giver dig nåd till
evinnerligt liv.

O Kolmodin 1742
Bearb 1977

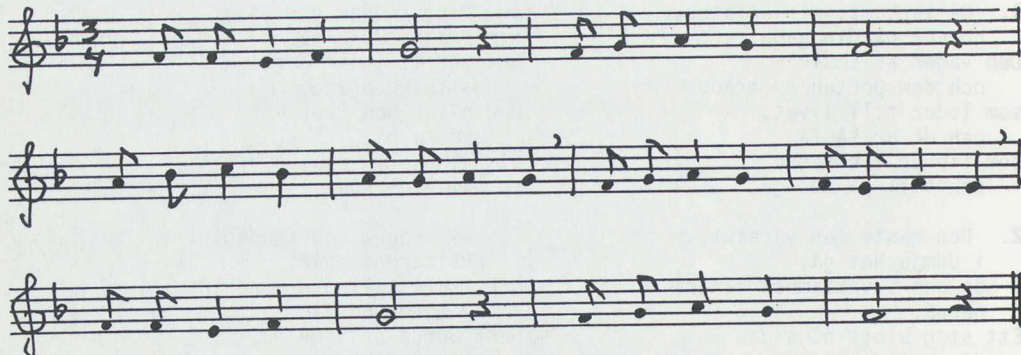
Musikkommentar

Uppstogs i 1921 från Sionstoner 1889 (141), där den uppges vara en tysk melodi; I Norge anses den vara en norsk folkmelodi (Landstad 524), medan K Peters gissar på svensk. Föreslås oförändrad.

1921:605

345

345 a. Musik: A Drese (?) 1698

1. Vaka, själ, och bed
och till strids dig red.
Räds att frestarn lägger snaran,
där du minst förmodar faran:
han din svaghet vet.
Vaka, själ, och bed.

2. Där i synd du går
följer han ditt spår,
vännens röst han efterapar,
sig till ljusets ängel skapar,
tills han snärjd dig får,
där i synd du går.

3. Vaka, bed, min själ,
bli ej tingens träl
och låt världen dig ej köpa.
Vad dess barn så ivrigt söka
är ett flyktigt väl.
Vaka, bed, min själ.

4. Arvet ej förspill.
Bara om du vill
följa Jesus, be och vaka,
världen och dig själv försaka

hör du honom till.
Arvet ej förspill.

5. Se, det goda land
på den andra strand,
dit Guds folk igenom strider,
genom hav och öknar skrider,
skyddat av Guds hand.
Sök det goda land.

6. Vaka, bed och strid
än en liten tid.
Snart ditt Kanaan skall hinnas,
kronan räckas, palmen vinnas
i en evig frid.
Vaka, bed och strid.

J O Wallin 1816
Bearb A Frostenson 1979

Bearbetarens kommentar

Psalmen har en klar, fast balanserad uppbyggnad. Den är i v 1, 3, 9-11 apell-vädjan. I övrigt beskrivande: frestaren och hans tillvägagångssätt i v 1-3, frestelsen-världsliga lockelsen i v 5-8, det goda landet-lönen i v 9-10. Som ofta visar det sig också här att det är lättare att livfullt skildra och få stor poesi av lockelsen än av lönen.

Det poesispråk som en gång bländat genom sin skönhet, särskilt i v 5-8 är oss främmande vilket framgår av SCB-undersökningen.

De som anser verserna vara oanvändbara är ungefär lika många som de som i något sammanhang, också utanför gudstjänsterna, använt dem.

En del av orden där har nu fått en annan betydelse än den ursprungliga. "Egyptens resenärer" betydde enl Carl XII:s bibel "Faraos ryttare" (v 8). "Joabs kyssar" (v 6) har inget stöd i nuvarande översättning. Enligt 2 Sam 20:9 fattade Joab Amasa i skägget, dock utan att kyssa honom.

Vers 5-8 har för en gången tid varit en mycket effektiv, negativ kontrastbild till slutversernas beskrivning av det goda landet. I och med att särskilt v 6 och 8 är svåra både att använda och bearbeta, kommer en del av den uteslutande estetiska effektfullheten att försvinna.

I samtliga strofer som i bearbetningen behållits finns det någon rad av stor tyngd, strikt formulering och biblisk förankring. Sådana rader saknas i verserna 5-8. Också v 3 som är likartad har tagits bort i nyåtergivningen.

Det är hög tid att söka vända den nedåtgående kurvan för denna wallinpsalm som är en av hans största, mest angelägna och beundransvärda.

1819=1937

AF

Musikkommentar

Melodin av A Drese (?) 1698 föreslås i två versioner, båda melodiskt lika: den ena rytmiserad enligt originalet (=EKG, NK samt finlandssvenska psalmboken, där den prövats med gott resultat), den andra enligt 1939.

H 210 1921:210 EKG 274 NK 96 Z 3255a

346

1. Upp, kristen, upp till kamp
och strid!

Gå dit dig Anden sänder,
och mot de makter väpna dig
som rätt i orätt vänder.

Om du med allvar kämpa vill
så hör du Herren Jesus till.
I honom är vår seger.

2. Här gäller liv, här gäller
död,

så strid att livet vinna.
I Herren Gud som striden bjöd
du kraft och hjälp skall finna.
Men skyr du mödan feg och svag,
så förestår dig nederlag
och fångenskap och döden.

3. Tag tron som sköld, bind
Andens svärd,
o kristen, vid din sida
och mot all ondska i vår värld
med allvar gå att strida.
Den intill döden trofast är,
han en gång livets krona bär
som Herren Jesus giver.

J Aström 1816
Bearb 1977

Textkommentar

Som förebild för denna helgelsepsalm har Johan Åström haft en psalm av den för sin andliga herdediktning bekante Johann Scheffler, "Auf, auf, o See! auf, auf zum Streit". Denna psalm ingick i svensk översättning i radikalpietismens sångbok *Andeliga visor om Hwargehanda Materier* (1739), och i bearbetad form fanns den med i psalmboksförslagen 1767 och 1793. Det är förmodligen från psalmboksförslagen som Åström känt till psalmen och så använt den som utgångspunkt då han på Wallins anmodan skrev sin helgelsepsalm 1815.

Stridsmotivet är ovanligt rikt utvecklat. Det bibliska underlaget är avsnittet om den kristnes andliga kamp och den andliga vapenrustningen i Ef 6:11-17. Uttryck som "köttet och en farlig tid" och "världen och dess lusta" hör hemma både i mer ortodox lutherdom och i pietism. Det förhållandet att direkta demonologiska uttryck saknas kan möjligen ses som en anpassning till upplysningskristendom. I viss mån bryter pliktmoral igenom i den andra strofen som handlar om betydelsen av egen möda, men mer iögonfallande är lönemoralen. Tydligt framträder Åströms neologiska kristendomsuppfattning i den tredje strofen. Här antyds det i äldre moralisk diktning så vanliga motivet de två livsvägarna, dygdens törniga och nöjets med rosor beströdda, vilka för till olika slutmål. (Utvecklat är detta motiv som bekant i Stiernhielms *Hercules*.) Strofen om dygden utgör närmast ett inskott i den annars med stridsmetaforik genomkomponerade psalmen. - Då psalmen upptogs i 1937 års psalmbok uteslöt man denna strof (3), men i övrigt behölls psalmen oförändrad.

Med reducering av andra versen i 1937 års version har psalmen upptagits i flera andra samfundssångböcker. Den andra strofen, som handlar om att lönen står i relation till mödan och att Herren ger kraft till ny framgång har också Frostenson uteslutit vid sin här presenterade bearbetning. Den första strofen har han omarbetat, eftersom den är svår att använda på grund av utläggningen av kampen "Mot köttet och en farlig tid Mot världen och dess lusta." I vår nya NT-översättning kommer ordet "köttet" att ersättas av andra uttryck. Frostenson framhåller vidare: "Det är mot ondskan och orätten i världen vi skall kämpa. Inte mot världen. Den är skapad och älskad av Gud."

1819:211

349

1. Tänk på honom som var frestad
såsom du i alla stycken,
honom, som vid korset fästad,
drack för dig den bittra drycken.
Ren och helig, han den ende
kunde frälsning oss förvärva,
att vi, heliga och rena
skulle paradiset ärva.

2. Upp, min själ, att korset bära.
Vet att du skall bliva prövad.
Vill du leva till Guds ära,
då skall frestelser dig möta.
Den som här med Jesus lider
salighet och tröst skall finna,

den som vakar, beder, strider
en gång livets krona vinner.

3. Upp att helgelsen fullborda,
låt Guds kärlek bli besvarad.
Dig i frestelsen skall ordet,
bönen och din tro bevara.
Fyll med lovsång livets dagar,
o mitt hjärta, o min tunga,
tills du får bland helgons skara
helig, helig, helig sjunga.

J O Wallin 1814
Bearb A Frostenson 1980

Textkommentar

I psalmboksförslaget 1814 hade denna wallinska psalm om hjärtats renhet något annorlunda utseende än den fick i 1819 års psalmbok. I de båda första verserna fanns bilderna själens vita kläder, Christi brud, själens bröllopskläder, men vid sin omarbetning valde Wallin att hämta stoff från Ps 24 till första versen och i tredje versen anspelar han på Ps 1. Genom dessa gammaltestamentligt präglade verser kom avståndet till världen att markeras mycket starkt. Den fromme måste fly umgänget med världens barn. Dessa verser behölls i 1937 års psalmbok, men Frostenson har nu uteslutit dem vid sin bearbetning. Psalmen avkortades emellertid redan för 1937 års psalmbok, då verserna 2 och 4 enligt 1819 års version uteslöts. Den andra versen hade kritiserats av norrlandsläsarna för att ge uttryck för egenrättfärdighet ("Utan helgelse kan ingen skåda Herren Gud"). I den fjärde versen beskrevs själens helighet med hjälp av Höga Visans blomsterspråk, i anslutning till äldre andaktslitteratur. I Frostensons bearbetade och förenklade version handlar psalmen om att i Kristi efterföljd bestå i frestelsen.

1819:294

Bearbetarens kommentar

Utan tvekan är det en av Wallins stora psalmer, särskilt om man får tänka att den egentliga psalmen i denna psaltarparafras är stroforna 2, 4, 5. Den är fast uppbyggd, anger temat, håller fast vid det och utvecklar det på ett klart genomtänkt sätt genom stroforna. Den är "poetisk" genom att Wallin helt avhållit sig från allmänna lyrismer. Den handlar om frestelsen v 1 (1937 v 2) Jesu frestelse, v 2 (= v 4) den frestelse som kommer i Jesu efterföljelse, där vi tjänar och lider. Vers 3 (5) hjälpmotivet mot frestelsen, tron och bön. Ur detta tas helgelsetemat fram och lyfts lovsången. Det går en stark, levande biblisk dynamik genom psalmen. Därför störs man inte av appellerna

"Tänk på", "Upp -upp". De upplevs inte som moraliserande eller lagiska.

Det som för oss kan verka främmande är en del ord och satskonstruktioner som blivit föråldrade. En rad i v 5 som "och din himlaskatt förvara" (=ta vara på) var nog helt klar både för Wallin och hans samtid. Det är en mycket wallinsk tanke i den, samma som i raderna "och skatten vakta/ som Gud dig sänder/ den halkar sakta/ ur dina händer."

AF

352

1. Fördolde Gud,
som tronar i det höga,
du Helige, ej har ett mänskoöga
dig skådat än i härlighetens
skrud.
I otillgängligt ljus du bor och
bliver,
och när din vilja du till känna
giver,
föraktar världen dina bud,
fördolde Gud.

2. Fördolda råd, i vilket Gud
oss leder!
Vad än som sker, vårt bästa
han bereder
och goda gåvor ger ur sitt
förråd.
I urtids dagar Fadern på oss
tänkte,
och till en Frälsare sin Son
han skänkte,
som kom med sanning och med nåd.
Fördolda råd.

3. Fördolda tröst,
som all vår nöd betvingar,
när nådens ord
oss ljus och ledning bringar
och ger sin frid åt ett
förkrossat bröst.
Det tröstar mig när
jag min skuld begråter,
det gör mig viss, att du,
o Gud, förlåter.
Hur ljuv är ej för mig din
röst,
fördolda tröst.

4. Fördolda liv, som av Guds
Ande födes
och inte dör, när annat allt
förödes.

Det livet även mig, o Herre, giv.
Du ädla liv, dig äger Jesu vänner,
de Faderns barn,
som världen inte känner.
Kom till mig in, hos mig
förbliv,
fördolda liv.

5. Fördolda skatt, du pärla
enda rena.
Från tidig morgon och till
kvällen sena
jag söker dig som gör mitt
hjärta glatt.
I dig en evig rikedom jag vinner,
som skall bestå
när världens glans försvinner.
Du skingras ej i dödens natt,
fördolda skatt.

6. Fördolda tid, jag bidar dig
i hoppet,
då alla trogna, som fullbordat
loppet,
får skåda Jesus efter slutad strid.
När för du mig min Frälsare till
möte,
när när min själ sin vila i hans
sköte
och smakar evighetens frid,
fördolda tid?

J E Schmidt 1714
C J E Hasselberg 1927
Bearb 1978

Musikkommentar

D Wikanders melodi från 1937 medför i sin rytmiska utformning så besvärliga andningsproblem, att användningen av denna psalm därigenom säkert har hindrats. Vi föreslår följande rytmisering (dels för att betona de inledande nyckelorden "fördolde Gud", "fördolda råd" etc, dels för att ge andningspauser mellan fraserna i fortsättningen):

♩ ♪ | d d d. ♪ | ♪ ♪ ♪ ♪ | d d ♪ ♪ | ♪ ♪ etc

354

1. Led, milda ljus,
kring mig står dimman tät,
o led mig nu.
Natten är mörk,
och jag är främling här,
o led mig nu.
Målet i fjärran,
ber jag ej få se,
ett steg är nog -
o led mig nästa steg.

2. Jag var ej alltid
sådan att jag lät
dig leda mig,
jag ville välja själv
och se min väg,
men led nu mig.
Dagar av glans och
klarhet ville jag

så stolt fast rädd -
o glöm den tid som var.

3. Din kraft har hjälpt mig
hittills och alltjämt
mig leder du
fram över klippor,
strömmar, öde fält
till nattens slut.
Åter skall morgonljusets änglar le
som förr jag såg och ej
skall mista mer.

J H Newman 1834
B D Assarson 1922
T Fogelqvist 1937
Bearb O Hartman 1979

Textkommentar

John Henry Newmans (1801-1890) hymn "Lead kindly Light" hör till de mest kända i den engelsktalande världen. Märkligt nog är den ofta använd som begravningspsalm. Den tillkom 1833, kort före uppkomsten av den högkyrkliga rörelse som brukar gå under namnet oxfordrörelsen och för vilken Newman, universitetslärare och predikant i Oxford, blev en av ledarna. Newman kom sedermera (1845) att övergå till romersk-katolska kyrkan, men de flesta av sina psalmer skrev han innan han konverterade.

Psalmens tema, Guds ledning, understryks genom den upprepade bönen, led mig. Ingressen "Led milda ljus" för tanken till Kristus som världens ljus (Joh 8:12 m fl) och till bilden av Guds ord som en själens lykta eller ljus (Ps 119:105). Pilgrimsmotivet är utfört på ett personligt sätt och naturdetaljerna antyder ett engelskt landskap färgat av romantisk nattstämning.

Då psalmen översattes för Svenska Missionsförbundets sångbok 1893 av J E Nyström och C Boberg formades den efter pilgrims-sångernas schablonmönster, förenklades och adapterades efter väckelserörelsernas förkunnelse. Andra strofen kom att utformas

till ett klart omvändelsemotiv (jfr SMF:s sångbok Sångar och psalmer från 1951). Denna översättning bearbetades något av J A Eklund och upptogs i hans psalmboksförslag 1934 i stället för den språkligt mer tungflytande översättning han själv gjort tidigare (ingår i *Under korset och inför döden*, 1922). Den version som slutligen upptogs i 1937 års psalmbok återgår emellertid på en trognare, men samtidigt ledigare översättning av B D Assarsson från 1922.

H A&M 266

Bearbetarens kommentar

Psalmen har i tidigare svenska översättningar tolkats som en omvändelsepsalm. Författaren, J H Newman, säges där se tillbaka på den tid när han varit "världens vän" eller "världens slav" eller, som i sv ps 1937: "Jag stundens yra njöt på farligt spår." Ett studium av Newmans självbiografi, *Apologia pro vita sua*, ger emellertid vid handen att någon sådan tid inte funnits i hans liv. Han var universitetsman, kyrkoman, i alla stycken framgångsrik. På en resa till Rom och Sicilien 1818 blev han dödssjuk men just i den situationen förvissad om en väntande kallelse i hemlandet, ännu till sin natur okänd men säkert i kyrkans tjänst. I döende tillstånd sade han att han visst inte skulle dö, ty han hade inte syndat "mot ljuset" - formuleringen går sannolikt igen i "Lead, kindly Light". På hemfärden skrev han denna psalm. Den återspeglar korsade planer, felslagna beräkningar, och manar till tålmod och tillförsikt under Guds ledande försyn. En uppgörelse väntade honom men inte någon yra, utan med en trygg och ofarlig situation där han som exemplarisk forskare och kyrkoman kunde se fram mot en mer förnämlig karriär.

Det uttryck som vilselett så många översättare finns i den andra versen: "I loved the garish day" - "garish" betyder "gråll", "bländande", "prunkande". Det står i motsats till "the dark night" i vers 1. Alltså: förr låg vägen klar, författaren visste vad han ville med sitt liv och strävade framgångsrikt mot de mål han satt för sig, nu ser han inte handen framför sig och måste lita helt till Guds ledning steg för steg. Han går inte från någon yra till ett i allo välplanerat liv, utan tvärt om från det välkalkylerade livet till ett ganska "farligt spår". Översättningen "Dagar av glans och stolthet ville jag" är ett försök att omöjliggöra de ovannämnda missförstånden och ändå - även med hjälp av de följande orden om stoltheten - antyda författarens kritiska inställning till sitt lovande förflutna. Beträffande "morgonljusets änglar" må noteras att Newman som barn trodde att den yttre verkligheten var ett spratt som hans änglakamrater spelade honom.

OH

Musikkommentar

Här föreslås C H Purday's överallt annars i världen och i svensk frikyrklighet använda melodi från 1860 (se melodipsalmboken s 820). Huvudmelodin utgår.

355

1. Blott en dag,
ett ögonblick i sänder
vilken tröst, vad än som kommer på!
Allt ju vilar i min Faders händer,
skulle jag, som barn, väl ängslas då?
Han som bär för mig en faders hjärta,
han ju ger åt varje nyfödd dag
dess beskärda del av fröjd och smärta,
möda, vila och behag.

2. Själv han är
mig alla dagar nära,
för var särskild tid med särskild nåd.
Varje dags bekymmer vill han bära,
han som heter både Kraft och Råd.
Morgondagens omsorg får jag spara,
om än oviss syns min vandrings stig.
"Som din dag, så skall din kraft och vara",

detta löfte gav han mig.

3. Hjälp mig då
att vila tryggt och stilla
blott vid dina löften, Herre kär,
ej min tro och ej den tröst förspilla
som i ordet mig förvarad är.
Hjälp mig, Herre,
att vad helst mig händer,
taga ur din trogna fadershand
blott en dag, ett ögonblick i sänder,
tills jag nått det goda land.

L Sandell 1865
Bearb 1978

Musikkommentar

O Ahnfeldts melodi från 1873 föreslås som enda melodi, oförändrad.

357

1. O giv oss, Herre, av den tro
som sorgerna betvingar,
som lyfter oss till ljus och ro
på unga, starka vingar,
som talar mäktigt till envar
och bär oss under färden,
som härlig tröst i tvivlen har
och övervinner världen.

2. O giv oss, Herre, av det hopp
som glömmet nederlagen
och inte låter missmod gro
men ser mot morgondagen,
som ej, hur stjärnlös natten står,
till ängslig bävan bliver,

men drömmer om det jubelår
som evig sällhet giver.

3. O giv oss kärlek först och sist
som är ur stånd att svika,
som tål och tror och hoppas allt
och älskar alla lika,
den glöd som ej kan släckas ut
av stora vattuflöden,
den makt som ej vet gräns och slut
men segrar över döden.

I Granqvist 1902
Bearb B G Hallqvist 1978

1. Min själ, låt Gud i allt få råda,
han vet ditt väl, han känner dig.
Han är din hjälp i all din våda,
på orons dag är han din frid.
Den som sig lämnar i Guds hand
han bygger ej på lösan sand.

2. Låt ingen vägra dig din glädje,
att Herrens nåd är ny var dag.
Tag mot med öppen hand de skänker
du får från himlaljusens Far.
Glöm inte bort vad gott han gjort.
Låt världen veta: Gud är god.

3. Låt ingen hindra dig att ropa,
när sorgen värker i ditt bröst,
som Herren Kristus själv har ropat.
Ännu i dag finns en som hör.
I natten lyssnar han ännu.
Herren, din Gud, gör mörkret ljust.

4. Tro ej att Gud dig älskar mindre
den dag när stormen bryter ut.
Hans kärlek växlar ej med vinden,
den liknar rymdens klara djup.
Dröj, o min själ, i denna rymd.
Den är av Herrens kunskap fylld.

5. Sjung, bed och gå på Herrens
vägar
och gör vad Gud dig kallar till.
Sätt lit till Ordet som han säger,
så öppnas himlen över dig.
Den fast på Gud förtrösta kan
han vilar evigt i Guds hand.

G Neumark 1657

G Allon 1684

Barb O Hartman 1978

Textkommentar

"Min själ och sinne låt Gud råda", som ingår i 1695 års psalmbok, är en trogen översättning gjord av Gustaf Allon av Georg Neumarks "Wer nur den lieben Gott lässt walten" från 1657. Den intogs med små förändringar också i Wallins psalmbok. Genom den här framlagda bearbetningen har psalmen på många punkter språkligt förnyats. Den stora förändringen gäller emellertid innehållet. Förnöjsamhetsfilosofin i den ursprungliga psalmen har gjort den omöjlig att använda för den som starkt upplever hur hårt lidande, olycka och död ibland kan drabba, hur många människor på jorden aldrig tycks komma ur den onda kretsgången.

1695:288 1819=1937 EKG 298

Bearbetarens kommentar

Psalmen sådan den framträder i 1937 års psalmbok företer två teologiska problem som ter sig annorlunda i dag än på 1600-talet: Är verkligen allt som sker Guds vilja? Skall man finna sig i allt som sker? Därtill kommer ett psykologiskt problem: Skall man inte tillåta sig att sörja? Den bortträngda sorgen är farlig.

I föreliggande version har dessa problem angripits på följande sätt: Guds vilja skildras i det ögonblick då den bryter fram genom mörkret för att mottagas som gåva. Här anslutes till Jak 1:17 att idel goda gåvor kommer ned från himlaljusens Fader.

Församlingen ber att få vara redskap för Guds vilja, inte bara objekt för den. Talet om sorgens onyttighet undviks. Sorgens uttryck - att "ropa" - framställs som något vi efter Kristi

föredöme inte bör förhindra, något som bland oss alltför ofta sker, till men för den mentala hälsan. I stället för: "Tänk: tiden snart förbyter sig" förkunnar nu psalmen: "Låt ingen hindra dig att ropa /när sorgen värker i ditt bröst,/ som Herren Kristus själv har ropat./ Ännu i dag finna En som hör."

I sista versen påminnes om handlingen som ett alternativ till grämelsen.

OH

Musikkommentar

Originalmelodin av G Neumark 1657 har slutfrasen en ters lägre än i 1939. Vi gjorde ett försök att införa den formen (= EKG, NK) i försökshäftet Revision av 1937 års psalmbok, läge november 1978, men reaktionen blev övervägande negativ. Föreslås därför oförändrad. (I melodipsb finns ett tryckfel: sista notsystemets andra not skall vara d²).

H 162 1921:239 EKG 298 NK 87 Z 2778

378

1. När ingen dager ögat skådar,
när natten aldrig vill ta slut,
i mörkrets stund, i tvivlets plåga,
när all min tro vill slockna ut,
när marken rämnar för min fot
- var finns ett fäste för min tro?

2. Du, Jesus, är den fasta borgen,
min trygghet i en stormig tid.
I tvivlet, i den tunga sorgen,
du ger mitt hjärta tröst och frid.
Kom, bli mitt fäste och min grund,
min räddning i förtvivlans stund.

3. Till dem som sörjer, dem som klagar,
du kommer än med glädjens bud.
Du fyller deras tunga dagar
med hopp och tillförsikt från Gud.
Vid deras sida fast du står.
Din godhet varar år från år.

4. Vem mäter längden eller bredden,
vem ser din kärleks djup och höjd?
Vem anar med sin tanke vidden
av all barmhärtighet hos dig?
Vem kan beskriva all den nåd
som över hela världen når?

5. Hur tröstlös natten än kan vara
så kommer morgonen att gry.
Till sist din makt du uppenbarar
och låter nattens skuggor fly.
På mörkrets välde gör du slut,
du som är världens sanna ljus.

E M Arndt 1819
J A Eklund 1911
Bearb J A Hellström 1979

1. Nu gläd dig, min ande, i Herran,
 upp, jubla, min själ, i din Gud.
 Låt ängslan och sorg vika fjärran
 på Guds, den Allsmäktiges, bud.
 Väl andra må sucka och kvida,
 men du som har Gud vid din sida
 med lovsång skall prisa din Gud.

2. Som allting för intet han gav dig,
 så allting han ännu dig ger.
 Den börda du bar tog han av dig,
 nu intet kan skada dig mer.
 Så får du ej tveka och dröja.
 Ditt huvud du dristigt må höja,
 och himmelen öppen du ser.

3. Ser ögat Guds himmel den klara,
 och bär du i hjärtat hans frid,
 då trygghet du har i all fara
 och mod för var stundande strid.
 Ja, villigt ditt liv kan du mista,
 och glad kan du ge till det sista
 din kraft i din kallelsets tid.

4. När friden ett hjärta bevarar,
 stor rikedom får det och makt.
 Det räknar ej längre och sparar,
 står ej om sitt eget på vakt.
 Det frestaren bjuder att vika
 och källor att flöda så rika
 i lidandets brännheta trakt.

5. Men såsom den jagade hinden,
 som ej äger rast eller ro,
 men räds för vart prassel av vinden
 och själv ej sin räddning kan tro,
 så värnlöst är människans sinne,
 när icke på djupet därinne
 Guds frid och hans salighet bor.

6. Vet, hela Guds frid du behöver,
 om hjärtat skall provet bestå,
 och hela Guds himmel däröver
 sitt skyddande valv måste slå.
 Här duger ej dela och tveka.
 Hur vågar ditt hjärta du neka

att hela sin rikedom få?

7. Vi ängsliga går och beträngda,
 på vakt kring vårt nedgrävda pund.
 Vi sitter med dörrarna stängda,
 en räddhågad lärjungarund,
 då Herren oss väntat att finna
 därute, där striderna brinner,
 i tappert och troget förbund.

8. Som örnen med vingfjädrar unga
 att stiga mot himmelens höjd,
 som härolden sänd att förkunna
 och sjunga om seger med fröjd:
 till sådana ting har oss alla
 vår väldige Gud velat kalla.
 Med mindre han icke är nöjd.

9. Kom, himmelske Fader, var när
 mig:
 all kraft utav dig är ett lån.
 Om du icke lyfter och bär mig,
 var tager jag vingar ifrån?
 Jag vet ju du aldrig kan svika,
 men att jag från dig ej må vika,
 o Fader, sänd till mig din Son.

10. Den frid som vi alla behöver,
 o Jesus, blott finnes hos dig.
 Vi famlar och faller i mörker
 så snart du ej lyser vår stig.
 Min tro är en flämtande gnista,
 din segrade än i det sista.
 O Herre, så tro du för mig.

11. Gud, sänd oss din Ande som
 skänker
 oss allt det som fattas oss här,
 som styrker mig i mitt elände
 och visar mig dig som du är.
 I ångest, i vanmakt och smärta
 han säger mitt klentrogna hjärta
 att, Herre, du än är mig när.

E Billing 1922
 Bearb 1978

381

1. Herren gav, och Herren tog,
solen sken, och blixten slog.
Hårda prov och öppen famn:
lovat vare Herrens namn!

2. Gav han, var det salighet,
lycka, som ej gränser vet.
Varje dag som drog förbi
var en nåd med glädje i.

3. Tog han, var det för att ge
oförtjänt välsignelse.

Vingårdsmannens vassa kniv
tuktade till evigt liv.

4. Ljusa visshet, stor och sann:
Tager han, så giver han.
Hårda törnar, öppen famn.
Lovat vare Herrens namn!

N Bolander 1933 1936
Bearb 1978

Musikkommentar

J F Lagergréns melodi från 1886, upptagen först i 1939, föreslås här. Texten bör vara huvudtext till denna melodi, som även upptas till begravningssalmen 860 PoV del 2. Se vidare under 11.

382

1. Bed för mig, Herre kär.
Se till mig ner.
Modfälld och trött jag är,
orkar ej mer.
Jag har blott synd och brist.
Bönen sin kraft har mist.
Bed för mig, Jesus Krist,
bed för mig, du.

2. Detta är mörkrets stund.
Maktlös jag är.
Hjärtat är ångestfullt.
Herre, var här!
Bed att ett under sker,
att i din blick jag ser

kärlek som liv mig ger.
Bed för mig nu.

3. Såsom för Petrus du
bad i hans nöd,
bed för mig, Herre, nu,
styrk mig, giv stöd,
att jag bevarad må
genom all fara gå,
snart i din skara stå,
evigt dig när.

Anders Frostenson 1936, 1980

Musikkommentar

O Lindbergs melodi från 1937 behålls oförändrad.

387

1. Jag ber om hjälp
till stillhet i min plåga.
Är den en ängel,
sänd ifrån min Gud?
Då skall jag ej
den gode Fadern fråga,
varför han valde detta sändebud.
2. Som fågel'n under
moderns vingar vilar,
intill hans bröst
jag lutar mig i ro,
och kommer döden
än med tusen pilar,

jag segrar dock,
och segern är min tro.

3. Låt offret av min vilja
dig behaga,
o Gud, som djupet av mitt hjärta ser.
Jag vill av dig min kalk
med kärlek taga,
du som i allt mig all din kärlek ger.

E Sjöberg (Vitalis) 1824
Bearb O Nivenius 1981

392

1. Jesus, gör mig så till sinnes,
såsom du till sinnes var.
I all nöd mig för till minnes
hur ditt kors du tåligt bar.
Och om människor hatar mig,
Jesus, lär mig likna dig,
sörja över dem och gråta
och av hjärtat dem förlåta.
2. Jesus låt ditt liv på jorden
alltid för mitt öga stå,
att i handlingarna, orden
dig jag efterlikna må.
Du som villigt gjorde allt
vad din Fader dig befallt,
hjälp mig så min levnad föra,
att jag helt må dig tillhöra.
3. Jesus, lär mig så i nöden
som i glädjen tro på Gud,

så i livet som i döden
med förtröstan be till Gud,
med Guds vilja vara nöjd,
i hans ord ha all min fröjd
och intill min levnads ända
söka att hans verk fullända.

4. Jesus, kom att mig utrusta
med din helge Andes nåd,
att ej världen och dess lusta
skiljer mig från dina råd.
Se, jag villig är, men svag,
Jesus, i din vård mig tag,
du som, mäktig i de svaga,
bäst kan hjälpa och ledsaga.

V 1 och 2 J Hjertén 1816
V 3 och 4 J O Wallin 1816
Bearb 1977

396

1. Jesus, du mitt hjärtas längtan,
all min glädje och min tröst,
kom till mig och låt mig höra
i ditt ord din egen röst.
Kom till mig, o Jesus kär,
låt mig vara där du är.

2. Jesus, låt mig alltid börja
i ditt namn allt vad jag gör,
att jag kan mitt bästa göra
och så sluta som jag bör.
Kom till mig ...

3. Alla mina ord och tankar
Jesus, låt dem glädja dig.
Mera värd än allting annat
låt din kärlek bli för mig.
Kom till mig ...

4. När jag lägger mig att sova,
låt mig vila trygg i dig.
När jag vaknar, låt mig lova
dig som vakat över mig.
Kom till mig ...

5. När jag slutar mina dagar,
var hos mig och ge mig tron:
där du är, där får jag vara,
bland Guds helgon får jag bo.
Kom till mig ...

Okänd tysk förf 1686
J Arrhenius 1691
Bearb 1979

Textkommentar

Bland Arrhenius' Psalme-Profwer, 1691, ingick den från tyskan översatta "Jesu tu min tröst och fromma", en psalm om själens kärlek till och längtan efter Jesus. Beckman anför den tyska förebilden av anonym författare, "Jesu meine Lust und Wonne", vilken ingår i Lüneburgisches Gesangbuch, 1686. Arrhenius har i stort sett följt den tyska texten ganska väl men undvikit de i brudmystikens varma sfär hemmahörande beteckningarna på Kristus ("Allerschönster Gnadensonne", "Allerliebster Helffersmann"). Efter en bearbetning som innebar ett fjärmande från den tyska texten upptogs psalmen i 1695 års psalmbok. Wallins bearbetning för 1819 års psalmbok innebar egentligen endast en språklig revision. Psalmen överfördes utan ändring till vår nuvarande psalmbok.

1695:144 1819=1937

Bearbetarens kommentar

Det tyska originalet är en Jesuspsalm med starkt innerlig glöd och bildglans. Jesus besjungs inte bara som hjärtats högsta glädje utan också som den allraskönaste nådessolen och i refrängen som själens smycke. I Arrhenius översättning från 1691 har den flyttats in i vår vardag, blivit mer nykter utan att innerligheten gått förlorad. Skillnaden märks i v 2 och ändå mer markerad i v 3: "Låt all min möda och strävan ha sin upprinnelse i Jesus. Hjälp mig så jag inte bryr mig om något annat, bara älskar dig, Jesus." I v 5:3-4 har Arrhenius gjort en fri tolkning, som ger psalmen en fin åskådlig avslutningsrelief: "När mig döden hädan tager, / Jag tå fins bland helgon din." I de gamla psalmerna finns livet i sin helhet med, slutet (slutversen) öppnas mot en himlahorisont. Den wallinska psalmen är på ett annat sätt präglad av dödstanke. Den nya bearbetningen

har närmare anknutits till originalet i v 3 och till den ursprungliga svenska återgivningen i v 5. Vers 3:3-4 återger Fil 3:8 enligt nyöversättningen av NT.

AF

Musikkommentar

H Alberts melodi från 1642 har i original (= EKG) en del utsirningar, varav den i fras 5 upptogs i NK. Vi föreslår 1939 års melodi (= 1921) oförändrad.

H 407 1921:204 EKG 345 NK 77 Z 3614a

400

Musik: svensk 1697

1. Säll är den som sina händer
i Guds händer sluter in.
Vad som än i livet händer
har han ro i själen sin.
Han är nöjd i sorg och nöd,
han har tröst i liv och död.
Gud allt ont från honom vänder.
Han är alltid i Guds händer.

så att du mig alltid leder,
för mig till ditt fröjdeland.
Där försvinner allt besvär.
När min vandring slutar här
och jag dig min ande sänder:
tag den då i dina händer.

2. Sist min Gud jag dig nu beder
tag min hand uti din hand

G Allon 1694
Bearb J A Hellström 1979

Musikkommentar

Föreslås rytmiskt enligt G, dvs med några välgörande punkteringar införda.

G 268 H 78 1921:257

402

1. Allt mänskosläktet av ett blod
den store Guden danat,
och allas väg han vis och god
till samma mål har banat,
att vi som barn av samme Far
här skulle med varandra
som syskon våra prövningsdar
i endräkt genomvandra.

2. Allt mänskosläktet med ett blod
förlöstes att i renhet,
i ödmjukhet och tålmod
bevara andens enhet.
En medlare, en tro, ett dop
gav samma tröst åt alla,
som låter sig av nådens rop
till bot och bättring kalla.

3. Han, alla herrars Herre, kom
ej hit för att befalla.
Han levde här i fattigdom
och gav sitt liv för alla,
och vid sin bortgång skänkte han
åt oss sitt testamente:
"Jag tjänat er. Och ni varann
på samma sätt skall tjäna."

4. Då fanns ej längre träl och fri
men allas rätt och likhet.
Han samma härlighet och liv

dem skänkte i sitt rike.
Sig allas blick från kvalens jord
till samma himmel höjde,
och allas knän vid nådens bord
i samma tro sig böjde.

5. Så hjälp oss, Herre, att vi må,
bland gåvor mångahanda
som av din rika nåd vi får,
förnyas av din Ande
som kärleksfull och ljuv och blid
kan våra hjärtan rena
och i rättfärdighet och frid
med Kristus oss förena.

6. Tag bort allt själviskt överdåd,
allt högmod ur vårt sinne.
Du är oss nära och ger nåd
där ödmjukhet du finner.
Att bruka rätt de pund vi har
det vill du själv oss lära.
För allt du gjort och allt du gav
dig ensam ger vi ära.

J O Wallin 1814 1816
Bearb 1979

403

1. Stilla jag min blick vill fästa,
Herre Jesus, blott på dig,
viss om att du vet mitt bästa,
du som är min hjälp, min frid.
Vid din hand jag trygghet vinner,
fram till saligheten hinner.

2. Stilla må min väg jag vandra,
trogen vara i mitt kall.
Ej till stöttesten för andra
men till stöd jag vara skall.
Att i Kristi kärlek tjäna
Kristus skall mig kraft förläna.

3. Stilla må jag Herren bida,
se vart han mig sända vill,
medan dagens timmar skrida
göra vad han manar till.
Snart är sista timmen slagen,

och jag blir ur tiden tagen.

4. Stilla vänta och välkomna
vill jag dagens slut och lön.
Stilla må i Gud jag somna
från min sista aftonbön,
vilken, när den här avbrytes,
i en himmelsk lovsång bytes.

5. Stilla ock mitt stoft må gömmas
i den tysta jordens famn.
Må den plats av människor glömmas,
där jag vilar utan namn.
Plats och namn väl Herren känner,
när han ropar sina vänner.

J O Wallin 1818
Bearb L Lindman 1981

1. Ni mänskobarn, som alla äger
er vård av samme Faders hand
och ändå kivas här på vägen
till ett och samma fadersland,
ni har ej mer de bud i minne
som Herren gav oss, evigt god,
ni har ej Jesu Kristi sinne,
ej liv och rening i hans blod.

2. Försona dig, var angelägen
om sämja med din trätobror,
gör väl då än du är på vägen
och bed till Gud om kraft och tro,
att ont med gott du övervinne
och inte tänker mer på hämnd.
I samma böner, samma sinne,
ha rum för ovän och för vän.

3. Besök de sjuka, kläd de nakna,
för hungrande lås upp din dörr.

Då skall du själv ej något sakna.
Dig Herren hjälper nu som förr.
En gång skall du i Faderns rike
få höra Jesu ord till dig:
det goda du har gjort den ringe,
det har du också gjort mot mig.

4. O du som gav ditt liv för fåren,
om nåd och kraft till dig vi ber,
att vi kan följa dig i spåren,
att aldrig vi dig överger.
Låt mer och mer en skingrad skara
församlas kring din sannings ord
att det må vara, evigt vara
en herde och en enad hjord.

J O Wallin 1809
Bearb 1977

Textkommentar

Psalmen om mänskokärlek är den av Wallins tidigaste psalmer som fortfarande är mest populär. Den trycktes först i hans Psalmer 1809 men bearbetades vid flera tillfällen. Man finner några påfallande likheter mellan denna psalm och en psalm om försonlighet i Prof-psalmboken 1793 (Wid altaret lägg offret ned"), och det är väl troligt att Wallin tagit intryck av denna psalm.

Båda psalmerna är i inledningsverserna beroende av Matt 5:23-25 och de slutar likartat, med en uppmaning eller bön att följa i Jesu spår. Wallins psalm innehåller emellertid en mängd andra bibelallusioner vilket bidrar till att tona ner det didaktiska, undervisande draget. Verserna 2 och 3 ansluter nära till bergspredikan och till v 5 har stoff hämtats från berättelsen om Mänskösönens dom i Matt 25. I avslutningsversen möter även i denna psalm den av Wallin så gärna använda herdebilden. I den femte versen finns ett par dunkla rader: "Du skall ej själv din nöd torft sakna/av Herrens händer mer än förr." Uttrycket är kanske exempel på Wallins förnöjsamhetsideal. Denna psalm om humanitet, om medmänsklig omtanke och hjälpsamhet, har även motsvarighet i äldre och samtida diktning. Det fanns en tendens i upplysningstidens kristendom, neologin, att framhäva nästankärleken som kristendomens kärna.

1819=1937

Bearbetarens kommentar

Detta är en av Wallins stora etiska psalmer. Dessa är självupplevda på samma sätt som hans psalmer om himmelslängtan. Det är sannolikt orsaken till att de fått en så stark genomslagskraft. Man har känt äktheten i dem. En psalm som denna skulle få en ändå bättre funktion i våra liv och gudstjänster om den gjordes

mer språkligt tillgänglig. De högtidliga orden förmår inte längre väcka samma patos eller genklang hos oss som hos Wallins samtida. De lyssnade till en förkunnelse som hade samma språk.

Vers 2,3 och 4 har i bearbetningen dragits samman till en strof. Den mer högstämnda strof 1 räcker som inledning till den undervisning, förmaning och starka sociala appell som finns i originalets och bearbetningens två slutstrofer. Bearbetningens två sista rader i v 3 har skrivits efter nya bibelöversättningen. En rad föråldrade ord och några svåra satskonstruktioner har ersatts.

AF

Musikkommentar

Melodin från Freytingshausens sångbok 1704 behålls oförändrad, dock med andningspauser som i PoS 241, dvs varannan fras slutar med halvnöt + fjärdedelspaus. Alt melodi (= EKG 181, Z 6002) föreslås som b-melodi.

407a H 19 1921:285 EKG 430 Z 6009

408

1. Gud söker oss i kärlek stor,
han ännu på oss kallar,
och nådens liksom dagens sol
går upp för mig och alla.
Som regnet är den nåd han ger,
på ond och god det faller ner.

2. Om vi oss undan nåden drar
vår egen dom vi vållar.
Så låt oss glömma hämnd och hat
och vreden återhålla,
att den ej finns i hjärtat mer,
när dagens sol för oss går ner.

3. Kom, broder, räck mig här din hand
till vänskap och försoning.

När människor knyter fridens band
blir fröjd i änglars boning.
Som vi varann förlåter här,
så Gud oss vill förlåta där.

4. O Herre, du vår Fader är,
du dina barn vill lära
att alltid hålla friden kär
och den i hjärtat bära.
Välsigna oss i all vår tid
och låt oss mötas i din frid.

J O Wallin 1816
Bearb 1978

Bearbetarens kommentar

De två sista stroferna är enligt SCB-undersökningen de mest använda. Också v 2-5 används, dock i betydligt mindre utsträckning. Nästan en fjärdedel av prästerna anser dem vara oanvändbara. Den negativa inställningen gäller i ännu högre grad de två första verserna. På basis av denna undersökning har bearbetningen gjorts, i förhoppning att det bästa i denna viktiga psalm skall kunna leva vidare och tala också till nya generationer.

1819=1937

AF

416

1. Verka tills natten kommer,
kallelens verk är stort:
hela livet behöves,
dagarna svinner fort.
Tidigt i livets morgon
sände dig Herren bud.
Dopets gåva förpliktar:
livet helt åt Gud'.

2. Verka tills natten kommer.
Du som gick tidigt ut,
kastar du dina redskap,
tror du ditt verk är slut?
Verket är inte färdigt
ens när du hembud får.
Saligt ur natten dagas
evigt gudstjänstår.

3. Verka tills natten kommer,
dröj i Guds verk och bed.
Vet: där du går i kallet,
Herren, din Gud, går med.
Dignar du under oket:
"Herre, min kraft är slut",

han som gav kallet ger dig
kraft att hålla ut.

4. Verka, ty natten kommer!
Dagen är alltid kort.
Kallelens mått skall fyllas,
spill ingen timme bort.
Verka, ty natten kommer,
dagsverkets provningstid,
lönen för dagens möda:
evig tjänst och frid.

A Coghill 1854
S Dahlquist 1913
Bearb 1980

Musikkommentar

L Masons melodi från 1864 behålls oförändrad. B-melodin utgår.

416a 1921:612b

417

1. Gud gav i skaparorden
dig, människa, ditt höga kall.
Du i hans namn på jorden
i makt en konung vara skall.
Självs konung utan like
dig Kristus del vill ge
av väldet i det rike,
där du hans makt kan se.
I skapelsen som trängtar
till sin förlossnings dag
men vändas än och längtar,
du råda skall med Andens lag.

2. Är syndens boja krossad
och brutet lustans tyranni
går människan, förlossad,
från alla världens makter fri.
Hon får den makten stora,
i ringhetens gestalt,
att kunna allt förlora
och kunna äga allt,
att kunna allt försaka
och allt behålla kvar,
ja, vinna allt tillbaka,
om allt på jord hon offrat har.

3. Dig Kristus visar vägen,
där du till denna höghet når,
om ödmjuk, fast och trägen
du stilla i hans lydnad går:
i mödans verk att bringa
de dina dagligt bröd,
i tjänargärning ringa
att ge de svaga stöd,

att tåligt bördan bära
i sorgens tunga tid
och modigt, Gud till ära,
här kämpa ut din goda strid.

4. Det härlighetens rike
som Kristus åt de sina vann,
den skatt förutan like
som väntar dem som Kristus fann,
Gud må åt mig förlåna,
sin vilja till behag.
Må han ge kraft att tjäna
min levnads hela dag,
att, när den är förrunnen,
jag hör från himlens höjd:
"Du trogen är befunnen
gå in uti din Herres fröjd."

J A Eklund 1910
Bearb L Lindman 1980

418

1. Kristus, hjälten, han allena
 har mig löst ur träldomsbandet.
 Skulle jag ej honom tjäna
 all min tid i främlingslandet?
 Han som verkar min förvandling,
 Herre över herrar alla,
 varje tanke, ord och handling
 vill han styra och befalla.

2. Ensam skall jag ej förbida
 Herrens dag som ingen känner.
 När och fjärran kämpar, lider
 rikets barn, min Konungs vänner.
 Får hans saktmodts milda ande
 oss i endräkt sammansluta
 skall vår väg i mörko lande
 himmelsk klarhet övergjuta.

3. Då vi livets goda delar,
 delar sorgerna som bränner,
 beder varmt för dem som felar,
 villigt våra fel bekänner,

då av Andens röst vi ledes
 under bön i stilla stunder
 genom lydnad vi beredes
 till att se Guds dolda under.

4. Du som var till döden trofast,
 fostra oss att bliva trogna.
 Ingen är på jorden bofast,
 vi för himlen måste mogna.
 Lär oss här i timligheten
 kämpa utan all förfäran
 tills vi ser i härligheten
 dig som makten har och äran.

J G Thorsell 1919, 1934
 Bearb 1981

Kommentar

Verbens pluralformer har genomgående ändrats till singularis.
 Ordparet "förbida/lider" kommer mycket nära helrim (jämför nr 167).

423

1. Morgonrodnaden skall väcka
 mig till lovsång med sitt ljus.
 Mina händer vill jag sträcka
 upp mot Herren Gud, min Gud
 och med hjärta och med tunga
 den Allsmäktige lovsjunga.
 Han som gett mig denna dag,
 delar glädjen som jag har.

2. Samma sol, vars gyllne strimma
 över Edens lunder brann,
 för vars strålar nattens dimma
 från en nyfödd jord försvann,
 se, den lika härlig brinner
 lika mild den oss påminner,
 att med samma nåd och makt
 Herren på sitt verk ger akt.

3. Hoppfull vill i dag jag möta
 allt vad han mig förelagt,
 troget mina plikter sköta,
 lita till vad han har sagt.
 Låt mig glad som fågeln sjunga
 när jag går i dagens tunga,
 trygg i Herrens skugga bo,
 när jag går till nattens ro.

4. Och när solen en gång sjunker,
 och dess ljus ej mer jag ser,
 ej kan lyssna, be och sjunga
 gläds jag ändå, ty jag vet:
 snart skall öga, tunga, öra
 bättre skåda, sjunga, höra
 Herrens nåd och härlighet
 i en salig evighet.

J O Wallin 1814
 Bearb A Frostenson 1980

Textkommentar

Wallin inleder sin morgonpsalm på traditionellt sätt; den nya dagen börjar med bön och lovsång till Gud. Men anslaget är romantiskt färgat: "Morgonrodnan mig skall väcka" (1814: "Morgonrodnan vill jag väcka"). Gudsbeteckningen "Allsväldige" däremot hör närmast till vokabulären från upplysningstid och neologi. I tidens stil lovsjunger Wallin solen (v 2). Samma sol, som en gång lyste i skapelsens morgon och i Eden, "lika härligt brinner". Naturens skönhet består även efter syndafallet, eftersom Gud uppehåller sitt verk. Tanken på Guds försyn vidareutvecklas i följande strof, som emellertid inte känns helt nödvändig. I den fjärde strofen möter vi den hos Wallin så vanliga tanken om plikttrohet i kallet. De sista raderna om tryggheten under Herrens skugga anknyter till Ps 91:1, och någon rädsla för nattens mörker finns inte såsom i psalmerna i 1695 års psalmbok. Inte heller talas det om grav, död och mörker i den sista strofen, där parallellen dras mellan dagens och livets afton. Psalmerna mynnar ut i evighetslängtan och ljus förväntan.

1819=1937

Bearbetarens kommentar

Denna psalm handlar som så många andra morgonpsalmer också om dagens arbetstimmar och nattens ro. Den är liksom flertalet Wallinpsalmer fast uppbyggd. Skapelsens-Edens härlighet i v 2 och den nya skapelsens härlighet i slutversen. Vers 3 är inte bara utfyllnad, den skildrar historien från den första tiden till nu. Den är dock så allmänt hållen, att den kan utgå. Psalmerna får genom avkortningen en större kraft. De stora stroforna, särskilt den sista kommer bättre till sin rätt. På grund av sin snåriga satskonstruktion är det den versen som mest varit i behov av nyåtergivning.

AF

424

1. Den signade dag som vi nu här ser
från himmelen ned till oss komma,
den lyser så blid med allt klarare
sken,
oss alla till glädje och fromma.
Må Herren den Högste oss alla i dag
för synder och sorger bevara.

2. Den signade dag, den signade tid
vår Frälsares födelsetimme,
då var det som Ljus i natten bröt in,
Guds mäktiga Ord ifrån himlen,
och herdarna hörde Guds änglar som
sjöng
att äntligen dagen var kommen.

3. Det heliga kors som Herren själv
bar
för vår skull att synderna sona
mot frestarens makt jag sätter i dag,
det står mellan mig och det onda,
ty där har Guds Son all min skuld
plånat ut,
att jag skulle vara hans egen.

4. Om än varje träd och gräs på vår
mark
fått stämma och talande tunga,
om djuren och fåglarna ljuvligt och
starkt
med änglarnas röst kunde sjunga
förmädde de aldrig till fullo Guds
Son
vår Frälsare Jesus lova.

5. En fågel sig gläder i himmelens
höjd
och vindarna lyfter hans vingar.
Bland bergen har strömmarna upphävt
sin röst.
På stränderna spelar Guds lindar.
Så instämmer jorden i himlarnas
sång
till Jesus Kristus, vår Herre.

6. O låt oss då lova och bedja vår
Gud
när stunderna växlar och skriker.
Vår bön ger oss kraft att hålla hans
bud
och vaka med alla som lider.
Så frambärs vårt liv till Guds heliga
tjänst
så länge oss dagen förunnas.

7. Ty dagen är ändå aldrig så lång
att inte dess afton skall stunda.
Då lämnas vårt verk, då tystnar vår
sång,
det må vi med allvar begrunda.
Då bär man oss ut och sömnen blir tung
i graven, vår slutliga boning.

8. Den signade tid, de signade år
när Frälsaren gick här på jorden
har helgat vårt liv till dagar av nåd,
ja, hans är var dag under solen.
Vid slutet står korset, hans eget och
vårt,
och bådär uppståndelsens morgon.

9. Och när vi skall hem till sällhetens
land,
så fjärran från dödsskuggans länder,
då lämnar vi allt i Frälsarens hand
och sorgen skall vändas i glädje.
Bevara vår utgång och ingång, Gud,
o Fader och Son och Ande.

J O Wallin 1812
Bearb O Hartman 1978

Textkommentar

Den äldsta version som finns bevarad av denna s k kristliga dag-
visa ingår i en handskrift från Vadstena kloster, daterad till
mitten av 1400-talet. Enligt somliga forskare utgör visan en
sammansmältning av två olika sånger, en morgonsignelse, dvs en
bön om beskydd mot det onda, och en lovsång till jungfru Maria.
Mariastroferna saknas givetvis i de efterreformatoriska versio-
nerna, vilka samtliga, inbegripet avfattningen i 1695 års psalm-

bok, kan återföras på den text som upptagits i Den danske psalmebog... Aff H Thomissön, 1569.

Psalmens ursprung och datering, tidigaste form och användning utgör alltfört mycket omdiskuterade och svårlösta problem. Även beteckningen dagvisa, vilken följt psalmen från Thomissöns psalmbok, har tytts olika. Den vanligaste uppfattningen är att dagvisa betyder morgonsång, eventuellt en sång endast avsedd för söndagen, några menar, särskilt för juldagen. Den tycks emellertid ha räknats som morgonpsalm i Sverige och Danmark efter reformationen.

Psalmen ingår bland morgonpsalmerna i 1695 års psalmbok med nio verser. Wallin omarbetade psalmen för 1819 års psalmbok och gav den en romantisk färgning samt inslag av pliktmoral i v 6 vilken närmast fått ersätta den fjärde strofen i den äldre versionen, strofen om korset som skydd mot det onda. Wallins bearbetning ingår oförändrad i 1937 års psalmbok.

1695:354 1819=1937

Bearbetarens kommentar

Wallin har tillrättat dagvisan efter sin tids världsbild och krav. Han har tagit bort strofen om korset; på så sätt har psalmen fått den julkaraktär den i dag har i allmänna medvetandet. Vidare lyser tidens misstänksamhet mot en lat nådeförtröstan igenom - det gäller att verka - se de av Wallin nydiktade verserna.

Också v 3 i 1819 års version var nyskriven av Wallin. Den handlar om hur olika julen upplevs av fromma människor och av "världens fåfängliga trälar". I stället har här återinförts den gamla v 4, den som handlar om korset.

Fågeln, strömmarna och lindarna i v 5 förekommer alla i äldre versioner, lindarna dock bara i en dansk text från 1569.

Vers 6: verkandet är kvar men tolkat i enlighet med Rom 12:1 om vår gärning som gudstjänst.

I v 8 var verkandet en väg till den trogna tjänarens belöning. Där fanns ingen salighet och nåd allena.

Här görs nu i stället den förut underförstådda tillämpningen av stroforna om Kristi födelse och hans kors: det är fråga om hela Kristi liv, och om vårt. Hela vårt liv är genom hans liv en nådens tid, en nådens dag - man talar ju ännu om "nådens år" så och så. Detta var ännu tydligare när solen direkt och inte genom klockan fick mäta tiden och härska över dagens alla timmar. Så var det också Kristus, "Sol invictus", den segrande solen, som gjorde dagen till en nådens dag och livet till en nådatid. Så att han också fick göra vår död till vad den i evangelium är, en natt mellan två dagar.

I sista versen har hänvändelsen till Heliga Trefaldighet som fanns i förwallinska versioner fått komma tillbaka.

Musikkommentar

Denna förreformatoriska danska melodi, först tryckt i Thomis-søns danska psalmbok 1569, finns i en dansk-norsk och en svensk-finsk variant (se NK). Föreläs oförändrad.

G 354 H 424 1921:424 NK 11B

425

1. Min Gud och Fader käre
nu vill jag tacka dig.
Du är mig alltid nära
och vakar över mig.
I natt du mig bevarat
och mig beskyddat väl,
och inget har fått skada
ditt barn till kropp och själ.

2. Jag för den nya dagen
i bön blir stilla nu.
I dina händer tag den
och låt den bli, o Gud,
en dag då jag får vandra
på vägar du berett,
en dag då jag åt andra
kan ge vad du mig gett.

3. Ge tro på den du sände,
på Jesus Krist, din Son,
vår Frälsare, den ende,
som kan ta synden bort.
Låt mina tankar vila
i vad för mig han gjort.
Ge hopp som ej kan svika
men öppnar himlens port.

4. Förnya du mitt hjärta
med kärleken från dig,
så att jag dem kan älska
som har gjort ont mot mig,
och hjälp mig, Gud, att söka
ej mitt, men det du vill.
Var mänska jag får möta
o Herre, hör dig till.

5. Ditt ord vill jag bekänna
och göra vad du sagt,
ej vika eller rädas
för någon världslig makt,
och ej i ord och handling
förneka och gå bort
från dig och din församling,
o Jesus Krist, Guds Son.

6. O Gud, i dina händer
jag lägger allt jag har,
min korpp, min själ, min ande,
det liv som du mig gav.
Du är min stora glädje,
den trygghet som förblir.
När jag skall lämna världen
tag in mig i din frid.

J Kohlros 1535
Övers 1601
Bearb A Frostenson 1977

Bearbetarens kommentar

Psalmen har utan någon egentlig bearbetning från 1695 gått vidare till 1819 och 1937. Översättningen är tämligen följsam mot den tyska reformationspsalmen. Den är liksom de flesta andra från denna tid både undervisande och centralt trosförankrad. På en gång katekisation och evangelisation. Genom att den så gott som genomgående behållit sin svenska språkdräkt från 1600-

talet kan den på oss verka starkt föråldrad. I nuvarande v 5 har man tappat bort församlingen. I den tyska texten står: "låt ingenting skilja mig från din klara sanning och från den kristna skaran."

1695:355 1819=1937 (med undantag av 2:7-8) EKG 335 AF

Musikkommentar

Eftersom vi menar att melodin till en så känd sommarpsalm som 474 mindre väl lämpar sig för en psalm som sjungs året runt, föreslår vi här melodin 279, dock med hänvisning även till 474.

426

1. Ljus av Ljus, o Morgonstjärna,
Kristus, världens hopp är du,
och med dig vi vågar hälsa
dagen som ett glädjebud.
Din är dagen, varje stund
gör du evigt meningsfull.
Mot fördärvets makt som hindrar
ber vi; Herre, ske din vilja.

2. Låt din Andes morgonstrimma
skina i vår mörka själ
att vi livets väg kan finna
och förstå vårt sanna väl.
Gud, vårt hjärtas högmod döm
och vår fromma ytas lögn.
Led oss i din nåd och sanning,
helga tanke, ord och handling.

3. Styrk din kyrkas svaga skara
med den gyllne fridens band.
Giv oss nåd att väl bevara
lagfäst frihet i vårt land.
Och när jorden fylls av våld,
hjälp oss då att hålla stånd,
hävda rätten, hägna freden,
tro att din, o Gud, är segern.

4. Herre, låt vår lampa brinna
när du kommer i din dom.
Skydda den i hårda vindar,
hjälp oss att bevara tron.
Vid din ankomst blir det ljus,
bordet dukas i ditt hus.
Ingen lampas ljus behöves.
Äntligen är natten över.

M Opitz 1634
Övers 1664
J O Wallin 1814
Bearb O Hartman 1978

Bearbetarens kommentar

Psalmen kan ses mot bakgrunden av tidig kristen hymndiktning, främst kanske Ambrosius hymn för matutinen Spendor paternae gloriae där Kristus lovsjunges som "Ljus av Ljus"; så kallas han också i den nicenska trosbekännelsen år 325. År 1634 förelåg en tysk psalm med detta anslag, av Martin Opitz: "O ljus fött av ljus, / o rättfärdighetens sol". En svensk bearbetning utkom på 1660-talet. Den har enl Esbjörn Belfrage gjorts av en finländsk präst Johannes Christiemi Melatopaeus.

En nutida granskare noterar att dagens ankomst först betraktas som en befrielse och i grunden är oproblematisK. Det finns bara två förbehåll. Det ena handlar om mörkret i människans själ som hindrar henne att se meningen med dagen. Det andra gäller risken för diverse olyckor, och dem ber man Gud förskona oss från i förbön. I denna inneslutes sedan kyrkan och fosterlandet. I den äldsta svenska bearbetningen har emellertid perspektivet mörknat; livsvandringen går genom en sorgedal, och blicken riktas mot himlens fröjdesal. Psalmen mynnar ut i en bön om att befinnas redo för hädanfärden (Wallin: yttersta domen): "Låt vår Lampas Ollio brinna". I den svenska bearbetningen har bilderna i första versen förlorat sin pregnans, så att Morgonstjärnan och Solen befinner sig i blickfältet på en och samma gång. Här föreliggande bearbetning nöjer sig med bilden av Kristus som Morgonstjärnan. Grundstämningen är nu mörkare: först med Kristus kan vi hälsa dagen som ett glädjebud. Förbönen för kyrkan och riket kan inte formuleras på samma sätt i en modern demokrati som under enväldets tid - nu står den lagfästa friheten i förgrunden, jämte rätten och freden. Perspektivet vidgas ett ögonblick till att omsluta hela jorden, detta med anknytning till 1 Mos 6:11: "Och jorden uppfylldes med våld". Be-träffande bönen om lampan se Luk 12:35, Matt 12:20 och Upp 22:5.

1695:356 1819=1937

OH

431

1. Vi tackar dig
så hjärtelig,
o Gud, vår käre Fader.
Du stärkt oss väl
till kropp och själ.
Du ger den nya dagen.

2. Ja, tack för att
i denna natt
vi trygga har fått sova,
att i ditt namn
vi mötas kan
och dig med glädje lova.

3. Vi dig nu ber
att nåd du ger
och oss i dag bevarar,
och med din makt
och änglavakt
ger hjälp i all slags fara.

4. Upplys vår själ
och lär oss väl
din goda vilja känna,
att vi i dag
till ditt behag
må håg och gärning vända.

5. Ge alla nåd
och goda råd
som land och stad regera,
att allt går rätt
och på ett sätt
som tjänar dig till ära.

6. Oss hjälp att vi
i tro på dig
så våra plikter sköta
att vi varann
med glädje kan
hos dig i himlen möta.

H Spegel 1686
J O Wallin 1819
Bearb A Frostenson 1980

Bearbetarens kommentar

Spegels psalm är inte mycket förändrad 1819: endast i några rader som "Wi bedje än,/ tin nåd förlän at wi i dag må,/ Alt med tin magt/ och änglavakt /Bewarade från all fara." 1819: "Vi bedje än,/ Att du igen/ Oss må i dag bevara ...". Raden i v 10: "sitt kall på jorden sköta" är ett tillägg av Wallin.

De fyra första stroforna har störst användning enligt SCB-undersökningen. De övriga anser ca 1/5 av prästerna vara oanvändbara. Detta har varit riktninggivande för bearbetningen. De två slutstroforna har behållits. De är både aktuella och ett stycke väsentlig 1600-talspsalm. De kan i användningen naturligt anslutas till de fyra första stroforna.

1695:362 1819=1937

AF

437

1. Nu i tysta skuggan fången
som med stjärnor stickad är
känner hjärtat lust i sången
till min Herre Jesus kär.
I det klara mörkret väver
mina tankar guldbokstäver
om Guds Lamm, som för mig lät
fånga sig i dödens nät.

2. Nu när allting annat tiger
vill min tunga tala så
att ditt lov än högre stiger
än där månen brukar gå.
Fast min blick dit upp ej räcker
där en gång jag törsten släcker
när trons öga redan dit
bortom stjärnan silvervit.

3. Måne, låt ditt ljus förvåna
alla djupa vidder blå
med sitt silver, det du lånar
vattnen som du spelar på.
Skin och skimra, blänk och glimma,
höj din låga för var timma,
Jesu lov i ringar sprid
till var ort i nattens tid.

4. Jag min sol i mörkret söker,
medan andra somnar in.
Bönens kraft min tro föröker:
jag skall finna vännen min.

Vem vill byta mötet ljuva
mot den tunga sömnens duva?
Medan kroppen väntar dag,
alltså vaken vilar jag.

5. Till dess daggens pärlor börjar
klart att lysa Jesu pris
och att grönskans lov besörja
före gryningsljusetets bris.
Ja, fast kroppen måste sova,
hör ej själen upp att lova
dig, mitt hjärtas högsta skatt
som har åtskilt dag och natt.

6. Din är jag när jag uppvaknar,
din då jag till vila går.
All sin fröjd och ro den saknar
som ej vännen möta får.
Mörkrets ljus i dig jag äger.
Nu min aftonbön jag säger.
Intet mig förfära skall.
Intet störtar mig på fall.

E Lindschöld 1688
J O Wallin 1814
Bearb A Mannerheim 1981

Textkommentar

Genom sin stämmingsfulla naturlyrik och hänfödda, innerliga lovsång till Kristus såsom Lammet skiljer sig Erik Lindschölds psalm "Nu i skuggans tid den tysta" från äldre och samtida svenska morgon- och aftonpsalmer. Ämbetsmannen och diktaren Lindschöld var vän och litterär rådgivare till Haquin Spegel och denna psalm ingår under rubriken En andäktig Siäls Nattero i en nyutgåva av Spegels Barna Bibel, 1886. Psalmen är verstekniskt välgjord och konstmässigt komponerad. Det sinnrika bildspråket tyder på inflytande från fransk barockdiktning, men den innerliga Kristusgemenskapen och föreningen av naturlyrik och Jesus-kärlek påminner om pietistisk tysk psalm.

Psalmen intogs i Svedbergs psalmbok, men i 1695 års psalmbok fick den inte komma med under motiveringen att den var mera konstmässig och bildrik än andäktig och för de enfaldiga obegriplig. Wallins bearbetning av psalmen är närmast en nydiktning. Det centrala, lovsången till Kristus och glädjen över gemenskapen med honom, tog han bort, och han förenklade den bildrika stilen. Denna fria omdiktning med ämnet naturens lovsång till Gud, "Jag i tysta skuggors timmar", publicerades först i psalmboksförslaget 1814 och intogs sedan i 1819 års psalmbok varifrån den oförändrad överfördes till vår nuvarande psalmbok. Texten föreslås som läsepsalm.

1819=1937

Här följer Erik Lindschölds text efter J W Beckman:

1. Nu i Skuggans tid den tysta, / Som med Stiernor stickad är, /
Lätt du dig mitt Hiärta lyfta / Lamsens Loff upphöya här. /
Mörckret mig en klarheet blifwer, / När iag uti Gull beskrifwer, /
Hur' mitt Liiff i Döden sig, / För mig störter willelig.
2. Medan nu alt annat tijger, / Tala du min Tunga så, / Att ditt
Loff fast högre stijger, / Änn dijt alla Stiernor nå. / Ty hwad
deras Krets omfattar, / Iag för lågt, för ringa fattar / Til
hans Lofs oändligheet, / som är af uhr-ewigheet.
3. Fast min Syn dijt opp ey räcker, / Där som Hiärtat blijr förmögt, /
Tron dock genom Skyn sig sträcker, / Stiger upp med sin' Ögon
högt, / Hon mitt Lamb ur Högden drager, / Att det hos mig boo,
behagar, / Och uti sann andackts beet / Seer des hela Hiord blij
feet.
4. Lätt ditt Liuus, du sköne Måna, / Öfwer sina Widder gå, / Och
ditt klara Sölfwer låna, / Watnen, som du spelar på. / Skiñ och
skimra, blänck och glimma, / Öök din klarheet i Whar strimma. /
Lamsens Loff för fort och fort, / Brinn sielf, sielfwa köldens
Ort.
5. Uti daggens Pärlor sköna / Lamsens Prijs uthskick skal, /
Bärg och Daal, och Marcken gröna / Brister uth i Lofords Taal; /
Sij hwar Droppa är en Spegel, / Och ett fast Demant Insegl /
Til hans Tro och Käriligheet, / Til hans Macht och Härligheet.

6. Ty wil iag nu waken blifwa, / Medan andra sombna inn, / Nattens Tröttheet från mig drifwa, / At få fägna Wännen min, / Och min Sool i Mörckret söka, / Utan återvända öka / Taack och Loff, och i min Famb/Sluta inn Guds rena Lamb.
7. Hwijla lär mig då ey tryta, / Såleds waken, hwijlar iag. / Hwem wil Siäla-nöyet byta, / Uthi tunga kropsens Lag? / Skulle iag mitt Lamb ey sköta? / I des tienst min Natt förmöta? / Som har i all Ewigheet / mig en säker Roo beredt.
8. Skulle någon Sömbn mig hindra / Ifrån Guds den högstes Prijs? / Som kan all min Swårheet lindra / Med sitt Ord, min Siäla-spjjs, / Ney! Fast kroppen måste sofw, / Skal dock Siälen alltid lofw / Tig tu aldra högste Skatt, / Som har åtskilt Dag och Natt.
9. Din är iag, när iag oppwaknar, / Din när iag til hwijla går; / All min Roo och frögd iag saknar, / När iag tig ey skåda får, / All klarheet i tig iag äger, / Och til Mörckret tryggelig säger: / Intet mig förfära skall, / Intet störta mig på fall.

Bearbetarens kommentar

Jag har försökt överföra det graciösa och underfundiga hos Lindschöld, men det barockt överlastade och sammanpackade har jag för att psalmen skall bli användbar eliminerat. Naturligtvis har jag också överfört hans kosmiska fascination, det "kallvarma", och hans friska naturkänsla. Bilder har fallit bort och bilder har tillförts, som alltid vid överföring, beroende på vad språket har att bjuda.

Min sista version har psalmkommittén på några ställen i här framlagda text inte följt:

1:7 mitt Lamm

I Lindschölds underfundiga stil är "Guds Lamm" en övertydlighet som försvagar. Stort L är tillräcklig signal för Kristus.

6:7 Brinn hans lov, du måne kall!

Lindschöld har i mitten av psalmen raden: "Brinn sielf / sielfwa köldens Ort." Med köldens ort menas månen. Det är en höjdpunkt i psalmen: att den kallaste himlakroppen skall brinna Jesu lov.

Jag fick med denna rad i slutfallet, en besvärjelse: om den kalla månen brinner, kan jag inte störtas på fall. Psalmen skulle förlora mycket av sin paradoxala varm-kalla spänning, om den egenartade månraden slopades.

438

1. Den ljusa dag framgången är
och natten kring oss fallit.
Kom, Jesus Krist, vår Herre kär,
och stanna hos oss alltid.
Glädje oss Gud i himmelriket.

2. O Jesus Krist, du världens ljus,
oss hjälp att dig bekänna.
Ja, kom att i vårt hjärtas hus
din kärleks eld upptända.
Glädje oss Gud i himmelriket.

3. Du är den trogne väktaren.
När oss det onda trycker
då söker vi hos dig vår hjälp,
du ger oss skydd och trygghet.
Glädje oss Gud i himmelriket.

4. Oss dagen möda ger och slit
Det får vi alla märka.
men natten skänker ro och frid
och trötta kroppar stärkes.
Glädje oss Gud i himmelriket.

5. I morgon skall vi lova dig,
din trofasthet bekänna,
tills vi en gång i himmelrik
dig prisar utan ända.
Glädje oss Gud i himmelriket.

H Christensen
Sthen omkr 1591
Övers omkr 1640
J O Wallin 1814
Bearb A Frostenson 1976

Bearbetarens kommentar

1695 års text lyder:

1. *Then ljuse dag framgången är,/Och natten hänger oss på:/
O Jesu Christ, vår Here kär,/Tu alltid hos oss blifwa må!/
Glädje oss Gud i himmelrike!*
2. *Tu äst thet ewiga Gudoms ljus,/Thet må wi ju bekänna;/
Kom til oss i vår hjertans hus,/ Med tine nåd oss uptända./
Glädje oss Gud...*
3. *Tu äst vår wäktare trygg och tro,/Tu wilt oss aldrig und-
falla; På tig så wilje wi bygga och bo,/ I all nöd tig på-
påkalla./ Glädje oss Gud...*
4. *Dagen är skapad till arbet och omak,/Thet kan hwar med sig
wål märka;/ Men natten är skapad till ro och mak,/The trött
lemmar att stärka./ Glädje oss Gud.*
8. *Så wele wi i morgon lofwa tig,/ Tin godhet germa bekänna,/
Och sedan alltid i himmelrik/ Tig prisa förutan ända./
Glädje oss Gud i himmelrike.*

Denna gammalsvenska översättning följer nära Sthens psalm. Wallin gav den 1800-talsdiktion och omkvädet: "Bliv oss när, o Herre Jesus." Bearbetningen är en närmare återgivning av Sthens psalm och 1695 med deras större både realism och bibelförankring, som i v 4. Med den gamla refrängen kommer folkvisetonen tillbaka.

Musikkommentar

Denna antagligen danska melodi behålls oförändrad i anslutning till svensk tradition.

G 367 H 438 1921:438

439

Nu är en dag framliden
och natt tillstundar visst.
Från oss är solen skriden:
bliv när oss, Jesus Krist.
Ge oss en stadig tro
och alltid oss bevara,
så att vi utan fara
kan gå till nattens ro.

Okänd svensk förf 1682
J Svedberg 1694
Bearb 1977

440

1. Så har nu denna dag
alltefter Guds behag
sitt mål för färden nått,
och natten, sömnens vän,
är här hos oss igen,
när ljuset från oss gått.

2. O höga himmelsmakt
ditt "Varde ljus" du sagt.
Du skapat natt och dag
själv oföränderlig
när allt förändrar sig.
Bliv alltid hos mig kvar.

3. Mitt öga slutes till.
Din ängel blid och mild,
o Herre, till mig sänd
att hålla trogen vård
och att osynlig stå
hos mig som vakt och värn.

4. Min klädedräkt läggs av:
min synd, o Gud, begrav
i Kristi sidosår.
Så skall min skröplighet
bli vänd i härlighet,
när jag av jord uppstår.

5. I himmelen jag blir
från alla synder fri
och får lovsjunga dig,
dig som mig också då
när jag i synden låg
var mig en nådig Gud!

S Columbus 1674
J Svedberg 1694
Bearb A Frostenson 1980

Textkommentar

Denna aftonpsalm, "Alt effter Gudz behag", är hämtad från Samuel Columbus diktsamling *Odae Sveticae* från 1664 vilken bl a innehåller världs betraktelser, somliga i horatiansk anda, andra berör typiska barockteman som världens obeständighet. Columbus aftonsång som är konstmässigt utformad i tidens stil innehåller en del tankar och bilder som är främmande för den traditionella lutherska aftonpsalmen, och det var först efter genomgripande bearbetning som Jesper Svedberg ansåg texten lämplig som psalm

och tog in den i sin psalmbok 1694. Denna version övertogs för 1695 års psalmbok och har i stort sett bevarats allt intill 1937 års psalmbok. Wallin (?) företog endast smärre ändringar och 1819 års version överfördes till vår nuvarande psalmbok.

För Svedberg var Bibeln normgivande för psalmdiktningen, såväl till innehåll som stil. Den andra strofen i Columbus original höll inte måttet och ersattes därför med två nydiktade strofer av i aftonpsalmer traditionellt innehåll: psalmens jag påminner sig Guds bud samt ber om beskydd under natten. Den ursprungliga andrastrofen som citeras nedan har tolkats olika. Frostenson har här tagit vara på det väsentliga: Gud är den oföränderlige, medan allt annat förändras.

Även den sista strofen omgestaltades av Svedberg men knappast av teologiskt-innehållsliga skäl. Kanske var anledningen att "åg" (ock) står i rimställning. Frostenson närmar sig här originalet och lyfter därmed fram den lutherska formuleringen i slutraderna.

2. Du höge Himle Mackt
som neder jordens trackt
Mäd dijne Himle-bloss
Forändrar underlig
Sielf oföränderlig
Wijk aldrig du från oss.

5. Hur hjärtlig skal iag seen
Från alla Synder reen
Uthi en herlig skrud
Lofsiunga dig /som åg
Då jag i synden låg
War mig en Nådig Gud.

1695: 370 1819=1937

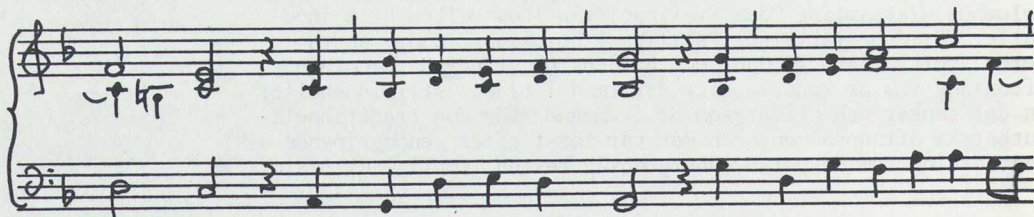
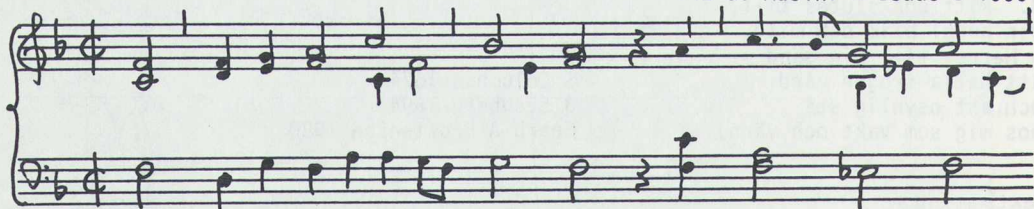
Musikkommentar

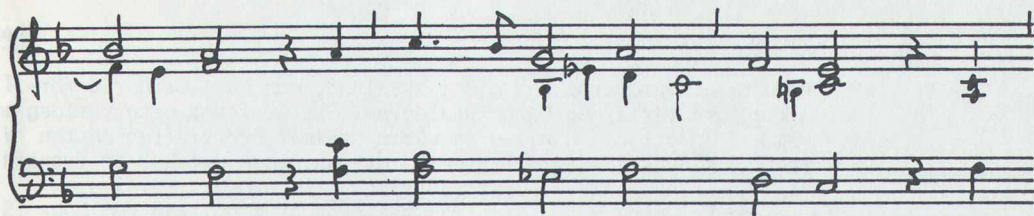
Melodin av G Düben d ä från 1674 föreslås tagas upp i originalformen (=G,alt mel), vartill textbearbetningen är anpassad.

G 367 H 440

442

442 a. Musik: H Isaac o 1500

1. Nu vilar folk och länder
och skogar, berg och stränder.
Nu sover barnen gott.
Men jag vill bedja, vaka
och tacksam se tillbaka
på vad av Gud i dag jag fått.

2. Se, solen har försvunnit
och natten övervunnit
den ljusa dagen nu.
En annan sol jag hälsar.
Min Jesus som mig frälsar,
den sol som ej går ner är du.

3. När dagen är till ända,
då börjar stjärnor tända
sitt milda, klara ljus.
Skall i min sista timma
den morgonstjärna glimma
som visar väg till Faderns hus?

4. Till sömn jag mig bereder,
tar av mig skor och kläder,
en bild av dödlighet.
O Kristus, dig till ära,
låt mig en gång få bära
en klädnad av rättfärdighet.

5. Min kropp av trötthet dignar,
sitt läger den välsignar
och gläds åt nattens ro.
Ack, Jesus, låt mitt hjärta
från syndens ok och smärta
befrias och hos dig få bo.

6. När mina tankar domnar
och alla sinnen somnar,
vem skyddar kropp och själ?
O, se med fadersöga
till mig ifrån det höga,
min Gud som alltid vill mig väl.

7. Låt oro mig ej väcka
och inget hot förskräcka.
Gör vilan trygg och skön.
Sänd ängeln hit med ljuset
att hålla vakt om huset.
O Fader, hör min aftonbön.

8. Vad jag i dag har syndat
av själviskhet förblindad,
förlåt mig det, o Gud.
I Jesu namn jag beder
att du mig alltid leder
på livets väg med dina bud.

9. När det är dags att vakna,
o, låt mig inte sakna
din starka, trogna hand,
som mig i alla dagar
beskyddar och ledsagar
på vägen hem till livets land.

P Gerhardt 1653
H Spegel 1686
Bearb B G Hallqvist 1978

Textkommentar

1600-talet var barockens tid i Tyskland, men Paul Gerhardt försökte inte tävla med barockskalderna. Det är först eftervärlden som har insett att han i sina bästa psalmer överträffar nästan alla av tidens diktare. Den Gerhardt-psalm som det här är fråga om, "Nun ruhen alle Wälder" (Nu vilas alla skogar), är i sin naturbeskrivning och i sin framställning av människan som kontrast till eller i samklang med naturen nära besläktad med några av antikens mest berömda dikter och likaså med den kanske mest beundrade dikt som skrivits, Goethes "Über allen Gipfeln ist Ruh" (Över alla toppar är ro).

Nun ruhen alle Wälder skiljer sig från dessa dikter genom att också vara psalm och aftonbön. Naturen som går till vila kontrasteras mot människan som är vaken i bön till Gud. Psalmen har i flera strofer en tydlig prägel av dödsmeditation, men i de sista stroferna får vi en innerlig, personligt präglad aftonbön.

När Spegel översatte psalmen, förenklade han den poetiska stilen och förstärkte karaktären av bön. Resultatet blev sådant att man i generation efter generation har kunnat använda strofer ur den i den dagliga aftonbönen.

Wallin underkastade psalmen en lätt bearbetning i 1819 års psalmbok. Bortsett från någon detaljändring är det i den formen som psalmen står i 1937 års psalmbok.

I den nu gjorda bearbetningen har Britt G Hallqvist lämnat de utpräglade bönestroferna till stora delar oförändrade, bara med en eller annan språklig förändring. I psalmens övriga strofer har behovet av språklig förnyelse gett bearbetaren anledning att gå tillbaka till Gerhardts original för att översätta det på nytt. När så varit möjligt, har också i denna del av psalmen Spegels formuleringar använts.

1695:375 1819=1937 EKG 361

Musikkommentar

H Isaacs berömda melodi från o 1500 ("Innsbruck-visan") har - inte minst i Sverige - vidareförts enligt en mycket ostabil trädning: G har två olika versioner, 249 och 375, och H inte mindre än tre (!), 373, 433a och 433b, varav den historiskt och estetiskt minst tillfredsställande kom att fortleva hos oss. Alt melodi upptar Gesius' form från 1605 (samma har EKG, Roslagskulla 1693; den är också alternativmelodi i både Danmark, Norge och Finland). Den är emellertid inte lättsjungen, och i försökshäftet Revision av 1937 års psalmbok, läge november 1978, föreslogs en bearbetning av H Göransson i nära anslutning till Isaacs original, som slog väl ut och som här föreslås som a-melodi (samma form visade sig också Lutheran Book of Worship ha kommit fram till!). Som b-melodi föreslås 1939 års huvudmelodi. (Om melodins historiska utveckling se H Göransson, Några anteckningar till Innsbruck-visans öden i Norden, Chorus et Psalmus, Helsingfors 1979).

G 375 H 433 1921:442 EKG 361 NK 10 Z 2293a

445

1. O Kristus, du som ljuset är,
dig kan ej mörker komma när.
Vi skådar upp i tro till dig
när solens ljus fördöljer sig.

5. Gud Fader, Son och Ande, bär
oss genom natt och mörker här.
Dig, heliga Treenighet,
ske pris och lov i evighet.

2. Till tröst för alla är du satt.
Var hos oss du i denna natt.
Låt oss i ditt beskydd få bo,
där är vi trygga, där finns ro.

3. När våra ögon sluter sig,
låt hjärtat ha sin frid i dig.
Om vi din väg har övergett,
förlåt oss nu och led oss rätt.

4. Du frälste oss från skuld och skam
med korsets död, Guds rena lamm.
Du är vårt enda hopp, vår tröst.
Så hjälp dem som du återlöst.

W Meusslin 1526
O Petri 1536
Bearb B G Hallqvist 1979

Musikkommentar

Den medeltida hymnen *Christe qui lux es et dies* förekommer i flera översättningar och med två olika melodier, dels en medeltida hymmelodi (EKG 353, Z 343), dels en yngre melodi från 1400-talet (EKG 354, Z 384). Den första av dessa (=445) finns hos oss redan i *Een liten Songbook* 1553; i fortsättningen ges ofta båda melodierna: så i *Thomissøn* 1569, *Mönsterås* 1646, *Roslagskulla* 1693, *Riddarholm* 1694. G har endast den andra melodin (364); den wallinska psalmboken har överhuvud inte texten (dock sjungs 432 till den andra av *Christe qui lux*-melodierna). När texten åter infördes 1921 upptogs den medeltida hymmelodin i en rytmiserad form. I koralbokstillägget 1964 infördes som alt melodi den gregorianska melodiformen. Vi föreslår att båda behålls och placeras i tidsföljd: a) alt melodi, b) huvudmelodin.

1921:648

447

1. Bli kvar hos mig. Mot kväll det
hastigt går.
Snart är det natt. Var, Herre,
hos mig då.
När andra sviker, ingen stannar kvar
är du den enda hjälp och tröst jag har.

2. Snabbt ebbat livet ut och drar
sig bort.
All jordisk glans och glädje varar
kort,
och ingenting är längre som det var.
Du är densamme, bli du hos mig kvar.

3. När jag blir frestad, stärk mig
med din kraft,
du som har övervunnit ondskans makt.
Led genom solskensklar och mulen dag.
Var stund din nåd, dig själv,
behöver jag.

4. Herre, när din välsignelse jag får
släpper min smärta, stillad blir min
gråt.
Var är din udd, o död? Din seger, grav?
Jag räds ej mer, men gläds när dig jag
har.

5. Låt korset lysa med sitt starka
ljus
klart för min blick när sist mitt öga
sluts.
Då viker mörkret, gryr en himmelsk dag.
I liv, i död, bli Herre hos mig kvar.

H F Lyte 1847

O Mannström 1920

Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Till den klassiska engelska sångskatten hör den anglikanske prästen H P Lytes (1793-1847) psalm "Abide with me", vilken sjunges vid de mest skilda tillfällen, alltifrån begravningar till fotbollsevenemang. Den intogs i en förkortad version (8 verser blev till 5) i första utgåvan av Hymns Ancient & Modern (H A&M) 1861 och vann snabbt ingång i olika samfundssångböcker, vanligen i en förkortad version. Trots att det egentligen är en dödsberedelsepsalm används den oftast som aftonpsalm och som sådan är den placerad i sångböckerna. Aftonstämningen i första versen är symbolisk. En stark tradition gör gällande, att Lyte skrev psalmen kort före sin död (1847), men troligen komponerade han endast melodin då. Psalmen sjunges emellertid inte till denna melodi utan till W H Monks från Hymns Ancient & Modern.

Psalmen har sin bibliska utgångspunkt och sitt anslag från Lukasevangeliets berättelse om Emmaus-vandringen (Luk 24:29). "Abide with us" är en suggestiv, innehållsmättad fras, som även upprepas som ett slags omkväde i varje verslut. Temat Herrens ledning och närvaro i mörkret anknyter bl a också till Ps 139:11-12.

Som så många andra anglosaxiska sånger fann också denna psalm hos oss först vägen till de fria samfundens sångböcker. Den första översättningen tycks ha gjorts av J E Nyström för Svenska Missionsförbundets sångbok, 1893. I vår nuvarande psalmbok ingår den i en tolkning av O Mannström. Han har i sin sju-strofiga version förstärkt Emmaus-motivet i den tredje versen och i den femte har han lagt in ett dopmotiv, som saknas hos Lyte och knappast är tillgodo för den tematiskt väl sammanhållna psalmen.

Bearbetningen har fört psalmen närmare den engelska texten (enligt HA&M, som citeras nedan). I fjärde versen blir också anknytningen till bibeln tydligare: "Var är din udd, o död? Din seger, grav?" (1 Kor 15, 55).

H A&M 27

1. *ABIDE with me; fast falls the eventide,
The darkness deepens; Lord, with me abide;
When other helpers fail, and comforts flee,
Help of the helpless, O abide with me.*
2. *Swift to its close ebbs out life's little day;
Earth's joys grow dim, its glories pass away;
Change and decay in all around I see;
O thou, who changest not, abide with me.*
3. *I need thy presence every passing hour,
What but thy grace can foil the tempter's power?
Who like thyself my guide and stay can be?
Through cloud and sunshine, O, abide with me.*
4. *I fear no foe with thee at hand to bless;
Ills have no weight, and tears no bitterness;
Where, is death's sting? where, grave, thy victory?
I triumph still, if thou abide with me.*
5. *Hold thou thy Cross before my closing eyes;
Shine through the gloom, and point me to the skies;
Heaven's morning breaks, and earth's vain shadows flee;
In life, in death, O Lord, abide with me.*

Musikkommentar

Melodin av W Monk från 1861 behålls enligt formen i Väckelse-
tidens melodier (melodipsalmboken s 822). B-melodin utgår.

453

1. Det ringer till vila,
och veckan går ut,
Guds sabbat sig nalkar,
och mödan har slut.
Tack, evige Fader, för hälsa och bröd
för gåvor av nåd under tider av nöd.
2. Förlåt mina brister
och giv att alltmer
din nåd jag förnimmer,
din sanning jag ser.
Ack, öppna mig ögonen,
Gud för ditt ord,
som finns än, då himmel
förgås med vår jord.
3. Det ordet skall vara
min tröst och mitt ljus.
I morgon det ljuder ännu i ditt hus.
Jag dit med de dina
så gärna då vill,
och själen hon längtar
och trängtar därtill.
4. Lär mig då besinna
mitt eviga väl,
upplys du mitt sinne,
upplyft du min själ
från livets bekymmer
och sorg och besvär
till dig och till det
som av evighet är.

5. Det dröjer ej länge,
så är det förbi
med färden i världen
och tingen däri.
Vad blev det väl av mig,
om Herre ej du
mot mig var barmhärtig
och nådig ännu?
6. Mot målet nu vill jag
så vandra min stig
att synden ej skiljer
mitt hjärta från dig.
Min omsorg om själen
förener jag skall
med trohet och flit
i mitt jordiska kall.
7. Till detta beslut att
ej glömma ditt bud
välsigna min gudstjänst
i morgon, o Gud.
När åter jag börjar
min veckas besvär,
ett steg jag då
närmare himmelen är.

J Rist 1652
H Spegel 1695
K Dahl 1807
Bearb 1978

Musikkommentar

I Widéens melodi från 1916 behålls oförändrad.

1921:652

454

1. Nu vilans dag förflutit
då vi på nytt har njutit
din omsorg och din vård.
Din kärlek du oss visat,
med livets bröd bespisat
och lärt oss livets väg att gå.

2. Gud, giv oss nåd att gömma
ditt ord och aldrig glömma
vad du i ordet lär.
Låt oss hos dig få bliva
och dig vårt hjärta giva.
Du alltid vid vår sida är.

3. Ditt rike bland oss främja,
giv endräkt, frid och sämja,
o Gud, omkring ditt ord.
Giv din betryckta kyrka
nytt ljus och liv och styrka
och hjälp i nåd din svaga hjord.

4. När dagen från oss ilar,
låt hjärtat finna vila
hos dig i stilla tro.
För synd och nöd oss skydda.
Sist låt oss i din hydda
få njuta evig sabbatsro.

L J Nyblom tryckt 1911
Bearb J A Hellström 1980

461

1. Giv, o Jesus, fröjd och lycka:
ett nytt år går åter in.
Låt mig under dina blickar
stilla präglas av din bild.
Kom, i dina händer tag
nu mig själv och allt jag har,
du som varje dag du sänder
ny välsignelse oss skänker.

2. Lär mig detta år att höra
rätt ditt ord, o Herre blid,
bättra mig, din vilja göra
utan svek i all min tid,
att jag har min nästa kär,
aldrig hat till någon bär.
Jag till dig vill vända åter,
du som all min synd förlåter.

3. Jesus, allt i dig jag finner,
Jesus, dig jag längtar till.
Jesus, ge åt mig ditt sinne,
Jesus, led mig dit du vill,

Jesus, stärk min kropp och själ,
Jesus, mig beskydda väl,
Jesus, var i mina tankar,
Jesus, vid min sida vandra.

4. Jesus, lär mig rätt använda
året som har börjat nu.
Vad som än med mig skall hända
vet jag att mitt liv är du.
I all vanda hos mig var,
ge mig kraft när jag är svag,
tills du i din famn mig sluter,
när min livstid här är ute.

J Rist 1642
P Brask 1690
J O Wallin 1819
Bearb A Frostenson 1979

Textkommentar

Nyårspsalmen "Hilf, Herr Jesu, lass gelingen" är författad av Johann Rist (1604-1667), kyrkoherde, lärd mångsysslare och en i samtiden erkänd skald. Psalmen, som inleder tredje delen av Rists "Himmlicher Lieder" (tr 1642), tar sin utgångspunkt i

nyårsdagens evangelietext, Luk 2:21, namngivningen. Jesus är som namnet säger hjälparen, Frälsaren. Den ursprungligen 16 strofer långa psalmen består av böner inför det nya året, böner som kan sammanfattas i en önskan att helt stå under Guds vilja och ledning och att allt vad man företar sig i tanke och handling skall ske i Jesu namn (Kol 3:17). Här finns också uttryck för syndamedvetande och i hälften av den ursprungliga psalmen utvecklas bottemat. Psalmen når sin höjdpunkt i näst sista strofen (så även i 1937 års psalmbok) i vilken Jesus-namnet inleder varje rad så som vanligt är i Jesus-psalmer (psalmer som beskriver vad Jesus är och gör). Denna kompositionsteknik är också ett drag i barockdiktningen. Det kan tänkas att Rist varit beroende av den Bernhard av Clairvaux tillskrivna "Jesu dulcis memoria" (Jesu ljuva minne), i vilken var känd och spridd i samtida genom översättningen i Arndts Paradisgärtlein. Redan tidigt tycks man ha förkortat psalmen. I nuvarande EKG har sex strofer jämte två alternativa strofer upptagits, och det är denna version Frostenson nu gripit tillbaka på vid sin nyåtergivning.

Till svenska överfördes psalmen av biskop Brask och han publicerade den i sin sångsamling "Ehn Helig och hiärtelig Sång-Lust från 1690. Brask tycks ha utgått från en förkortad tysk variant med åttaradiga strofer i stället för sexradiga. Denna sju-strofiga tolkning togs in i Svedbergs psalmbok och därifrån överfördes den till 1695 års psalmbok. I lätt bearbetning, det är egentligen endast första strofen som omarbetats, kom psalmen att ingå i 1819 års psalmbok. Oförändrad står den kvar i vår nuvarande psalmbok.

1695:139 1819=1937 EKG 41

Bearbetarens kommentar

I v 5 i den svenska översättningen finns en moralisering och mångordighet, som man inte finner i den tyska texten. Denna har överhuvudtaget en större kraft och svikt än den svenska. I föreliggande bearbetning har den avkortats till fyra strofer. Efter inledningsstrofen som har både högtidlighet och bönekaraktär, kommer v 2 som handlar om självprovning och vilja till bättring. Vers 3 är en Jesuspsalm. "Var i mina tankar" är efter originalet. Slutversen öppnar sig framåt. Texten har samlat det viktigaste i Nyårsdagens budskap.

Vers 1, 2 och slutversen har enligt SCB-undersökningen stor användning. Beträffande mellanverserna: de som inte anser dem användbara är fler än de som använder dem.

467

1. Jag är det trädet i din gård
som du har velat spara.
Men är jag tacksam för din vård
och skydd i storm och fara?
Från år till år i himlens hägn
har trädet grönskat, knoppats,
fått jordens must, och sol och regn.
På frukter har du hoppats.
Du kom i år,
men lika ofruktbart det står.

2. "Hugg ner det trädet," säger du,
"ty ingen nytta gör det."
"Ack, låt det stå ett år ännu!"
så Jesus beder för det.
Ja, bed, du gode vingårdsman,
din förbön ensam gäller,
och hjälp mig du att bära frukt

förrän mig döden faller.
O Jesus, bli
den svages kraft, den dödes liv.

3. Ja, giv mig näring med ditt ord,
du vän så god och trogen.
Låt mig bli nyttig på din jord
och för din himmel mogen.
Stärk du min tro, så den bär frukt
som hungrande behöver.
Jag tackar dig för vård och tukt.
När livet här är över,
låt för ditt namn
mig falla, Jesus, i din famn.

J O Wallin 1816
Bearb B G Hallqvist 1981

Musikkommentar

Den nuvarande melodin av G A Ericson från 1915 (1921:414) har säkert utgjort ett hinder för användningen av denna nyårspsalmsalm, av vilken nu endast de sista tre verserna behållits. Vi föreslår därför melodin 329, som passar bra till denna del av psalmen.

470

1. O Gud, vår hjälp i gångna år,
vår framtids hopp och frid,
vårt värn när storm kring jorden går,
vårt hem för evig tid!

2. Där uppe dina helgon tryggt
i ljus och frihet bor.
Här är din hand ett stöd för dem
som söker, ber och tror.

3. Långt innan jord och hav blev till
och bergen fick gestalt,
från evighet till evighet
är du som skapat allt.

4. Likt dagen som förgick i går
är tusen år för dig,

som nattens mörker, skingrat snabbt,
när solen höjer sig.

5. Fort rinner tiden som en ström
och sköljer alla bort.
Vår levnad liknar mest en dröm,
förgäten inom kort.

6. O Gud, vår hjälp i gångna år,
vår framtids hopp och frid,
du är och blir när allt förgår
vårt hem för evig tid.

I Watts 1719
N Beskow 1934
Bearb B G Hallqvist 1979

Textkommentar

Den nonkonformistiske prästen Isaac Watts (1674-1748) räknas som den anglosaxiska hymnens fader. Hans psaltarparafraaser innebär en markant förnyelse i det att han liksom Luther såg det

gammatestamentliga stoffet i evangeliets ljus, något som framgår av titeln på hans år 1719 utgivna samling, *The Psalms of David Imitated in the Language of the New Testament*. Mest känd har parafrasen över Ps 90: 1-5 blivit "Our God, our help in ages past". Psalmen lär ha skrivits i början av 1714, en för nonkonformisterna orolig tid, eftersom de stod inför hotet att förlora den religiösa frihet de vunnit 1689. För engelsmännen hör denna psalm om mänskolivets oro och korthet och Guds eviga omsorg samman med dagar av oro och svåra beslut.

J A Eklund översatte fyra strofer av psalmen för sitt psalmboks-förslag 1934 och efter bearbetning upptogs den i 1937 års psalmbok. Den första svenska översättningen hade emellertid gjorts för en metodistpsalmbok tryckt i Cincinnati 1860 ("Förr'n bergen lyfte hjässan opp"), dvs med början på vers tre hos Watts. Denna översättning övertogs i den svenska metodistkyrkans första psalmbok 1892 men har nu ersatts med Den svenska psalmbokens version vilken upptagits i ett flertal andra samfunds församlingssångböcker.

Den nu utförda bearbetningen innebär ett närmande till Watts' text och därmed till psaltarpsalmen. Från det engelska originalet har ytterligare två strofer upptagits (här v 2 och 3), och psalmen omfattar nu de sex strofer som vanligen ingår i engelska psalmböcker, t ex *Hymns Ancient & Modern*. Samtidigt som psalmens tema utvecklas rikare har bildspråket blivit pregnantare och åskådligare.

Hymns Ancient & Modern 165:

1. *O GOD, our help in ages past,
Our hope for years to come,
Our shelter from the stormy blast;
And our eternal home;*
2. *Under the shadow of thy throne
Thy saints have dwelt secure;
Sufficient is thine arm alone,
And our defence is sure.*
3. *Before the hills in order stood,
Or earth received her frame,
From everlasting thou art God,
To endless years the same.*
4. *A thousand ages in thy sight
Are like an evening gone,
Short as the watch that ends the night
Before the rising sun.*
5. *Time, like an ever-rolling stream,
Bears all its sons away;
They fly forgotten, as a dream
Dies at the opening day.*
6. *O God, our help in ages past,
Our hope for years to come,
Be thou our guard while troubles last,
And our eternal home.*

Musikkommentar

Melodin av W Croft från 1708, som upptogs 1939, behålls oförändrad.

471

1. Den blida vår är inne,
och, nytt blir jordens hopp.
Ny fröjd får varje sinne,
nytt liv får varje knopp.
Hur livligt solen strålar,
hur majestätiskt mild!
Och för vår blick hon målar
den värld vi längtar till.

Nu hörs ur luft och lunder
ett jubel utan slut.
Då går vi som i drömmar,
allt löfte är och ljus,
och ur vårt inre strömmar
en lovsång till dig, Gud.

2. Förskönad nu naturen
står klädd i högtidsdräkt.
Vad ljuvlig vällukt, buren
till oss av vindens fläkt!
Vad prakt, vad rikedomar
som skiftar tusenfalt.
Se runtomkring dig blommar
och lever, doftar allt.

4. Och allt som låg där fruset,
förstelnat, vinterhårt,
skall löst av skaparljuset
mot blom och mognad gå.
Vi glädes åt varandra,
åt sol och sommartid,
att på Guds jord få vandra
och äga himlens frid.

3. För Andens skaparunder
vi vill dig tacka, Gud.

J O Wallin 1807
Bearb A Frostenson 1978

Bearbetarens kommentar

Psalmen, daterad 1807, är en av Wallins tidigaste. Som inspirationskälla har han haft Kolmodins "Den blomstertid nu kommer." I de tre första stroforna finns en frisk, livfull naturskildring, rader som kommer en att tänka på Bellman. Det är som om Wallin iakttagit "varje vindens fläkt" som får de nyutslagna löven att glittra. Det är samma solsken som Fröding sett över sin hembygds "lunder och näs." Som vi har psalmen nu kommer sedan ett typiskt romantiskt inslag. Det är inte längre ögat som iakttar utan vår frälsta anda som vill blanda sin känslas offer med naturens fröjd. En vårlig rit av mystik. Så långt är väl allt tämligen gott och väl och så långt sjunger också församlingarna med. I början av v 4 serveras en bastant moralkaka. Här slutar man mycket riktigt också att sjunga psalmen. I fortsättningen får man konstlade jämförelser mellan vinterkölden och kylan i vårt sinne, mellan vårmorgonen och kärleken, som man hellre tänker får sin tid på kvällen.

Bearbetningen har i stort sett, med viss språklig modernisering, följt originalet i de tre första verserna. Den otillgängliga slutraden i v 1 "odödlighetens bild" har ersatts med en rad som till innehållet är wallinsk. Se sv ps 125, 600:3-4 och flera liknande.

De två sista verserna kan i viss mån betraktas som nydiktning, ett sätt att bearbeta som ofta använts. Anknytningen finns dock

till originalet i v 4 början och sista versens 4 slutrader. De säger ungefär detsamma som Wallins "Som bröder må vi vandra/ en stund i gruset än,/ som bröder se varandra/ en gång hos dig igen." Att systrarna blivit bortglömda hör till den tidens sätt att se eller inte se.

1819=1937

AF

474

1. Den blomstertid nu kommer
med lust och fågning stor.
Du nalkas, ljuva sommar,
då gräs och gröda gror.
Med blid och livlig värma
till allt som varit dött
sig solens strålar närmar,
och allt blir återfött.

2. De fagra blomsterängar
och åkerns ädla säd,
de rika örtesängar
och lundens gröna träd
skall oss var dag påminna
Guds godhets rikedom.
Låt oss den nåd besinna
som räcker året om.

3. Nu hör vi fåglar sjunga
med mångahanda ljud.
Skall icke då vår tunga
lovsäga Herren Gud?
Min själ, till Herrens ära
stäm upp din glädjesång,

till den som vill oss nära
och fröjda på en gång.

4. O Jesus, du oss frälsar,
du är de svagas sköld.
Dig, glädjesol, vi hälsar.
Värm upp vårt sinnes köld.
Giv kärlek åt det hjärta
som ingen kärlek får.
Vänd bort all sorg och smärta,
du vän som allt förmår.

5. Välsigna årets gröda
och vattna du vårt land.
Giv alla människor föda,
välsigna sjö och strand.
Välsigna dagens möda
och kvällens vilostund.
Låt livets källa flöda
ur Ordets djupa grund.

I Kolmodin 1694
Bearb B G Hallqvist 1979

Textkommentar

Denna psalm som framför allt förknippas med skolavslutningar, möter första gången i Svedbergs psalmbok 1694, varifrån den överfördes till 1695 års psalmbok. Traditionellt har psalmen tillskrivits Israel Kolmodin (1643-1709), e o teologie professor i Uppsala och senare superintendent i Visby (1692-1709). Men Arvastson har visat, hur svagt underbyggd denna författarbestämning är (Imitation och förnyelse, 1971). Atskilliga förebilder kan spåras till psalmen. Inledningen bl a anknyter till en latinsk vårsång, som i sin tur är en omskrivning av en världslig visa. Genom melodien i såväl Svedbergs psalmbok som i 1697 års koralbok förbinds psalmen med en annan sommarpsalm, "Migh gör stoor lust och glädie".

Psalmen har alltifrån början betecknats som en sommarpsalm, men det är snarast en vårspsalm; sommaren ligger framför. I de tre första verserna skildras naturen, men redan i andra versen märks ett undervisande drag, som förstärks i den tredje versen. Naturen påminner människan om Guds nåd och fåglarnas lovsång

är ett exempel att efterfölja. Tanken att naturen skall ge människan undervisning är vanlig i samtida uppbyggelselitteratur. I vers 4-5 förs vi över på det andliga planet. Naturens sommar bör motsvaras av en själens sommar. Den femte versen innehåller ett för vår tid svårförståeligt bildspråk. Kristus kallas Sarons ros och lilja, symboler som går tillbaka på Höga Visan och brudmystiken. Vidare finns antytt att själen skall krönas med dygder liksom med en blomsterkrans, en i samtida bönbokslitteratur vanlig bild. I den sista versen vänds blicken åter mot den yttre verkligheten i bönen om välsignelse över årets skörd. Men psalmen avslutas med en bön om andlig föda.

Wallin bearbetade psalmen för 1819 års psalmbok och förbättrade rytmisering och accentförhållanden. Något omotiverat i sammanhanget införde han frasen "dämpa lustans brand" i v 4. Psalmen infördes utan ytterligare ändring i 1937 års psalmbok.

Britt G Hallqvist har i sin bearbetning bevarat de väl insjunga v 1-3. I den senare versen har hon endast bytt ut ett par ålderdomliga verbformer. Den femte versen med sitt svårförståeliga bildspråk har lyfts ut. I de båda återstående verserna har språket förenklats och vi har fått en direkthet och innerlighet i känslan, som mer påminner om psalmens ursprungliga gestaltning.

1695:317 1819=1937

Musikkommentar

Denna förmodligen svenska folkvisa föreslås oförändrad.

G 412 H 394 1921:394

475

1. I denna ljuva sommartid
gå ut, min själ, och gläd dig vid
vår Herres alla gåvor.
Se, härligt smyckad jorden står,
se hur för dig och mig hon får
så underbara håvor!
2. Av rika löv är grenen full
och jorden täckt sin svarta mull
med sköna, gröna kläder.
Och blommorna i ängens krans
med större härlighet och glans
än Salomos dig gläder.
3. Nu växer säd för skördens tid,
och ung och gammal gläds därvid
och bör Guds godhet prisa,
som vill i överdådigt mått
oss människor så mycket gott
var dag och stund bevisa.
4. När jag hör trastens klara sång,
när lärkan jublar dagen lång
högt ovan berg och backar,
då kan jag icke tiga still.
Min Gud, så länge jag är till
för livet jag dig tackar.
5. Ack, är det redan här så skönt
på denna jord, så härligt grönt,
hur skall det då ej bliva

i himmelen, där Gud berett
vad ingen här i världen sett
och ord ej kan beskriva.

6. Ack, att jag redan stode där
inför din tron, o Herre kär,
och bure mina palmer.
Jag ville då på änglars vis
instämna i ditt lov och pris
med tusen sköna psalmer.

7. Liksom ett träd i sol och regn
så låt min själ i Andens hägn
få växa alla dagar
den sommar som av nåd jag får.
Gud, låt mig bära frukt i år,
den frukt som dig behagar.

8. Behåll mig till ditt paradiset,
och låt mig på de trognas vis
i dina gårdar grönska.
Låt mig få tjäna dig allen,
i trohet sann, i kärlek ren,
så vill jag mer ej önska.

P Gerhardt 1653
J von Düben 1725
Bearb B G Hallqvist 1980

Textkommentar

Gerhardts psalm om försommarens prakt, "Geh aus, mein Herz, und suche Freud", trycktes först i Crügers Praxis pietatis melica, 1653. Psalmen börjar med en målande beskrivning av ett mellan-europeiskt försommarlandskap. En mångfald syn- och hörselintryck ger liv åt bilden. De växt- och djurarter författaren nämner finns också i Bibeln och ger därigenom associationer till det andliga planet, t ex (turtur)duva, hjort, vinstock, får (och herdar). Som en allmän biblisk förebild skulle man kunna nämna psaltarpsalmen 104, lovsången till Skaparen. Avslutning på denna avdelning och övergång till nästa bildar strofen om människans spontana instämmande i fåglarnas lovsång. Men naturens skönhet väcker samtidigt längtan till det himmelska paradiset, Kristi trädgård. Så följer i slutstroferna den andliga tillämpningen. Naturens förnyelse blir en sinnebild för hur människan bör växa andligen och bli fruktbärande.

Psalmen har förebilder i äldre världsliga och andliga visor om naturens uppvaknande. I de andliga visorna pekar alltid naturen utöver sig själv och blir sinnebild för det andliga. Denna läsning av "Naturens bok" finns genomförd i Arndts Sanna Christen-

dom och kanske har Gerhardt inspirerats av denna. Psalmen som översattes till svenska av Joachim von Düben (tr 1725), intogs 1732 i den svenska översättningen av Arndts bok. I 1855 års utgåva möter vi psalmen i en bearbetning, som ligger närmare 1937 års version. Först här finner vi egentligen den platoniserande tolkningen av v 9, den jordiska skönheten som en avglans av den himmelska. (1937 v 5)

Efter bearbetning och förkortning togs psalmen in i 1937 års psalmbok. Vad man utelämnat var framför allt några av de detaljrika naturbeskrivande stroferna. Tonvikten ligger därigenom mer på det andliga.

Britt G Hallqvists varsamma bearbetning gör psalmen mer lättillgänglig och genom att hon i några fall gått tillbaka till den tyska texten har psalmen också fått större konkretion. I v 4 ansluter hon sig mer till ett par strofer i den tyska texten än till den svenska översättningen, men i stället för näktergalen nämner hon trasten som hos oss är vanligare. Bilden av "andens vingar" saknar motsvarighet i den tyska texten, som inte heller har den negativa formulering som vi fått: "Vi skulle jag allena då I denna tid otacksam gå..." Också här följer den nya versionen närmare den tyska texten. Vers 6 har uteslutits och v 8 och 9 har dragits samman till nuvarande v 7 och bildspråket har förenklats.

EKG 371

Musikkommentar

N Söderbloms melodi från 1916 föreslås oförändrad.

1921:643

478

1. Fram skrider året i sin gång,
nu gulnar lund och lid.
Farväl med all din lust och sång,
du korta sommartid.

2. Låt gulna varje blad på kvist,
låt vissna varje strå;
Guds rika nåd, det vet jag visst,
den skiftar ej ändå.

3. Jag vet, var glädjen har sitt hem,
när jordens prakt förgår;
ännu som förr från Betlehem
ett livets bud mig når.

4. Jag vet ett träd så friskt och grönt,
när döden råder här:
på Golgata det blommar skönt,
och evig frukt det bär.

5. Det liv, som fram ur graven går,
skall aldrig mera dö.
Mig Kristus lovar evig vår
trots död och vintersnö.

C J Boye 1833
J A Eklund 1911
Bearb 1980

485

1. Sanningens Ande,
himmelskt ljus du tänder,
klarhet du sprider,
tröst och hopp du sänder.
Kom att oss leda.

Vi till dig oss vänder:
Helga vår kunskap.

2. Led oss att söka
i vad vi får lära
evige Faderns visdom,
makt och ära.
Låt Kristi kärlek
fostra oss att bära
frukt för Guds rike.

3. Du som är vägen,
sanningen och livet,

eviga ljus, till
salighet oss givet,
Kristus, låt ordet,
i vårt hjärta skrivet,
helt oss förnya.

4. Herre, du ensam
är det sanna ljuset,
som kan oss leda
hem till fadershuset.
Lys oss, att under
vandringen i gruset
dig vi må följa.

Z Topelius 1869

Bearb U-B Gustafsson-Pensar 1978

492

1. Bevara, Gud, vårt fosterland,
håll över det din starkhets hand
och var dess skydd i strid som frid,
i sorgens som i glädjens tid.

2. Här ser vi det som mest är värt,
allt vad vi håller dyrt och kärt.
Ej fjärran finns en bygd, ej när,
som är för oss vad denna är.

3. Här våra fäder en gång bott,
arbetat, kämpat, hoppats, trott.
Här även vi vår boning fått
med samma liv och samma lott.

4. Här kommer våra barn också
att snart på våra stigar gå,

ha det vi haft, se det vi sett
och be till Herren som vi bett.

5. Välsigna varje trofast själ
som vill vårt land av hjärtat väl.
Men slå de onda uppsåt ned
som hotar det och stör dess fred.

6. Gud, skydda detta kära land
från sjö till sjö, från strand till
strand.
Sänk över det din milda vård
som sommarkdagg på rosengård.

J L Runeberg 1857

Bearb 1980

Musikkommentar

Här föreslås melodin 482 med hänvisning till resonemanget under 127.

497

1. Var du barmhärtig mot oss, Gud!
 Välsigna oss, var med oss!
 Ditt ansikte, dess klara ljus,
 till evigt liv oss leder.
 Låt oss din stora gärning se,
 det kors och den försoning,
 som frälsningen åt världen ger
 och gör den till din boning,
 när vi i tro dig söker.

2. Se, folken tackar, lovar dig
 o Gud, i alla länder,
 och hela världen gläder sig,
 sitt hopp till dig den vänder.
 Du dömer världen, du är den
 som skall all orätt krossa.
 Ditt ord är allas skydd och värn.
 Det folken skall förlösa

och du skall själv dem leda.

3. Guds ord ger frukt. Det är en mark,
 som blommor och bär gröda.
 God gärning, bättring växer fram,
 när hjärtan pånyttfödes.
 Välsigna oss, o Fader, Son,
 o Ande, var oss nära.
 Treenig Gud, som allt förmår,
 dig hela världen ärar
 och hjärtat säger: Amen!

M Luther 1524
 O Petri 1536
 J O Wallin 1819
 Bearb A Frostenson 1977

Bearbetarens kommentar

Den tyska texten lyder i prosaöversättning:

1. Gud vare oss nådig/ och give oss sin välsignelse;/hans ansikte må lysa oss med klar glans/till evigt liv,/så att vi lär känna hans gärningar/och vad som behagar honom på jorden/och att Jesu Kristi frälsning och makt/ blir kända för hedningarna(alt:hednafolken)/och omvänder dem till Gud.
2. Hedningarna (alt:hednafolken) överallt må/tacka och lovprisa dig, Gud,/och hela världen må glädja sig/ och sjunga högt / för att du är domare på jorden/ och inte låter synden råda; / ditt ord är skydd och föda,/som bevarar allt folket/så att de vandrar på den rätta vägen.
3. Människorna må tacka dig Gud, och lovprisa dig/ i goda gärningar;/landet bär frukt och bättrar sig,/ditt ord har framgång./Fadern och Sonen välsigne oss,/Gud den Helige Ande välsigne oss,/hela världen må ära honom / och frukta honom över allting./ Säg nu av hjärtat:Amen.

1695 års text är följsammare till den tyska texten än Wallins, som är en ganska fri återgivning i hans egen och hans tids psalmstil.

Mer än 1/5 av de tillfrågade i SCB-undersökningen anser den vara oanvändbar. Den nya återgivningen har sökt sig tillbaka mot Lutheroriginalet och följt den nya översättningen i GT av denna psaltarspsalm.

500

1. Förgäves all vår omsorg är
och allt vad vi bedriver,
om inte Gud är med oss där,
om han ej framgång giver.
Vad nytta gör
den kamp vi för
i långa arbetsdagar,
om ej Guds nåd
med kraft och råd
oss hjälper och ledsagar?
2. Ett lyckligt land, ett lyckligt hus
där man varandra stöder
och lever i Guds kärleks ljus
som goda systrar, bröder,
där hälsan går
i mödans spår,
där människan vill akta
i stort som smått
den jord hon fått
av Skaparen att vakta.
3. Om här vår själ ej lyftes fri
till det som evigt bliver,
en vansklig gröda bärgar vi
av allt vad tiden giver.

Förlorat är
då allt besvär
som grävs i jorden neder,
vår fröjd är blek,
vårt vett är svek,
om det ej högre leder.

4. Så lär oss, Gud, med lust och
flit
att först ditt rike söka,
att lyfta våra hjärtan dit
och där vårt goda öka.
Ack, låt oss se
i vål och ve
ditt ljus alltmera dagas,
och sist med frid
för evig tid
till himlens glädje tagas.

K Dahl 1807
J O Wallin 1819
Bearb B G Hallqvist 1980

510

1. Kom, helige Ande,
från höjden, kom ned,
ty världen är andelös vorden.
Dig sänk som i skapelsens
morgon och bred
ånyo ditt välde kring jorden.
Kom, helige Ande, från höjden.
2. Kom, helige Ande,
från himlen med ljus
till nattens förlorade trälar.
Tänd lågan på nytt
i Guds helgedoms hus
och elden i vaknande själar.
Kom, helige Ande, från höjden.
3. Kom till oss på jorden,
kom till oss med frid

där hämnande vredesmod glöder.
Vi bidar med längtan
den saliga tid
då kämpande folk skall bli bröder.
Kom, helige Ande, från höjden.

4. Kom, Ande, från Kristus,
från honom som gav
sitt liv till en evig försoning.
O kom från hans kors
och hans öppnade grav
och dana vår värld till din boning.
Kom, helige Ande, från höjden.

J A Eklund 1934
Bearb 1981

Kommentar

Psalmen är oförändrad med undantag av att i vers 3 "vi bida" ändrats till "vi bidar" och "varda bröder" till "skall bli bröder".

515

1. Jag lyfter ögat mot himmelen
och knäpper hop mina händer.
Till dig, min Gud, som är barnens vän,
min bön och tanke jag vänder.

2. Jag är så glad att få tacka dig,
och gärna vill jag det göra.
Jag vet det visst att du ser på mig
och mina böner vill höra.

3. Tack för allt gott du mig ständigt ger
att känna, älska och äga.

Tack, gode Far, för så mycket mer
än jag kan tänka och säga.

4. Så håll du över mig än din
hand,
du Far, som ej har din like.
Och låt mig växa för livets land,
som är ditt himmelska rike.

J L Runeberg 1857
Bearb O Torvalds 1980

Musikkommentar

O Lindbergs melodi från 1918, först upptagen i 1939, föreslås
oförändrad.

516

1. När Jesusbarnet låg en gång
på krubbans halm, vid änglars sång,
då tände Gud i himlens hus
den första julens stora ljus.

2. Nu tänder vi i granen snart
små ljus som skiner varmt och klart
Och alla barnen tänker då
på barnet där i stallets vrå.

3. Han växte upp och blev en man,
så god och vis, så stark och sann
som ingen förr på jorden var
och ingen sedan varit har.

4. Och därför lyser än för oss
hans stjärnas underbara bloss.
Var gång vi följer glatt hans ord
det lyser bättre för vår jord.

5. Välkommen hit i jul igen,
du som är barnens bäste vän.
Vi vet du hör var bön vi ber.
Kom, lär oss likna dig alltmer.

J Oterdahl 1909
Bearb B G Hallqvist 1980

518 a

Musik: dansk ca 1840

1. Himlen är så härligt blå,
underbar att titta på,
många tusen stjärnor blinkar
och de säger, när de vinkar:
Kom till oss och hälsa på!

2. Kom till mig, ni som är små,
vill ni inte höra på?
Jag ska sjunga om en stjärna,
jag tror nog ni lyssnar gärna,
det är ni som kan förstå.

3. Det var jul och det var natt,
varje stjärna lyste glatt,
men med ens så fick man blunda,
en av dem var annorlunda,
glänste som en stjärnesol!

4. Långt, långt bort i österns land
stod en man vid himlens rand,
såg ifrån sitt torn ett vimmel
stjärnor mot en nattmörk himmel
och den stora stjärnans glans.

5. När den stjärnan trygg och ljus
lyste över markens hus
sade de i österns rike
att en konung utan like
skulle födas på vår jord.

6. Därför blev, långt österut,
mannen mycket glad till slut,
för han ville själv så gärna
se sin ljusa kungastjärna
innan han blev trött och dog.

7. Och när natten hade gått
gick han upp till kungens slott.
Kungen ville gärna veta
vad den stjärnan kunde heta
som ett löfte förutsagt.

8. De blev tre, som följdes åt
för att följa stjärnans stråt,
var och en var nödd och tvungen,
tyckte han, att finna kungen
som var född just nu i natt!

9. Klara stjärnan förde dem
ända till Jerusalem
och i slottet som de nådde
fanns det nog en kung som rådde,
men det var fel kung de fann.

10. Klara stjärnan förde dem
dag och natt mot Betlehem,
men vid stallets bräder glesa
saktade den in sin resa,
lyste stilla, ljus och mild.

11. Lyckliga gick alla tre
in i stallet för att se.
Där fanns ingen kung att finna,
men de såg en fattig kvinna
med sitt lilla barn i knät.

12. Österlandets visa män
fann sin stjärna där igen
som de skymtat i det höga,
för i barnets milda öga
lyste stjärnan lika klar.

13. Det var Jesus, som de såg,
Jesus, som i krubban låg,
och de böjde knä och lade
dyra saker fram och sade:
Det har vi haft med till dig!

14. Vill ni inte allra helst
se hans ljus, som världen frälst,
böja knä för den som äger
Himlens rike, och som säger
att just ni hör hemma där!

15. Titta, himlen är så blå
med små ljusa stjärnor på.
En av dem kan ingen hitta,
var kan julens stjärna sitta?
Över Jesu kungatron.

16. Ja, det barn som levde här
blev en mäktig konung där,
högt i himlens rymder vida
på Gud Faders högra sida
över alla stjärnors här.

17. Han som bor i himmelen
ser på er och är er vän,
han blir lycklig om ni sänder
varma ord från alla länder,
det är dyrbar gåva nog!

18. Stjärnan ledde visa män
med till Jesus, deras vän.
Ni kan följa samma stjärna.
Om ni gör det glatt och gärna
ska ni också hitta hem.

19. Stjärnan som är mild och ljus
tar er till hans eget hus.
Stjärnan är hans ord som lyser
klarast när vi går och fryser,
stjärnan gör det lätt att gå.

N F S Grundtvig 1815
S Cavallin 1873
Bearb S-Ch Swahn 1978

518 b

1. Himlen är så härligt blå,
underbar att titta på,
många tusen stjärnor blinkar
och de säger, när de vinkar:
Kom till oss och hälsa på!

2. Det var jul och det var natt,
varje stjärna lyste glatt,
men med ens så fick man blunda,
en av dem var annorlunda,
glänste som en stjärnesol!

3. När den stjärnan trygg och ljus
lyste över markens hus
sade de i Österns rike
att en konung utan like
skulle födas på vår jord.

4. Det blev tre, som följdes åt
för att följa stjärnans stråt,
var och en var nödd och tvungen,
tyckte han, att finna kungen
som var född just nu i natt!

5. Lyckliga gick alla tre
in i stallet för att se.
Där fanns ingen kung att finna,
men de såg en fattig kvinna
med sitt lilla barn i knät.

6. Stjärnan ledde visa män
med till Jesus, deras vän.
Ni kan följa samma stjärna.
Om ni gör det glatt och gärna
ska ni också hitta hem.

7. Stjärnan som är mild och ljus
tar er till hans eget hus.
Stjärnan är hans ord som lyser
klarast när vi går och fryser,
stjärnan gör det lätt att gå.

N F S Grundtvig 1815
S Cavallin 1873
Bearb S-Ch Swahn 1978

Musikkommentar

Den i Danmark brukade melodin från o 1840, som föreslogs i Revision av 1937 års psalmbok, läge november 1978, mottogs med en viss tveksamhet, även om de positiva reaktionerna tycks överväga. Den föreslås som a-melodi, Widéens melodi som b-melodi enligt mångas önskan.

523

1. Med tacksam röst och tacksam själ
min lovsång sjunger jag.

O Gud, du alltid gjort mig väl
och gör det än i dag.

2. Min Gud, jag vet att ett består,
när år och dagar flyr.

Det är din nåd, för varje år
och varje morgon ny.

3. Säg, vem har skapat jordens rund
och himmel, hav och sjö?

Vem sänder sol i morgonstund
och ger oss regn och snö?

4. Vem ger oss skörd i höstens tid?
Vem håller i sin hand

vår framtid? Vem kan ge oss frid
i hem och fosterland?

5. Vem skänker under livets vår
av livets rikedom?

Vem sänder mig de goda år
då lyckan går i blom?

6. Min Gud och Fader, det är du.
Du vakar för mitt väl.

Från livets början och till nu
du skyddat kropp och själ.

7. Ack, jag har brutit mot ditt bud
och flytt från dina krav,

men du, o Gud, har sänkt min synd
i nådens djupa hav.

8. Du breder kring min väg ditt ljus
från evighetens värld

och öppnar porten till ditt hus
vid målet för min färd.

9. Så sjunger jag min glädjesång
dig, Herre Gud, till pris,

till dess jag sjunga får en gång
ditt lov i paradiset.

P Gerhardt 1653

J A Eklund 1911

Bearb B G Hallqvist 1979

Musikkommentar

Här föreslås endast alt melodi, J Crügers originalmelodi 1653 till denna text (= EKG 231, NK 83, Kyrkvisor för barn 783, Z 207), som har slagit mycket väl ut (de frikyrkliga sångböcker som har texten har också denna melodi).

534

1. När stormens lurar skallar
kring bleka fält och land
och dystra vågor svallar
mot öde skär och strand,
när dödens lie blänker
i sommarblomstrens lid,
jag mänskans lott betänker
och hennes bråda tid.
2. Hör, allt omkring mig ropar:
Förgängelse och död!
Och mörkrets här sig hopar
kring dagerns sista glöd.
O Gud, mig kläd med styrka
för Andens höga strid:
nu samlar sig din kyrka
till Mikaelitid.
3. Och himlens skyar jagar
mer hett och brått varann.
Sig härar sammandrager
kring himlens hövitsman.
Här gäller vara vaken.
Guds kyrka, redo stå!

Nu Mikael mot draken
till väldig strid skall gå.

4. Se ljusets änglaskara!
Dess iver tar ej slut.
Guds makt skall oss bevara
och draken kastas ut.
Igenom mörkrets länder
och dagens heta strid
vi hoppets blickar sänder
mot löftets gyllne tid.

5. Och falnar sista glöden
av solens eld en gång,
skall mörkrets här och döden
ej sjunga segersång.
Från fjärran stammar glansen
i Kristi stridsmäns drag:
de skyntar segerkransen
och alla helgons dag.

S Rönnegård 1936
Bearb O Nivenius 1981

Musikkommentar

Melodin av G Lindberg 1917, upptagen i 1939, har nog utgjort ett hinder för användningen av denna psalm, en av de få Mikaeli-
psalmer vi har. Vi föreslår i stället 279 (se denna).

535

1. Allt av samma skaparflöde
föds och bäres i vår värld,
tankar, ting och mänskoöden,
stjärnors, skyars, floders färd,
myran som med strået strävar,
örnen som i rymden svävar.
2. Gud, i dig är livets källa,
rik och ren och underbar.
Ur dess djup de flöden väller,
varav allt sitt ursprung har.
Jublande ur hjärtan unga,
Gud, ditt lov vi nu vill sjunga.
3. Kraften som i allt pulserar
brusar i vårt eget blod.
Herre, du som allt regerar,
led oss med din Ande god.
Tänd den tro som oss kan bära.

• Låt oss leva till din ära.

4. Mer än drömmar, mer än aning;
Kristus är vår verklighet.
Se hans tecken, följ hans maning,
se dig ej tillbaka mer.
Han, din vän, dig aldrig sviker.
Hans är löftet, morgonriket.

5. Gör ej vad dig själv behagar,
men dig själv åt honom giv,
i din dag de andras dagar,
i ditt liv de andras liv.
Allt begär han, allt han ger dig.
Alla dagar är han med dig.

A Frostenson 1936, 1981

549

1. Jag går mot döden, var jag går.
 Den korsar mina vägar,
 Jag ej en dag, en timme får
 då jag kan vara säker.
 Ett flyktigt andetag,
 så slutar livets dag,
 och i Guds evighet jag står.
 Jag går mot döden, var jag går.

2. Jag går med Jesus, var jag går.
 Han vandrar vid min sida.
 I kamp och strid han med mig står,
 ger tröst när jag får lida.
 Hans spår jag ser i tro
 och sätter där min fot.
 När det är lätt, när det blir svårt

jag går med Jesus, var jag går.

3. Jag går till himlen, var jag
 går.
 Så ängslas ej och fråga!
 Där torkas alla tårar bort.
 Där finns ej död och plåga.
 Mig lockar inte mer
 vad världen har att ge,
 men himlens glans och härlighet.
 Jag går till himlen, var jag går.

H A Brorson 1734

J O Wallin 1816

Bearb A Frostenson 1978

Musikkommentar

Den tyska melodin från 1726 bearbetas endast rytmiskt så att
 fras 2 och 4 slutar med halvnot + fjärdedelspaus.

H 452 1921:452

555

555 b. Musik: svensk folkmelodi

1. O Jesus, när mitt liv släcks ut,
 min sista stund är slagen,
 skall prøvotiden vara slut,
 till dig skall jag bli tagen.
 Min kropp som såddes dödlig här
 skall uppstå ny, odödlig där,
 i härlighet förklarad.

2. Befriad från förgänglighet
 och löst ur syndabandet
 jag kläder mig i salighet
 uti det goda landet
 där livets krona för mig står.
 Av Herren Sebaot jag får
 vad jag har efterlängtat.

3. Jag kommer av ett brusand hav
 på rätta glädjestranden.
 Min kropp skall läggas ner i grav,
 men Gud upptager anden.
 Ur mörker kommer jag till ljus,
 från armod till Guds rika hus,
 från oro till god vila.

4. Min hydda som har fallit här
 byggs upp av Herrens händer.
 Sitt paradiset han öppnar där,
 på nytt mitt liv han tänder.
 Och öga emot öga jag
 får se min Faders anletsdrag.
 Så är all sorg försvunnen.

5. Du jordeliv, du bräcklighet,
 när jag dig rätt begrundar,
 vad är din lust och härlighet
 emot det liv som stundar?
 Se, döden är alls ingen död.
 En gång jag lyfts ur natt och nöd
 till evigt liv där ovan.

6. O död, du gör de fromma väl,
 de onda du förskräcker.
 Du tröstar varje sorgsen själ,
 de stoltas mod du knäcker.
 Och fattigdom får evigt nog,
 men allt vad girigheten tog
 den måste evigt mista.

7. Kom, Jesus, du min Frälserman,
 kom, för mig till det livet
 som på din Faders högra hand
 blir trogna hjärtan givet.
 Giv mig din hjälp att leva så
 att jag kan dö i frid och gå
 till glädjen i din himmel.

M G de la Gardie tr 1694
 Bearb B G Hallqvist 1979

Musikkommentar

Den tyska melodin, först tryckt 1533, behålls, dock som i EKG med genomgående halvnotsupptakter. Till denna genuint svenska text föreslår vi som b-melodi en folkmelodi från Dalarna, som f ö en variant av m-melodin, i bearbetning av H Göransson.

G 27 H 280 1921:471 EKG 193 Z 4441a

557

1. Nu vill jag bryta upp,
 och till mitt hemland fara.
 Där finns ett fadershus,
 där är det gott att vara.
 Jag kämpat länge nog
 med brister och besvär.
 Nu längtar jag till ro
 hos dig, min Herre kär.

2. Min högtidsdag går in,
 det blir tyst och stilla,
 och världens sorl dör bort,
 det skall mig ej förvilla.
 Dig, Jesus, tillhör jag,
 och väntar nu på dig.

O Herre, trygg jag vet:
 du är ej långt från mig.

3. Vad salighet att snart
 ha lämnat dödens dalar
 och föras av din hand
 till himlens ljusa salar.
 Du känner vägen väl:
 när mörkret sluter sig,
 ett steg blott, och jag är
 i livets land hos dig.

J O Wallin 1816
 Bearb L Lindman 1981

561

1. I frid och glädje går jag bort.
 Ske, Gud, din vilja.
 I dig mitt hjärta vila fått
 och är stilla.
 I ditt ord du lovat så:
 en sömn skall döden bliva.

2. För mig ditt frälsningsverk har skett.
 Allt kan jag lämna.
 Jag Jesus, världens ljus, har sett
 och lärt känna.
 Han är all min salighet,
 när jord och himmel rämnar.

3. Här mitt ibland oss Jesus finns
 och är vår like.
 Och hela världen bjudits in
 till hans rike.

Ordet med hans Andes vind
 bland alla folk nu sprides.

4. Han är det klara, stora ljus
 som uppenbaras.
 Han leder oss till Faderns hus.
 Han bevarar,
 ger oss glädje livet ut.
 All äran hans skall vara.

M Luther 1524
 Övers 1572
 J O Wallin 1814
 Bearb A Frostenson 1979

Bearbetarens kommentar

Luthers text i prosaöversättning lyder så här:

1. Med frid och glädje far jag bort/ i Guds vilja; /Tröstad till hjärta och sinne/ lugn och stilla,/därför att Gud lovat mig:/ döden skall bli min sömn.
2. Det gör Kristus, Guds sanne Son/ den trogne Frälsaren,/ han som du Herre låtit mig se/ och lärt känna,/så att han är mitt liv/ min frälsning i nöd och död.
3. Honom har du ställt fram/ och i stor nåd låtit inbjuda/ hela världen till ditt rike/ genom ditt dyra frälsande ord,/som förkunnas överallt.
- 4 Han är den frälsning och det saliga ljus/ som lyser för folken/ som inte känner dig och ger dem föda/ Han är ditt folk Israels/ pris, ära och glädje.

1695 följer originalet mycket nära.

1819 års version är en omdiktning som hamnat rätt långt bort från originalet, vilket bygger på Simeons lovsång. Den största skillnaden är att av Luthers Kristuspsalm har det blivit en jagpsalm. "Jag njutit av det bröd (v 2). Ty vandrar jag med fröjd och flärd (v 3). Jag räds ej dödens mörka hus." Luther har ett "jag" i v 1 och i v 2 talas det om Kristus för mig; här är det nio "jag". Där Luther efter Lukas talar om hela världen som inbjudits till Guds rike och att Kristus är ett ljus för folken som inte känner honom, krymper perspektivet till att gälla "de trogna" (2:2), själen (2:3) och den fromma förnöjda människan.

Psalmen har liten användning på grund av melodin (?). En fjärdedel av de tillfrågade i SCB-undersökningen anser den vara oan-

vändbar. Det är dock en av de stora Lutherpsalmerna som i en nyåtergivning trogen mot originalet förhoppningsvis kan bli brukad på nytt.

1695:397 1819=1937 EKG 310

Musikkommentar

Melodin hos Walter 1524 föreslås enligt alt mel, dvs i den var-samma förenkling som även EKG och NK har. Denna version är svår, men det är av både historiska, estetiska och ekumeniska skäl knappast försvarbart att välja en annan form än den allmänkyrkliga. Vi vill dock påpeka att Simeons lovsång (som denna text parafraserar) föreslås i PoV del 2 i en tonsättning av Trond Kverno, som blivit synnerligen positivt mottagen.

G 397 H 478 1921:478 EKG 310 NK 25 Z 3986

567

1. Med alla Herrens fromma
jag till den staden går,
där livets träd i blomma
vid ljusets källa står,
där skaran ingen räknar
lovsjunger kring Guds tron
och alla sår är läkta
och hjärtat har fått ro.

2. Och Herdens röst jag känner,
som ropar mig vid namn,
där väntar mina vänner,
där öppnar Gud sin famn.
I hoppet gläds jag redan:
snart finns ej döden mer,

en liten tid och sedan
varann vi återser.

3. O klarhet, som fördriver
all tidens dunkelhet,
o härlighet, som bliver
min lott i evighet!
Där skall vår lovsång stiga
som bruset från ett hav
och alla se och prisa
den nåd, som Gud oss gav.

J O Wallin 1814
Bearb A Frostenson 1978

Bearbetarens kommentar

Psalmen säger något som finns som en längtan hos många, det framgår av ofta återkommande verser i dödsannonserna. Återseendet: som skildras i så många frikyrkosånger, som vanligen har en ljus, ofta jublande karaktär.

I Wallins psalm finns många föråldrade ord, men också en, som man kan tycka, alltför dyster beskrivning av vad som ligger framför de kvarlevande "en liten tid att lida/ännu på korsets stig."

I stroferna 2 och 6 finns en klang av ljus och lovsång. I bearbetningens v 2 som är en sammanskrivning av v 3 och 4 (1937) har den bevarats. Så eller på liknande sätt kan psalmen få en enda klar och bärande ton. Vers 2-4 och 6 har störst användning. Mot dem finns det också minst kritik (SCB).

1819=1937

AF

571

Musik: förreformatorisk, Wittenberg 1542

1. Låt gråten och klagan få stillna,
och sörj ej som hopp inte finnes.
De älskade, de som oss lämnat,
bereds genom döden för livet.

2. Vad säger Guds ord som är ristat
med stenskrift i gravarnas vårdar?
De döda som vilar därunder
de är inte döda. De sover.

3. Det livlösa stoftet är tecknet
att människan vilar från livet.
Det kommer en dag när hon vaknar
av härlighet krönt, och av ande.

4. Guds skapelse sker i det dolda,
där väver han människan samman.
Så nyskapas livet i döden
för tider och världar som kommer.

5. Vi sådde de livlösa kornen,
de bar på sin Skapares tanke

och grodde, blev strån på hans åker
så ax och så fullbildat vete.

6. Förgångelsens vinter skall ändas,
då uppstår vår kropp från de döda
och bär sin bestämelse med sig
i liv som ej dör eller vissnar.

7. Vi söker bland minnenas bilder
en mänska vi kände i tiden.
Vad ville hon här i sin strävan?
Vem var hon i ljuset från Kristus?

8. När fullbordan avlöser hoppet,
då avtäckes bilden Gud skapat,
då brister det dunkel och höljde,
vi skådar de älskade dragen.

Prudentius omkr 400
J O Wallin 1816
Bearb O Hartman 1979

Textkommentar

Prudentius' begravningshymn, "Jam maesta quiesce querela", (från omkr 400) har blivit en klassisk begravningssalm i den evangelisk lutherska kyrkan, mycket beroende på Luthers höga uppskattning av den. Denna hymn om den kristna uppståndelse är ett utdrag (12 strofer) ur en längre dikt i vilken kristet och antikt bildgods blandas. Den latinska hymnen ingår i en svensk sångbok från 1536 tillsammans med sånger på svenska. Från reformationstiden härstammar de båda tyska översättningar som ligger till grund för en rad olika versioner och som har varit förlagor för de båda svenska översättningar, vilka sedermera kom att ingå i 1695 års psalmbok. Den första svenska översättningen "Lät oss thenna kropp begrafwa" påträffas i en psalm-

bok från 1543. Det är en återgivning av den M Weisse tillskrivna tolkningen, "Nu last uns den leib begraben" (se EKG 174). Denna översättning hörde till de psalmer som i handböckerna från 1614 och 1693 anbefalldes vid jordfästning. Detsamma gäller den andra svenska översättningen, "Hörer till i christtrogne alle", som ingår i en psalmbok från 1567 och är översättning av den andra tyska huvudversionen, "Hört auff mit Trauen und Klagen" (N Herman, 1500-1561). Båda dessa svenska återgivningar av Prudentius' hymn har jämte den latinska hymnen upptagits i 1695 års psalmbok (nr 400-402). För 1819 års psalmbok gjorde Wallin en nytolkning utifrån den latinska texten och den ingår i vår nuvarande psalmbok

(1695:401) 1819=1937

Bearbetarens kommentar

Wallin har gjort en psalm i upplysningstidens anda men rotad i kyrkans lära. Han följer sin urtext vers för vers, med för honom och hans samtid betecknande tillägg och avvikelser. Prudentius vill veta hur kroppens uppståndelse egentligen går till, hur kontinuiteten bevaras tvärs genom död och förruttnelse. Han uppehåller sig påfallande mycket vid kvarlevorna i jorden; de återförenas vid uppståndelsen med själen eller anden - var den befinner sig säger han ingenting om, ehuru också den företräder kontinuiteten. Wallin är mer angelägen om uppståndelsens faktum än om kontinuitet och igenkännande. Hos honom är läran om stoftet som vilar i jorden och anden som lever i höjden klarare uttalad än hos Prudentius (v 1). Men han ser med tillfredsställelse att kroppen inte känner något efter döden - begär, sorg, glädje betraktas som störningar som man då är av med. Detta drag saknas hos Prudentius - och är knappast urkristet. I v 10 infogar Wallin ett ord om Kristi försoning - för honom är inte döden, utan synden det stora hindret för frälsningen. Men för både Prudentius och Wallin är kvarlevorna i jorden en garanti för kontinuiteten mellan den människa som dör och den som uppstår.

I föreliggande nytolkning finns kontinuiteten hos Gud som har en avsikt med varje människa (v 5) och som nyskapar livet i döden (v 4). Liksom Kristus säger att patriarkerna lever, ty för Gud lever alla. Luk 20:37 f. Parallellen mellan Guds skapelse i människans moderliv och hans skapelse vid uppståndelsen ur graven har hämtats från Ps 139:14 f. Det är också Gud som garanterar att människan som uppstår är igenkännlig: hon är verkligen densamma som en gång dog. Wallin är angelägen att man skall vara en "förädlad", men i den här formen mynnar alltsammans ut i hoppet om ett återseende av "de älskade dragen", vad Prudentius kallar människans "figura". Psalmerna är i den här versionen orimnad, som hos Prudentius. För modern uppfattning är det naturligt att låta de antika versmåttarna vara vad de är, osmyckade. Man rimmar inte hexameter - varför skulle man försöka utsmycka dessa anapester?

OH

Musikkommentar

Melodin, först tryckt i Wittenberg 1542, föreslås i NKS form, som är mera lättsjungen än den nuvarande.

G 401 H 492 1921:492 NK 51 Z 1454a

Musik: svensk folkmelodi

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both are in a key signature of one flat (B-flat major or D minor). The music features a melody in the upper staff with eighth and quarter notes, and a bass line in the lower staff with quarter and eighth notes. Dynamics markings 'p.' and 'd.' are present.

The second system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both are in a key signature of one flat. The melody continues with eighth and quarter notes, and the bass line provides harmonic support with quarter and eighth notes.

The third system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both are in a key signature of one flat. The melody continues with eighth and quarter notes, and the bass line provides harmonic support with quarter and eighth notes.

The fourth system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both are in a key signature of one flat. The melody continues with eighth and quarter notes, and the bass line provides harmonic support with quarter and eighth notes. The system ends with a double bar line.

1. Att ta farväl på riktigt sätt
från solens ljus är aldrig lätt
för människan att lära.

Det skedde aldrig på vår jord
om inte Jesus med sitt ord
stod oss som vän så nära.

2. Så ofta jag hos dig fått ro
när hjärtat darrat i sitt bo
och världens vågor forsat;
vid jorden binds min arma själ
och ormen hugger mot min häl
fast du hans huvud krossat.

3. O Jesus, Gud och broder kär,
du vet hur bitter döden är
som du har segrat över;
du vet med vilken skräck vi ser
vårt timglas sandkorn falla ner,
du vet vad vi behöver!

4. Kom till mig du som snart, jag vet,
skall din och himlens härlighet
för alla uppenbara;
blir det en morgon eller kväll
jag tar farväl och reser säll
för att hos dig få vara.

5. Men kommer döden före dig,
kom då förklädd, du glömmet ej
hur gravens natt förskräcker,
lys kring mig så jag glömmet den,
och hjälp din stackars sjuke vän
att se hur morgon bräcker.

6. Kom i min sista natteväkt
i en av mina käras dräkt
och sätt dig vid min sida,
och tala så som vän med vän
om att vi snart skall ses igen
och aldrig mera lida!

7. Kom hur du vill. Jag vet det ju,
du själv har sagt att här och nu
skall du bli känd på rösten,
den rösten som trots världens larm
gör själen brinnande och varm
så den får del av trösten.

8. Och låt mig i min sista stund
få höra från din egen mun
som liv och ande talar,
hur skönt det är, o Gud, hos dig,
att du en stol satt fram åt mig
i dina ljusa salar.

9. Men innan dödens istappshand
gör själen fri från stoftets band
och mig från världen vänder
jag redan somnar full av tröst
som barnet vid sin moders bröst
i dina frälsarhänder.

N F S Grundtvig 1845
E Ahnfelt-Laurin 1879
N Beskow 1936
Bearb S-Ch Swahn 1979

Musikkommentar

I psalmens hemland, Danmark, har man två olika melodier att välja på. I andra länder har man inte funnit någon av dem lämplig utan prövat ytterligare andra. I Sverige har psalmen använts nr 138, som dock är knuten till en kraftfull andepsalm av helt annan karaktär än Grundtvigs lågmälda, intima text. Vi vill pröva att ta upp en folkslig dalamelodi sjungen av Land Lars Ersson, lätt bearbetad av H Göransson. Hänvisning görs dock till 138.

576

1. Där finns ett land av ljus och sång.
Där är vårt rätta hem.
Där skall i ändlös dag en gång
vi bo bland helgonen.

2. Som Israel bortom Jordan
såg Kanaan, löftets land,
så nära ser och så klart
en himmelsk värld ibland,

3. ett morgonland i evig vår
med skog och äng i blom.
Än är vi skilda därifrån
av dödens smala flod.

4. Ej av ett hav, ej av en sjö
men av en flod så smal,
och ändå ängslas vi inför

vår korta överfart.

5. O, att vårt tvivel snart togs
bort
så att vi mer och mer
det underbara landet såg
som bara tron kan se.

6. O, kunde vi som Mose se
från berget där han stod,
då skulle dödens mörka flod
oss ingen skrämsel ge.

I Watts 1707
J A Eklund 1922
E Akesson 1934
Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Psalmerna "There is a land of pure delight" ger exempel på den enkla med bibliska allusioner mättade stil som Isaac Watts utvecklade i sin psalmdiktning. (Jfr kommentaren till nr 470). Av pedagogiska skäl valde han en stil som bröt starkt mot tidens poetiska ideal, som han dock behärskade, vilket framgår av hans övriga diktning. Hans psalmstil kan emellertid sägas vara klassisk i den meningen att den kännetecknas av enkelhet, saklighet och måttfullhet, dygder som också hyllades av puritanismen.

Under rubriken *Perspect of Heaven* ingick denna psalm i Watts år 1707 publicerade *Hymns and Spiritual Songs*. Det bildspråk vi finner här från Israels historia och landet Kanan är mycket vanligt i anglosaxisk evangelikal sång och ingår i en mängd av de sånger som upptas hos oss av den nyevangeliska väckelsen och frikyrkorörelsen. Psalmerna översattes också för dessa kretsar långt innan den fann vägen till psalmboken. J E Nyström gjorde en trogen översättning för Svenska Missionsförbundets sångbok 1893.

Den översättning som ligger till grund för versionen i 1937 års psalmbok utfördes av J A Eklund och publicerades först bland hans bearbetade psalmer, *Under korset och inför döden*, 1922, och sedermera i hans psalmboksförslag 1934. Texten gavs emellertid en språklig överarbetning och fick en poetiskt högtidligare diktning, innan den upptogs i 1937 års psalmbok. Denna version används numera även i andra samfundets sångböcker.

H A&M 536

Bearbetarens kommentar

Ordet "the narrow sea" finns i både vers 2 och 4. Det smala vattnet, den korta överfarten. Det är tolkningsordet för det viktigaste denna psalm har att säga: döden är en snabb passage, vår långa och tunga ängslan står inte i någon rimlig proportion till vad den är. Är, kanske årtionden av rädsla för det som tar någon timma, minut eller sekund.

AF

H A&M 536:

1. *THERE is a land of pure delight,
Where Saints immortal reign;
Infinite day excludes the night,
And pleasures banish pain.*
2. *There everlasting spring abides,
And never-withering flowers:
Death, like a narrow sea, divides
That heavenly land from ours.*
3. *Sweet fields beyond the swelling flood
Stand dress'd in living green;
So to the Jews old Canaan stood,
While Jordan roll'd between.*
4. *But timorous mortals start and shrink
To cross the narrow sea,
And linger shivering on the brink,
And fear to launch away.*
5. *Oh, could we make our doubts remove,
Those gloomy doubts that rise,
And see the Canaan that we love
With unobscured eye:*
6. *Could we but climb where Moses stood,
And view the landscape o'er;
Not Jordan's stream, nor death's cold flood,
Should fright us from the shore.*

580

1. Från våra kära, från våra vänner
skils vi och lämnar dem i Guds händer.
Led oss, o Gud, i dödsskuggans länder
hem till ditt rike.

2. Du som befaller vindar och lågor,
du som tar från oss vånda och plågor,
du som ger svar på ängslande frågor,
allt du förvandlar.

3. Ljus är den mantel vari du höljer
den du benådar. Mörker fördöljer
mer ej ditt anlet. Evighet följer
livet på jorden.

A Frostenson 1936, 1980

584

1. Snart bröt du upp,
snart drog du bort,
en flyktig gäst. Ditt liv blev kort,
en vår, som blott i blomning gick,
en gryning, som ej dagas fick.

2. Vi ser ej meningen, vet blott:
Gud är hos oss i ont och gott.
Fullbordan han åt allt skall ge
som här ej mer än början blev.

3. Din nåd, o Gud, oss vare nog.
För vad du gav, för vad du tog,
för löftet om ditt paradisi
dig vare tack och lov och pris.

A Frostenson 1936, 1979

Musikkommentar

Här föreslås en folkmelodi från Sköldinge, PoV 76 nr 743, som redan blivit mycket sjungen och som väl ansluter till denna text. Alternativmelodin (till Luthers klassiska begravningspsalm, EKG 174, Z 352) kvarstår som b-melodi.

586

1. Så skön går morgonstjärnan fram
och bådär, klar och lyckosam,
den stora dagens möte,
då själen, över jorden höjd,
får svinga sig med helig fröjd
till Himlafaderns sköte.
Tiden,
striden
snart skall slutas,
friden njutas,
hoppet vinna,
tro och kärlek målet hinna.

2. Jag skyndar till den staden fort,
det nya Salem, på vars port
min bön så länge klappat.
Jag vet att du som har mig kär
bevarat väl de dina här,
och ingen du borttappat.
Jesus
Kristus,
tålig var du,
korset bar du
för att frälsa
oss till frihet, liv och hälsa.

3. Helt varsamt lossas jordens band.
Jag vet att vid din trogna hand
jag i den glädjen hamnar
där vännen återfår sin vän,
och David, from och glad, igen
sin Jonatan omfamnar.
Modern,
brodern
där ej gråter.

Makar åter
möts och finner
kärlek som för evigt brinner.

4. Ej mer med blicken skum och svag
jag söka skall Guds anletsdrag
i världens dunkla spegel,
men Herrns klarhet ohöljd se
bland dem som blivit tecknade
med Herren Guds insegel.
Salig
hör jag
sången tona
bär min krona,
ser det höga
som här doldes för mitt öga.

5. Min sällhetsdag, jag väntar dig,
jag är beredd, jag kläder mig
i vita högtidsdräkten.
Kom, Jesus! "Ja, jag kommer snart,"
så svarar du, då hör jag klart
din röst i morgonväkten.
Ära, ära
vare Herran!
Bort i fjärran
viker världen.
Till min Faders hem går färden.

J O Wallin 1816
Bearb B G Hallqvist 1981

1. En dag skall uppgå för vår syn,
all världen till förfäran,
när Herren visar sig i skyn
med alla sina änglar.

Och allt som finns på denna jord
skall genomträngas av hans ord.
Och rymd och hav skall bäva.

2. För domsbasunens gälla ljud
skall rummets murar falla.
All tid skall bli ett enda nu,
ty tidens ur skall stanna.

Och alla gravar, alla hav
skall ge ifrån sig det som var
och alla folk församlas.

3. Då finns ej tid, då finns ej rum,
då finns blott räkenskapen
där gott och ont, där krav och skuld
dras fram och läggs i dagen.

Då blottas alla dolda djup
och vittnesbörd som plånats ut.
Allt dömes efter Lagen.

4. Men förra gången Herren kom,
då bar han våra skulder,
de var hans ångest och hans kors,
han dignade därunder.

Och det var då den kedjan brast
där länk vid länk av skuld och
straff
all världen hållit bunden.

5. Med bävan ser jag fram emot
den dagen när han kommer,
men litar ändå på hans ord,
men förlåtelsen från korset.
Jag vet han är densamme än
som lyssnade till rövaren
och gav sitt liv för folket.

6. Vi längtar efter klarheten
som domen ger oss åter,
men tror på djup i sanningen
där korset finns, och nåden.
Förbarma dig, vår Herre Krist
och giv oss syndare den frid
som i ditt rike råder.

B Ringwaldt 1586 efter hymnen
Dies irae
L Springer 1676
J O Wallin 1814
Bearb O Hartman 1978

Bearbetarens kommentar

Psalmen går tillbaka på en tysk version av Dies irae, författad av B Ringwaldt 1586 och tryckt i Goslar 1621. Den översattes till svenska av L Springer 1676. Psalmens rotsystem når dock ända ned till Dies irae. Skulle den alltså vara ett svenskt Requiem?

I 1500- och 1600-talsversionerna är all bön för de döda utesluten. Där skildras domedagen som en fruktansvärd räkenskap. Denna skildring efterföljs av bön om förbarmande och Jesu medlarskap. Detta sker i jag-form.

Wallin har i ett avseende avvikit från dessa versioner: hans slutbön förstärker väntan på Kristi ankomst med den personligt färgade bekännelsen att han gläder sig åt "tidens fart och mödans flydda dagar". Han är viss om att tiden för honom allt närmare härligheten. Här bryts psalmens ton av bävan. Konsekvent är det icke. Jag har i mitt försök till ny version dels sökt anknyta till Dies irae, dels sökt införa moment från en nutida världsbild.

Förstnämnda strävan märks i en detalj som omnämmandet av rövaren på korset men framför allt i en förbön som utan att särskilt nämna de döda likväl innesluter alla syndare i vädjan om för-

barmande. Därmed finns åtminstone en anknytning till "requiem aeternam dona eis". En nutida världsbild: jag har undvikit att tala om "skyn", i stället talar jag om rymden. Likaså söker jag rycka domstankarna loss från tid och rum. "Rummets murar falla". "All tid skall bli ett enda nu".

1695:404 1819=1937 (med smärre avvikelser i v 5) EKG 120

OH

Musikkommentar

Texten sjungs ibland till melodin 555 (se denna), som här föreslås.

592

1. Med lust och glädje tänker jag på den sommartid då Gud de sina skänker en evig ro och frid, då skapelsen har blivit Guds viljas återsken, då han all synd fördrivit och denna jord är ren.

2. När Guds basuner skallar kring all vår vida jord, ur gravens mörker kallar oss Jesu Kristi ord. Då faller tidens slöja, då flyr all dunkelhet. Då skall vår Herre röja sin dolda härlighet.

3. Vad ingen kan beskriva och ingen hört och sett skall Gud de sina giva. Hans rike står berett. Där får till sist de skåda Guds majestät och ljus. Oändlig frid skall råda i deras Faders hus.

4. Se, ny skall solen vara och månens ljusa rund och alla stjärnor klara på fästets mörkblå grund. Guds himlavalv skall sträckas helt nytt i vidd och höjd. I ljus Guds barn skall väckas till rikets nya fröjd.

5. Vid evighetens brunnar står livets träd i blom, där Gud de sina unnar sin kärleks rikedom. Och honom skall de prisa i alla helgons kör med livets höga visa,

med sång som aldrig dör.

6. Oss Kristus där bereder en evig högtidssal och till sin måltid leder en skara utan tal. Då kan oss intet skilja från Kristi kärlek mer. Då är vår enda vilja att Herrens vilja sker.

7. Så må Guds vänner alla i strid och sorg och nöd ej vackla eller falla men ha i Gud sitt stöd. Han hjälper oss att bära vårt kors med tålmod. Han är oss alltid nära, oändligt stark och god.

8. Välsigna, Gud, de dina i denna mörka värld, och låt din kärlek skina som ljus på deras färd. Min själ i nåd bevara och skydda all min tid. Gör mig beredd att fara från denna värld i frid.

9. Nu vill med fröjd jag sluta mitt hjärtas sommarsång. Jag vet att Gud skall byta i frihet allt mitt tvång. Sin nåd skall han bevisa när utan sorg och brist för evigt jag får prisa och tjäna Jesus Krist.

J Walther 1552
P J Gothus 1604
A F Runstedt 1911
Bearb B G Hallqvist 1978

1. Tänk när en gång
det töcken har försvunnit,
som över detta livet breder sig,
när evighetens sköna dag upprunnit
och himmelskt solljus flödar på
min väg.
2. Tänk när en gång
vart "varför" blir besvarat,
var gåta löst, som här jag
grubblat på,
när allting blir av Herren själv
förklarat,
tänk när jag Herrens väg skall
fullt förstå.
3. Tänk när en gång är stillad
varje smärta,
vart sår är läkt,
var längtan nått sin hamn,
när varje snyftning tystnat vid
Guds hjärta
och varje tår avtorkats av hans
hand.
4. Tänk när en gång med obeslöjat
öga
jag honom ser som här jag trodde på
och inför honom mina knän får böja
och till hans ära sjunga tack och
lov.

5. Tänk när en gång
jag utan synd skall vara,
var tanke ren, var gärning utan
brist,
när jag ej ängslas mer för någon
fara
och varje frestelse sin kraft har
mist.

6. Tänk när en gång i himlens
gyllne salar
jag med den vän
som jag på jorden fann
om evighetens nya liv får tala
och om det liv som likt en dröm
försvann.

7. O ljuva tanke, sjung du i mitt
hjärta,
var gång mig vägen
tyckes lång och svår.
Den tröst jag får tar bort var
bitter smärta
och lockar fram
ett leende ur gråt.

W A Wexels 1845
E Silén 1920
Bearb 1980

Musikkommentar

Här föreslås endast väckelsemelodin av O Ahnfelt från 1859 (melodipsalmboken s 824). O Lindbergs fina huvudmelodi utgår här men används till 387 och PoV 76 695 samt föreslås även till PoV del 2 nr 811.

595

1. Ur djupet av mitt hjärta
min längtan till dig går,
Jerusalem,
Guds stad, mitt hem,
där all min nöd och smärta
för alltid tages bort.
Ur djupet av mitt hjärta
min längtan till dig går.

2. Men på de stora vattnen
hur hittar jag min väg
bland grund och rev
där jag ej ser
i mörkret över vattnen;
jag vet var målet är,
men på de stora vattnen
hur hittar jag min väg?

3. Dock tänker jag med glädje:
min färd till himlen går.
Ge mod och tro
i stormens hot,
sköt roder, Gud, och ankar.
Jag inget själv förmår,
dock tänker jag med glädje:
min färd till himlen går.

Vers 1 och 2
H A Brorson tr 1765
Vers 3-5
C Ahnfelt 1859
Bearb A Frostenson 1978

Textkommentar

Längtan till himlen är ett vanligt tema i H A Brorsons psalmdiktning och längtan till Jerusalem, den himmelska staden är ämnet för psalmen "O Helligånd! mit hjerte", som publicerades i Svanesang 1765 efter författarens död. I likhet med många andra av Brorsons psalmer kom den att först upptas i väckelsekretsar i vårt land, innan den införlivades med vår psalmbok. Den över-sattes till svenska av sångare-predikanten Oscar Ahnfelts maka Clara, som diktade till sju strofer om den himmelska saligheten, vilket svarade mot samtidens förkärlek för sånger om pilgrims-färd och hemland (tr i häfte 5 av Ahnfelts sånger). Vanligtvis har man gjort egna översättningar från kyrkligt håll oberoende av väckelsekretsarnas och frikyrkornas, men denna psalm upptogs först i 1921 års tillägg och sedan i 1937 års psalmbok efter en lätt bearbetning och med bibehållande av tre av de ahnfeltska verserna.

Den nya bearbetningen utgår från Brorsons originalpsalm, Pilgrimsmotivet har sålunda tonats ner, medan den för äldre tid typiska bilden av livet som en sjöresa tillvaratas bättre.

Den återges här (Da psb 645):

1. <i>O Helligånd! mit hjerte den stad så hårdt attrår, det søde hjem, Jerusalem, hvor al min nød og smerte sit pas og afsked får. O Helligånd! mit hjerte den stad så hårdt attrår.</i>	2. <i>Men ak, de fare-vande! Hvor kan jeg finde spor blandt blinde skaer, mod strøm og vejr, til frydeborg at lae ? Jeg skal, jeg er der. Men ak, de fare-vande. Hvor kan jeg finde spor?</i>

3. *Befaest mig dog de tanker:
Jeg snart i Himlen står!
Gjør troen kæk
mod bølgens skraek,
hold selv ved ror og anker,
du ved, hvad jeg formår!
Befaest mig dog de tanker:
Jag snart i Himlen står!*

Musikkommentar

Melodin av O Ahnfelt från 1859 behålls oförändrad, dock införs de punkteringar som finns i PoS 544 och som torde motsvara det vanligaste sångsättet.

1921:669

597

1. Nu dagen är till ända och natten förestår. Håll edra lampor tända när timmarna förgår. Långt innan morgon bräcker skall allt bli uppenbart. Se till att oljan räcker: vår brudgum kommer snart. 2. Ni visa jungfrur, vaka att honom ta emot. Stor sällhet skall ni smaka med sång och jubelrop. Ty bröllopfesten stundar, se, porten öppnad är, och väktarna förkunnar att brudgummen är här. 3. Nu kommer glädjens timma och efter kors och kval	skall fröjdefacklor brinna i Herrens bröllopssal. Och den som i förbidan har hållit fast sin tro skall snart vid Lammets sida stå inför Faderns tron. 4. O Jesus, du min längtan, låt mörkret bli till ljus, och stilla all min trängtan i glädje utan slut. Jag vet att du skall komma i min förlossnings tid och ge åt dina fromma en oförgänglig frid. L Laurenti 1700 C D af Wirsén 1889 Bearb O Hartman 1978

600

1. Hör hur tempelsången stiger
andaktsfull mot himlens höjd,
oro stillas, klagan tiger,
hjärtat slår av helig fröjd.
Själen då, från jordens grus
trängtande till Faderns hus,
himplens tungomål ren talar
och av hoppet sig hugsvalar.

2. O min själ, du skall dig svinga
till det Salems berg en gång,
där kerubers harpor klinga
bland de sällas segersång.
Låt ditt lov, ditt böneljud
gå i förväg hem till Gud,
medan än du, följd av sorgen,
irrar utom fadersborgen.

3. Dagar komma, dagar flykta.
Håll dig vid Guds ord och säg:
Det är mina fötters lykta
och ett ljus på all min väg.
Ha din lust i detta ord,
som av ålder på vår jord
mänskors tröst och frid beredde
och till himmelen dem ledde.

4. Kristna, medan vi här vandra,
låtom oss på fädrens vis
fromma bedja för varandra,
glada sjunga Herrens pris.
Barnens liksom fädrens ljud
stige upp till samme Gud
att hans godhet nederkalla
över oss och över alla.

5. Herre, signe du och råde
och bevaré nu oss väl.
Herre, ditt ansikt i nåde
lyse alltid för vår själ.
Herre Gud, dig till oss vänd
och din frid oss allom sänd.
O Gud Fader, Son och Ande,
dig ske pris i allo lande!

J O Wallin 1816
J Svedberg 1694
Bearb L Lindman 1981

Musikkommentar

Den tyska melodin av J Schop från 1642, i Sverige först i Roslagskulla-hs 1693, behålls oförändrad. Texten 136 föreslås utgå; huvudtext bör under alla förhållanden vara 600.

G 377 H 136 1921:136 EKG 360 NK 78B Z 6551a

1. Die im vorliegenden
Antrag ist die
die im vorliegenden
Antrag ist die

2. Die im vorliegenden
Antrag ist die
die im vorliegenden
Antrag ist die

3. Die im vorliegenden
Antrag ist die
die im vorliegenden
Antrag ist die

Mathematik

1. Die im vorliegenden
Antrag ist die
die im vorliegenden
Antrag ist die

Musikkommentarer till en del texter som föreslås kvarstå oförändrade eller som är under bearbetning

Nr

2. Denna sannolikt svenska melodi har fortlevat i en tämligen stabil tradering alltsedan Ålem-hs 1645. Kräver ingen ändring.
G 134 H 406 1921:406

4. J B Dykes´ över hela den anglosaxiska världen kända melodi från 1860 till texten Holy, holy, holy Lord God Almighty togs i originalformen upp i Ekumeniska mötets i Stockholm 1925 sångbok Communio. För 1939 års koralbok bearbetades den emellertid av okänd anledning. Det förefaller rimligt att av ekumeniska skäl återföra den till den allmänkyrkliga formen, så mycket mer som de båda nyaste frikyrkliga sångböckerna PoS och ST följer den engelska traditionen. Här exakt enligt PoS och ST.

Musik: J B Dykes 1860

The image shows three systems of handwritten musical notation for piano accompaniment. Each system consists of a treble staff and a bass staff, connected by a brace on the left. The key signature is two sharps (D major) and the time signature is common time (C). The notation includes various note values, rests, and dynamic markings.

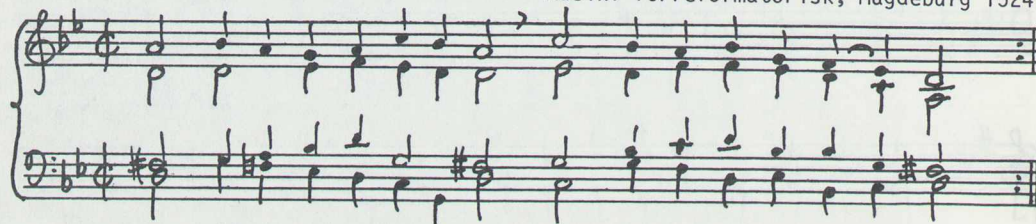
23. Här föreslås alt melodi, dvs den allmänkyrkliga över hela världen sjungna formen (= EKG, PoS 478, ST 13), som också bedömdes positivt i SCB-undersökningen. Huvudmelodin, som är en blott i Sverige förekommande variant (med en nödtvungen upprepning av de sista tre stavelserna), utgår.

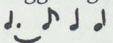
G 190 H 23 1921:23 EKG 115 NK 56 Z 368

25. Med sin avsevärda längd och utjämnade form bereder 1939 års melodi betydande andhämtningssvårigheter, vilket säkert har varit ett hinder för användningen av de båda lutherska kärnpsalmerna 25 och 497. Vi föreslår NK:s version, som är en något förenklad form av EKG och som avsevärt torde underlätta sången.

G 188 H 21 1921:21 EKG 182 NK 17 Z 7247

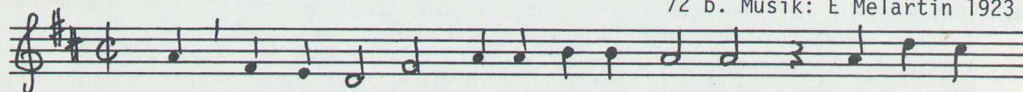
Musik: förreformatorisk, Magdeburg 1524

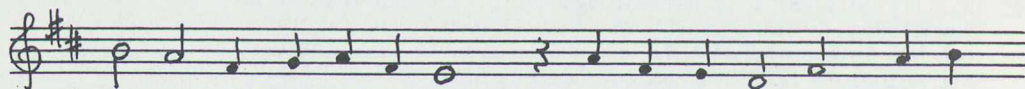
26. Psalmen har så gott som helt kommit ur bruk hos oss och förekommer i 1976 års gudstjänstordning inte längre som alternativ till trosbekännelsen. Förutom i Leksand, där den på högtidsdagar fortfarande sjungs till Hæeffners (ej 1939 års) melodi, torde den numera endast förekomma i speciella sammanhang, såsom vid kyrkosångfester eller internationella gudstjänster (den finns i Lutherska Världsförbundets sångbok *Laudamus*). Därvid sjungs den enligt alt melodi (= EKG och NK) som därför föreslås här.
- G 4 H 17 1921:17 EKG 132 NK 20 Z 7971
31. Melodin, som är en ombildning av nr 23, först i Missionssånger 1888 (= 1921), förekommer i rytmiskt något förändrad form i 1939 (= PoS 61, SoP 83; ST har dock behållit den punkterade halvnoten på "Son"). Föreslås oförändrad.
- 1921:506
32. Ph Nicolai's underbara melodi från 1699 (kallad "koralernas drottning" - "konung" är samme tonsättares *Wachet auf*, nr 587) - bör sjungas enligt alt melodi, som står ytterst nära originalet. Den utjämnade huvudmelodin hänvisas till 55; så kommer alltså båda formerna att finnas i koralboken.
- G 131 H 55 1921:55 EKG 48 NK 67 Z 8359
43. Den svenska melodin, först påträffad i Roslagskulla-hs 1693, föreslås oförändrad.
- G 340 H 53 1921:53
46. Huvudmelodin här representerar ett tyvärr ofta förekommande fenomen i vår koralbok, nämligen att melodier till vanliga versmått anvisas till texter av olikartad karaktär och kyrkoårstillhörighet. En melodi bör om möjligt omedelbart associera till en bestämd text eller användning, så som 43 till Advent, 55 till Jul, 187 till nattvardsgång etc. I detta fall är huvudmelodin av ålder starkt knuten till påsktiden (nr 104, 126) och bör inte användas till en adventstext. Vi föreslår därför alt melodi (= EKG 338) som huvudmelodi här, dock med hänvisning till mel 63, som även - till texten 44 - brukas under adventstiden. Se vidare 104.
52. Fr Grubers bekanta julsång bör ha punkteringar även vid orden "jorden", "oss är" och "Frälsa(re)"; så i *Sionstener* 1889 (nr 141) och Hamburg-utgåvan av EKG - den utjämnade formen i 1939 gör ett matt intryck på dessa ställen. Melodin i övrigt oförändrad.
- 1921:515
53. Denna italienska melodi från 1700-talet föreslås oförändrad så när som på att textunderläggningen förändras vid orden "saliga" och "heliga" till , vilket torde återge det vanliga sångsättet (så i *Sionstener* 1889 och 1972 samt i PoS).
- 1921:516

55. Bör behålla 1939 års utjämnade form med hänsyn till psalmens plats i julottan. Jfr 32.
60. Denna svenska variant av medeltidsvisan *Dies est laetitiae*, i Sverige först tryckt i *Piae Cantiones* 1582, föreslås oförändrad.
G 127 H 60 1921:60 EKG 18 NK 19 Z 7869
63. Luthers julvisa för barn med hans egen melodi från 1539 föreslås här enligt alt melodi, vari den svenska slutfrasen har behållits (mot EKG och NK).
G 132 H 63 1921:63 EKG 16 NK 43 Z 346
70. Melodin är möjligen en världslig folkvisa, först påträffad i H C Arrebos danska *Psaltare* 1627 med andlig text, i Sverige i hs 1676. Behålls oförändrad.
G 312 H 223 1921:249
71. En bearbetning för 1939 års koralbok av folkvisan "Som liljorna på marken fin (se N Svanfeldt, Sång- och visbok, 1936, s 95). Behålls oförändrad.
72. Nuvarande huvudmelodi av P Vretblad 1938 behålls med obetydlig rytmisk förändring (1:a och 3:e fraserna slutar med halvnot + fjärdedelspaus). Vi föreslår dessutom en melodi av E Melartin från 1923, finlandssvenska psalmboken nr 623. (Två nya norska melodier har inte övertygat, inte heller G Auléns.)

72 b. Musik: E Melartin 1923

Se, kär-let brast, och oljan är ut- gju- ten, dess doft upp-

fyl-ler världens sor- ge- hus. Din själ, av him- melsk väl-lukt

lent om- flu- ten, blir saligt lyft ur jordens stoft och grus.

74. W Tans'urs melodi ur *The Harmony of Zion* 1734, som först upptogs i 1939 års koralbok, har i original en något annorlunda rytmisk utformning som återfinns i många nutida anglosaxiska koralböcker (t ex den amerikanska *Lutheran Book of Worship*, nr 483), men vi har ingen anledning att ändra på den hos oss väl insjungna formen (som förekommer redan i *Sionstones* 1889, nr 295).
75. Melodin av H Albert är ursprungligen en världslig bröllopsvisa från 1641, med andlig text 1686; i Sverige först i Ro-

slagskulla-hs 1693. Ingen ändring föreslås.

G 141 H 70 1921:75

79. Melodin, möjligen komponerad av M Greiter, är först tryckt i Strassburg 1525; i Sverige först i Ålem-hs 1645. Den utjämnade rytmen i 1939 medför avsevärda andningssvårigheter. Därför föreslås här alt melodi (= EKG, NK).

G 102 H 242 1921:242 EKG 62 NK 35 Z 7663

81. J Crügers melodi från 1640 bör ha alt melodi (= EKG NK), som har slagit väl ut.

H 481 1921:481 EKG 60 NK 76 Z 893

89. Melodin från 1699 upptogs först av Haeffner 1808. Även om en ändring i en så folkjär melodi lär stöta på svårigheter, vågar vi ändå jämte den nuvarande föreslå den originalet närstående versionen i finlandssvenska psalmboken 50, som är mera andningsvänlig och fint ansluter till texten.

H 89 1921:89 Z 7631

89 b. Musik:tysk 1699

Du bar ditt kors, o Je - sus mild, då dö - dens väg du träd - de.
Till frälsning för den värld, som vild och full av hat dig häd - de.

O kär - leks höjd! Du blö - der böjd för dem som dig för - föl - ja.

96. Här föreslås dubbla versioner, dels den i Tyskland brukade melodin till denna text (= alt melodi, EKG 59, Z 366), dels huvudmelodin, vars utjämnade form dock ges en mera andningsvänlig rytm i anslutning till G 153. Den föreslagna rytmen överensstämmer helt med den i sv 482 och bör lätt kunna sjungas in; samma form av melodin föreslås f ö till PoV del 2 nr 792.

99. Troligen svensk melodi, först tryckt i G som huvudmelodi till nuvarande texten 99. Behålls melodiskt oförändrad, men från G upptas åttondelsupptakter till alla fraser utom den första.

G 160 H 99 1921:120

104. Här föreslås J Crügers melodi från 1640 i den mycket tillgängliga och lättsjungna originalformen = alt melodi. Denna melodi bör, som framhållits under 46, reserveras för påsktiden (104, 126).

G 162 H 104 1921:104 Z 313

106. Den troligen svenska melodin, först i Roslagskulla-hs 1693, föreslås oförändrad.

G 157 H 106 1921:106

108. Troligen svensk, först i Leimontinus-hs 1675. I denna långa, utjämnade melodi är andningssvårigheterna påtagliga. Vi föreslår därför att melodin i anslutning till G ges genomgående tretakt: $\text{♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ ♩ etc}$

G 169 H 108 1921:108

115. Melodin av B Waldis 1553 (som visserligen inte passar metriskt till texten - näst sista frasen är fritt lagd!) förändras rytmiskt i anslutning till originalet och G: varje fras slutar med halvnot + fjärdedelspaus; dock binds den näst sista frasen samman med den sista utan paus, vilket stämmer bra med textbyggnaden (ofta överklivning just där!). Efter originalet införs också en punktering vid orden "vår, det", samt, för att ge fart åt den sista långa dubbelfrasen, vid orden "sorg han". Melodin bör bli väl sångbar på detta sätt.

G 40 H 119 Z 4463

Musik: B Waldis 1553

Om Kris-tus nu är dold för dig, så är han dock ej
Om mörk och enslig är din stig och gläd-jens da-gar
bor-ta. kor-ta, han är dig när med ljus och tröst, det va-re
vår, det va-re höst. Din sorg han bär, ty sjä-lens Her-de
tro-fast är.

118. Denna tyska folksmelodi, först tryckt i Klugs sångbok 1533, har fortlevat i en stabil tradering utom beträffande fraserna 5 och 6, som har åtskilliga varianter. Just här har en svensk tradition utbildats som kan följas alltifrån Olaus Erici's sångbok o 1600 och som nära överensstämmer med den nuvarande huvudmelodin. Vi föreslår därför den ursprungliga rytmen (som i alt melodi) men melodin enligt 1939 års huvudmelodi.

G 219 H 35 1921:118 EKG 120 NK 40 Z 4429a

119. J Crügers melodi från 1653 (delvis övertagen från den hundra år äldre hugenottmelodin sv 407, alt mel) har slagit väl ut och föreslås här som enda form. Då den tidigare huvudtexten 282 föreslås utgå, bör 119 vara huvudtext till melodin.

G 252 H 186 1921:186 EKG 233 NK 85 Z 4545

124. Melodin, efter äldre förlagor komponerad av Luther och först i tryck 1529, tillhör den art av konstfulla vismelodier som också representeras av 26 och 561 och som tangerar gränsen för vad en församling kan prestera; ja 124 kan sägas över-skrida denna gräns - så har t o m EKG jämte originalformen en utjämnad "spätere Form"! Fruktlösa försök har hos oss gjorts att återvinna något av originalets rytm och melodi - NK lyckades inte därmed. Till svårigheterna bidrar att Wallins textbearbetning inte har alldeles samma meter som den tyska och de övriga nordiska texterna. Vi föreslår därför att 1939 års melodi behålls oförändrad (i PoV del 2 nr 841 prövas dock EKG:s "spätere Form" till en textbearbetning med samma meter som originaltexten).

G 56 H 124 1921:124 EKG 201 NK 38 Z 7377

129. Denna melodi av M Vulpus från 1609 togs i Sverige upp i Sionstener 1889 nr 46. Varifrån man fick den är inte känt, men i alla händelser är originalrytmen där missförstådd och förvandlad till genomgående 3/4-takt. I samma skick togs melodin upp i Hymnarium för svenska kyrkan 1914 (I, s 159) och i 1939 års korallbok. Originalrytmen, som inte är 3/4-takt utan 3/2 (kan också uppfattas som en blandning av bägge), infördes i Korallmusik I 1957 och därifrån i korallbokstill-lägget (= alt melodi; EKG, NK). Denna rytm, som egentligen endast medför en annorlunda textunderläggning, kan inte för-medlas annat än i vokalt utförande (orgeln kan ju inte ge be-sked om textunderläggningen). Med kyrkosångsrörelsens allt-jämt pågående snabba utveckling kan man hoppas att den ursprungliga - och estetiskt överlägsna - rytmen så småningom skall slå igenom, liksom den för länge sedan har gjort i visans hemland (där även den mot EKG ofta kritiska frikyrk-liga Gemeindelieder 1978 har samma version). Vi föreslår där-för alt melodi som huvudform, men behåller även 1939 års ver-sion som b-melodi. Som hjälp att uppfatta originalrytmen har vi i noterna satt ut pilar som markerar taktslagen på de ställen där rytm och textunderläggning avviker från 1939 års version.

EKG 189 NK 71 Z 4533

Musik: M Vulpus 1609

He-li-ge An - - de, låt nu ske undret som väc - ker oss
Låt Guds för-sam - - ling än få se eld i-från him - me - len
al - la. Oss ock ett styng i hjär-tat giv, styngnet som
fal - blir vår själ till liv. He-li-ge An - - de, hör oss.

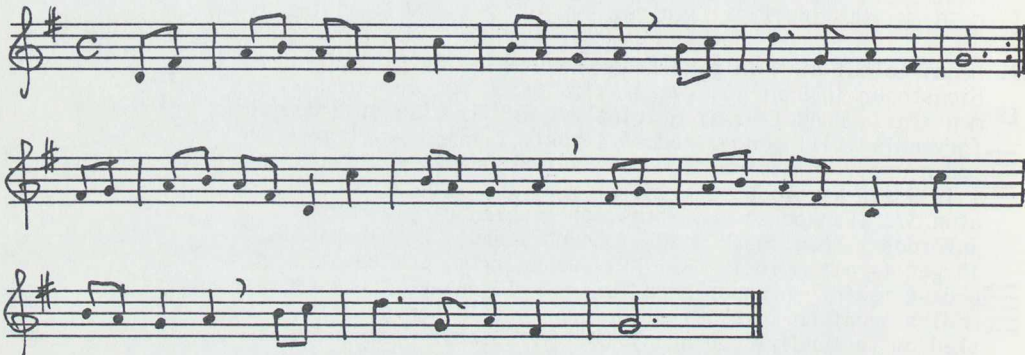
132. Denna melodi från 1000-talet till pingstantifonen Veni Sancte Spiritus, reple... togs upp redan i 1567 års psalmbok. Dess förekomst i senare psalmböcker motiveras av att den enligt kyrkolagen alltjämt skall sjungas med latinsk text vid öppnandet av ordinarie prästmöte. Melodin behålls oförändrad.

G 183 H 132 1921:132 Z 8593

144. Den av allt att döma svenska melodin behålls oförändrad, men därtill fogas som b-melodi den s k Skattunge-melodin, som har blivit mycket populär inte minst genom dess förekomst i Rune Lindströms "Himlaspelet".

G 410 H 486 1921:486

144 b. Musik: svensk folkmelodi

172. Melodin, möjligen av folkligt ursprung, först tryckt i Wittenberg 1526 med texten O Herre Gott, den dein göttlich Wort, har tidigare i Sverige förekommit i Roslagskulla 1693 och i H (till andra texter). Den friska och medryckande melodin till en av de klassiska tyska ord-psalmerna lanserades först i Koralmusik I 1957 och togs därifrån upp i koralbokstillsägget som alt melodi. Den har slagit väl ut och föreslås här, dock med hänvisning till 292.

H 497 EKG 117 Z 5690

175. Denna kraftfulla ord-psalm, som har nära anknytning till Luthers Erhalt uns, Herr, bei deinem Wort (vars första vers ingår som vers 4 i psalmen), passar knappast att sjungas till den veka mollmelodin i 1939. Vi föreslår därför alt melodi, som sedan reformationen hört till den nämnda Luther-psalmen liksom till dess översättning i G 295, Bewara oss Gudh i tin ord. (Den tidigare huvudtexten till melodin, 151, föreslås utgå, huvudtext blir då 175).

G 295 H 450 EKG 142 NK 53 Z 350a

194. Melodifrågan olöst; tas upp i samband med textbearbetningen.

199. Denna senmedeltida Hosanna-trop - textlig och musikalisk interpolation i mässans Sanctus - lever alltsedan 1529 vidare som självständig psalm. NK återger en äldre melodisk form i 2:a och 3:e fraserna. Vi föreslår dock den nuvarande melodiformen med rytm som i NK.

G 191 H 139 1921:139 NK 6 Z 1622

Musik: medeltida 1529

- 209 Den tyska melodin från 1718, som upptogs först 1939, behålls oförändrad.
Z 7858
212. J Ahles melodi från 1664 föreslås enligt alt melodi, som har slagit väl ut. Huvudtext bör vara 212.
G 235 H 126 1921:341 EKG 127 NK 89 Z 3498
217. Här föreslås W B Bradbury's (d 1868) melodi, som tillhört texten alltsedan den trycktes i O Ahnfelts Andeliga sånger 1872, och som upptagits i Väckelsetidens melodier 1969 (i melodipsalmboken s 815). Melodin återfinns i samtliga frikyrkliga sångböcker.
286. Melodin från 1745 har fortlevat i en version från 1786, vilken upptagits först i 1939 års koralbok. Här föreslås en form som endast genom ett par välgörande tonförlängningar skiljer sig från 1939 års version (samma form i 1786, EKG, Kyrkovisor för barn 753; i denna form har melodin också upptagits till nr 827 i förslaget till PoV del 2).
EKG Hannover 448 Z 1304
301. Melodin av S J Vail (1818-1883) upptogs i Sionstoner 1889 och därefter i 1921. Föreslås i originalformen, som upptagits i avdelningen Väckelsetidens melodier (melodipsalmboken s 816). Samma form har PoS, ST, SoP.
1921:581b
303. Denna engelska 1800-talsmelodi av okänt ursprung upptogs av Sionstoner 1889 och därefter i 1921, där den gavs tretakt som dock inte är ursprunglig. Föreslås oförändrad; dock får de båda sista fraserna slut på halvnot.
1921:507
304. Melodin av O Ahnfelt trycktes i hans Andeliga sånger 1851, i Sionstoner 1889 och därefter i 1921 i en från originalet något avvikande form (originalet har genomgående punkteringar samt sista tonen i takt 5 h i st f c). Vi föreslår a-melodin

oförändrad (den stämmer helt med nutida tradition inom övriga svenska samfund), medan b-melodin utgår.

1921:594

306. Texten sjöngs enligt G på nuvarande melodin 279 men har alltsedan H anvisats Teschners melodi från 1615. Denna melodi har under tidernas lopp sjungits i åtskilliga varianter; EKG och NK återgår till originalet. Vi föreslår dock 1939 års hos oss väl insjunga form oförändrad.

H 392 1921:33 EKG 318 NK 72 Z 5404a

315. Ursprungligen en fransk världslig visa, med andlig text tryckt 1572. Melodin har fortlevat i en ganska ostabil tradering med många varianter, så även i Norden. Vi föreslår oförändrad 1939 års version, som hos oss har gällt alltsedan H.

G 283 H 206 1921:206 EKG 283 NK 61 Z 5264b

331. Melodin av Fr Silcher från 1842 sjungs efter originalet i sista frasen något annorlunda i andra länder, men vi föreslår 1939 års form, som även överensstämmer med svensk väckelsetradition alltsedan Sionstener 1889.

1921:593 Z 5234

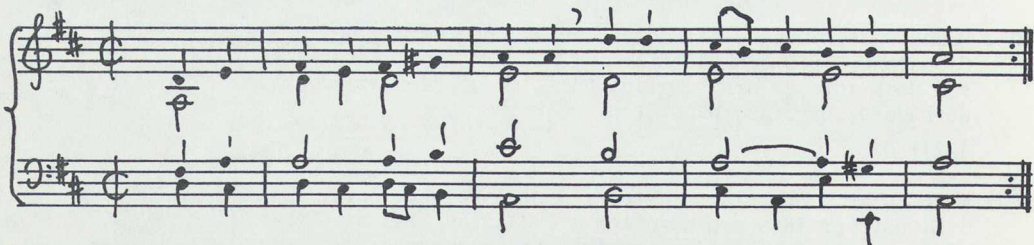
336. Ursprungligen en tysk folkvisa, tryckt 1546. Melodin har traderats något olika, framför allt i första frasen (där Thomissøn 1569, Olaus Erici o 1600 och Kangasala 1624, liksom EKG och NK, har tonerna e e e g e g a h). 1939 års version tillhör dock en stabil svensk tradition, som kan följas från Kalmar I 1640 över Ålem 1645, Mönsterås 1646, Roslagskulla 1693 och G m fl (där endast takt 19 har a i stället för g; först H har nuvarande version), varför vi föreslår melodin oförändrad.

G 237 H 260 1921:260 EKG 202 NK 54 Z 5456

340. Melodifrågan olöst; skall tas upp i en senare etapp. Den nuvarande hugenottmelodin från 1551 är i starkt behov av restaurering och är väl inte helt kongenial med Stina Anderssons text från 1922.

347. Här vill vi pröva den melodi, som alltifrån begynnelsen har hört till den tyska originaltexten, nämligen EKG 262 från den pietistiska Freytingshausens sångbok 1704 (Z 6709). Hänvisning görs dock till 120.

Musik: tysk 1704

362. Denna franska folkmelodi som fortlevat i en oerhört stabil tradition alltsedan den första gången trycktes i Genève 1551 bör ha alt melodi (=EKG, NK, ST 151), vartill textbearbetningen anpassats. Huvudtext bör vara 362.

G 53 H 77 1921:460 EKG 319 NK 57 Z 6543

363. Melodin från 1646 har vidareförts i skilda versioner: en annan finns i sv 398 (som nu föreslås utgå till sammans med texten). Föreslås melodiskt oförändrad men med följande rytm före re-pristecknet: $\text{♩} \text{♩} \text{♩} \text{||}$

G 323 H 160 1921:193 EKG 383a Z 5138

377. L Masons melodi från 1856 tycks numera vara övergiven i anglosaxiska länder. I Sverige sjungs den dock allmänt, och vi föreslår nuvarande a-melodi oförändrad. B-melodin utgår.

1921:598

411. Melodin, först i en böhmisk sångbok 1595, fortlever i Tyskland i en variant av M Praetorius från 1610 (=alt melodi). Denna passar dock inte så bra till texten, och vi föreslår i stället den mera lättsjungna formen i NK, som närmast bygger på svensk-finländsk tradition alltifrån Kangasala-hs 1624 (men före G, där utjämningsstendenserna redan börjat göra sig gällande).

G 352 H 416 EKG 342 NK 63 Z 247a

411 a. Musik: tjeckisk 1595, M Praetorius 1610

413. Den nuvarande mollstämda melodin passar knappast till denna text. I stället föreslår vi nr 15, som även SoP har (övriga frikyrkliga sångböcker har andra melodier utom metodisterna som har 1939 års melodi).

429. Melodin av N Selnecker 1587, omarbetad av J Crüger 1649, föreslås som hittills i dubbla versioner: a) alt melodi, b) huvudmelodin.

G 342 H 429 1921:429 EKG 227 Z 159

434. Även om det vore frestande att pröva A Kriegers melodi från 1667 i originalgestalt (se t ex Koralmusik II, nr 90) föreslår vi dock 1939 års version oförändrad.

H 434 1921:434 EKG 364 Z 212a

436. Nuvarande melodi (66) infördes först 1921 till denna text. Då det måste anses önskvärt att avlasta denna melodi åtminstone någon av dess många och olikartade texter, föreslår vi här en folkmelodi från Leksand (bearbetad av H Göransson), som sjungits till sv ps 585:6.

Musik: svensk folkmelodi

449. Här föreslås som a-melodi den hos oss redan mycket sjungna och i anglosaxiska länder till denna text brukade melodin av C C Scholefield från 1874. B-melodi = den nuvarande av H Rung 1857.

449 a. Musik: C C Scholefield 1874

476. Som a-melodi föreslås W Ahléns mycket sjungna körvisa från 1933, här i orgelsättning av tonsättaren från 1980; som b-melodi den nuvarande (se 326).

Musik: W Ahlén 1933

512. Texten huvudtext till denna melodi av I Widéen från 1914, först införd 1939.

517. Nuvarande a-melodi av I Widéen från 1916 (1921:623) behålls oförändrad. Som b-melodi föreslås A Tegnér's melodi från 1919 (upptagen i Kyrkvisor för barn 1960). Nuvarande b-melodi utgår.

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). It contains a melodic line with eighth and sixteenth notes, including a trill-like figure. The lower staff is in bass clef with the same key signature and time signature, providing a harmonic accompaniment with chords and moving bass lines.

The second system continues the piece. The upper staff features a melodic line with a trill and various rhythmic values. The lower staff provides a steady accompaniment with chords and eighth notes.

The third system shows the continuation of the melody and accompaniment. The upper staff has a melodic line with a trill, and the lower staff has a bass line with chords and eighth notes.

The fourth system continues the musical piece. The upper staff has a melodic line with a trill, and the lower staff has a bass line with chords and eighth notes.

The fifth system continues the musical piece. The upper staff has a melodic line with a trill, and the lower staff has a bass line with chords and eighth notes.

The sixth system concludes the piece. The upper staff has a melodic line with a trill, and the lower staff has a bass line with chords and eighth notes.

527. Melodin av T Wall 1933 är inte andhämtningsvänlig. Därför föreslås en omrytmisering enligt finlandssvenska psalmboken 504 som fint ansluter till texten.

Musik: T Wall 1933, 1967

O du som ser, o du som vet vart stac - kars vä - sens
hemlig-het, som ock- så vet långt mer än jag mitt vä - sens
natt och dag, tag allt jag ä - ger i din hand, bränn slagget
med din renhets brand och låt mig le - va i ditt land, min
Fa - der och min Gud.

528. Här föreslås Th Söderbergs melodi från 1877 som används i elva frikyrkliga sångböcker (endast metodisterna har en annan). Dock görs hänvisning till nuvarande melodi (se 286.)

Musik: Th Söderberg 1877

529. Hj Nilssons melodi tycks inte ha blivit mycket sjungen. Vi föreslår i stället en folkmelodi från Dalarna som sjungits till denna text i ett flertal varianter, här i en bearbetning av H Göransson som bygger på en variant från Älvdalen.

Musik; svensk folkmelodi

541. O Åhlströms melodi från 1820 (H 449, 1921:449) torde knappast ha främjat användningen av denna psalm. Vi föreslår Rungs melodi 449 som till texten 449 upptagits som b-melodi.
544. Denna förmodligen svenska folkmelodi finns i ett stort antal hss under 1600-talet, tidigast i Kangasala 1624. Den förändrades starkt av Haeffner 1808 och bör restaureras efter äldre källor. Den tidigare huvudtexten 262 föreslås utgå; huvudtext blir då 544.
G 380 H 173 1921:173
574. Till denna text är den nordiska meloditraditionen synnerligen splittrad. I Norge (640) har man som a-melodi vår svenska koral 125 i sönderhackad form samt en b-melodi av Fugl. I Danmark sjungs texten till en melodi av Laub och i den nya finlandssvenska koralboken har man gått över från Fugl till en melodi av Klemetti (610, resp 119 i den gamla koralboken). Vår melodi, av C E F Weyse 1826, är emellertid mycket älskad i Danmark, där den sjungs till texten Den signede dag med fryd vi ser, och behålls därför här. Hänvisningen i 1939 års koralbok till Wikanders 575 har dock ofta blivit följd (så i Koralmusik II 1960 nr 70) och bör kvarstå.
1921:658
575. D Wikanders melodi från 1933 föreslås endast rytmiskt förändrad till likhet med originalmelodin, vilket innebär att andra, fjärde och sista fraserna slutar med två fjärdedelsnoter, följda av fjärdedelspaus (se t ex Koral-

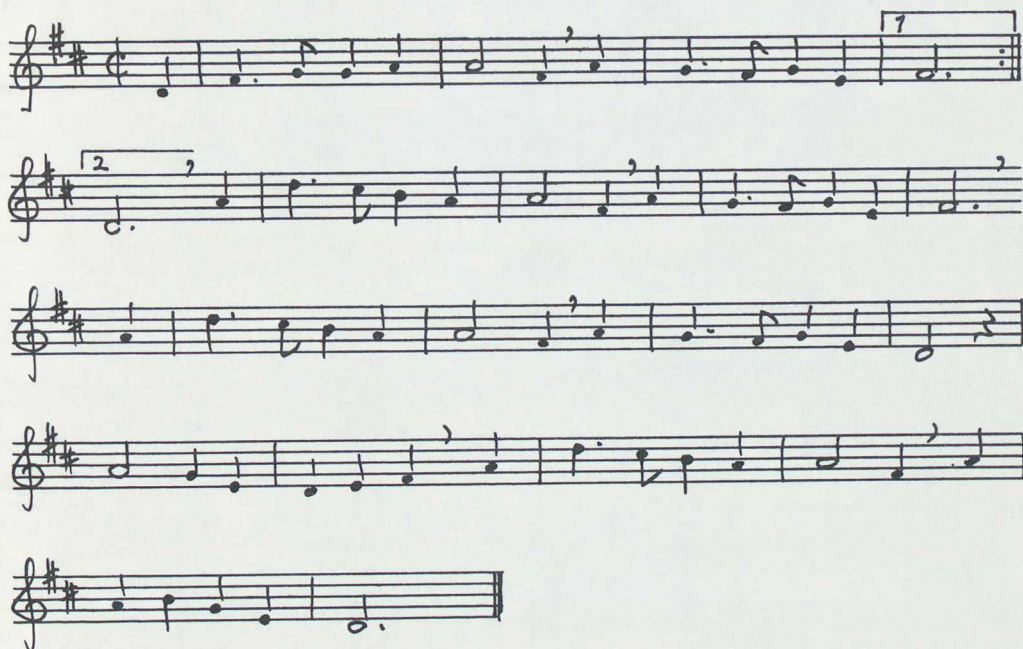
musik II, nr 70). Hänvisning görs, liksom i 1939, även till 574.

577. Här föreslås som a-melodi Fr F Flemmings mycket sjungna melodi från 1811 som förekommer i åtta frikyrkliga sångböcker (vi väljer formen i PoS 640). Som b-melodi föreslås alt melodi av J Crüger 1640 (=EKG 375, Z 991), som utmärkt väl ansluter till texten. Hänvisning görs även till 238.

577 a. Musik: Fr F Flemming 1811

579. Melodin av H R Bishop 1823 behålls oförändrad, dock med de punkteringar som förekommer i PoS och ST och som torde motsvara det vanligaste sångsättet.

Musik: H R Bishop 1823

587. Melodin av Ph Nicolai 1599 börjar i nyare koralböcker allt oftare återfå sin äldre rytm; här föreslås alt melodi (=NK). I SCB-undersökningen bedömdes denna form negativt, men man utgick då från 1939 års text nr 3 som inte alls passar till den. Huvudtexten till denna melodi bör vara den traditionella, nämligen 587 (Wachet auf).

H 3 1921:3 EKG 121 NK 66 Z 8405

598. Melodin är en svensk variant av en tysk melodi, tryckt 1662 (Z 1831a), i Sverige först i Roslagskulla-hs 1693.
599. Nuvarande form är upptagen från KSVs koralbok nr 78b, som där sägs vara en av R Norén upptecknad folklig variant från Västergötland. Behålls oförändrad.

G 411 H 487 1921:487

Statens offentliga utredningar 1981

Kronologisk förteckning

---

1. HS 90: Hälsorisker. S.
2. HS 90: Ohälsa och vårdutnyttjande. S.
3. HS 90: Hälso- och sjukvård i internationellt perspektiv. S.
4. HS 90: Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. S.
5. Ny arbetstidslag. A.
6. Översyn av lagen om församlingsstyrelse. Kn.
7. Lag om vård av missbrukare i vissa fall. S.
8. Översyn av sjölagen 1. Ju.
9. Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. U.
10. Datateknik i verkstadsindustrin. I.
11. Datateknik i processindustrin. I.
12. Inrikesflyget under 1980-talet. K.
13. Närradio. U.
14. Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. Kn.
15. Grundlagsfrågor. Ju
16. Film och TV i barnens värld. U.
17. Industrins datorisering. A.
18. Minskat tobaksbruk. S.
19. Översyn av radiolagen. U.
20. Omprövning av samvetsklausulen. Kn.
21. Internationellt patentsamarbete III. H.
22. Sjukersättningsfrågor. S.
23. Tekniska hjälpmedel för handikappade. U.
24. Socialförsäkringens datorer. S.
25. Bra daghem för små barn. S.
26. Omsorger om vissa handikappade. S.
27. Omsorger om vissa handikappade. Sammanfattning, lagförslag, specialmotiveringar. S.
28. Turism och friluftsliv. Det centrala myndighetsansvaret. Jo.
29. Forskningens framtid. U.
30. Forskarutbildningens meritvärde. U.
31. Avtalsvillkor mellan näringsidkare. Ju.
32. Fluor i kariesförebyggande syfte. S.
33. Effekter av investeringar utomlands. I.
34. Fristående skolor för skolpliktiga elever. U.
35. Sjukresor. S.
36. Begravningsverksamheten. Kn.
37. Företags obestånd II. B.
38. Om hets mot folkgrupp. A.
39. Svenk krigsmaterielexport. H.
40. Prisreglering mot inflation? H.
41. Prisreglering mot inflation? Bilagor 1-6. H.
42. Prisreglering mot inflation? Bilagor 7-12. H.
43. De internationella investeringarnas effekter. I.
44. Löntagarna och kapitaltillväxten. Slutrapport. E.
45. Nya medier - text-TV, teledata. U.
46. Ändringar i förvaltningslagen. Ju.
47. Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. Bo.
48. Telubuffären. Ju.
49. Den svenska psalmboken. Band 1. Kn.
50. Den svenska psalmboken. Band 2. Kn.

Statens offentliga utredningar 1981

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- Översyn av sjölagen 1. [8]
Grundlagsfrågor. [15]
Avtalsvillkor mellan näringsidkare. [31]
Ändringar i förvaltningslagen. [46]
Telubaffären. [48]

Socialdepartementet

- Hälsa- och sjukvård inför 90-talet. 1. Hälsorisker. [1] 2. Ohälsa och vårdutnyttjande. [2] 3. Hälsa- och sjukvård i internationellt perspektiv. [3] 4. Utgångspunkter och riktlinjer för det fortsatta arbetet. [4]
Lag om vård av missbrukare i vissa fall. [7]
Minskat tobaksbruk. [18]
Sjukersättningsfrågor. [22]
Socialförsäkringens datorer. [24]
Bra daghem för små barn. [25]
Omsorgskommittén. 1. Omsorger om vissa handikappade. [26]
2. Omsorger om vissa handikappade. Sammanfattning, lagförslag, specialmotiveringar. [27]
Fluor i kariesförebyggande syfte. [32]
Sjukresor. [35]

Kommunikationsdepartementet

- Inrikesflyget under 1980-talet. [12]

Ekonomidepartementet

- Löntagarna och kapitaltillväxten. Slutrapport. [44]

Budgetdepartementet

- Företags obestånd II. [37]

Utbildningsdepartementet

- Enhetligt huvudmannaskap för högskolan. [9]
Närradio. [13]
Film och TV i barnens värld. [16]
Översyn av radiolagen. [19]
Tekniska hjälpmedel för handikappade. [23]
Utredningen om forskningens och forskarutbildningens situation. 1. Forskningens framtid. [29] 2. Forskarutbildningens meritvärde. [30]
Fristående skolor för skolpliktiga elever. [34]
Nya medier – text-TV, teledata. [45]

Jordbruksdepartementet

- Turism och friluftsliv. Det centrala myndighetsansvaret. [28]

Handelsdepartementet

- Internationellt patentsamarbete III. [21]
Svensk krigsmaterielexport. [39]
Prisregleringskommittén. 1. Prisreglering mot inflation? [40] 2. Prisreglering mot inflation? Bilagor 1–6. [41] 3. Prisreglering mot inflation? Bilagor 7–12. [42]

Arbetsmarknadsdepartementet

- Ny arbetstidslag. [5]
Industrins datorisering. [17]
Om hets mot folkgrupp. [38]

Bostadsdepartementet

- Hyresgästinflytande på målning och tapetsering. [47]

Industridepartementet

- Data- och elektronikkommittén. 1. Datateknik i verkstadsindustrin. [10] 2. Datateknik i processindustrin. [11]
Direktinvesteringskommittén. 1. Effekter av investeringar utomlands. [33] 2. De internationella investeringarnas effekter. [43]

Kommundepartementet

- Översyn av lagen om församlingsstyrelse. [6]
Reformerat kyrkomöte, kyrklig lagstiftning m. m. [14]
Omprövning av samvetsklausulen. [20]
Begravningsverksamheten. [36]
1969 års psalmskommitté. 1. Den svenska psalmboken. Band 1. [49] 2. Den svenska psalmboken. Band 2. [50]

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

Systematik der Insekten

LiberFörlag
Allmänna Förlaget

ISBN 91-38-06423-5
ISSN 0375-250X